EUGENE SUE

JIDOVUL RĂTĂCITOR

Traducere de N.S. Marin

Editura ORIZONTURI

CAPITOLUL 11
13 FEBRUARIE

Cine ar fi intrat în strada Saint-Gervais prin strada Dore (în cartierul Marias) pe vremea când se petrecea această povestire s-ar fi pomenit în faţa unui zid de o înălţime extraordinară, ale cărui pietre sunt înnegrite şi mâncate de vreme; zidul acesta se întindea aproape pe întreaga lungime a străzii solitare şi ascundea o terasă umbrită de arbori centenari, plantaţi la mai mult de patruzeci de picioare deasupra pavajului. Printre ramurile lor dese se vedea frontonul de piatră, acoperişul ascuţit şi coşurile înalte de cărămizi ale unei case bătrâneşti, a cărei intrare era situată în strada St. Francis numărul 3, nu departe de colţul străzii Saint-Gervais.

Nimic nu era mai trist decât aspectul acestei locuinţe. Şi în partea asta era un zid foarte înalt, găurit numai de două, trei ochiuri mici, prevăzute şi acestea cu gratii dese. Poarta mare, de stejar masiv, era barată şi ea cu bare de fier şi pironită cu cuie enorme. Într-unul din canaturile acestei porţi masive se deschidea o portiţă, pe unde intra şi ieşea evreul Samuel, paznicul tristei locuinţe. Dacă treceai pragul, ajungeai sub o boltă formată de clădirea care dădea spre stradă. În această clădire era şi locuinţa lui Samuel. Ferestrele dădeau într-o curte interioară foarte mare, împărţită în două printr-un grilaj dincolo de care se zărea o

grădină.

În mijlocul acestei grădini se ridica o casă de piatră cu două etaje, ciudat de înaltă, încât trebuia să urci un peron sau mai bine zis o scară dublă de douăzeci de trepte, ca să ajungi la uşa de intrare, zidită cu o sută cincizeci de ani în urmă. Obloanele ferestrelor fuseseră înlocuite cu nişte plăci mari şi groase de plumb, ermetic topite şi prinse prin nişte bare de fier implântate în zid.

Acoperişul fusese şi el învelit cu plăci groase de plumb; de asemenea şi coşurile de cărămidă, care fuseseră mai întâi astupate şi zidite. Sus pe acoperiş era o mică terasă, ca o cuşcă mărginită de geamuri. Cuşca aceasta fusese şi ea învelită cu tăblii de plumb lipite de acoperiş. Dar, printr-o fantezie capricioasă, fiecare dintre cele patru tăblii de plumb care ascundeau faţadele acestei mici terase corespunzătoare celor patru puncte cardinale, era străpunsă de şapte găuri mici, perfect rotunde, aşezate în formă de cruce şi care se vedeau foarte bine şi de afară. Încolo, pretutindeni, tăbliile plumbuite ale geamurilor erau întregi.

Noaptea dintre 12 şi 13 februarie era pe sfârşite. Ploaia stătuse, cerul era senin şi înstelat. O lumină vie ieşea printr-una din ferestrele de la locuinţa paznicului acestei case. Se putea deduce de aici că evreul Samuel nu se culcase încă. Închipuiţi-vă o odaie mare cu pereţii acoperiţi de panouri vechi de lemn de nuc, care acum erau de un brun aproape negru, atât erau de vechi. Camera era

mobilată cu patru scaune fără speteze, cu un dulap vechi de stejar şi cu o masă cu picioarele strâmbe. Pe pereţii cu panouri de lemn erau atârnate chei de diferite mărimi. Fundul dulapului vechi de stejar era mobil şi în putea mişca printr-un mecanism secret. Acest fund era deschis şi lăsa să se vadă lipită în perete o casă de fier mare şi adâncă, cu uşa deschisă în lături. Mecanismul acestei uşi era minunat: o broască florentină din secolul al şaisprezecelea care desfidea orice încercare de efracţie, mai bine decât toate invenţiile moderne, în afară de aceasta, orice încercare de a-i da foc era imposibilă, mulţumită unui perete dublu, foarte gros, din metal neinflamabil, legat pe nişte sârme de aur. O casetă mare de lemn de cedru fusese scoasă din această casă şi pusă pe un scăunel; în casetă se aflau o mulţime de hârtii, cu multă ordine strânse şi etichetate.

La lumina unei lămpi de aramă, bătrânul paznic Samuel este ocupat să scrie într-un mic registru, pe măsură ce soţia sa, Betsabea, îi dictează dintr-un carnet. Samuel avea atunci vreo optzeci de ani şi, deşi era aşa de bătrân, avea capul acoperit de o pădure de păr cărunt şi foarte creţ. Era mic, slab, nervos, cu mişcări aşa de vii, încât se vedea bine că anii nu-i slăbiseră energia, deşi în **cartier,** unde de altfel apărea foarte rar, afecta de a fi aproape senil aşa cum îi spusese Rodin părintelui Aigrigny. Fizionomia lui era foarte inteligentă, fină şi pătrunzătoare. Fruntea lui largă, înaltă exprima cinste, sinceritate şi tărie.

Soţia sa, Betsabea, era cu cincisprezece ani mai tânără

decât el. Era înaltă şi îmbrăcată în negru. Câteva cute de pe frunte, provenite din încreţirea aproape necontenită a sprâncenelor sale cărunte, arătau că această femeie avea adesea accese de tristeţe adâncă. Chiar în momentul acesta fizionomia ei trăda o durere de nespus. După o clipă de tăcere, Samuel, scriind în registru, zise cu voce tare, recitind o scrisoare:

— Pe de altă parte, cinci mii de metalice austriece de câte o mie de florini şi data de 19 octombrie 1826... Aşa e Betsabea? Te-ai uitat în carnet?

Betsabea nu răspunse. Samuel se uită la ea şi o văzu atât de întristată, încât îi spuse cu o expresie de dragoste neliniştită:

— Ce ai, Doamne, ce ai?

— 19 octombrie 1826... zise ea încet cu ochii ficşi. Este o dată funestă, Samuel, foarte funestă... este data când am primit ultima scrisoare...

Betsabea nu mai putu continua, scoase un geamăt lung şi îşi ascunse faţa între mâini.

— Înţeleg, zise bătrânul cu vocea schimbată, un tată poate fi distrat de preocupări grave, dar inima unei mame este totdeauna trează.

Betsabea, ca şi cum i-ar fi plăcut să deştepte aceste amintiri crude:

— Da, ziua asta este ultima în care fiul nostru Abel ne-a scris din Germania, anunţându-ne că întrebuinţase, după ordinele tale, fondurile pe care le luase de aici, şi că avea

să se ducă în Polonia pentru alte afaceri. Iar în Polonia şi-a găsit o moarte de martir. Fără niciun motiv, guvernul rus l-a tratat aşa cum îi tratează pe toţi fraţii noştri în ţara asta de tiranie crudă şi l-a condamnat la supliciul îngrozitor al cnutului, fără măcar să-l asculte. La ce bun să mai asculţi un jidov!

— Vai! zise Samuel, ştergându-şi lacrimile care curseseră şi pe obrajii lui la aceste amintiri sfâşietoare, cel puţin Domnul nu ne-a luat la sine copilul decât atunci când sarcina pe care o împlineşte familia noastră din generaţie în generaţie de un secol şi jumătate încoace era aproape pe sfârşite. De aci înainte la ce bun să mai zăbovească neamul nostru pe pământ? Casa asta nu cuprinde o avere de rege? Locuinţa asta astupată acum o sută cincizeci de ani n-o să fie deschisă în dimineaţa asta descendenţilor aceluia care a fost binefăcătorul strămoşului meu?

Zicând aceste cuvinte, Samuel întoarse capul cu tristeţe spre casa care se zărea pe fereastră. În acest moment începeau să se ivească zorile, luna apusese, terasa cea mică de pe acoperiş, coşurile şi acoperişul, el însuşi, se conturau negre pe firmamentul înstelat. Deodată, Samuel se făcu palid la faţă, se ridică repede şi spuse soţiei sale, cu vocea tremurătoare, arătându-i casa:

— Betsabea, uită-te la cele şapte puncte de lumină... e ca şi acum treizeci de ani... ia te uită...

Într-adevăr, cele şapte găuri rotunde aranjate în formă de cruce, săpate odinioară în plăcile de plumb care

acopereau terasa, străluciră ca şapte puncte luminoase, ca şi cum s-ar fi urcat cineva pe dinăuntru până la acoperiş cu o lumină în mână.

Timp de câteva minute, Samuel şi Betsabea rămaseră nemişcaţi, cu ochii fixaţi asupra celor şapte puncte luminoase, care străluceau în vârful terasei. În acelaşi timp, în dosul casei, la orizont, o lumină de un trandafiriu pal anunţa zorii zilei. Samuel rupse cel dintâi tăcerea şi-i spuse soţiei sale, trecându-şi mâna pe frunte:

— Da, Samuel, dar n-a ştiut nici el, cum nu ştim nici noi, ce este cu aceste lumini.

— Ca şi tata, ca şi bunicul, trebuie să credem şi noi că a rămas o ieşire pe care ei n-au cunoscut-o şi nici noi n-o cunoaştem şi că pe acolo poate intra vreo persoană care are ca şi noi de îndeplinit cine ştie ce îndatoriri misterioase în această casă. Tata m-a prevenit doar să nu mă sperii de aceste semne pe care mi le-a anunţat, şi care, de treizeci de ani, se produc pentru noi a doua oară.

— N-are a face, Samuel; mă sperie ca şi cum ar fi ceva supranatural.

— Vremea minunilor a trecut, zise evreul dând din cap cu melancolie. Multe case vechi din aceste cartiere au comunicări subterane cu locuri îndepărtate: unele se zice că se prelungesc chiar până la Sena şi până la catacombe. După planul pe care îl avem asupra clădirii, ştii că terasa de pe acoperiş este deasupra odăii care se numeşte marea sală de doliu. Se zice că în camera asta se află lucruri foarte

ciudate şi foarte sinistre.

Betsabea privi cu băgare de seamă, ca şi bărbatul său, cele şapte puncte luminoase a căror strălucire scădea pe măsură ce se mărea lumina zilei.

— Aşa cum zici, Samuel, misterul poate să se explice în felul acesta, reluă soţia bătrânului. De altfel ziua de astăzi este o zi aşa de importantă pentru familia Rennepontilor, încât în asemenea împrejurări apariţia nu trebuie să ne mire.

— Şi când te gândeşti, zise Samuel, că de un secol şi jumătate luminile acestea s-au văzut de mai multe ori! Se vede că mai este o familie care din generaţie în generaţie s-a închinat, ca şi noi, unei datorii sfinte!

— Dar care este datoria asta? Poate că astăzi au să se lămurească toate!

— Hai, Betsabea, zise deodată Samuel ieşind din visare, ca şi cum şi-ar fi reproşat timpul cât stătuse degeaba, uite că s-a făcut ziuă, trebuie ca până la opt aranjarea casei să fie gata; imensele volume de aici să fie clasate, şi zicând aceasta arătă cufărul de cedru, ca să se poată înmâna cui trebuie.

— Da, Samuel, zise femeia, plină de dragoste şi de grijă, dar cel puţin când o să sune amiaza ai să fii scăpat de o răspundere grozavă.

Zicând acestea, evreica arătă cu mâna casa de cedru.

— E drept, răspunse bătrânul. Îmi place mai bine să ştiu aceste bogăţii în mâna acelora cărora le aparţin, decât în

mâinile mele. Dar de astăzi n-o să mai fiu eu paznicul lor. Aşadar, o să controlez pentru ultima dată starea acestor valori, iar pe urmă o să le aranjăm după registrul meu şi după carnetul pe care îl ai tu în mână.

Betsabea făcu un semn afirmativ din cap. Samuel îşi luă iar condeiul şi începu să facă nişte calcule de bancă foarte complicate, iar soţia sa se lăsă din nou furată, fără voia ei, de amintirile crude pe care i le deşteptase data fatală.

Să explicăm în câteva cuvinte povestea foarte simplă, deşi în aparenţă foarte romanescă şi minunată a acestor cincizeci de mii de piese de aur, care, mulţumită unei fructificări şi a unei administraţii înţelepte, se transformaseră de la sine, sau mai bine zis în mod necesar, într-o sumă atât de importantă de patruzeci de milioane, cât credea părintele de Aigrigny. Părintele de Aigrigny, incomplet informat, se gândea la eventualitatea dezastruoasă a pierderilor, a falimentelor, care în atâţia ani îi putuseră atinge pe depozitarii acestei valori, de aceea găsea că şi cifra de patruzeci de milioane era enormă.

Istoria acestei averi este strâns legată de istoria familiei Samuel, care fructifica fondurile de trei generaţii: de aceea vom spune câteva cuvinte despre această familie.

Pe la 1670, cu mulţi ani înainte de moartea lui, Marius Rennepont făcuse o călătorie în Portugalia, unde avu ocazia să scape viaţa unui evreu, făcând intervenţii pe lângă nişte persoane sus-puse. Bietul evreu fusese condamnat la arderea pe rug din cauza religiei sale. Acest evreu era Isaac

Samuel, strămoşul aceluia pe care l-am văzut că păzea casa din strada St. Francis. Adesea, oamenii generoşi se simt legaţi de cei pe care i-au îndatorat, tot atât cât se simt aceştia faţă de binefăcătorii lor. Aşa Marius Rennepont văzând că Isaac Samuel, care făcea la Lisabona un mic comerţ de grâne, era cinstit, harnic şi inteligent, îi propuse să vină cu el în Franţa şi să-i administreze imensa avere. Pe vremea aceea, neîncrederea şi dispreţul cu care au fost întotdeauna priviţi evreii ajunsese la culme. De aceea, Isaac fu foarte recunoscător domnului de Rennepont, primi propunerea şi făgădui că din ziua aceea îşi va închina viaţa pentru serviciul aceluia care, după ce îi scăpase viaţa, avea încredere în cinstea lui, deşi era evreu şi deci aparţinea unei rase atât de mult hulite.

După puţin timp, domnul de Rennepont fu şi el persecutat şi ruinat; toate bunurile îi fură confiscate şi cedate prea sfinţilor părinţi din Compania lui Iisus care îl denunţaseră. Nu mai trecură decât câteva zile şi Marius de Rennepont îşi puse capăt zilelor în închisoare.

Înainte de aceasta însă, el trimise în taină după Isaac Samuel şi-i dădu cincizeci de mii de piese de aur, ce-i mai rămâneau din imensa sa avere. Credinciosul servitor trebuia să fructifice banii, adunând dobânzile şi plasându-le la rândul lor. Dacă ar fi avut un fiu, trebuia să-i lase lui această obligaţie cu limbă de moarte. Dacă n-ar fi avut niciun fiu, trebuia să însărcineze vreo rudă destul de cinstită să continue administrarea bunurilor;

administratorul urma să capete o retribuţie potrivită. Obligaţia trebuia să fie transmisă astfel din tată în fiu sau din rudă în rudă, până la expirarea termenului de un secol şi jumătate. În afară de aceasta, Marius de Rennepont îl mai rugă pe Isaac să păzească toată viaţa lui casa din strada St. Francis, unde îi lăsă şi o locuinţă gratuită şi să lase această însărcinare descendenţilor săi, dacă ar fi avut moştenitori.

Chiar dacă Isaac Samuel n-ar fi avut copii, puternicul spirit de solidaritate care uneşte adesea unele familii evreieşti între ele ar fi făcut să se poată îndeplini ultima dorinţă a domnului de Rennepont. Dar Isaac avu un fiu, la câţiva ani după moartea lui Marius de Rennepont. Fiul acesta, Levi Samuel, nu avu niciun copil de la prima sa soţie şi se căsători din nou, când fu în vârstă aproape de şaizeci de ani. În 1750 avu şi el un fiu: David Samuel, paznicul din strada St. Francis care în 1832, când se petrece această istorie, era în vârstă de optzeci şi doi de ani şi promitea să ajungă la bătrâneţe şi mai adâncă la fel ca şi tatăl său, care murise la nouăzeci şi trei de ani. Abel Samuel, fiul pe care îl plângea atât de amar Betsabea, se născuse în 1770 şi murise sub loviturile cnutului rusesc la vârsta de douăzeci şi şase de ani.

Cei trei membri ai familiei care se perindaseră ca paznici ai casei zidite legau în felul acesta secolul al nouăsprezecelea cu al şaptesprezecelea. Viaţa lungă cu care îi dărui Dumnezeu simplifică foarte mult îndeplinirea

ultimelor dorinţe ale lui Marius de Rennepont. De altfel, acesta îi declarase formal lui Samuel-strămoşul că dorea ca suma pe care o lasă să nu fie mărită decât prin simpla capitalizare a dobânzilor, cu cinci la sută.

Până pe la 1820, valorile, care încetul cu încetul deveniseră imense, fură plasate în băncile şi numai în conturile israeliene, cele mai bogate din întreaga Europă. Felul acesta de a lucra, secret şi sigur, permise actualului paznic din strada St. Francis să efectueze fără ştirea nimănui, prin simple depuneri sau scrisori de valoare, nişte plasamente enorme. În timpul său suma ajunse aproape incalculabilă. Tatăl şi mai ales bunicul său nu avuseseră, în comparaţie cu dânsul, decât foarte puţine fonduri de administrat.

După ce citi cu atenţie inventarul, Samuel zise soţiei sale: Sunt sigur că am adunat bine; vrei să colaţionezi acum după carnetul pe care îl ai în mână sumele pe care le-am remis eu în registru? Tot odată o să văd dacă titlurile sunt clasate în ordine în casetă, căci în dimineaţa asta trebuie să remit totul notarului, când se va deschide testamentul.

Samuel citi contul ce urmează, verificând în acelaşi timp casa.

Rezumat al contului moştenitorilor domnului de RENNEPONT, remis de DAVID SAMUEL.

Astăzi se află în casă următoarele valori:

1) 2000.000 franci în inscripţii nominative şi la purtător, cumpărate între 1825 şi 1832 = 39.800.000 franci.

2) 900.000 fr. Rentă franceză 3% în diverse inscripţii cumpărate în aceiaşi ani = 22.275.000 franci.

3) 5.000 acţiuni la Banca Franţei a 1.900 franci una = 9.500.000 franci.

4) 5.000 acţiuni ale Celor Patru Canaluri = 3.345.000 franci.

5) 125.000 ducaţi rentă de Neapole, socotiţi cu 4 fr. 40 ducatul = 9.020.000 fr.

6) 5.000 metalici de Austria de 1.000 florini, socotit cu 2 fr. 50 florinul = 11.625.000 fr.

7) 75.000 lire sterline rentă 3% consolidată socotind lira cu 25 de franci = 55.468.750 fr.

8) 1.200.000 florini, jumătate olandezi, jumătate din Ţările de Jos = 60.605.000 fr.

9) Bilete de bancă aur şi argint = 535.250 fr.

TOTAL = 212.175.000 fr.

Se constată o diferenţă de 13.775.000 fr., care se explică prin aceea că din suma totală trebuie scăzute diferite sume rezultate din pierderi, falimente, colaborări plătite la diverşi indivizi, cum şi leafa ce s-a plătit regulat celor trei fructificatori ai banilor.

Aşa este, zise Samuel după ce verifică scrisorile depozitate în casă. Se află în casă, la dispoziţia moştenitorilor familiei de Rennepont, suma de două sute douăsprezece milioane o sută şaptezeci şi cinci de mii de franci.

Zicând acestea, bătrânul o privi cu mândrie legitimă pe

soţia sa.

— Nici nu-mi vine să cred! exclamă Betsabea, încremenită de mirare... Se poate oare, Doamne?

— Nimic nu-i mai simplu, Betsabea. Toată lumea ştie că un capital se dublează în paisprezece ani numai prin adăugarea dobânzilor de cinci la sută, socotind şi dobânda dobânzilor. Gândeşte-te că într-o sută cincizeci de ani sunt de zece ori câte paisprezece ani şi că, în felul acesta, aceşti primi o sută cincizeci de mii de franci au fost dublaţi împreună cu dobânzile lor. Atunci ceea ce te mira la început o să ţi se pară foarte simplu. În 1682 domnul de Rennepont a încredinţat bunicului meu 150.000 de franci; suma aceasta capitalizată aşa după cum ţi-am spus a trebuit să producă în 1696, adică după paisprezece ani, 300.000 de franci. Aceştia, dublaţi în 1710, au produs 600.000 de franci. La moartea bunicului meu, în 1719, suma care se punea la dobândă era de aproape un milion; în 1724 suma ar fi trebuit să se urce la un milion 200.000 fr., în 1738, la 2 milioane 400.000 fr.; în 1752, doi ani după naşterea mea, la 4 milioane 800.000 fr.; în 1766, la 9 milioane 600.000 fr.; în 1780, la 19 milioane 200.000 fr.; în 1794, doisprezece ani după moartea tatii, la 38 de milioane 400.000 fr.; în 1808, la 76 milioane 800.000 fr., în 1832, la 153 milioane 600.000 fr., iar astăzi, cu dobânzile, ar trebui să fie de cel puţin 225 milioane. Dar sunt şi pierderi, valori scăzute şi alte cheltuieli, al căror cont este, de altfel, bine stabilit. Aşa rezultă suma de 212 milioane 175.000 fr. În

valori aflate în casa asta.

— Acum înţeleg, zise Betsabea, ce putere de necrezut este aceea a capitalizării!

Se făcuse ziuă de-a binelea; bătu ora şapte.

— Trebuie să vină zidarii, zise Samuel, punând cutia de cedru în casa de fier ascunsă în dosul vechiului dulap de stejar. Sunt curios şi neliniştit să aflu care sunt descendenţii domnului Marius de Rennepont care au să se prezinte.

În acest moment, răsunară două-trei lovituri viguroase de ciocan în poarta grea de fier de la stradă. Câinele de pază răspunse prin lătratul lui furios. Samuel îi zise soţiei sale:

— Trebuie să fie zidarii pe care îi trimite notarul cu secretarul lui. Pregăteşte toate cheile şi pune-le pe un inel cu etichetele lor; o să vin imediat să le iau.

Apoi Samuel coborî scara cu destulă uşurinţă pentru vârsta lui, deschise cu băgare de seamă un ghişeu şi văzu trei lucrători îmbrăcaţi ca zidari, însoţiţi de un tânăr îmbrăcat în negru.

— Vin din partea domnului Dumesnil, notarul, zise secretarul, ca să asist la deschiderea uşii zidite. Uite şi o scrisoare a patronului meu pentru domnul Samuel, paznicul casei.

Paznicul deschise cutia, luă scrisoarea şi se duse în celălalt capăt al bolţii, ca s-o citească la lumină. Aici compară cu grijă iscălitura cu cea a unei alte scrisori a notarului, pe care o avea în buzunar, şi numai după ce luă aceste măsuri puse câinii în lanţuri şi se întoarse să

deschidă poarta secretarului şi zidarilor.

Zidarii începură lucrul sub supravegherea secretarului. Deodată se opri la poartă o trăsură, din care se coborî Rodin însoţit de Gabriel. Samuel veni să le deschidă. Rodin îl întrebă:

— Dumneata eşti paznicul acestei case?

— Da.

— Domnul Gabriel de Rennepont, pe care îl vezi aici, zise Rodin, este unul din urmaşii familiei de Rennepont.

— Foarte bine, zise evreul, impresionat de expresia îngerească a lui Gabriel. Dar notarul n-o să vină decât la zece!

— Ce notar? întrebă Gabriel surprins.

— O să-ţi explice părintele de Aigrigny, se grăbi să spună Rodin, apoi se adresă lui Samuel; Am venit cam devreme, n-am putea să aşteptăm undeva aici până la sosirea notarului?

— Veniţi, vă rog, o să vă conduc la mine.

După câteva minute, tânărul preot şi sociusul intrară într-o cameră din cele pe care le ocupa Samuel la parterul clădirii de la stradă şi care dădea în curte.

— Domnul abate de Aigrigny, care a servit de tutore domnului Gabriel, trebuie să vină îndată să întrebe de noi, mai zise Rodin, vrei să fii aşa de bun să-l conduci aici?

— Negreşit, zise Samuel ieşind.

Sociusul şi Gabriel rămaseră singuri. Bunătatea care-i dădea de obicei misionarului un farmec atât de mişcător

era înlocuită de data asta printr-o expresie de tristeţe, de hotărâre şi de asprime. Rodin, care nu-l văzuse pe Gabriel de câteva zile, era foarte preocupat de această schimbare pe care o vedea la el. După ieşirea evreului, preotul îl întrebă pe Rodin cu un ton hotărât:

— O să-mi spui, în sfârşit, pentru ce nu pot să vorbesc cu prea sfinţia sa părintele de Aigrigny? Şi pentru ce a ales această casă pentru a-mi acorda convorbirea cerută?

— Nu pot să răspund la această întrebare, zise cu răceală Rodin; dar preasfinţia sa nu poate să mai întârzie mult şi o să te asculte. Tot ce pot să-ţi spun este că sfinţia sa părintele doreşte această convorbire cu tot atâta ardoare ca şi dumneata. Dacă a ales această casă, este pentru că dumneata ai un interes oarecare să te afli aici. Ştii bine asta, deşi te-ai prefăcut că te miri când l-ai auzit pe paznic vorbind despre notar.

Zicând acestea, Rodin îndreptă o privire sfredelitoare asupra lui Gabriel, a cărui figură însă nu exprima decât surpriză.

— Nu înţeleg, îi zise el lui Rodin. Ce interes pot avea eu să mă aflu aici, în casa asta?

— Îţi repet că nu se poate să nu ştii, reluă Rodin privindu-l pe Gabriel cu aceeaşi stăruinţă.

— Ţi-am spus că nu ştiu, răspunse acesta aproape jignit de insistenţa sociusului.

— Atunci ce ţi-a spus ieri mama dumitale adoptivă? Cum de ţi-ai permis să o primeşti fără autorizaţia părintelui de

Aigrigny – căci am aflat azi-dimineaţă că aşa s-au petrecut lucrurile? Nu ţi-a vorbit despre nişte hârtii de familie care s-au găsit asupra dumitale?

— Nu! răspunse Gabriel. Hârtiile acelea au fost date de mama duhovnicului, iar mai târziu au trecut în mâna părintelui Aigrigny. Pentru prima oară, de foarte multă vreme, aud vorbindu-se de aceste hârtii.

— Aşadar, susţii că nu ca să-ţi vorbească despre asta a venit mama dumitale ieri? mai zise Rodin cu aceeaşi încăpăţânare şi accentuând asupra fiecărui cuvânt.

— E pentru a doua oară că pari a te îndoi de spusele mele, zise preotul abia stăpânindu-şi o mişcare de nerăbdare. Te asigur că spun adevărul.

— Nu ştie nimic, îşi zise Rodin, care cunoştea prea bine sinceritatea lui Gabriel, ca să mai păstreze o umbră de îndoială după declaraţia ce i-o făcuse.

— Te cred, zise el tare, ideea asta mi-a venit întrebându-mă ce motiv destul de puternic putuse să te facă să calci ordinele preasfinţiei sale părintele de Aigrigny cu privire la penitenţa şi izolarea absolută pe care ţi-o ordonase. Mai mult decât atât, împotriva tuturor regulilor casei, ţi-ai permis să închizi uşa care trebuia să rămână totdeauna deschisă, sau cel puţin întredeschisă, pentru ca supravegherea reciprocă la care suntem obligaţi să se poată face cu uşurinţă. Nu mi-am putut explica gravele abateri de la disciplină decât aşa că ai avut nevoie să ai o convorbire foarte importantă cu mama dumitale adoptivă.

— Doamna Baudoin a dorit să vorbească cu un preot, şi nu cu un fiu adoptiv, răspunse Gabriel, şi am crezut că pot s-o ascult. Dacă am închis uşa, este pentru că era vorba de o spovedanie.

— Dar ce avea Francisca Baudoin aşa de urgent să-ţi comunice?

— Asta o să afli îndată, când o să-i spun preasfinţiei sale, dacă va dori să auzi şi dumneata, răspunse Gabriel.

Cuvintele acestea fură spuse cu un ton aşa de hotărât, încât urmă o lungă tăcere. Gabriel se uită pe fereastră, iar Rodin îl observă. Apoi intră în odaie părintele de Aigrigny, condus de Samuel. Înainte ca Gabriel să se întoarcă, Rodin avu timp să spună încet prea cuviosului preot:

— Gabriel nu ştie nimic, şi indianul nu mai e de temut.

Gabriel se întoarse, şi părintele de Aigrigny îi spuse cu un ton drăgăstos şi binevoitor, apropiindu-se de el cu surâsul pe buze şi cu mâna întinsă:

— Scumpul meu fiu, m-a durut foarte mult că a trebuit să-ţi refuz până acum întrevederea pe care o doreşti de când te-ai întors şi mi-a fost penibil că a trebuit să te oblig la o singurătate de câteva zile. Deşi nu am să-ţi dau nicio explicaţie asupra lucrurilor pe care ţi le ordon, vreau totuşi să-ţi spun că am făcut toate numai în interesul dumitale.

— Trebuie s-o cred pe prea sfinţia voastră, răspunse Gabriel înclinându-se.

Preotul simţi fără voia lui o uşoară emoţie şi teamă, căci, până la plecarea lui în misiune în America, părintele de

Aigrigny exercitase asupra lui o influenţă extraordinară. În faţa lui, tânărul făcuse jurământul formidabil care îl lega pentru totdeauna de societatea lui Iisus. Părintele de Aigrigny lucrase asupra lui cu un despotism, o perseverenţă şi o intimidare din acelea care sfărâmă toate forţele vitale ale sufletului şi îl lasă neînsufleţit, tremurător şi îngrozit.

Părintele de Aigrigny cunoştea prea bine oamenii, ca să nu fi remarcat imediat emoţia tânărului şi ca să nu-şi fi dat seama de cauza care o pricinuia. Emoţia asta i se păru de bun augur, de aceea îşi îndoi puterea de influenţare, iubirea şi blândeţea glasului, rezervându-şi totuşi dreptul să ia altă mască, dacă ar fi fost nevoie.

Aigrigny se aşeză, iar Gabriel şi Rodin rămaseră în picioare, cu respect.

— Ai dorit, fiule, zise abatele, să ai o convorbire importantă cu mine?

— Da, părinte, zise Gabriel plecându-şi ochii, fără voia lui, în faţa ochilor strălucitori ai superiorului.

— Şi eu am să-ţi comunic lucruri de foarte mare interes. Lasă-mă să vorbesc eu întâi, iar dumneata ai să spui pe urmă. Acum vreo doisprezece ani, scumpul meu fiu, duhovnicul mamei dumitale adoptive mi s-a adresat mie, prin intermediul domnului Rodin, şi mi-a atras atenţia asupra dumitale, vorbindu-mi despre progresele uimitoare pe care le făceai la şcoala Fraţilor. Într-adevăr, am aflat că purtarea dumitale exemplară, caracterul dumitale blând şi modest, inteligenţa dumitale precoce erau demne de cel

mai mare interes. Începând din acest moment, atenţia mi-a fost îndreptată asupra dumitale. După câtva timp, văzând că meritele îţi rămâneau aceleaşi, mi s-a părut că era şi altceva în dumneata decât stofă de meseriaş. Atunci ne-am înţeles cu mama dumitale adoptivă ca să te dea în grija noastră şi ai fost primit gratis într-o şcoală a companiei noastre. A fost o sarcină mai puţin pentru sărmana femeie care te crescuse ca pe copilul ei, iar noi am avut un copil care făcea să se prevadă speranţe mari prin îngrijirile noastre părinteşti şi prin binefacerile unei educaţii religioase. Toate astea sunt adevărate, fiule?

— Sunt adevărate, părinte, răspunse Gabriel, plecând ochii.

— Pe măsură ce creşteai, se dezvoltau la dumneata virtuţi rare, minunate. Pe atunci nu ştiam încă ce carieră ai să alegi. Dar eram sigur că în orice împrejurare a vieţii ai să rămâi un fiu bun al iubitei noastre biserici. Şi nu m-am înşelat în speranţele mele, sau mai bine zis le-ai întrecut cu mult, fiule. Când ai aflat, printr-o confidenţă prietenească, faptul că mama dumitale adoptivă dorea foarte mult să te vadă călugărit, ai răspuns cu generozitate la dorinţa bunei femei căreia îi datorai atâta.

La aceste cuvinte, Gabriel nu putu să-şi oprească o mişcare, amintindu-şi amarele confidenţe ale Franciscăi. Dar se stăpâni; Rodin, în picioare, sprijinit de colţul căminului, continua să-l observe cu o atenţie ciudată şi stăruitoare. Părintele de Aigrigny reluă:

— Nu-ţi ascund, scumpul meu fiu, că hotărârea dumitale m-a umplut de bucurie. Am văzut în dumneata o viitoare lumină pentru biserică şi mi-a părut bine că o vedeam strălucind în compania noastră. Ai fost socotit vrednic să fii al nostru, şi după ce ai depus în faţa mea jurământul irevocabil, sfânt, care te leagă pentru totdeauna de compania noastră, pentru cea mai mare glorie a lui Dumnezeu, ai dorit să te duci să predici credinţa catolică între păgâni. Deşi ne-a părut rău să ne despărţim de scumpul nostru fiu, a trebuit să cedăm în faţa unei dorinţe atât de pioase. Ai plecat ca un smerit misionar şi ne-ai venit înapoi ca un martir glorios; suntem mândri, şi pe drept cuvânt, că te numărăm printre noi. Acest expozeu rapid al trecutului a fost necesar, fiule, ca să ajung la cele ce urmează. Este vorba acum, dacă lucrul ar fi cu putinţă, să strângem şi mai mult legăturile care te leagă de noi. Aşadar, ascultă-mă bine, scumpul meu fiu, căci ceea ce am să-ţi spun este confidenţial şi este de mare importanţă nu numai pentru dumneata, ci şi pentru compania noastră.

— Atunci, părinte, exclamă repede Gabriel, întrerupându-l pe părintele de Aigrigny, nu pot, nu trebuie să vă ascult!

Preotul se făcu palid spunând aceste cuvinte; după alterarea trăsăturilor se vedea că se dădea o luptă cumplită în sufletul lui; dar se stăpâni repede şi, reluându-şi hotărârea de la început, ridică fruntea, îndreptă o privire sigură asupra părintelui de Aigrigny şi a lui Rodin, care se priveau încremeniţi de mirare şi zise:

— Vă repet, părinte, că, dacă este vorba de lucruri secrete ale companiei, nu pot să vă ascult înainte ca să vă fac şi eu un expozeu scurt asupra trecutului, aşa cum l-am putut judeca în ultimul timp. Atunci o să înţelegeţi, părinte, că nu mai am dreptul să vă ascult, căci în curând o să ne despartă, fără îndoială, o prăpastie.

Este cu neputinţă să descriem privirea pe care o schimbară repede Rodin şi părintele de Aigrigny; sociusul începu să-şi roadă unghiile, aţintind ochii săi de reptilă iritată asupra lui Gabriel. Părintele de Aigrigny se făcu verde la faţă şi se întrebă cu spaimă dacă nu cumva în momentul când să-şi atingă ţinta aveau să întâmpine obstacole din partea lui Gabriel, în favoarea căruia fuseseră îndepărtate toate obstacolele. Dar înaltul părinte se stăpâni foarte bine, rămase liniştit şi răspunse cu glas unsuros şi drăgăstos:

— Îmi e cu neputinţă să cred, scumpul meu fiu, ca dumneata şi cu mine să fim separaţi vreodată printr-o prăpastie, dar vorbeşte, te ascult.

— Sunt într-adevăr doisprezece ani, părinte, începu Gabriel cu vocea hotărâtă, însufleţindu-se puţin, de când prin bunăvoinţa dumneavoastră am intrat într-un liceu al companiei lui Iisus. Am intrat plin de iubire, încrezător şi cinstit. Cum mi-au fost încurajate de la început aceste instincte preţioase ale copilăriei? în ziua sosirii, directorul îmi indică doi copii ceva mai mari decât mine şi îmi spuse: „Iată tovarăşii pe care ai să-i preferi; să vă plimbaţi

întotdeauna toţi trei împreună; regulamentul mai cere, de asemenea, ca să asculţi cu băgare de seamă tot ce vor spune camarazii dumitale, pentru ca să-mi poţi raporta, căci dragii de ei pot, fără ştirea lor, să aibă înclinaţii rele; dacă îţi iubeşti camarazii, trebuie să mă înştiinţezi de înclinările lor rele, pentru ca dojenile mele părinteşti să-i scutească de pedepse, nemaidându-le posibilitatea să păcătuiască”.

— Într-adevăr, scumpul meu fiu, acestea sunt regulamentele instituţiei noastre şi discursul acesta care se ţine tuturor elevilor nou-sosiţi.

— Ştiu, părinte, răspunse Gabriel cu amărăciune; de aceea, trei zile mai târziu, biet copil supus şi încrezător, îmi spionam cu naivitate camarazii, ascultam şi reţineam convorbirile lor, pe care le raportam directorului, care mă felicita pentru zelul meu. Ceea ce eram silit să fac era nedemn, dar şi Dumnezeu ştie că eu credeam că îndeplinesc o datorie caritabilă. Eram fericit că pot asculta de ordinele unui superior pe care îl respectam şi ale cărui cuvinte le ascultam în credinţa mea copilărească, aşa cum aş fi ascultat cuvântul Domnului.

— Fără îndoială, zise părintele de Aigrigny, din ce în ce mai speriat de discursul lui Gabriel. Toate acestea, fiule, sunt conforme cu regulamentul urmat în liceele noastre şi cu obice-iurile membrilor din compania noastră, care se denunţă unii pe alţii, fără să zdruncine dragostea şi caritatea reciprocă, ci spre cel mai mare progres spiritual al

lor, mai ales când lucrul le-a fost ordonat de superiori sau cerut spre cea mai mare glorie a lui Dumnezeu.

— Ştiu, exclamă Gabriel. Mă încurajau la rău în numele celor mai sfinte lucruri.

— Scumpul meu fiu, zise părintele de Aigrigny, silindu-se să ascundă sub o aparentă demnitate jignită, spaima mereu crescândă. Vorbele astea sunt cel puţin ciudate. Îmi pare rău, fiule, că sunt silit să-ţi aduc aminte că nouă ne datorezi educaţia pe care ai primit-o.

— Astea au fost roadele ei, părinte, reluă Gabriel. Odată, chinuit de scrupule nedesluşite – ultim avânt al aspiraţiilor generoase pe care le înăbuşeau în mine – m-am întrebat dacă scopul caritabil şi religios care se atribuia acestui spionaj continuu, acestei trădări, era suficient ca să mă absolve; împărtăşii temerile mele directorului, care îmi răspunse că eu nu aveam să deosebesc lucrurile mele de altele, ci numai să ascult; numai lui îi revenea răspunderea faptelor mele.

— Urmează, scumpul meu fiu, zise părintele de Aigrigny în prada unei tristeţi adânci. Am avut dreptate când m-am împotrivit plecării dumitale în America.

— Providenţa a vrut ca tocmai în această ţară nouă, roditoare şi liberă, să fiu luminat, printr-o întâmplare ciudată asupra prezentului şi a trecutului. Acolo mi s-au deschis, în sfârşit, ochii, exclamă Gabriel. Da, în America, în mijlocul imenselor pustietăţi pe care le străbăteam, copleşit de atâta măreţie şi de atâtea splendori, am jurat...

Gabriel se întrerupse, şi după o clipă adăugă:

— O să explic îndată, părinte, ce jurământ am făcut; dar credeţi-mă, a fost o zi nenorocită, foarte nenorocită aceea în care a trebuit să mă îndoiesc şi să acuz ceea ce binecuvântasem şi respectasem atâta timp. Vă asigur, părinte, adăugă Gabriel cu ochii umezi, că n-am plâns atunci numai pentru mine.

— Cunosc bunătatea inimii dumitale, fiule, reluă părintele de Aigrigny, căpătând iar o rază de speranţă, văzând emoţia lui Gabriel. Mi-e teamă că ai apucat un drum greşit; dar încredinţează-ne nouă, părinţilor dumitale spirituali, ceea ce te doare şi sper că vom izbuti să te întărim în credinţa dumitale, din nefericire, un moment zdruncinată.

Pe când părintele de Aigrigny vorbea aşa, Rodin se opri, luă un carnet din buzunar şi scrise câteva note, Gabriel era din ce în ce mai palid şi mai emoţionat. Îi trebuia mare curaj ca să vorbească aşa, căci de la călătoria sa în America învăţase să cunoască puterea de temut a companiei; voia însă să expună cu sinceritate toate, cu toată primejdia pe care o înfrunta cu bună ştiinţă. Aşadar, continuă cu vocea schimbată:

— Copilăria mea, vârsta aceasta fericită de sinceritate şi de bucurii nevinovate, trecu într-o atmosferă de teamă, de apăsare şi de spionaj bănuitor. Aşa ajunsei la vârsta de cincisprezece ani. Puţin câte puţin, rarele vizite care erau îngăduite mamei mele adoptive şi fratelui meu fură interzise. Posac, fricos, izolat în casa aceasta tristă, mare,

tăcută, îngheţată, simţii că mă îndepărtez din ce în ce mai mult de lumea iubitoare şi liberă, îmi treceam timpul citind sau exercitând practica devotării în toate amănuntele ei religioase. După orele de studiu şi de practică religioasă urmau, ca unică distracţie, câteva plimbări în trei. Niciodată câte doi, pentru că în trei spionarea reciprocă este mai uşor de făcut şi pentru că în doi intimitatea se stabileşte mai uşor şi ar putea chiar să se lege vreo prietenie din acelea care fac să bată inima şi nu trebuie ca inima să bată. Într-o zi, mi-am dat seama de insensibilitatea de gheaţă care pusese stăpânire pe mine de când locuiam în acest mormânt şi avui oroare. Înspăimântat, am vrut să ies cât timp mai aveam putere. Atunci v-am vorbit, părinte, de alegerea unei cariere. Atunci mi-aţi spus că mama mea adoptivă, căreia îi datoram viaţa... – aici Gabriel începu să şovăie, căci era o fire din acelea care se simt ruşinate de infamiile altora, ale căror victime au căzut ei... – atunci mi-aţi spus că mama mea adoptivă n-avea decât o ţintă, o dorinţă, aceea...

— Aceea de a te vedea intrând în rândurile preoţimii, fiule, reluă părintele de Aigrigny, ea însă nu îndrăznea să-ţi mărturisească gândul, de teamă ca dumneata să nu vezi o dorinţă interesată în...

— Destul, părinte, zise Gabriel, întrerupându-l pe părintele de Aigrigny şi făcând o mişcare de indignare. Mă doare să vă aud susţinând o eroare. Francisca Baudoin n-a avut niciodată acest gând. Ieri mi-a spus totul. Şi ea, şi eu

am fost înşelaţi.

— Aşadar, fiule, zise cu asprime părintele de Aigrigny, pui vorbele mamei dumitale adoptive mai presus de ale mele?

— Scutiţi-mă de un răspuns penibil pentru dumneavoastră şi pentru mine, zise Gabriel plecând ochii.

— Ai să-mi spui acum, reluă părintele de Aigrigny cu nelinişte, ce pretinzi să mă...

Prea cuviosul părinte nu putu termina, căci intră Samuel şi zise:

— A venit un om şi cere să vorbească cu domnul Rodin.

— Eu sunt, răspunse sociul destul de surprins.

Înaintând spre uşă, Rodin înmână părintelui de Aigrigny câteva cuvinte scrise cu creionul pe o foaie de hârtie din carnet. Pe urmă ieşi foarte neliniştit, să afle cine putea să-l caute în strada St. Francis. Părintele de Aigrigny şi Gabriel rămaseră singuri.

Aigrigny, în prada unor chinuri de moarte, luă în mod mecanic biletul de la Rodin şi îl ţinu în mână fără să se gândească să-l deschidă. Prea cuviosul părinte se întreba cu groază unde voia Gabriel să ajungă cu acuzaţiile sale asupra trecutului. Nu îndrăznea să răspundă reproşurilor sale, căci se temea să-l irite tocmai acum, când încă depindeau de el interese aşa de mari. Gabriel nu putea poseda nimic, după regulamentul iezuiţilor; mai mult decât atât: prea curiosul părinte avusese grijă să obţină de la el o renunţare expresă la toate bunurile care îi puteau reveni, într-o zi, în folosul ordinului. Dar începutul acestei

convorbiri părea că anunţă o schimbare atât de mare în felul de a vedea al lui Gabriel faţă de companie, încât putea să vrea chiar să sfărâme legăturile care îl legau de ea. În acest caz nu era ţinut, din punct de vedere legal, să-şi îndeplinească angajamentele luate. Donaţia era anulată de la sine şi chiar în clipa când erau să fie realizate speranţele părintelui de Aigrigny prin luarea în stăpânire a imenselor averi Rennepont, aceste speranţe se nimiceau pentru totdeauna.

Misionarul continuă:

— Este de datoria mea, părinte, să continui acest expozeu al vieţii mele trecute până în momentul când am plecat în America. O să înţelegeţi numaidecât pentru ce îmi impun această obligaţie.

După ce am fost înştiinţat de dorinţa mamei mele adoptive, m-am resemnat, deşi mă costa foarte mult. Ieşii din casa cea tristă unde petrecusem o parte a copilăriei şi prima mea tinereţe şi intrai în seminarele companiei. Hotărârea mea nu era dictată de o vocaţie de neînvins pentru biserică, ci de dorinţa de a achita o datorie sfântă faţă de mama mea adoptivă.

La intrarea mea în noua instituţie, îmi văzui speranţele înşelate. Inima mea, un moment uşurată, se strânse din nou; în locul căminului de viaţă iubitoare şi de tinereţe pe care o visasem, găseam în seminarul tăcut şi îngheţat acea reprimare a oricărui avânt generos, acea disciplină nemiloasă, acel sistem al spionajului reciproc, acea

neîncredere, acele piedici de neînvins pentru formarea legăturilor de prietenie. Se frânse, în felul acesta, avântul care îmi încălzise o clipă sufletul din nou şi, puţin câte puţin, căzui în viaţa aceasta moartă, pasivă, maşinală, pe care o regulă, o autoritate nemiloasă, o impuneau cu o precizie mecanică. În sfârşit, primii hirotonisirea; odată preot, mi-aţi cerut, părinte, să intru în compania lui Iisus sau mai bine zis m-am pomenit adus pe nesimţite, aproape fără să-mi dau seama, la această hotărâre. Cum? Nici eu nu ştiu! Am îndurat toate înscenările. M-am lăsat în voia unei toropeli de nesuportat; aşteptam momentul fatal. În sfârşit, aşa cum cere disciplina, mă înăbuşeam în agonie, dar aşteptam cu nerăbdare momentul îndeplinirii ultimului act al voinţei mele.

Expresia aceasta este întocmai, care murea, şi făcui jurământul. Apoi căzui în mâinile voastre ca un cadavru.

— Şi până în acest moment, scumpul meu fiu, n-ai călcat niciodată această supunere de cadavru, aşa după cum a spus gloriosul nostru întemeietor, căci cu cât este supunere mai absolută, cu atât este mai meritorie.

După o clipă de tăcere, Gabriel continuă:

— Mi-aţi ascuns cu toţii, părinte, adevăratele scopuri ale companiei în care intram. După ce am rostit jurământul, aveam să fiu în mâinile voastre un simplu instrument ascultător; dar mi-aţi spus că aveam să fiu întrebuinţat pentru o operă sfântă, mare şi frumoasă. V-am crezut, părinte, cum să nu vă cred? Şi aşteptai. Un eveniment

funest veni să-mi schimbe destinul. Cu şase luni înainte de a pleca în America, mi-aţi spus că voiaţi să faceţi din mine un confesor şi, pentru ca să mă pregătesc, mi-aţi dat o carte în care se aflau întrebările pe care un duhovnic poate să le pună băieţilor, fetelor şi femeilor măritate care se prezintă în faţa tribunalului pocăinţei. Deschisei aceste pagini plin de respect, de încredere şi de credinţă. La început nici n-am înţeles. În sfârşit, înţelesei. Abia avui puterea să închid cu mâna tremurătoare această îngrozitoare carte, şi alergai la dumneavoastră, părinte, şi vă spusei că m-am făcut vinovat de a fi aruncat ochii pe aceste pagini ruşinoase, pe care mi le-aţi dat din greşeală.

— Adu-ţi aminte, scumpul meu fiu, zise părintele de Aigrigny, plin de gravitate, că eu ţi-am liniştit scrupulele; ţi-am spus că compania noastră impune citirea acestui Compendium tinerilor dioceni, seminariştilor şi tinerilor preoţi care sunt destinaţi carierei de confesori.

— Şi v-am crezut, părinte. Obiceiul ascultării oarbe era atât de puternic la mine, încât cu toată oroarea pe care o simţeam, am luat din nou cartea în odaia mea şi am citit-o. Vai, părinte! Găsii într-însa tot ce desfrâul are mai demn de osândă şi mai cumplit în rafinamentele sale. Şi eram în toată puterea vârstei... Pe măsură ce tablourile obscene, de o desfrânare îngrozitoare, mi se perindau pe dinaintea imaginaţiei mele, până atunci castă şi curată, mi se părea că simt cum îmi slăbea raţiunea. Da... şi la urmă raţiunea mi se rătăci de tot. Obrajii îmi ardeau, un foc mistuitor îmi

curgea prin vene; halucinaţii de groază puseră capăt acestei rătăciri şi, căutând să scap de îmbrăţişările lor arzătoare, îmi pierdui cunoştinţa.

— Vorbeşti despre cartea aceasta în termeni necuviincioşi, zise părintele de Aigrigny cu asprime; ai fost victima imaginaţiei dumitale. Acestea sunt chestiuni pe care nu eşti în stare să le judeci.

— Nici n-o să mai vorbesc despre ele, părinte, zise Gabriel, iar după o clipă continuă:

— După această noapte teribilă, urmă o boală lungă. Când îmi venii în fire, trecutul îmi apăru ca un vis neplăcut. Atunci mi-aţi spus, părinte, că încă nu eram copt pentru anumite, funcţii şi v-am cerut cu stăruinţă să plec în misiune în America. După ce mi-aţi respins multă vreme rugămintea, v-aţi învoit. Plecai. Ce fericire adâncă, religioasă, simţii când mă pomenii transportat deodată în mijlocul măreţiei impunătoare a mării, când mă văzui între mare şi cer! Atunci, pentru prima oară de mulţi ani, simţii că inima îmi bătea liberă în piept. Pentru prima dată mă simţii stăpânul gândurilor mele şi îndrăznii să cercetez aceste gânduri. Atunci se ridicară în mintea mea îndoieli ciudate. Mă întrebai cu ce drept şi în ce scop mi se comprimase şi mi se nimicise atât timp exerciţiul voinţei, al libertăţii, al cugetării, deoarece Dumnezeu m-a înzestrat cu libertate, voinţă şi raţiune...

În acest moment intră Rodin. Părintele de Aigrigny îl întrebă din ochi; sociusul se apropie şi îi spuse încet de tot,

ca să nu-i poată auzi Gabriel:

— Nu-i nimic grav; mi s-a adus vestea că tatăl mareşalului Simon a sosit la fabricile Hardy.

Apoi, aruncând o privire asupra lui Gabriel, Rodin îl întrebă, la rândul lui cu privirea pe părintele de Aigrigny, care lăsă capul cu un aer dezolat. Apoi se adresă lui Gabriel, în timp ce Rodin se duse să se rezeme din nou de sobă:

— Urmează, fiule, sunt nerăbdător să ştiu la ce hotărâre te-ai oprit.

— O să vă spun imediat, părinte. Ajung, aşadar, la Charleston. Stareţul mănăstirii noastre din acest oraş, căruia îi împărtăşii îndoielile mele asupra scopului companiei, se angajă să mă lumineze. Cu o sinceritate înspăimântătoare îmi dezvălui acest scop. Fui îngrozit. Îi citii pe cazuişti. Atunci, părinte, făcui descoperiri îngrozitoare. La fiecare pagină a acestei cărţi scrise de părinţii noştri, citii scuza şi justificarea furtului, a calomniei, a violului, a adulterului, a sperjurului, a omorului, a regicidului. Când mă gândii că eu, preot al unui Dumnezeu de îndurare, de dreptate, de iertare şi de iubire, aparţineam de aici înainte unui ordin ai cărui şefi profesau asemenea doctrine şi se mândreau cu ele, făcui jurământul în faţa lui Dumnezeu de a rupe pentru totdeauna legăturile care mă uneau de acest ordin!

La aceste cuvinte, părintele de Aigrigny şi Rodin schimbară o privire teribilă; totul era pierdut, prada le scăpa. Gabriel, foarte mişcat de amintirile pe care le evoca,

nu băgă de seamă această mişcare a prea cuviosului părinte şi a sociusului.

— Aşadar, fiule, zise părintele de Aigrigny, galben-pământiu la faţă, îmi ceri să sfărâm legăturile care te unesc cu compania?

— Da, părinte, am făcut un jurământ în faţa dumneavoastră şi vă rog să mă dezlegaţi de el.

— Prin urmare, fiule, pe viitor nu va mai fi nimic comun între dumneata şi compania noastră?

— Nu, părinte, deoarece vă rog să mă dezlegaţi de jurământul făcut.

— Cred că ştii, fiule, că compania poate să te dezlege, dar dumneata nu poţi cere dezlegarea.

— Demersul meu vă dovedeşte, părinte, importanţa pe care o dau acestui jurământ, deoarece vin să vă cer dezlegarea. Dacă însă aţi refuza, nu m-aş mai crede angajat nici în ochii lui Dumnezeu, nici în ochii oamenilor.

— E foarte lămurit, zise părintele de Aigrigny, dar cuvintele îi mureau pe buze, atât de adâncă era disperarea lui.

Deodată, pe când Gabriel aştepta cu ochii plecaţi răspunsul părintelui de Aigrigny, care rămase mut, nemişcat, Rodin păru lovit de o inspiraţie subită. Văzând că preasfântul părinte ţinea încă în mână biletul pe care i-l strecurase, se apropie repede de el şi îi spuse:

— N-aţi citit biletul meu?

— Nu m-am gândit la asta, răspunse abatele.

Rodin păru că face o sforţare asupra lui însuşi ca să-şi stăpânească mânia, apoi zise cu vocea liniştită:

— Citiţi-l, vă rog...

Abia îşi aruncă ochii asupra celor câteva rânduri scrise cu creionul şi o vie lucire de speranţă ilumină trăsăturile preasfântului părinte, până atunci pline de deznădejde. El strânse mâna sociusului cu o expresie de adâncă recunoştinţă şi îi spuse încet:

— Ai dreptate... Gabriel este al nostru.

Înainte de a adresa cuvântul lui Gabriel, părintele de Aigrigny se reculese adânc. Fizionomia lui mai înainte descompusă, se însenină puţin câte puţin. Rodin îşi reluă postul de observaţie lângă sobă, dar aruncă părintelui de Aigrigny o privire de superioritate dispreţuitoare şi mânioasă, ridicând, totodată, din umeri, în chip foarte semnificativ. După această manifestare involuntară, pe care, din fericire, superiorul său nu o văzu, figura cadaverică a sociusului îşi reluă expresia de gheaţă. Pleoapele sale moi, pe care mânia şi nerăbdarea le făcuseră să se ridice o clipă, căzură iar şi acoperiră pe jumătate ochii lui mici şi şterşi. Trebuie să mărturisim că părintele de Aigrigny, cu toate că vorbea uşor şi cu eleganţă, cu toate că avea maniere seducătoare şi alese, era adesea lăsat în umbră, dominat de tăria neşovăitoare, de perfidia şi profunzimea diabolică a lui Rodin, bătrânul acela respingător, murdar, mizerabil îmbrăcat. E drept însă că el ieşea foarte rar din umilul său rol de secretar şi de

ascultător mut.

Influenţa educaţiei este atât de puternică, încât Gabriel, cu toate că pronunţase ruptura formală, se simţea încă intimidat în prezenţa părintelui de Aigrigny şi aştepta cu frică răspunsul preasfântului părinte. Preasfinţia sa, după ce îşi combină cu îndemânare planul de atac, rupse, în sfârşit, tăcerea, scoase un oftat adânc, fizionomia sa, până atunci severă şi mânioasă, luă o înfăţişare mişcătoare de blândeţe şi de dulceaţă şi îi spuse lui Gabriel cu o voce afectuoasă:

— Iartă-mă, fiule, că îţi răspund după atât timp; hotărârea dumitale neaşteptată m-a zăpăcit până într-atâta, mi-a pricinuit atâtea gânduri neplăcute, încât a trebuit să mă reculeg timp de câteva minute şi să încerc să pătrund cauza rupturii dumitale; cred că am pătruns-o. Prin urmare, scumpul meu fiu, eşti absolut hotărât să părăseşti compania chiar împotriva voinţei mele?

— Mi-ar părea rău, părinte, să fie aşa, dar va trebui.

— E drept că ar trebui să-ţi pară rău, foarte rău, căci ai făcut de bunăvoie un jurământ irevocabil, şi, după statutele noastre, prin acest jurământ te-ai angajat să nu părăseşti compania decât cu învoirea superiorilor.

— Părinte, atunci nu ştiam ce fel de angajament era acela pe care îl luam. Astăzi, fiind mai luminat, cer să mă retrag: singura mea dorinţă este să obţin o parohie în vreun sat departe de Paris. Mi-ar părea, dar, rău, părinte, să-mi refuzaţi ceea ce...

— Fii liniştit, fiule, reluă părintele de Aigrigny, nu vreau să lupt mai mult cu dorinţa dumitale de a te despărţi de noi...

— Atunci, părinte, mă dezlegaţi?

— Eu nu am această putere, fiule, dar am să scriu imediat la Roma, ca să cer autorizaţia părintelui nostru, al tuturor.

— Vă mulţumesc, părinte.

— Aşadar, în curând, fiule, ai să fii dezlegat de aceste legături care te apasă. Dar oamenii de care te lepezi cu atâta amărăciune vor continua totuşi să se roage pentru dumneata. Noi nu ne credem dezlegaţi de dumneata; la noi nu se poate sfărâma obiceiul care ne leagă de cineva. Ce vrei! Noi ne socotim obligaţi către creaturile noastre, chiar prin binefacerile cu care le-am acoperit. Astfel, dumneata erai sărac şi orfan, dar ţi-am întins braţele atât pentru interesul pe care îl meritai, cât şi pentru a o cruţa pe mama dumitale adoptivă de o sarcină prea mare...

— Părinte, zise Gabriel, stăpânindu-şi emoţia, nu sunt nerecunoscător.

— Te cred, te cred, fiule, astăzi îţi place să ne renegi, bine. Acum, după ce am pătruns adevărata cauză a rupturii, este de datoria mea să te dezleg de jurământ.

— Despre care cauză vreţi să vorbiţi, părinte?

— Vai, fiule, îţi înţeleg teama! Astăzi ne ameninţă primejdii, ştii bine...

— Primejdii? exclamă Gabriel.

— Este cu neputinţă, fiule, să nu ştii că, de la căderea suveranilor noştri legitimi, necredinţa revoluţionarilor devine din zi în zi mai mare; suntem urmăriţi şi persecutaţi. De aceea, scumpul meu fiu, înţeleg şi apreciez cum se cuvine motivul care în asemenea împrejurări te face să te desparţi de noi.

Zicând aceste cuvinte, părintele de Aigrigny aruncă repede o privire asupra sociusului, care răspunse printr-un semn din cap aprobator şi printr-o mişcare de nerăbdare, părând că vrea să zică:

— Haide! Haide!

Gabriel era doborât. Nici nu era pe lume o inimă mai generoasă, mai dreaptă şi mai vitează decât a sa.

— Părinte, reluă el cu vocea mişcată şi cu lacrimi în ochi; vorbele dumneavoastră sunt crude, sunt nedrepte, căci ştiţi bine că nu sunt laş!

— Nu, zise Rodin, cu vocea lui tăioasă, adresându-se părintelui de Aigrigny şi aruncând spre Gabriel o privire dispreţuitoare, scumpul dumneavoastră Fiu este prudent.

La aceste cuvinte, Gabriel tresări. O roşeaţă uşoară îi coloră figura palidă; ochii lui mari, albaştri scânteiară de mânie, dar îşi stăpâni pe dată furia, înclină capul şi, prea mişcat ca să răspundă, tăcu şi îşi şterse pe furiş o lacrimă. Lacrima aceasta nu scăpă sociusului, care văzu într-însa un simptom favorabil, căci schimbă din nou o privire de satisfacţie cu părintele de Aigrigny. Acesta tocmai voia să atingă o chestiune foarte importantă, de aceea, cu toată

stăpânirea de sine pe care o avea, vocea i se schimbă uşor, când, încurajat oarecum de o privire a lui Rodin, zise:

— Mai avem un motiv ca să nu şovăim să te dezlegăm de jurământ, fiule, desigur că ai aflat ieri de la mama dumitale adoptivă că poate eşti chemat să capeţi o moştenire a cărei valoare nu se cunoaşte...

Gabriel ridică repede capul şi-i spuse părintelui de Aigrigny:

— După cum i-am spus şi domnului Rodin, mama mi-a vorbit numai de scrupulele ei de conştiinţă, şi nu ştiu nimic de existenţa moştenirii despre care îmi vorbiţi.

Expresia de indiferenţă cu care pronunţă preotul aceste ultime cuvinte fu remarcată de Rodin.

— Fie, zise părintele de Aigrigny, nu ştii, îmi place să cred, deşi toate aparenţele tind să dovedească faptul că vestea despre această moştenire nu este străină de hotărârea dumitale de a te despărţi de noi.

— Nu înţeleg, părinte.

— Şi totuşi este foarte simplu. După mine, ruptura dumitale are două motive: mai întâi suntem ameninţaţi, şi socoţi prudent să ne părăseşti; apoi, acum, când eşti sigur că ai să te bucuri de oarecare înlesniri de trai, vrei desigur să te desparţi de noi, ca să anulezi donaţia pe care ne-ai făcut-o în alte vremuri.

— Ca să vorbim mai explicit, îţi calci jurământul pentru că suntem persecutaţi şi pentru că vrei să-ţi iei darul înapoi, adăugă Rodin, cu vocea lui ascuţită, rezumând scurt şi cu

brutalitate situaţia lui Gabriel faţă de compania lui Iisus.

Auzind această acuzaţie infamă, Gabriel nu putu decât să-şi ridice mâinile către cer şi să exclame:

— O, Doamne! O, Doamne!

Părintele de Aigrigny, după ce mai schimbă o privire cu Rodin, zise cu o voce aspră, părând că-l ceartă pe subalternul său pentru prea marea sa sinceritate:

— Cred că mergi cam prea departe. Scumpul nostru fiu s-ar fi purtat în felul viclean şi laş de care vorbeşti dacă ar fi ştiut că este în situaţia de a moşteni. Dar dacă spune că n-a ştiut, trebuie să-l credem, cu toate că aparenţele sunt contra lui.

— Părinte, zise, în sfârşit, Gabriel, palid, tremurând, mişcat, căutând să-şi stăpânească indignarea şi furia, vă mulţumesc că cel puţin amânaţi osânda. Nu sunt laş. Domnul îmi este martor că nu ştiam ce primejdii ameninţă compania dumneavoastră. Nu sunt ticălos şi nu sunt viclean, Domnul îmi este martor că numai în acest moment am aflat că se poate să capăt o moştenire şi că...

— Încă un cuvânt, fiule, am aflat şi eu despre acest lucru numai în ultimul timp, printr-o simplă întâmplare, zise părintele de Aigrigny, întrerupându-l pe Gabriel. Cu puţin timp înainte de întoarcerea dumitale din America, preacuviosul nostru părinte procuror, clasând hârtiile companiei, a dat peste dosarul dumitale. L-a cercetat şi a aflat că un strămoş al dumitale după tată, căruia i-a aparţinut casa asta unde suntem acum, a lăsat un

testament care va fi deschis astăzi la prânz. Ieri te credeam încă de-al nostru, statutele noastre prevăd că noi nu putem poseda nimic al nostru. În afară de aceasta, dumneata ai întărit aceasta printr-o donaţie în folosul săracilor noştri. Aşadar, nu dumneata, ci compania, în persoana mea, trebuie să se prezinte ca moştenitoare, arătând titlurile dumitale, pe care le am aici pe toate, în regulă. Acum însă, fiule, când te desparţi de noi, trebuie să te prezinţi dumneata. Speranţa vreunei averi oarecare ţi-a schimbat sentimentele; eşti liber, reia-ţi darul.

— Şi tocmai dumneavoastră, părinte, exclamă Gabriel, tocmai dumneavoastră mă credeţi capabil să revin asupra unei donaţii făcute de bunăvoie în folosul companiei, ca să mă achit faţă de ea pentru educaţia pe care mi-a dat-o? Mă credeţi dumneavoastră atât de josnic ca să-mi calc cuvântul pentru că am să posed poate o mică avere?

— Averea asta, fiule, poate fi mică, după cum poate fi şi foarte mare...

— Părinte, dacă ar fi vorba de o avere de rege, şi tot n-aş vorbi altfel. Cred că am dreptul să fiu crezut; iată ce hotărăsc. Compania căreia îi aparţin este în primejdie spuneţi? O să mă conving şi eu de aceste primejdii; dacă sunt grave, o să aştept înainte de a vă părăsi să treacă primejdia. Cât despre moştenirea de care mă credeţi atât de lacom, v-o las în întregime, părinte, aşa după cum m-am obligat şi altă dată. Dorinţa mea este numai ca aceste bunuri să fie întrebuinţate în folosul săracilor. Nu ştiu cât

este de mare averea, dar fie mare, fie mică, ea aparţine companiei, căci nu-mi calc cuvântul.

Părintele de Aigrigny avu tot atâta greutate să-şi stăpânească bucuria, pe cât de greu îi fusese cu puţin înainte să-şi ascundă spaima. Totuşi îi făcu un semn lui Rodin să intervină. Acesta, înţelegându-l foarte bine pe superiorul său, se apropie de Gabriel, se sprijini de o masă pe care era o călimară şi un condei, şi începu să bată darabana pe birou cu vârful degetelor sale noduroase, apoi spuse părintelui de Aigrigny:

— Toate astea sunt bune şi frumoase, dar scumpul dumneavoastră fiu vă dă drept orice garanţie un jurământ... e cam puţin.

— Şi jurământul meu! exclamă Gabriel.

— Dă-mi voie, zise Rodin cu răceală, legea nu recunoaşte existenţa noastră, aşa încât nu poate recunoaşte nici donaţiile ce ni se fac. Prin urmare mâine poţi să iei înapoi ceea ce ne-ai dat astăzi.

— Şi jurământul meu! exclamă Gabriel.

Rodin îl privi ţintă şi zise:

— Jurământul dumitale?... Dar ai făcut şi jurământul că ai să asculţi întotdeauna cu credinţă de companie. Ai jurat că n-ai să te desparţi niciodată de ea, şi astăzi ce preţuieşte jurământul în faţa dumitale?

O clipă Gabriel se zăpăci, dar simţind bine cât era de falsă comparaţia lui Rodin, se ridică liniştit şi demn, se aşeză la birou, luă un condei şi hârtie şi scrise cele ce

urmează:

În faţa dumneavoastră, preacuvioase părinte de Aigrigny şi domnule Rodin, martori ai jurământului meu, înnoiesc la ora aceasta, liber şi de bunăvoie, donaţia întreagă şi absolută pe care am făcut-o companiei lui Iisus în persoana preasfinţiei sale părintele de Aigrigny, a tuturor bunurilor care au să-mi aparţină, oricare ar fi valoarea lor. Jur că voi ţine această promisiune ca pe achitarea unei datorii de recunoştinţă şi ca pe o pioasă datorie. Drept care am scris aceasta la 13 februarie 1832, la Paris, în momentul deschiderii testamentului unui strămoş al meu după tată.

Gabriel de Rennepont

După ce isprăvi de scris, preotul se ridică şi înmână actul lui Rodin, fără să spună un cuvânt. Sociusul citi cu băgare de seamă şi răspunse cu aceeaşi nepăsare, privindu-l pe Gabriel:

— Este un jurământ scris, asta-i totul; dacă eşti absolut hotărât să faci această donaţie în mod serios, ai vedea vreo piedică să fie legalizată?

— Niciuna, zise Gabriel cu amărăciune, dacă jurământul meu scris nu-ţi ajunge...

— Scumpul meu fiu, zise părintele de Aigrigny, afectuos, dacă ar fi vorba să faci o donaţie în folosul meu, crede-mă că, dacă aş accepta aş fi cum nu se poate mai sigur prin simplul dumitale cuvânt. Dar aici este altceva: sunt, aşa cum ţi-am spus, mandatarul companiei, şi, în afară de aceasta, Domnul poate dintr-un moment în altul să te

cheme la sine. Cine ne garantează atunci că moştenitorii dumitale vor ţine jurământul făcut de dumneata?

— Aveţi dreptate, părinte, zise Gabriel cu tristeţe, nu m-am gândit la moarte, deoarece este într-adevăr puţin probabilă.

În acest moment, Samuel deschise uşa şi zise:

— Domnilor, a venit notarul, pot să-l introduc aici?

La zece precis uşa casei vă va fi deschisă.

— Suntem cu atât mai bucuroşi să-l vedem pe notar; zise Ro din, cu cât avem de vorbit cu dânsul. Pofteşte-l, te rog, să intre.

— Iată că avem şi notar, îi zise apoi Rodin lui Gabriel. Dacă nu ţi-ai schimbat intenţiile, poţi să faci donaţia în faţa acestui funcţionar public şi să scapi în felul acesta de o mare povară pentru viitor.

— Domnule, zise Gabriel, orice s-ar întâmpla, o să mă socotesc tot aşa de strâns legat prin acest jurământ scris pe care vă rog să-l păstraţi, părinte (zicând acestea Gabriel înmână hârtia părintelui de Aigrigny), cât o să mă simt legat şi prin actul autentic pe care o să-l semnez.

Zidăria de la uşa de intrare a casei fusese dată la o parte de zidari, de asemenea şi tăblia de plumb şi scheletul de fier. Atunci apărură la lumina zilei tăbliile de lemn sculptat ale uşii neatinse, ca şi în ziua când fuseseră astupate şi puse la adăpost de acţiunea răufăcătoare a aerului şi a timpului. Lucrătorii, după ce terminară de dărâmat, rămaseră pe trepte, foarte curioşi să asiste la deschiderea

uşii, căci îl vedeau venind pe Samuel cu o legătură mare de chei în mână.

— Acum, zise bătrânul când ajunse la picioarele scării, aţi terminat; patronul domnului secretar o să vă plătească. Vă rog să plecaţi, căci trebuie să intru cel dintâi şi absolut singur în această locuinţă, înainte de a lăsa să intre moştenitorii.

După plecarea lucrătorilor, Samuel urcă treptele peronului, ajunse în faţa uşii degajate de pietrele, de fierul şi de plumbul care o astupaseră. Cu o emoţie adâncă, bătrânul o căută în legătura de chei pe cea de care avea nevoie, o introduse în broască, o întoarse şi făcu uşa să scârţie din ţâţâni. În acelaşi moment se simţi izbit în faţă de o răbufneală de aer umed şi rece, aşa cum iese dintr-o pivniţă deschisă pe neaşteptate. Evreul închise uşa şi o încuie pe dinăuntru, întorcând cheia de două ori, apoi făcu câţiva paşi în vestibulul luminat prin nişte mici deschizături care se aflau în zid, deasupra uşii. Pereţii erau de piatră netedă şi lucioasă şi nu se vedea nici cea mai mică urmă de stricăciune sau de umezeală. Rampa de fier, frumos lucrată, nu avea nicio urmă de rugină.

Zgomotul paşilor apăsaţi ai evreului răsunau sub cupola înaltă a vestibulului. Nepotul lui Issac Samuel simţi o uşoară tristeţe, gândindu-se că paşii strămoşului său răsunaseră desigur ultimii în această locuinţă, ale cărei uşi le închisese cu o sută cincizeci de ani în urmă. Prietenul credincios, căruia Marius Rennepont îi vânduse casa de formă, o

părăsise mai târziu, punând-o pe numele bunicului lui Samuel; acesta o lăsase urmaşilor săi ca şi cum ar fi fost vorba de o moştenire.

Gândindu-se la aceste lucruri, Samuel îşi aduse aminte şi de luminile pe care le văzuse în dimineaţa aceea prin cele şapte deschizături din învelitoarea de plumb de pe acoperiş. Cu toată tăria lui de caracter, bătrânul nu se putu împiedica să nu tresară când, după ce luă altă cheie din legătură, citi pe ea: Cheia din salonul roşu şi deschise cu ea o uşă mare cu două canaturi, care ducea la apartamentele interioare. O singură fereastră din toată casa fusese deschisă şi lumina tocmai această încăpere mare, cu pereţii acoperiţi cu tapete de damasc de culoare roşu închis, care nu suferiseră nicio stricăciune; un covor gros de Turcia acoperea duşumeaua. Fotolii mari de lemn aurit, în stilul sever al lui Ludovic al XIV-lea, erau aşezate în mod simetric de-a lungul pereţilor; în faţa uşii de la intrare se afla altă uşă, care dădea în altă odaie. Candelabre bogate şi o pendulă în acelaşi stil cu mobilele se reflectau într-o oglindă de Veneţia. În mijlocul salonului era o masă mare, rotundă, acoperită cu un covor de catifea roşie. Samuel se apropie de această masă şi văzu o bucată de hârtie velină albă, pe care erau scrise aceste cuvinte:

În sala aceasta mi se va deschide testamentul; celelalte apartamente vor rămâne închise până ce se vor citi ultimele mele dorinţe.

M. de R.

— Da, zise evreul privind cu emoţie aceste rânduri scrise cu atât timp înainte, recomandarea asta mi-a fost transmisă şi de tata; căci se pare că celelalte odăi sunt pline de obiecte pe care Marius de Rennepont le preţuia foarte mult, nu pentru valoarea lor, ci pentru originea lor, iar în sala de doliu este un lucru ciudat şi misterios.

Evreul scoase apoi din buzunar un mic registru legat în piele neagră şi prevăzut cu o încuietoare de aramă; el scoase cheia din încuietoare, puse registrul pe masă şi zise; iată starea valorilor din casă; mi s-a poruncit să aduc asta aici înainte de a intra moştenitorii.

Tăcerea cea mai adâncă domnea în salon în momentul când Samuel puse registrul pe masă. Deodată, un lucru dintre cele mai naturale, dar, totodată, dintre cele mai înspăimântătoare îl scoase din visare; în odaia de alături auzi un clopoţel clar, cristalin, sunând încet ora zece. Şi era într-adevăr ora zece.

Samuel avea prea mult bun simţ ca să creadă în mişcarea veşnică, adică să creadă că un ceas putea să meargă de o sută cinzeci de ani. De aceea se întreba cu mirare şi cu spaimă cum de nu se oprise pendula de atâţia ani şi mai ales cum de putea să arate aşa de exact ora. După ce se gândi mult timp la acest lucru ciudat, se gândi şi la lucrul nu mai puţin extraordinar pe care îl văzuse de dimineaţă: luminile de pe acoperiş. Samuel trase concluzia că trebuia să fie o legătură între aceste două incidente.

Bătrânul nu putea pătrunde adevărata cauză a acestor

întâmplări minunate, dar îşi explică ceea ce îi era dat să vadă, prin comunicaţiile subterane care, potrivit tradiţiei, existau între pivniţele casei şi nişte locuri foarte îndepărtate; nişte persoane necunoscute, misterioase putuseră să intre de două, trei ori pe secol în această locuinţă. Cufundat în aceste gânduri, Samuel se apropie de căminul care se afla în faţa ferestrei. O rază vie de soare străbătu norii şi căzu pe două portrete mari, aşezate de cele două părţi ale căminului. Evreul nu le observase încă. Portretele reprezentau un bărbat şi o femeie în picioare, în mărime naturală. După culoarea discretă şi totodată puternică a acestei picturi, după penelurile largi şi viguroase, se recunoştea uşor o mână de maestru.

Femeia putea să aibă douăzeci şi cinci, treizeci de ani; fruntea ei albă, nobilă şi înaltă, era încoronată de un minunat păr negru cu reflexe aurii; sprâncenele foarte fine erau arcuite deasupra unor ochi mari, de un albastru de safir scânteietor; privirea lor, totodată mândră şi tristă, avea ceva fatal. Înfăţişarea acestei femei era gânditoare şi îndurerată. Privirile sale ridicate către cer aveau o expresie de durere imploratoare şi resemnată, pe care n-ai fi crezut să o poată reda cineva.

În stânga căminului era celălalt portret, şi cu tot atâta măiestrie pictat. Acesta reprezenta un om de vreo 30–35 de ani, înalt de statură. Capul frumos şi de o mare forţă de caracter se deosebea prin trăsăturile puternice şi severe, împreunate cu o expresie de mare suferinţă şi de

resemnare, părul, barba şi sprâncenele erau negre. Sprâncenele, printr-un capriciu bizar al naturii, în loc să fie separate şi arcuite în jurul ochilor, se întindeau de la o tâmplă la alta şi păreau că alcătuiesc o dungă neagră pe frunte.

Soarele lovea în plin şi mărea şi mai mult strălucirea acestor două figuri remarcabile, pe care nu le puteai uita după ce le vedeai o dată. Samuel, ieşind din visare şi aruncând din întâmplare o privire asupra acestor portrete, fu izbit de înfăţişarea lor: amândouă păreau vii.

— Ce figuri nobile şi frumoase! exclamă el apropiindu-se mai mult, ca să le vadă mai bine.

După o clipă de tăcere mai zise: Să pregătim toate pentru reuniunea solemnă; a sunat ora zece.

Zicând acestea, aşează fotoliile de lemn aurit în jurul mesei rotunde, apoi reluă cu un aer gânditor:

— Timpul trece şi dintre descendenţii binefăcătorului strămoşului meu numai preotul este aici.

— Să fie el singurul reprezentant al familiei de Rennepont?... Iată că a sosit momentul când pot deschide uşa pentru citirea testamentului. Betsabea are să-l conducă pe notar aici. Bate cineva la uşă... ea este...

Samuel mai aruncă o privire asupra uşii în dosul căreia sunase ceasul zece, apoi se îndreptă repede spre uşa din vestibul, unde se auzea vorbind, întoarse de două ori cheia în broască şi deschise cele două canaturi. Spre marea sa părere de rău nu-l văzu pe peron decât pe Gabriel, având-l

pe Rodin la stânga sa şi pe părintele de Aigrigny la dreapta. Notarul şi Betsabea, care servise de călăuză, se aflau în dosul grupului principal. Samuel nu-şi putu opri un suspin şi zise înclinându-se:

— Domnilor, totul este gata, puteţi intra.

Gabriel, Rodin şi Aigrigny intrară cu toţii în salonul roşu. Fiecare dintre dânşii era în alt mod afectat. Gabriel, palid şi trist, simţea o nerăbdare teribilă; voia să iasă cât mai curând din această casă şi se simţea scăpat de o greutate enormă după ce îşi cedase drepturile părintelui de Aigrigny printr-un act prevăzut cu toate garanţiile legale. Tânărul nu se gândea că dându-i îngrijirile pe care le plătea acum atât de larg şi forţându-i vocaţia printr-o minciună nelegiuită, părintele de Aigrigny avea drept scop să asigure succesul unei intrigi neguroase. Părintele de Aigrigny, cu mult mai palid şi mai mişcat decât Gabriel, încercase să explice şi să-şi scuze zăpăceala prin durerea ce i-o pricinuia scumpului său fiu. Rodin, în aparenţă liniştit şi foarte stăpân pe sine, vedea cu o mânie ascunsă via emoţie a părintelui de Aigrigny, care ar fi putut face să se nască bănuieli în mintea unui om mai puţin încrezător decât Gabriel.

Diferiţii actori ai acestei scene stăteau în picioare în jurul mesei rotunde. La invitaţia notarului, cu toţii voiră să se aşeze, dar Samuel zise arătând registrul legat în piele neagră:

— Domnule notar, am avut ordin să depun aici registrul acesta, care este încuiat. O să vă dau cheia imediat după

ce o să citiţi testamentul.

— Într-adevăr, se spune aceasta în nota pe care o am aici împreună cu testamentul. Testamentul a fost depus la 1682 la Toma Le Semelier, consilier regal, notar la Paris, care locuia atunci în piaţa Regală Nr. 12, zise domnul Dumesnil.

Zicând acestea, Dumesnil scoase dintr-o servietă de marochin roşu un plic mare, îngălbenit de vreme, de care era legată printr-un fir de mătase o notă scrisă tot pe hârtie velină.

— Domnilor, zise notarul, dacă vreţi să luaţi loc, o să vă citesc nota alăturată aici, care stabileşte formalităţile ce sunt de îndeplinit pentru deschiderea testamentului.

Notarul, Rodin, părintele de Aigrigny şi Gabriel se aşezară. Tânărul preot, întors cu spatele spre sobă, nu putea vedea cele două portrete. Samuel, cu toată invitaţia notarului, rămase în picioare, în dosul fotoliului ocupat de notar. Acesta începu să citească:

La 13 februarie 1832 testamentul meu va fi dus în strada St. Francis, numărul 3. La zece ore precis uşa de la salonul roşu situat la parter va fi deschisă moştenitorilor mei, care desigur vor fi de mult sosiţi la Paris, în aşteptarea acestei zile şi vor fi avut tot timpul să-şi valideze drepturile. De îndată ce vor fi cu toţii adunaţi, se va citi testamentul; la ultima bătaie a miezului zilei succesiunea va fi închisă în folosul acelora care se vor fi prezentat în persoană, şi nu prin împuterniciţi, în ziua de 13 februarie, înainte de prânz, în strada St. Francis. Sper că aceste lucruri se vor păstra

prin tradiţie orală în familia mea, din generaţie în generaţie, timp de un secol şi jumătate după cum am recomandat.

După ce citi aceste rânduri cu o voce sonoră, notarul se opri o clipă şi reluă cu o voce solemnă:

Domnul Gabriel-Francisc-Maria de Rennepont, preot, a justificat prin acte de notariat filiaţia lui paternă şi calitatea lui de strănepot de văr al testatorului. El este până în acest moment singurul descendent al familiei de Rennepont aici; deschid, deci, testamentul în favoarea lui.

Zicând acestea, notarul scoase testamentul din plic, testament care fusese mai întâi deschis de preşedintele tribunalului cu toate formalităţile cerute de lege. Părintele de Aigrigny se sprijini cu coatele de masă, neputându-şi stăpâni un suspin gâfâitor. Gabriel se pregătea să asculte mai mult de curiozitate, decât cu interes, Rodin se aşezase la oarecare distanţă de masă, şi ţinea pălăria lui veche între genunchi. În fundul pălăriei, pe jumătate ascuns între îndoiturile murdare ale unei batiste de bumbac cu pătrăţele albastre, pusese ceasul.

Toată atenţia sociusului era împărţită între orice zgomot pe care îl auzea de afară şi între înceata înaintare a minutarelor ceasului. Ochiul lui mic şi iritat părea că vrea să grăbească mersul ceasului, atât îi era de mare nerăbdarea să-l vadă arătând miezul zilei.

Notarul desfăcu foaia velină şi citi cele ce urmează, într-o tăcere şi atenţie adâncă:

Cătunul de Villetaneuse, 13 februarie 1682

Am să scap prin moarte de ruşinea ocnei la care am fost condamnat ca eretic, prin uneltirile duşmanilor neîmblânziţi ai familiei mele. Viaţa îmi este prea amară de când a murit fiul meu, victimă a unui asasinat misterios. A murit la nouăsprezece ani, sărmanul meu Henric. Ucigaşii lui sunt necunoscuţi: nu e drept că sunt necunoscuţi, dacă este să cred în presimţiri. Ca să păstrez averea mea pentru acest fiu, m-am prefăcut că mă lepăd de protestantism. Atât timp cât a trăit această fiinţă iubită, am păstrat cu grijă toate aparenţele catolice. Prefăcătoria asta mă revolta, dar era vorba de fiul meu. După ce fiul meu a fost ucis, sila mi-a devenit nesuferită. Eram spionat; am fost acuzat şi condamnat ca eretic, bunurile mi-au fost confiscate, iar eu am fost condamnat la ocnă. Vremurile acestea sunt îngrozitoare. Am să mor; să ne gândim la aceia dintre ai mei care trăiesc, sau mai bine zis care vor trăi în vremuri mai bune.

Din toată averea îmi mai rămân cinzeci de mii de piese aur pe care le am la un prieten. Nu mai am copii, dar am rude numeroase, exilate în Europa. Suma asta, dacă s-ar împărţi între ei, ar fi prea neînsemnată pentru dânşii, de aceea am hotărât altfel, după sfaturile înţelepte ale unui om pe care îl venerez. De două ori în viaţa mea l-am văzut pe omul acesta şi de amândouă dăţile în împrejurări funeste; de două ori mi-a salvat viaţa. Vai! Poate că l-ar fi salvat şi pe fiul meu, dar a sosit prea târziu.

Mulţumită lui, moartea mea n-o să fie zadarnică.

Mulţumită lui, rândurile scrise de un om care peste câteva ore va înceta de a mai trăi, vor da poate naştere la lucruri mari peste un secol şi jumătate, dacă voinţa mea va fi cu sfinţenie ascultată de urmaşii mei. Mă adresez celor din neamul meu ce vor veni de acum înainte. Pentru ca să înţeleagă şi să aprecieze mai bine ultima dorinţă pe care o am şi pe care îi implor să mi-o împlinească, pe ei care la ora asta sunt încă în nefiinţa unde am să intru şi eu, trebuie să-i cunoască pe persecutorii familiei mele, ca să-şi poată răzbuna strămoşii.

Bunicul meu era catolic. Atras nu atât de zelul său religios, cât de nişte sfaturi perfide, s-a afiliat, deşi era mirean, unei societăţi a cărei putere a fost întotdeauna teribilă şi misterioasă – societatea lui Iisus.

Când se ajunse aici cu citirea testamentului, Rodin, părintele de Aigrigny şi Gabriel se priviră instinctiv. Notarul nu băgă de seamă şi citi înainte:

Câţiva ani de-a-rândul avu pentru această societate cel mai teribil devotament, dar deodată află nişte lucruri extraordinare despre scopul ei secret şi despre mijloacele prin care voia să răzbată.

Strămoşul meu, înspăimântat de secretul pe care îl deţinea fără voia lui şi pe care îl înţelesese mai bine după moartea acestui bun rege, nu numai că rupse cu societatea lui Iisus, dar, ca şi cum catolicismul întreg ar fi fost solidar cu crimele acestei societăţi, se lepădă de religia romană şi se făcu protestant.

Iată secretul pe care îl află strămoşul meu: Era în 1610, cu o lună înainte de asasinarea lui Henric IV.

Strămoşul meu a avut dovezi incontestabile că doi dintre membrii acestei societăţi erau în înţelegere cu Ravaillac; a avut dovezi şi despre o înţelegere asemănătoare cu ocazia crimei lui Jean Chatel, regicidul. Depărtarea lui de compania lui Iisus a fost prima cauză a urii înverşunate pe care o nutreşte această societate contra familiei noastre. Mulţumită Domnului, hârtiile acestea au fost puse la loc sigur; tata mi le-a lăsat mie, şi dacă ultimele mele dorinţe vor fi executate, urmaşii mei vor găsi aceste hârtii, însemnate cu A.M. C.D.G. În cufărul de abanos din sala de doliu. Şi tata a fost ţinta persecuţiilor lor, care ar fi putut duce la ruina şi la moartea lui, fără intervenţia unei femei pentru care a păstrat de atunci un cult aproape religios.

Portretul acestei femei, pe care am văzut-o şi eu acum câţiva ani, cum şi portretul omului căruia i-am închinat o veneraţie adâncă, au fost pictate de mine din memorie şi se află în salonul roşu din strada St. Francis. Sper că amândouă vor fi pentru descendenţii familiei mele obiectul unui cult plin de recunoştinţă.

De câteva minute, Gabriel devenise din ce în ce mai atent la citirea testamentului. Se gândea că printr-o coincidenţă bizară, unul dintre strămoşii lui rupsese, cu două secole înainte, legăturile cu societatea lui Iisus, aşa după cum le rupsese şi el cu o oră înainte. Se mai gândea că de la această ruptură, întâmplată cu două secole în

urmă, data şi un fel de ură cu care compania lui Iisus urmărise întotdeauna familia lui. Tânărul preot găsea ciudat faptul că moştenirea lăsată lui după trecere de o sută cincizeci de ani de o rudă care fusese victima societăţii lui Iisus se întorcea aceleiaşi societăţi. Când notarul citi pasajul referitor la cele două portrete, Gabriel, care, ca şi părintele de Aigrigny, stătea cu spatele la tablouri, se întoarse ca să le vadă. Abia îşi aruncă ochii asupra portretului femeii, şi misionarul scoase un strigăt de mirare, aproape de spaimă. Notarul întrerupse imediat citirea şi-l privi pe preot cu nelinişte.

La strigătul scos de Gabriel, părintele de Aigrigny se apropie repede de el. Gabriel stătea în picioare, tremurând din tot corpul şi privea portretul femeii din perete cu o surpriză extraordinară. După câteva clipe zise încet, ca şi cum şi-ar fi vorbit lui însuşi:

— Se poate, oare, Doamne, ca întâmplarea să producă astfel de asemănări! Ochii ăştia mândri şi trişti sunt ochii ei; fruntea, asta, paloarea asta! Da, sunt trăsăturile ei, trăsăturile ei întru totul.

— Dar ce ai, scumpul meu fiu? zise părintele de Aigrigny, tot aşa de mirat ca şi Samuel, ca şi notarul.

— Acum opt luni, răspunse misionarul cu vocea foarte mişcată şi fără să piardă tabloul din ochi, eram în puterea indienilor, în munţii Stâncoşi. Mă răstigniseră pe cruce şi începeau să mă scalpeze; era să mor, când divina Providenţă îmi trimise un ajutor neaşteptat. Da, femeia asta

m-a salvat.

— Femeia asta! exclamară în acelaşi timp Samuel, părintele de Aigrigny şi notarul.

Rodin singur părea străin de episodul portretului; cu figura contractată de nerăbdare şi de mânie îşi rodea unghiile până la sânge, privind cu mii de chinuri mersul încet al minutarelor.

— Cum! Femeia asta ţi-a salvat viaţa? întrebă părintele de Aigrigny.

— Da, femeia asta, reluă Gabriel cu vocea mai joasă, aproape speriată; femeia asta, sau mai bine zis o femeie care îi seamănă până într-atâta, încât dacă tabloul n-ar fi aici de un secol şi jumătate, aş crede că a fost pictat după ea. Misterele naturii şi voinţa lui Dumnezeu sunt de nepătruns.

Gabriel căzu doborât pe fotoliu. Iar notarul reluă citirea într-o tăcere de moarte.

Acestea au fost persecuţiile a căror ţintă au fost membrii familiei mele din partea iezuiţilor. Societatea asta posedă la ora asta bunurile mele pe care le-a confiscat. Eu am să mor. Facă cerul ca ura să se stingă cu această moarte şi să fie cruţat!... Azi-dimineaţă am trimis după un om a cărui cinste am pus-o la încercare de multă vreme, anume Issac Samuel. Eu i-am scăpat viaţa; şi n-a fost zi de atunci în care să nu mă bucur că am păstrat pe lume o fiinţă atât de cinstită şi de bună. Lui i-am dat cele cincizeci de mii de piese pe care mi le-a înapoiat un debitor cinstit – Issac

Samuel – iar după moartea lui descendenţii – cărora le va lăsa cu limbă de moarte datoria de recunoştinţă – se însărcinează să fructifice suma şi să adune dobânzile până la împlinirea celui de-al o sută cincizecilea an, începând de azi. Suma fructificată în felul acesta poate să devină enormă, poate să constituie o avere regească, dacă împrejurările nu vor fi potrivnice. Facă cerul ca dorinţele mele să fie împlinite de descendenţii mei în privinţa împărţelii şi a întrebuinţării acestei sume imense!

Într-un secol şi jumătate se întâmplă în mod fatal atâtea schimbări, atâtea variaţii, atâtea vicisitudini ale sorţii, încât este probabil că peste o sută cincizeci de ani descendenţii mei vor aparţine la diferite clase sociale şi vor reprezenta diferite elemente sociale ale timpului lor. Orice s-ar întâmpla, dorinţa mea cea mai mare, cea mai sfântă este ca descendenţii mei să se apropie unii de alţii şi să reconstituie o familie printr-o uniune strânsă, sinceră, punând în practică cuvintele lui Crist: „iubiţi-vă unii pe alţii”. Această uniune ar fi un exemplu extraordinar, căci mi se pare că numai prin uniune, din asociaţia oamenilor între ei, trebuie să răsară fericirea viitoare a omenirii.

Compania care a persecutat de atât timp familia mea este unul din cele mai bune exemple de atotputernicia asociaţiei, chiar când este aplicată pentru a face rău. Există ceva aşa de fecund, aşa de divin în acest principiu, încât sileşte uneori la bine asociaţiile cele mai rele, cele mai primejdioase. Aşa, de exemplu, misiunile au aruncat raze

de lumină rare, dar curate, asupra acestei tenebroase companii a iezuiţilor, întemeiată în scopul detestabil şi nelegiuit de a nimici printr-o educaţie care ucide oamenii, voinţa, gândul, inteligenţa popoarelor, pentru ca să le lase tremurătoare, superstiţioase, abrutizate şi dezarmate, pradă despotismului regilor. În urmă, compania îşi rezervă dreptul să-i domine şi pe regi, prin duhovnicii ei.

La acest pasaj al testamentului avu loc un nou şi ciudat schimb de priviri între Gabriel şi părintele de Aigrigny.

Dacă asociaţia perversă, bazată pe degradarea omului, pe teamă, pe despotism, urmărită de blestemul popoarelor a străbătut totuşi secolele şi adesea a dominat lumea prin viclenie şi prin teroare, ce ar avea drept scop să-l elibereze pe bărbat şi pe femeie de orice sclavie degradatoare, să cheme la bucurie aici, pe pământ, pe cei ce n-au cunoscut în viaţă decât durerea şi mizeria, să glorifice şi să îmbogăţească munca, să lumineze pe cei pe care îi depravează neştiinţa?

Pentru ca imensele resurse băneşti care vor da atâta putere familiei mele să nu se risipească, ci să se înnoiască în decursul vremurilor, moştenitorii mei să asculte de voinţa mea şi să plaseze în aceleaşi condiţii îndoitul sumei pe care am plasat-o eu. Un secol şi jumătate după dânşii, ce sursă nouă de putere şi de activitate pentru descendenţii lor! Ce legătură de continuitate în facerea binelui! De altfel, se vor găsi în biroul cel mare de abanos din sala de doliu câteva idei practice cu privire la această

asociaţie.

Acestea sunt cele din urmă dorinţe ale mele, sau, mai bine zis, cele din urmă speranţe. Dacă cer ca cei din neamul meu să se afle personal în strada St. Francis în ziua când se va deschide testamentul, este pentru ca, reuniţi în acest moment solemn, să se vadă, să se cunoască; poate că atunci vorbele vor impresiona; în loc să trăiască dezbinaţi, se vor uni, chiar interesele lor vor avea de câştigat şi voinţa mea va fi împlinită.

Acum câteva zile le-am trimis acelora dintre membrii familiei mele care sunt risipiţi în Europa o medalie pe care este gravată data la care sunt convocaţi moştenitorii, peste un secol şi jumătate începând de astăzi. Le-am ascuns adevăratul motiv pentru care îi convoc şi le-am spus numai că descendenţii mei vor avea mare interes să vină la această întâlnire. A trebuit să fac aşa pentru că cunosc viclenia şi stăruinţa companiei a cărei victimă sunt. Dacă ar fi ştiut că la epoca aceea descendenţii mei vor avea să-şi împartă o moştenire aşa de mare, familia mea ar fi fost ameninţată de primejdii şi de cine ştie ce viclenii, căci societatea lui Iisus şi-ar fi transmis şi ea sinistre recomandaţii din secol în secol.

Dacă fixez data şi ora fatală la care moştenirea va fi revocabil închisă în favoarea acelora dintre moştenitori care vor fi în Strada St. Francis la 13 februarie, înainte de prânz, este pentru că orice lucru trebuie să aibă un sfârşit. De altfel, moştenitorii mei vor fi fost preveniţi de mai mulţi ani

ca să nu lipsească de la întâlnire. După ce se va citi testamentul, persoana care va deţine fondurile adunate va comunica valoarea lor, aşa că la ultima bătaie a miezului zilei sumele să fie împărţite între moştenitorii prezenţi. Atunci, apartamentele casei vor fi deschise, şi moştenitorii vor vedea nişte lucruri demne de interesul, de mila şi de respectul lor, mai ales în sala de doliu.

Dorinţa mea este ca această casă să nu fie vândută şi să rămână mobilată aşa cum este, ca să servească de loc de reuniune descendenţilor mei dacă, după cum sper, vor asculta ultima mea rugăminte. Dacă însă se vor împrăştia, dacă vor prefera să trăiască fiecare pe seama lui în loc să formeze o societate care să dea rezultate bune, dacă în această imensă avere nu vor vedea decât prilej de risipă frivolă sau de zgârcenie murdară, să fie blestemaţi de toţi cei pe care ar fi putut să-i iubească, să-i ajute şi să-i scape de sclavie; casa să fie dărâmată până la pământ şi toate hârtiile al căror inventar va fi lăsat de Issac Samuel, cum şi cele două portrete din salonul roşu să fie arse de paznicul casei. Am spus...

Acest testament mistic a fost făcut de mine în toată libertatea şi scris în întregime de mâna mea; înţeleg şi vreau ca el să fie cu scrupulozitate urmat şi executat în spiritul şi în litera lui.

Astăzi, 13 februarie 1682, la orele unu.

Marius de Rennepont

Pe măsură ce notarul îşi urma citirea testamentului,

Gabriel era cuprins de tot felul de impresii penibile. El înţelegea admir abilul rezultat al asociaţiei de familie atât de mult recomandată de Marius de Rennepont şi se gândea cu adâncă amărăciune că în urma renunţării sale şi în lipsa oricărui alt moştenitor, acest gând măreţ nu se putea executa, şi averea, cu mult mai mare decât crezuse el, cădea în mâinile unei societăţi perverse, care se putea servi de ea ca de un teribil mijloc de acţiune. Acestea erau gândurile nelămurite care i se ciocneau în minte. Portretul femeii, revelaţiile sinistre făcute în testament, măreţia vederilor manifestate de Marius Rennepont, toate aceste incidente extraordinare îl zăpăciseră pe Gabriel, şi când Samuel întinse notarului cheia de la registru, tânărul preot nu se dezmeticise încă.

— În acest registru, zise Samuelo să găsiţi starea actuală a valorilor care sunt în stăpânirea mea în urma capitalizării şi a acumulării dobânzilor la suma de o sută cincizeci de mii de franci încredinţaţi bunicului meu de domnul de Rennepont.

— Bunicul dumitale! exclamă părintele de Aigrigny în culmea surprizei; atunci familia dumitale este aceea care a valorificat neîntrerupt această sumă?

— Da, domnule; soţia mea o să aducă imediat cutia în care sunt aceste valori.

— Şi la cât se urcă ele? întrebă Rodin cu cel mai indiferent aer din lume.

— După cum se poate încredinţa domnul notar din acest

registru, răspunse Samuel cu toată simplitatea, ca şi cum ar fi fost vorba numai de cei o sută cincizeci de mii de franci de la început, am în casă, în valori care au rulat, suma de două sute douăsprezece milioane o sută şaptezeci.

— Cum ai spus! exclamă părintele d'Aigrigny, nelăsându-l pe Samuel să isprăvească, căci puţin îi pasă preasfântului părinte de gologani.

— Spune cifra! spune cifra! adăugă Rodin cu vocea tremurătoare şi pierzându-şi, poate prima oară în viaţa lui, sângele rece. Spune cifra! Cifra! Cifra!

— Am spus, repetă bătrânul, că am în casă valori în sumă de două sute douăsprezece milioane o sută şaptezeci şi cinci de mii de franci, valori fie nominative, fie la purtător, aşa după cum o să vedeţi îndată, iată şi pe soţia mea, care tocmai aduce banii.

Într-adevăr, în acel moment intră Betsabea, ţinând în braţe caseta de lemn de cedru în care erau valorile. Ea puse caseta pe masă şi ieşi, după ce schimbă o privire afectuoasă cu Samuel.

Când acesta declarase enorma cifră a sumei în cauză, vorbele lui fură urmate de o tăcere de moarte: toţi rămăseseră încremeniţi. Părintele de Aigrigny şi Rodin socoteau să fie vreo patruzeci de milioane şi iată că suma aceasta, enormă şi ea, se găsea încincită. Gabriel, auzindu-l pe notar citind pasajele din testament în care era vorba de o avere de rege, cum el nu cunoştea puterea capitalizării,

preţuise averea la trei-patru milioane. De aceea cifra extraordinară pe care o află acum îl ameţi. Cu toată admirabila sa dezinteresare şi cu toată cinstea sa fără păcat, simţea un fel de ameţeală, gândindu-se că această avere ar fi putut fi a lui, şi numai a lui. Notarul, aproape tot atât de uluit ca şi el, examina starea casei lui Samuel şi părea că abia îşi crede ochilor. Evreul, mut şi el, era foarte absorbit şi îndurerat la gândul că nu se mai prezenta niciun moştenitor.

În mijlocul acestei tăceri adânci, pendula din odaia vecină începu să bată rar miezul zilei. Samuel tresări, apoi scoase un suspin adânc. Mai trebuiau câteva secunde şi termenul expira, Rodin, părintele de Aigrigny, Gabriel şi notarul erau aşa de impresionaţi, încât niciunul din ei nu-şi dădu seama cât era de extraordinar că suna pendula.

— Amiaza! exclamă Rodin, şi printr-o mişcare involuntară puse repede amândouă mâinile pe casetă, ca şi cum ar fi vrut să o ia în stăpânire.

— În sfârşit, exclamă şi părintele de Aigrigny cu o expresie de bucurie, de triumf, de beţie, cu neputinţă de descris.

Ultima bătaie a miezului zilei sună şi ea. Atunci notarul zise cu o voce uşor schimbată – căci era ceva extraordinar, ceva solemn în această scenă:

— Deoarece niciun alt moştenitor al lui Marius de Rennepont nu s-a prezentat înainte de prânz, execut voinţa testatorului şi declar în numele justiţiei şi al legii pe domnul

Francisc Gabriel de Rennepont, aici de faţă, singurul şi unicul moştenitor şi posesor al bunurilor mobile şi imobile în valori de tot felul, provenind din succesiunea testatorului. Numitul domn Gabriel de Rennepont a donat moştenirea liber şi de bunăvoie, prin act autentic, domnului Frederic-Emanuel de Bordeville, marchiz de Aigrigny, preot, care prin acelaşi act a acceptat, astfel că este posesor legitim în locul numitului Gabriel de Rennepont, prin faptul acestei donaţii, autentificată de mine azi-dimineaţă şi semnată de Gabriel de Rennepont şi de Frederic de Aigrigny, preoţi.

În acest moment se auzi în grădină zgomot mare de voci, apoi intră repede Betsabea şi spuse bărbatului său:

— Samuel... a venit un soldat... zice că...

Betsabea nu putu spune mai mult, căci în uşa salonului roşu apăru Dagobert. Soldatul era de o paloare înspăimântătoare; părea că abia se mai putea ţine pe picioare, avea braţul stâng bandajat şi se sprijinea pe Agricol. Văzându-l pe Dagobert, pleoapele moi şi vineţii ale lui Rodin se injectară deodată de sânge, ca şi cum i-ar fi năvălit tot sângele la creieri. Sociusul se repezi apoi la casetă, cu o mişcare de mânie şi de posesiune atât de feroce, încât ai fi spus că era hotărât să o acopere cu corpul şi să o apere cu preţul vieţii. Părintele de Aigrigny nu-l recunoscu pe Dagobert, iar pe Agricol nici nu-l văzuse vreodată, de aceea nu-şi dădu seama la început de ce se înfuriase până într-atât Rodin. Dar înţelese totul când îl auzi pe Gabriel scoţând un strigăt de bucurie şi aruncându-se de

gâtul fierarului, zicând:

— Tu, frate! Şi dumneata, tată! Dumnezeu vă trimite...

Dagobert strânse mâna lui Gabriel, apoi se apropie de Aigrigny cu pas grăbit, deşi cam şovăitor. Văzând fizionomia ameninţătoare a soldatului, preasfântul părinte, tare prin drepturile câştigate şi simţindu-se la el acasă, de la ultima lovitură a pendulei, făcu un pas înapoi şi-i zise veteranului:

— Cine eşti dumneata şi ce vrei?

În loc să răspundă, soldatul mai făcu câţiva paşi, apoi se opri drept în faţa părintelui de Aigrigny, îl privi timp de câteva minute cu un amestec de curiozitate, de dispreţ, de aversiune şi de îndrăzneală, încât fostul colonel de husari rămase o clipă zăpăcit şi plecă ochii în faţa chipului palid şi a privirii scânteietoare a veteranului.

Notarul şi Samuel, plini de mirare, rămaseră spectatori ai acestei scene, în timp ce Agricol şi Gabriel urmăreau cu nelinişte cele mai mici mişcări ale lui Dagobert. Cât despre Rodin, se prefăcu că se sprijină pe casetă, ca să poată în orice moment să o apere cu corpul. Părintele de Aigrigny ieşi, în cele din urmă, din zăpăceala în care îl puneau privirile nemişcate ale soldatului, înălţă capul şi zise:

— Te-am întrebat cine eşti şi ce vrei?

— Nu mă mai recunoşti? zise Dagobert abia mai stăpânindu-se.

— Nu.

— Într-adevăr, zise soldatul cu un adânc dispreţ, la

Lipsca, pe când te băteai alături de ruşi, contra francezilor, ţineai ochii plecaţi de ruşine, Generalul Simon, ciuruit de răni, ţi-a răspuns când i-ai cerut sabia: Eu nu-mi dau sabia unui trădător. Ei bine, lângă generalul Simon era un soldat, rănit şi el; soldatul acela sunt eu.

— Ei, şi ce vrei acum? zise părintele de Aigrigny, abia mai stăpânindu-se.

— Vreau să te demasc, pe dumneata care eşti un preot pe atât de infam şi de urât de toţi, pe cât este Gabriel de binecuvântat şi de iubit.

— Domnule! zise marchizul, verde de mânie.

— Îţi spun că eşti un infam, reluă soldatul cu mai multă tărie. Te-ai servit de mijloacele cele mai odioase ca să despoi pe domnişoarele Simon şi pe domnişoara de Cardoville de partea lor de moştenire.

— Ce spui? strigă Gabriel. Fiicele mareşalului Simon...

— Da, sunt rudele tale, scumpul meu fiu, ca şi domnişoara de Cardoville, binefăcătoarea lui Agricol. De aceea preotul acesta – şi-l arătă pe Aigrigny – a pus să închidă pe una din ele ca nebună într-o casă de sănătate, iar pe orfane le-a sechestrat într-o mănăstire. Cât despre tine, bravul meu fiu, nu credeam să te văd aici, credeam că şi pe tine te-au împiedicat să vii. Dar, slavă Domnului, am sosit încă la timp, n-am putut veni mai curând din cauza rănii; am pierdut atâta sânge, încât am avut leşinuri toată dimineaţa.

— Da, zise Gabriel, nu observasem că ai braţul legat.

Unde te-ai rănit?

Agricol făcu semn tatălui său şi acesta răspunse:

— Nu e nimic, am căzut, dar acum iată-mă-s aici, ca să vă dezvălui multe infamii.

Este cu neputinţă să descriem curiozitatea, chinurile, surpriza şi teama pe care le încercau diferiţi actori ai acestei scene, când auziră ameninţările lui Dagobert. Dar cel mai nenorocit dintre toţi se simţea Gabriel. Figura lui angelică era toată schimonosită, genunchii îi tremurau, se simţea străfulgerat de destăinuirile lui Dagobert. Aflând că mai erau şi alţi moştenitori, nu putu spune un cuvânt timp de mai multe minute; în sfârşit, exclamă cu o voce sfâşietoare:

— Doamne, Doamne! Şi eu sunt cauza acestei despoieri a familiei mele!

— Tu, frate? întrebă Agricol. N-au vrut să te despoaie şi pe tine?

— În testament se spune, răspunse Gabriel din ce în ce mai impresionat, că moştenirea va aparţine acelora dintre moştenitori care vor fi aici înainte de prânz.

— Ei? zise Dagobert speriat de emoţia preotului.

— Amiaza a sunat şi eu singur am fost prezent din toată familia. Acum înţelegeţi? Termenul a trecut şi moştenitorii sunt deposedaţi prin mine.

— Prin tine! zise Dagobert bâlbâindu-se de emoţie. Prin tine, scumpul meu fiu, atunci sunt salvaţi! Tu ai să împarţi cu ceilalţi... Te cunosc doar...

— Dar m-am lepădat de aceste bunuri pentru totdeauna zise Gabriel cu disperare.

— Te-ai lepădat de ele! zise Dagobert înlemnit, în favoarea cui? în folosul cui?

— În folosul domnului acesta, zise Gabriel arătându-l pe părintele de Aigrigny.

— În favoarea lui! repetă Dagobert zdrobit; al lui! Un renegat!... piază rea a familiei!

— Dar bine, frate, tu cunoşteai drepturile tale de moştenire?

— Nu, răspunse Gabriel copleşit, am aflat abia azi-dimineaţă de la părintele de Aigrigny care mi-a spus că le-a aflat şi el de curând din hârtiile mele de familie, pe care mama le-a trimis duhovnicului.

Fierarul avu deodată o licărire de fulger şi izbucni:

— Acum înţeleg totul. Din hârtiile acestea s-a văzut că puteai fi bogat şi atunci s-au interesat de tine, te-au atras în şcoala lor unde noi nu puteam veni niciodată să te vedem, iar mai târziu te-au înşelat cu minciuni josnice ca să te oblige să te faci preot şi să te aducă apoi să le faci donaţii.

— Tata are dreptate, zise Agricol întorcându-se apoi spre părintele Aigrigny cu indignare, manevra asta este josnică.

Vorbele drepte şi pline de bun simţ ale lui Agricol, împreună cu anumite pasaje din testament îl lămuriră deodată şi pe Gabriel asupra scopului pe care şi-l propusese părintele de Aigrigny când se însărcinase cu

educaţia lui şi apoi când II atrăsese în compania lui Iisus. Pentru prima oară în viaţă, Gabriel putu îmbrăţişa cu privirea toate resorturile neguroasei intrigi a cărui victimă căzuse. Atunci, indignarea şi disperarea fură mai tari decât timiditatea lui obişnuită şi misionarul, cu ochii scânteietori, cu obrajii aprinşi de o nobilă mânie, se adresă părintelui de Aigrigny şi îi spuse:

— Aşadar, părinte, când m-ai plasat în liceul vostru n-ai făcut-o din interes pentru mine sau de milă, ci numai în speranţa că ai să mă aduci într-o zi să renunţ la această moştenire. Şi nu ţi-a fost de ajuns să mă sacrifici pe mine lăcomiei dumitale, m-ai făcut încă şi instrumentul involuntar al unei spolieri nedemne! Dacă n-ar fi vorba decât de mine, n-aş mai reclama, dar este vorba de bunuri care aparţin unor biete orfane şi nu vreau să le despoi pe ele. Este vorba de binefăcătoarea fratelui meu adoptiv şi nu vreau să o despoi. Este vorba de ultimele dorinţe ale unui muribund care în dragostea lui fierbinte pentru umanitate a lăsat descendenţilor săi o admirabilă însărcinare pentru progres, uniune, libertate şi nu vreau ca această misiune să fie înăbuşită în faşă. Nu, nu... şi îţi spun eu că această misiune se va îndeplini, chiar de ar trebui să revoc donaţia pe care am făcut-o.

La aceste cuvinte, părintele de Aigrigny şi Rodin se priviră ridicând uşor din umeri. La un semn al sociusului, preasfântul părinte luă cuvântul cu liniştea sa netulburată şi vorbi cu vocea lui domoală, unsuroasă, având grijă să

ţină tot timpul ochii plecaţi.

— Să luăm lucrurile de la început, zise el; să lăsăm la o parte imputaţiile calomnioase, o să ajungem îndată şi la ele. Domnul abate Gabriel, ca să recunoască îngrijirile pe care le-a primit de la compania din care am onoarea să fac parte, mi-a făcut mie, reprezentantul ei, donaţia de bunăvoie a tuturor bunurilor pe care le-ar putea căpăta vreodată, şi a căror valoare nu o ştia nici el, după cum nu o ştiam nici eu.

Părintele de Aigrigny îl întrebă pe Gabriel cu privirea, ca şi cum ar fi vrut să-i ceară mărturia.

— E adevărat, zise acesta, am făcut donaţia de bunăvoie.

— Aceasta s-a întâmplat în urma unei conversaţii foarte intime, al cărei subiect n-am să-l spun, fiind sigur mai dinainte că domnul abate Gabriel mă aprobă.

— Într-adevăr, răspunse Gabriel, puţin importă subiectul convorbirii.

— Prin urmare, în urma acestei conversaţii, domnul abate Gabriel şi-a exprimat din nou dorinţa să-şi menţină donaţia, nu în favoarea mea, căci bunurile pământeşti mă ating foarte puţin, dar în favoarea operelor pe care le întreţine compania noastră. Fac apel la lealitatea domnului abate Gabriel şi îl rog să declare dacă s-a angajat sau nu, nu numai prin cel mai puternic jurământ, ci şi printr-un act perfect legal, trecut prin faţa domnului Dumesnil, aici de faţă.

— Aşa e, răspunse Gabriel.

— Actul a fost făcut de mine, adăugă notarul.

— Dar Gabriel v-a dăruit numai ceea ce era al lui! zise Dagobert. El este prea cumsecade ca să fi putut bănui că te foloseai de dânsul ca să-i despoi pe alţii!

— Fii bun, domnule, şi dă-mi voie să mă explic, reluă, plin de politeţe, părintele de Aigrigny; dumneata ai să răspunzi pe urmă... Când a sunat ora la care trebuia să fie închisă succesiunea, domnul abate Gabriel era singurul moştenitor prezent. De aceea este singurul şi legitimul posesor al acestor bunuri imense. Dacă bunurile sunt enorme, mă bucur, căci mulţumită lor multe mizerii vor fi uşurate şi multe lacrimi vor fi alinate. Dar iată că deodată soseşte domnul – şi părintele de Aigrigny îl arătă pe Dagobert – care în rătăcirea lui, pentru care îl iert din adâncul sufletului, începe să înjure şi să ameninţe, să mă acuze că am pus să se sechestreze nu ştiu unde, nu ştiu ce rude, ca să le împiedice să se afle aici la timp...

— Da, te acuz de această infamie, declară soldatul exasperat de liniştea şi de îndrăzneala preasfântului părinte, şi...

— Încă o dată, domnule, te rog să fii aşa de bun şi să mă laşi să continui: ai să-mi răspunzi pe urmă, zise cu umilinţă părintele de Aigrigny cu vocea cea mai blajină şi mai plină de miere. Fără îndoială, dacă există într-adevăr şi alţi moştenitori decât domnul abate Gabriel, este păcat pentru ei că n-au putut să se prezinte aici la timp. Eu, ca mandatar al marii familii al săracilor, sunt obligat să-mi menţin

drepturile absolute asupra acestei moşteniri şi nu mă îndoiesc că domnul notar nu va recunoaşte reclamaţiile şi mă va pune în posesia acestor bunuri, care, în definitiv, îmi aparţin în mod legal.

Singura mea misiune, răspunse notarul mişcat, este să fac să se execute cu fidelitate voinţa testatorului. Domnul abate Gabriel de Rennepont este singurul care s-a prezentat înainte de ultimul termen fixat pentru închiderea succesiunii. Actul de donaţie este în regulă, aşa încât nu pot refuza să remit donatorului întreaga sumă.

— Dar bine, domnule, exclamă Dagobert, adresându-se omului de lege, asta nu se poate, nu poţi să laşi să se despoaie în felul acesta două sărmane orfane. Îţi jur pe onoarea mea de soldat că abuzându-se de încrederea şi de slăbiciunea soţiei mele, fiicele mareşalului Simon au fost duse la mănăstire şi astfel n-am putut să le aduc aici în dimineaţa asta. Asta este atât de adevărat, încât am reclamat şi unui magistrat.

— Ei, şi ce ţi-a răspuns? zise notarul.

— Că depoziţia mea nu ajunge pentru ca să scoată fetele din mănăstirea unde se află şi că justiţia va...

— Da, reluă Agricol, şi tot aşa s-a întâmplat şi cu privire la domnişoara de Cardoville, pe care o ţin ca o nebună într-o casă de sănătate, deşi se bucură de toate facultăţile mintale. Ca şi fiicele mareşalului Simon, şi ea are drepturi asupra acestei moşteniri. Am făcut şi eu pentru dânsa aceleaşi demersuri pe care le-a făcut tata pentru fiicele

mareşalului Simon.

— Ei? zise notarul.

— Din nefericire, zise Agricol, mi s-a spus şi mie ce i s-a spus tatii, că după simpla mea depoziţie nu se putea face nimic şi că se va vedea.

În acest moment, Betsabea auzi sunându-se la poartă şi ieşi din salon. Notarul reluă, adresându-se lui Agricol şi tatălui său:

— Departe de mine gândul de a pune la îndoială bună-credinţa dumneavoastră, dar îmi este imposibil, spre marele meu regret, să acord acuzaţiilor dumneavoastră – a căror realitate nu mi-o dovedeşte nimic – destulă importanţă ca să suspend mersul legal al lucrurilor. Eu rămân credincios justiţiei şi onoarei, executând cu fidelitate ceea ce este prescris de voinţa sfântă a unui muribund. De altfel, nimic nu este de sperat pentru dumneavoastră. Dacă persoanele a căror interes le susţineţi se cred nedreptăţite, asta poate să dea naştere mai târziu unui recurs contra celui care a primit donaţia. Până atunci este de datoria mea să-l pun imediat în posesia bunurilor.

Observaţiile notarului păreau să fie întocmai dreptului celui mai riguros, de aceea Samuel, Dagobert şi Agricol rămaseră consternaţi. Gabriel se mai gândi câtva timp, apoi păru că ia o hotărâre disperată şi îi spuse notarului cu vocea hotărâtă:

— Deoarece legea este neputincioasă în această împrejurare, o să iau o hotărâre extremă. Înainte de a mă

hotărî însă, întreb pentru ultima oară pe domnul abate de Aigrigny dacă se mulţumeşte cu ceea ce-mi revine mie din moştenire, cu condiţia ca celelalte părţi să rămână în mâini sigure până ce moştenitorii în numele cărora s-au făcut reclamaţii să-şi fi putut justifica titlurile.

— Răspund la propunerea asta ceea ce am mai spus, reluă părintele de Aigrigny. Nu este vorba de mine, ci de un imens interes de caritate, aşa că sunt silit să refuz propunerea domnului Gabriel.

— Atunci, reluă preotul cu vocea mişcată, pentru că mă sileşti, revoc donaţia; eu am înţeles să dau numai ceea ce este al meu, nu şi ceea ce este al altuia.

— Domnule notar, zise atunci Rodin cu glăsciorul lui ascuţit, fă pe domnul abate Gabriel să înţeleagă că codul civil este mai greu de încălcat decât o promisiune. O donaţie între oameni care trăiesc, cum a fost aceea făcută preasfinţiei sale părintele de Aigrigny, este revocabilă numai pentru trei motive, nu-i aşa?

— Da, pentru trei motive, zise notarul.

— Întâi dacă survine un copil, zise Rodin şi mi-ar fi ruşine să-i vorbesc domnului abate de acest caz de nulitate[1]. Al doilea motiv de nulitate ar fi ingratitudinea celui ce a primit donaţia. Or, domnul abate Gabriel poate fi sigur de adânca şi veşnica noastră recunoştinţă. În sfârşit, al treilea caz de nulitate este neexecutarea dorinţelor donatorului cu privire la întrebuinţarea darului.

1 Preoţii catolici sunt călugăriţi şi nu se căsătoresc.

În clipa când notarul voia să răspundă, intră Betsabea, aducând alte două persoane care intrară una după alta la interval de câteva momente în salonul roşu. Primul din aceste personaje a cărui intrare îl întrerupse pe notar era Faringhea. La vederea acestui om cu înfăţişarea sinistră, Samuel se apropie şi-l întrebă:

— Cine eşti dumneata?

Faringhea aruncă o privire asupra lui Rodin, care tresări uşor, dar îşi reluă repede sângele rece obişnuit şi-i răspunse lui Samuel:

— Acum câtva timp a sosit aici prinţul Djalma din India, ca să se prezinte astăzi aici, aşa după cum i se recomandase printr-o inscripţie de pe o medalie.

— Şi el! exclamă Gabriel, care, după cum se ştie, fusese tovarăşul lui Djamala pe bordul vaporului. Şi el este moştenitor. E drept că în timpul călătoriei mi-a spus că mama lui era de origine franceză, dar desigur că a socotit mai nimerit să-mi ascundă scopul călătoriei... Este un tânăr nobil şi viteaz; unde e acum?

Strangulatorul aruncă o nouă privire asupra lui Rodin şi zise apăsând încet pe fiecare cuvnât:

— L-am părăsit pe prinţ aseară. Azi-dimineaţă, când m-am prezentat să-l văd, mi s-a spus că ieşise. Prietenia mea pentru dânsul m-a făcut să vin aici cu nădejdea că aş putea da câteva informaţii asupra lui, care vor fi poate de folos.

Strangulatorul nu spuse un cuvânt despre cursa în care căzuse în ajun şi nu vorbi nici despre uneltirile lui Rodin,

voind, fără îndoială, să-l servească pe socius şi nădăjduind că acesta îl va răsplăti pentru discreţia arătată. Nu-i nevoie să mai spunem că Faringhea minţea cu neruşinare. În cursul dimineţii el izbutise să scape de unde fusese închis şi alergase la hotelul unde îl lăsase pe Djalma. Aici află că un bărbat şi o femeie, respectabili după înfăţişare şi după vârstă, se dăduseră drept rude ale indianului şi ceruseră să-l vadă. Speriaţi de somnolenţa primejdioasă în care părea cufundat, îl luaseră cu trăsura ca să-l îngrijească mai bine, acasă la ei.

— E supărător în adevăr că nici acest moştenitor nu s-a prezentat, dar din nefericire a pierdut şi el drepturile la imensa moştenire de care este vorba.

— A! E vorba despre o imensă moştenire, zise Faringhea uitându-se la Rodin, care întoarse ochii cu prudenţă.

În acest moment intră al doilea personaj de care am vorbit. Era tatăl mareşalului Simon, un bătrân înalt, destul de sprinten şi de viguros încă; avea părul alb şi rar, figura lui uşor colorată exprima totodată fineţe, blândeţe şi energie. Agricol îi ieşi repede înainte.

Da, băiete, zise tatăl mareşalului Simon, am sosit chiar acum din voiaj. Domnul Hardy trebuia să se afle aici pentru o moştenire – după cum presupune – şi pentru că încă nu s-a întors din voiaj, m-a însărcinat...

— Şi domnul Hardy este moştenitor... exclamă Agricol întrerupându-l pe bătrân.

— Dar ce palid şi schimbat la faţă eşti, băiete! Ce s-a

întâmplat? Despre ce este vorba?

— Despre ce este vorba? Despre nepoatele dumitale care au fost despuiate, exclamă Dagobert deznădăjduit, apropiindu-se de şeful de atelier; le-am adus tocmai din fundul Siberiei ca să asiste la această mişelie.

— Dumneata! zise bătrânul lucrător căutând să-l recunoască pe soldat; atunci dumneata eşti...

— Dagobert...

— Dumneata... dumneata... atât de devotat fiului meu, exclamă tatăl mareşalului Simon şi strânse cu drag mâinile lui Dagobert între ale sale. Parcă ai vorbit despre fiica mareşalului Simon?

— Despre fiicele lui, căci este mai fericit decât credeai, are două fete gemene.

— Şi unde sunt? întrebă bătrânul.

— Sunt la mănăstire, unde le-a băgat prin trădare omul acesta şi unde le ţine cu sila ca să fie dezmoştenite.

— Care om?

— Marchizul de Aigrigny.

— Cel mai mare duşman al fiului meu! exclamă bătrânul aruncând o privire plină de ură asupra lui Aigrigny.

— Şi nu-i numai atât, zise Agricol; domnul Hardy, vrednicul meu patron, este şi el, din nefericire, deposedat de drepturile pe care le are la această moştenire.

— Ce spui? exclamă tatăl mareşalului Simon. Domnul Hardy nici nu ştia că este vorba de interese aşa de mari. El a plecat pe neaşteptate ca să se ducă la un prieten care

avea nevoie de dânsul.

Rând pe rând, Samuel auzea tot mai multe veşti care îi măreau disperarea. Dar nu putea face altceva decât să suspine, căci voinţa testatorului era formală. Părintele de Aigrigny, nerăbdător să pună odată capăt acestei scene – deşi se prefăcea liniştit şi era în mare încurcătură, îi spuse notarului cu voce gravă şi serioasă:

— Lucrurile astea trebuie să se sfârşească odată, domnule notar.

— Domnule, răspunse notarul solemn; cu conştiinţa curată, în numele justiţiei şi al legii, executor fidel şi imparţial al ultimelor voinţe ale lui Marius de Rennepont, declar că în urma donaţiei domnului abate Gabriel de Rennepont, dumneata, abate de Aigrigny, eşti singurul posesor al bunurilor sale, din ceasul când am să te pun în posesia lor, ca să dispui de ele după dorinţele donatorului.

Aceste cuvinte pronunţate cu convingere şi gravitate răsturnară şi ultimele speranţe pe care le mai aveau apărătorii moştenitorilor.

Dar în acest moment se petrecu ceva straniu.

Rodin, după autorizaţia notarului, luase caseta în braţe, fără să-şi poată stăpâni o izbucnire de bucurie şi de triumf. Dar chiar în clipa când părintele de Aigrigny şi sociusul se credeau, în sfârşit, posesorii comorii, deodată se deschise uşa apartamentului, unde se auzise sunând pendula, şi în prag apăru o femeie.

La vederea ei, Gabriel scoase un strigăt şi rămase

străfulgerat. Samuel şi Betsabea căzură în genunchi cu mâinile împreunate. Toţi ceilalţi actori ai acestei scene rămaseră înlemniţi de uimire. Rodin... Rodin însuşi făcu doi paşi înapoi şi puse tremurând caseta pe masa de unde o luase. Deşi nu era nimic nenatural în această apariţie, fu un moment de tăcere adâncă, solemnă; toţi cei de faţă începură să gâfâie. Toţi fură cuprinşi de surpriză şi de teamă, de o nelinişte pe care nu şi-o puteau lămuri. Femeia asta părea a fi originalul portretului atârnat în salon cu o sută cincizeci de ani în urmă. Aceeaşi pieptănătură, aceeaşi rochie cu pliuri care se târau pe jos, aceeaşi fizionomie plină de tristeţe sfâşietoare şi resemnată.

Femeia se apropie încet, părând că nu bagă de seamă adânca impresie pe care o pricinuia prezenţa ei, se apropie de o mobilă încrustată cu aramă şi cu zinc, împinse un resort, deschise un sertar de sus, scoase un plic de pergament pecetluit, apoi se apropie de masă, puse plicul în faţa notarului, care, mut şi nemişcat, îl luă fără să spună o vorbă. După ce mai aruncă asupra lui Gabriel o privire lungă, melancolică şi blândă, femeia se îndreptă spre uşa vestibulului, care rămăsese deschisă. Gabriel păru fascinat de prezenţa ei. Trecând pe lângă Betsabea şi Samuel, care stăteau tot îngenuncheaţi, femeia se opri o clipă, înclină capul ei frumos spre cei doi bătrâni şi îi privi cu mare afecţiune. Apoi, după ce le dădu să-i sărute mâinile şi după ce mai aruncă o ultimă privire asupra lui Gabriel, dispăru tot aşa de încet precum venise. Plecarea ei păru că rupe

farmecul de care fuseseră cuprinşi toţi cei de faţă timp de câteva minute. Gabriel rupse cel dintâi tăcerea şi şopti cu o voce ca un murmur:

— Ea este, tot ea... aici, în casa asta!

— Cine, frate? întrebă Agricol, neliniştit de paloarea şi de înfăţişarea aproape rătăcită a misionarului.

— Uite, zise preotul, e mai bine de un secol şi jumătate de când sunt portretele astea aici – şi arată cu mâna cele două portrete.

La gestul făcut de Gabriel, Agricol, Faringhea şi Dagobert ridicară ochii asupra celor două portrete atârnate de cele două părţi ale căminului şi trei exclamaţii se auziră în acelaşi timp.

— Ea este, e aceeaşi femeie! strigă fierarul încremenit! şi portretul ăsta este aici de o sută cincizeci de ani!

— Pe cine văd! pe prietenul şi pe trimisul mareşalului Simon! exclamă Dagobert, privind portretul bărbatului. Da, este într-adevăr chipul aceluia care a venit la mine în Siberia anul trecut. Îl cunosc după aerul lui trist şi blând şi după sprâncenele negre îmbinate.

— Ochii nu mă înşală... nu, este cu siguranţă omul cu fruntea barată cu negru pe care l-am strâns de gât pe malurile Gangelui şi l-am îngropat, îşi zise încet Faringhea, cutremurându-se de spaimă; este omul acela blestemat care lasă pretutindeni moartea în urma lui... şi este un secol şi jumătate de când există pictura asta!

Ca şi Dagobert, ca şi Agricol, nici Strangulatorul nu-şi mai

putea lua ochii de la ciudatul portret.

— Ce asemănare misterioasă! se gândea părintele de Aigrigny... apoi, izbit deodată de un gând, îl întrebă pe Gabriel:

— Femeia asta este aceea care te-a scăpat în America?

— Este chiar ea, răspunse Gabriel tresărind, şi mi-a spus că se duce în nordul Americii.

— Şi cum se găseşte ea aici în această casă? îl întrebă părintele de Aigrigny pe Samuel. Răspunde, paznice. Femeia asta a intrat aici înaintea noastră, odată cu dumneata poate?

— Eu am intrat aici cel dintâi şi singur, atunci când pentru prima dată după un secol şi jumătate s-a deschis uşa, zise Samuel grav. Tot ce ştiu, domnule, este că, după câte mi-a spus şi tata de atâtea ori, există nişte comunicaţii subterane între această casă şi unele locuri îndepărtate de acest cartier.

— Atunci este simplu, zise iezuitul.

Rodin împărtăşise şi el emoţia generală la apariţia femeii misterioase; dar când o văzu dându-i notarului un plic pecetluit, în loc să se gândească la ciudăţenia acestei apariţii, nu mai fu preocupat decât de dorinţa violentă de a ieşi din casă cu comoara pe care o câştigase pentru companie. Simţea o vagă nelinişte văzând plicul pecetluit cu peceţi negre pe care i-l dăduse protectoarea lui Gabriel notarului şi pe care acesta îl ţinea în mână fără măcar să-şi dea seama. Sociusul socoti, aşadar, nimerit să dispară cu

caseta, cât timp mirarea şi surprinderea durau încă. El îl lovi pe furiş cu cotul pe părintele de Aigrigny, îi făcu un semn discret, luă caseta sub braţ şi se îndreptă spre uşă.

— O clipă, domnule, zise Samuel ridicându-se şi oprindu-l să treacă. Îl rog pe domnul notar să vadă întâi ce este în plicul care i-a fost remis; o să pleci pe urmă.

Dar bine, domnule, zise Rodin încercând să-şi facă drum, chestiunea este definitiv judecată în favoarea părintelui de Aigrigny, prin urmare dă-mi voie...

— Îţi repet, domnule, zise atunci bătrânul cu vocea răsunătoare, că acest cufăraş nu va ieşi de aici înainte ca domnul notar să fi luat cunoştinţă de plicul care i-a fost înmânat.

Cuvintele lui Samuel atraseră atenţia tuturor, şi Rodin fu silit să se întoarcă. Oricât de tare era, evreul se cutremură sub privirea pe care i-o aruncă iezuitul. Notarul ascultă de dorinţa lui Samuel şi examină plicul cu atenţie.

— Dumnezeule! exclamă el deodată, ce-mi văzură ochii? cu atât mai bine! Este un codicil care ne face să luăm afacerea de la început.

— Cum, domnule, exclamă părintele de Aigrigny, furios „apropiindu-se repede de notar, toată afacerea trebuie luată de la început? Cu ce drept?

— Asta nu se poate, zise şi Rodin; protestăm.

— Domnilor, zise notarul, trebuie să dau citire rândurilor scrise pe acest plic, care schimbă, sau mai bine zis amână toate dispoziţiile testamentare. Apoi notarul citi cu glas

tare:

Acesta este un codicil care, pentru motive ce se explică în text, amână până la 1 iunie 1832, fără însă să schimbe absolut nimic – toate dispoziţiile din testamentul făcut de mine astăzi la ora unu. Casa mea va fi închisă şi fondurile vor fi lăsate depozitarului, pentru a fi împărţite la 1 iunie 1832 cui i se cuvin de drept.

Villetaneuse, 13 februarie 1682, ora unsprezece seara

Marius de Rennepont

— Mă înscriu în fals contra acestui codicil, strigă părintele de Aigrigny verde la faţă de disperare şi de mânie.

— Femeia care i l-a dat notarului ne pare suspectă, adăugă şi Rodin. Codicilul acesta este fals.

— Ba nu, domnule, zise notarul cu asprime, am comparat amândouă semnăturile şi sunt absolut la fel. De altfel, ceea ce am spus înainte pentru moştenitorii care nu s-au prezentat se potriveşte şi pentru dumneavoastră: puteţi ataca autenticitatea acestui codicil, dar deocamdată totul rămâne suspendat ca neavenit, deoarece termenul de închidere a succesiunii este amânat până peste trei luni şi jumătate.

Când notarul pronunţă aceste cuvinte, unghiile lui Rodin erau pline de sânge; pentru prima oară buzele sale vinete părură şi ele roşii.

Trebuie să renunţăm să zugrăvim beţia şi delirul lui Gabriel, ale lui Agricol, ale lui Dagobert şi ale tatălui mareşalului Simon, ale lui Samuel şi ale Betsabei. Singur

Faringhea rămase posomorât şi întunecat în faţa portretului omului cu fruntea tăiată de dunga neagră. Cât despre mânia părintelui de Aigrigny şi a lui Rodin când îl văzură pe Samuel reluându-şi caseta, trebuie să renunţăm, de asemenea, să o zugrăvim. Notarul luă cu dânsul codicilul, ca să fie deschis după toate formele legii. Înainte de aceasta însă, el atrase atenţia lui Samuel, şi acesta înţelese că era mai prudent să depună la Banca Franţei imensele valori al căror păzitor se ştia acum că este. În timp ce toate inimile nobile, care suferiseră atât, se umplură de fericire, de speranţă şi de bucurie, părintele de Aigrigny şi Rodin părăsiră casa cu furia şi cu moartea în suflet. Preasfântul părinte, urcându-se în trăsură, spuse vizitiului:

— La palatul Saint-Dizier!

Apoi, zdrobit, aiurit, căzu pe perna trăsurii, ascunzându-şi faţa în mâini şi scoţând un geamăt lung. Rodin se aşeză lângă el şi-l privi cu un amestec de mânie şi dispreţ pe omul acesta abătut, prăpădit.

— Ce laş!... îşi zise el încet. E deznădăjduit... şi totuşi...

Când trăsura părintelui de Aigrigny intră în curtea palatului de Saint-Dizier şi se opri în faţa scării, prinţesa, de obicei atât de rezervată în aparenţă, ieşi repede din apartamentul ei. Văzând fizionomia lividă şi răvăşită a preasfântului părinte, ea se opri pe loc, îngălbeni deodată. O privire schimbată repede cu fostul său amant nu-i mai lăsă nicio îndoială asupra rezultatului de care se temea. Rodin îl urmă smerit pe preasfântul părinte şi amândoi,

precedaţi de prinţesă, intrară în cabinetul ei. După ce închise uşa, se adresă părintelui de Aigrigny, plin de nelinişte:

— Ei, ce s-a întâmplat?

În loc să răspundă la întrebare, preasfântul părinte, cu ochii scânteietori de mânie, cu buzele vinete, cu trăsăturile contractate, o privi pe prinţesă în faţă şi îi spuse:

— Ştii dumneata la cât se urcă moştenirea pe care noi o credeam de patruzeci de milioane?

— Înţeleg, zise prinţesa, am fost înşelaţi, moştenirea se reduce la nimica toată şi am lucrat de pomană...

— Da, am lucrat de pomană, răspunse preasfântul părinte cu dinţii încleştaţi de furie. Nu e vorba de patruzeci de milioane, ci de două sute douăsprezece milioane.

— Două sute douăsprezece milioane! repetă prinţesa încremenită. Dar asta este o putere extraordinară, o putere de rege... Şi ai renunţat... şi n-ai luptat pe toate căile posibile până în ultimul moment?

— Ba, doamnă, am făcut tot ce s-a putut, cu toată trădarea lui Gabriel, care, chiar azi-dimineaţă, ne-a declarat că se leapădă de noi şi că se desparte de companie.

— Ce ingrat! zise prinţesa cu naivitate. Două sute douăsprezece milioane! Ca în vis.

— Da, răspunse cu amărăciune părintele de Aigrigny; pentru noi stăpânirea acestei averi este un vis, căci s-a găsit un codicil care prelungeşte pe trei luni şi jumătate toate dispoziţiile testamentare; acum toţi moştenitorii ştiu

despre ce este vorba, chiar prin precauţiile luate de noi. Se cunoaşte enormitatea cifrei şi toţi se vor păzi bine, încât totul este pierdut.

— Şi cine este ticălosul care a scos la iveală codicilul?

— O femeie... dar toate astea cred eu că au fost făcute în înţelegere cu afurisitul de jidov care păzeşte casa şi a cărui familie este depozitara fondurilor de trei generaţii. Desigur că el a primit vreo instrucţie secretă pentru cazul când ar exista bănuiala că moştenitorii sunt reţinuţi, căci, în testament, Marius Rennepont a prevăzut că compania noastră îi va urmări neamul.

— Şi nu se poate contesta printr-un proces valabilitatea co-dicilului?

— Proces?... în ziua de azi? Proces pentru moştenire? Să ne expunem, fără siguranţa că vom izbuti, la tot felul de zvonuri? E şi aşa destul de neplăcut că s-a făcut atâta vâlvă. E îngrozitor... în momentul când să ne atingem scopul, după atâta grijă şi atâta stăruinţă de un secol şi jumătate! O afacere condusă aşa de bine, cu atâta îndemânare, cu atâta răbdare.

— Şi nu-i nicio speranţă?

— Singura speranţă este ca Gabriel să nu-şi revoce donaţia în ce priveşte partea lui; ceea ce ar fi, în orice caz, destul de mult, căci numai partea lui se urcă la treizeci de milioane.

— E enorm, este aproape ceea ce sperai, atunci de ce mai eşti deznădăjduit?

— Pentru că e evident că Gabriel va intenta proces contra donaţiei. Oricât de legală ar fi, o să găsească un mijloc să o anuleze, acum când este liber şi edificat asupra noastră şi e înconjurat de familia lui adoptivă. Îţi spun că totul este pierdut; nu ne mai rămâne nicio speranţă. Cred chiar că ar fi nimerit să scriem la Roma ca să obţinem învoirea să plecăm din Paris pentru câtva timp. Oraşul acesta mi-a devenit nesuferit.

— Da, desigur că nu mai e nicio speranţă, dacă dumneata te hotărăşti aproape să fugi.

Părintele de Aigrigny rămase zdrobit, demoralizat. Lovitura aceasta teribilă sfărâmase într-însul toate resorturile şi căzu pe un scaun, nimicit.

În tot timpul cât durase această convorbire, Rodin rămăsese în picioare, plin de modestie, lângă uşă, ţinând în mână pălăria lui veche. De două, trei ori, la anumite fraze ale lui Aigrigny sau ale prinţesei, faţa cadaverică a sociusului părea pradă unei mânii concentrate şi se colorase uşor. Pleoapele sale moi se făcură roşii, ca şi cum tot sângele i s-ar fi urcat la cap în urma unei lupte sufleteşti; apoi figura lui ştearsă îşi reluă culoarea vânătă.

— Trebuie să scriu imediat la Roma, ca să anunţ eşecul; rezultatul acesta devine acum un eveniment dintre cele mai importante, deoarece răstoarnă nişte speranţe colosale, zise părintele de Aigrigny abătut, apoi îi indică lui Rodin cu mâna o masă şi îi spuse cu un ton brusc şi trufaş:

— Scrie...

Sociusul îşi puse pălăria jos, răspunse la ordinul superiorului printr-o înclinare respectuoasă, şi, cu gâtul sucit, cu capul plecat, cu mersul pieziş, se duse să se aşeze pe marginea fotoliului de lângă birou. Apoi scrise în tăcere, nemişcat, cele ce-i dicta superiorul.

Toate speranţele noastre, care în ultimul timp se transformaseră aproape în siguranţă, au fost deodată dejucate. Afacerea Rennepont, cu toată grija noastră, cu toată îndemânarea întrebuinţată până aici, a eşuat complet, fără putinţă de îndreptare. Dar cel puţin am conştiinţa împăcată că am făcut până în ultimul moment totul ca să apăr şi să asigur drepturile noastre. Acum trebuie, o repet, să considerăm această importantă afacere ca pierdută cu desăvârşire şi pentru totdeauna şi nici să nu ne mai gândim la ea.

Părintele de Aigrigny dictă aceste rânduri stând cu spatele la Rodin. Dar la un moment dat acesta se ridică făcând o mişcare bruscă şi aruncă condeiul pe masă în loc să scrie mai departe. Atunci, preasfântul părinte se întoarse şi privindu-l cu adâncă mirare, îi spuse:

— Ei? Ce faci?

Trebuie să sfârşim odată! Omul acesta aiurează! zise Rodin ca şi cum şi-ar fi vorbit lui însuşi.

— Cum! îţi părăseşti locul şi nu mai scrii? zise preasfântul părinte încremenit.

Sociusul se apropie încet de sobă, se întoarse cu spatele, îşi îndreptă spinarea încovoiată, se înţepeni pe picioare, izbi

în covor cu tocurile lui grosolane, unse cu seu, îşi încrucişă mâinile la spate peste poalele redingotei slinoase, înălţă capul şi-l privi ţintă pe abatele de Aigrigny. Sociusul nu spusese încă niciun cuvânt, dar trăsăturile sale hidoase, uşor colorate, arătară deodată o astfel de conştiinţă a superiorităţii sale, un atât de suveran dispreţ pentru părintele de Aigrigny, o îndrăzneală atât de liniştită şi atât de senină, dacă putem zice aşa, încât preasfântul părinte şi prinţesa se simţiră umiliţi.

Omuleţul acesta murdar, urât, scârbos, îi domina şi le impunea într-un mod ciudat.

Părintele de Aigrigny cunoştea prea bine obiceiurile companiei sale, ca să poată crede că umilul său secretar era în stare să ia deodată, fără motiv întemeiat, o asemenea mină de superioritate. Târziu, foarte târziu, preasfântul părinte înţelese că acest subordonat putea prea bine să fie, totodată, şi un spion, un fel de auxiliar experimentat, care, după Constituţia ordinului, avea puterea şi sarcina să-l destituie şi să-l înlocuiască, în mod provizoriu, în unele cazuri urgente, pe agentul incapabil lângă care era plasat ca supraveghetor.

Preasfântul părinte nu se înşela; de la generali până la provinciali, până la rectorii colegiilor, toţi membrii superiori ai companiei au adesea pe lângă ei oameni foarte capabili să îndeplinească la un moment dat funcţiile lor. Oamenii aceştia, care îndeplinesc de formă nişte funcţii neînsemnate, sunt în acest scop în permanenţă în

corespondenţă cu Roma.

Văzându-l pe Rodin pozând aşa, manierele de obicei trufaşe ale părintelui de Aigrigny se schimbară într-o clipă. Deşi îl costa mult, el zise plin de respect:

— Desigur că ai puterea de a-mi comanda mie, care ţi-am comandat până acum?

Rodin nu răspunse, dar scoase din portofelul lui unsuros şi zdrenţuit o hârtie timbrată pe amândouă părţile, pe care erau scrise câteva rânduri în latineşte. După ce citi, părintele de Aigrigny duse hârtia la gură cu sfinţenie şi cu respect, apoi i-o înapoie lui Rodin, înclinându-se adânc în faţa lui. Când înălţă capul, era roşu de ciudă şi de ruşine; cu tot obiceiul de a asculta orbeşte şi de a avea respect nestrămutat pentru voinţele ordinului, simţea o mânie cruntă şi amară văzându-se deposedat pe negândite.

Nu numai atât. Deşi de multă vreme orice galanterie între dânsul şi doamna de Saint-Dizier încetase, ea era totuşi femeie pentru el şi era îndoit de dureros lucru să sufere un astfel de afront umilitor în faţa unei femei. Deşi se călugărise, nu se lepădase complet de omul de lume ce fusese odinioară. În afară de aceasta, prinţesa, în loc să pară întristată de schimbarea neaşteptată a superiorului în inferior şi a subalternului în superior, îl privea pe Rodin cu un fel de curiozitate plină de interes. Ca femeie, şi ca femeie de o ambiţie aprigă, care căuta să se lege de toate influenţele cele mari, prinţesei îi plăceau asemenea contraste. Găsea că era curios şi interesant ca omul acesta

îmbrăcat aproape în zdrenţe, firav şi de o urâţenie scârboasă, care cu puţin înainte era cel mai smerit dintre subordonaţi, să domine din înălţimea inteligenţei sale pe părintele de Aigrigny, mare senior prin naştere şi prin eleganţa manierelor şi atât de important în companie încă cu puţin înainte. Începând din acest moment, Rodin îl înlătură cu totul faţă de prinţesă pe părintele de Aigrigny.

— Aţi aruncat condeiul, zise părintele de Aigrigny lui Rodin, plin de respect, tocmai vă dictam nota pentru Roma, vreţi să fiţi aşa de bun şi să-mi spuneţi prin ce am greşit?

— Numaidecât, zise Rodin cu vocea lui ascuţită şi tăioasă. Multă vreme, deşi afacerea mi se părea mai presus de puterile dumitale, m-am stăpânit. Şi câte greşeli ai făcut! Câtă sărăcie de imaginaţie! Câtă grosolănie în mijloacele întrebuinţate ca să duci lucrurile la bun sfârşit!

— Sunteţi prea sever, zise părintele de Aigrigny.

Sunt drept. Trebuie oare minuni de dibăcie ca să închizi pe cineva într-o cameră şi pe urmă să încui uşa de două ori? Cum? Ai făcut dumneata altceva? Negreşit că nu! Să luăm de exemplu, pe fiicele generalului Simon: la Lipsca au fost puse la închisoare, la Paris, închise într-o mănăstire. Adrienne Cardoville: închisă. Puşcă-Goală: în închisoare. Djalma: un narcotic. Un singur mijloc ingenios şi de o mie de ori mai sigur a fost întrebuinţat pentru îndepărtarea lui Hardy. Numai aici s-au întrebuinţat mijloace morale, nu materiale. Cât despre celelalte procedee, haida de! Sunt rele, sunt nesigure şi sunt primejdioase. De ce? Pentru că

sunt violente şi la violenţă se răspunde prin violenţă. Atunci nu mai este o luptă dusă de nişte oameni îndemânatici, fini, perseverenţi, care văd în umbră, este o luptă de ciocli la lumina zilei. Cum! înainte de orice trebuie ca noi să dispărem, să nu existăm, şi dumneata n-ai găsit nimic mai înţelept decât să atragi atenţia asupra noastră prin mijloace sălbatice, care au făcut vâlvă... Ca să te înconjuri de mai mult mister, ai luat drept complici garda, comisarul de poliţie, temnicerii. Mai mare mila, domnule. Numai un succes strălucitor mai putea face să se ierte aceste slăbiciuni, şi n-ai avut succes.

Părintele de Aigrigny se simţea foarte jignit, mai ales că doamna de Saint-Dizier nu-şi putea ascunde admiraţia pe care i-o pricinuia vorba răspicată şi hotărâtă a lui Rodin şi-l privea pe fostul său amant cu un aer care însemna: „Are dreptate”.

— Domnule, sunteţi mai mult decât sever în felul cum mă judecaţi şi, cu tot respectul ce vi-l datorez, o să vă spun că nu sunt obişnuit...

— Mai sunt şi alte lucruri cu care nu eşti obişnuit, zise Rodin cu asprime, întrerupând pe preasfinţia sa, dar o să te obişnuieşti. Până aici ţi-ai făcut o idee falsă despre ştiinţa dumitale. Este în dumneata un grăunte de vechi războinic şi de om de lume, care răpeşte judecăţii dumitale răceala, luciditatea şi pătrunderea pe care ar trebui să le ai. Ai fost un militar frumos, încântător, zornăitor: ai umblat pe la războaie, pe la serbări, ai iubit plăcerile şi femeile. Lucrurile

astea te-au uzat pe jumătate. Acum n-ai să mai fi niciodată altceva decât un subaltern; s-a isprăvit. O să-ţi lipsească totdeauna vigoarea, concentrarea care domină oameni şi evenimente. Eu posed această vigoare şi această concentrare de spirit, şi ştii de ce? Pentru că am fost întotdeauna cu trup şi suflet numai al companiei noastre, am fost întotdeauna urât şi murdar şi mi-am păstrat trupul nepângărit... da, da, nepângărit; toată bărbăţia mea constă în asta.

Spunând aceste din urmă cuvinte cu un cinism orgolios, Rodin era înspăimântător. Prinţesa de Saint-Dizier însă îl găsi aproape frumos, energic şi îndrăzneţ. Părintele de Aigrigny, simţindu-se dominat într-un chip de neînvins de această fiinţă diabolică, voi să încerce o ultimă sforţare de revoltă şi exclamă:

— Laudele astea nu sunt încă nicio dovadă de valoare şi de putere, să vă vedem la lucru.

— O să mă vezi, răspunse Rodin cu răceală şi ştii la ce lucru? La acela pe care îl părăseşti dumneata cu atâta laşitate. Eu mă însărcinez să fac să reuşească afacerea Rennepont, pe care dumneata o socoteşti disperată.

— Dumneavoastră, exclamă părintele de Aigrigny, speraţi să faceţi pe Gabriel să nu revoce donaţia, mai ales dacă n-ar fi absolut conformă legii?

— O să aduc în vistieria companiei cele două sute douăsprezece milioane de care era să fie frustrată. E clar?

— E pe atât de clar pe cât de imposibil.

— Iar eu îţi spun că este posibil, înţelegi? Nu înţelegi, aşa scurt de vedere cum eşti, că acum nu mai trebuie să şovăim? Sau cele două sute douăsprezece milioane vor fi ale noastre, şi atunci vom restabili influenţa noastră suverană în Franţa, sau cele două sute douăsprezece milioane intră în mâinile familiei de Rennepont, şi atunci este ruina noastră, pierderea noastră, înseamnă să ne facem un cuib de duşmani înverşunaţi, neîmblânziţi. N-ai auzit dorinţele execrabile ale acestui Rennepont cu privire la asociaţia pe care o recomandă şi pe care, primtr-o fatalitate nemaiauzită, rasa lui blestemată poate perfect să o realizeze? Gândeşte-te la puterile imense care s-ar grupa atunci în jurul acestor milioane: mareşalul Simon ar lucra în numele fetelor sale; mareşalul Simon, adică omul din popor, făcut duce, fără să fie prin aceasta înfumurat, ceea ce îi asigură influenţă asupra poporului. După aceea, acest Francis Hardy, burghez liberal, independent, luminat, tipul marelui fabricant, dornic de progresul şi de bunăstarea lucrătorilor. Pe urmă Gabriel, preotul cel bun, cum zic ei, reprezentantul democratizării bisericii în contra aristocraţiei bisericii. După aceea, Adrienne de Cardoville, tipul eleganţei, al graţiei, al frumuseţii. Nu-ţi mai vorbesc de spiritul ei, de îndrăzneala ei, căci le cunoşti prea bine. Nimic nu poate fi mai primejdios pentru noi decât această fiinţă, patriciană prin sângele ei, plebeieană prin inima ei, poetă prin imaginaţie. În sfârşit, prinţul Djalma, romantic, îndrăzneţ, gata la orice pentru că nu ştie nimic despre viaţa

civilizată, neîmblânzit în ura ca şi în iubirea lui, instrument teribil pentru cel ce va şti să se servească de el. Până şi Puşcă Goală, care izolat n-are nicio putere, regenerat, ridicat, înălţat prin contactul cu aceste naturi generoase şi expansive, până şi el poate avea o mare parte în această asociaţie ca reprezentant al lucrătorilor. Şi crezi dumneata că dacă toţi aceşti oameni îndârjiţi contra noastră îşi unesc toate puterile, dacă ne declară război pe viaţă şi pe moarte nouă şi principiilor noastre, n-or să fie duşmanii cei mai primejdioşi pe care i-am avut vreodată? Îţi spun că niciodată compania n-a fost mai mult şi mai serios ameninţată. Da, acum este pentru ea o chestie de viaţă şi de moarte; la ora asta nu mai este vorba numai să te aperi, ci să ataci, ca să ajungi la nimicirea completă a blestematei rase a Rennepontilor şi la stăpânirea milioanelor.

Prinţesa şi părintele de Aigrigny se priviră uluiţi auzind acest tablou înfăţişat de Rodin cu o însufleţire plină de foc, cu atât mai plină de efect, cu cât era mai rară la el.

— Mărturisesc, zise preasfântul părinte lui Rodin, că nu mă gândisem la toate consecinţele primejdioase ale acestei asociaţii în bine, recomandată de Marius de Rennepont. Primejdia este foarte mare, dar ce să facem ca să o evităm?

— Cum, ai să lucrezi asupra unor fiinţe ignorante, eroice şi exaltate ca prinţul Djalma, senzuale şi excentrice ca Adrienne de Cardoville, naive şi nevinovate ca Rose şi Blanche Simon, leale şi cinstite ca Francis Hardy, îngereşti şi curate ca Gabriel, brutale şi stupide ca Puşcă-Goală şi

mai întrebi ce să faci?

— Spun drept că nu înţeleg.

— Cred şi eu; purtarea dumitale de până acum mi-o dovedeşte suficient, răspunse Rodin dispreţuitor. Ai recurs la mijloace grosolane, materiale, în loc să lucrezi asupra atâtor pasiuni nobile, generoase, înalte. Reuniţi într-o zi, oamenii aceştia ar forma o forţă de temut, dar divizaţi, izolaţi, pot fi surprinşi oricum şi oricând prin tot felul de seduceri, de îndemnuri, de atacuri! Acum înţelegi? Tot nu? Aici, Rodin înălţă din umeri, ia spune-mi: poate cineva muri de disperare?

— Da.

— Un amor fericit poate duce până la ultimele margini ale celei mai generoase nebunii?

— Da.

— Există în viaţă dezamăgiri atât de crude, încât să ducă la sinucidere?

— Da.

— Excesul de senzualitate poate să ne ducă la mormânt printr-o agonie înceată şi voluptuoasă?

— Da.

— Este în viaţă vreo împrejurare atât de teribilă, încât caracterele cele mai moderne, cele mai tari şi cele mai nelegiuite... să vină orbeşte să se arunce sfărâmate, nimicite, în braţele religiei, lepădându-se de cele mai mari averi ale lumii pentru rasa călugărească, pentru rugăciune şi pentru extaz?

— Da.

— În sfârşit, nu sunt mii de împrejurări în care reacţia pasiunilor să producă transformările cele mai extraordinare, deznodămintele cele mai tragice în viaţa bărbatului sau a femeii?

— Fără îndoială.

Atunci de ce mă întrebi: ce să facem? Ce ai zice dumneata, de exemplu, dacă membrii cei mai primejdioşi ai familiei de Rennepont până în trei luni ar veni în genunchi să ceară favoarea de a intra în compania asta de care au groază şi de care s-a despărţit astăzi Gabriel?

— O asemenea conversiune este imposibilă, exclamă părintele de Aigrigny.

— Imposibilă... Dar ce erai dumneata însuţi acum cincisprezece ani? Un om de lume. Păcătos şi desfrânat. Ai venit la noi şi averea dumitale este acum a noastră. Cum am învins prinţi, regi şi papi, am contopit în unitatea noastră inteligenţe măreţe; putem spune că stăpânim amândouă lumile, inspirăm teamă, cu toată ura şi cu toate prescripţiile de care am fost loviţi, şi n-o să putem învinge o familie care ne ameninţă aşa de grozav? Se vede că nu cunoşti imensele resurse de nimicire pe care ni le poate oferi jocul pasiunilor omeneşti combinate cu dibăcie, opuse una alteia, contrariate, surescitate, mai ales când mulţumită unui ajutor preţios – aici Rodin surâse ciudat aceste pasiuni îşi pot dubla violenţa şi puterea? Dacă ne vine acest ajutor, el poate aduce transformări fulgerătoare,

el îi va face fricoşi şi pe cei mai curajoşi, creduli şi pe cei mai nelegiuiţi şi feroci pe cei mai blânzi.

— Care este acest ajutor atât de preţios, atât de puternic, atât de temut? exclamă prinţesa cuprinsă de o teamă nelămurită.

— Ajutorul acesta, zise Rodin cu vocea stridentă, se apropie cu paşi înceţi, dar presentimente lugubre îi anunţă apropierea: este holera.

Prinţesa şi părintele de Aigrigny îngălbeniră şi se cutremurară. Privirea lui Rodin era posomorâtă, era de gheaţă; ai fi zis că e un spectru. Timp de câteva minute, o tăcere de moarte domni în salon; Rodin luă cuvântul cel dintâi: îi arătă cu un gest imperios părintelui de Aigrigny masa la care stătuse el însuşi cu câteva minute înainte, şi îi spuse cu voce poruncitoare:

— Scrie!

Preasfântul părinte tresări, dar, aducându-şi îndată aminte că din superior devenise subaltern, se ridică şi, trecând pe lângă Rodin, se înclină în faţa lui, apoi, se aşeză la masă şi începu să scrie după dictare:

„Din cauza lipsei de inteligenţă a preacuviosului părinte de Aigrigny, afacerea cu moştenirea Rennepont a fost astăzi teribil compromisă. Succesiunea se urcă la două sute douăsprezece milioane. Cu tot acest insucces, credem că ne putem angaja formal ca familia de Rennepont să nu mai poată face niciun rău companiei şi să-i restituie cele două sute douăsprezece milioane care îi aparţin de drept. Cerem

numai puterile cele mai largi”.

La un sfert de oră după această scenă, Rodin ieşi din palatul Saint-Dizier, ştergând cu cotul pălăria lui veche, lucioasă, pe care o scoase aproape până la pământ ca să răspundă la salutul portarului.

CAPITOLUL 12
PROMISIUNILE LUI RODIN

Scena următoare se petrece a doua zi după ce părintele de Aigrigny a fost redus, în chipul văzut, la rolul de subaltern, ocupat până atunci de socius.

Se ştie că strada Clovis este una din străzile cele mai singuratice din cartierul Muntele Sfânta Genevieva. Pe vremea când se petrecea această istorie, casa cu numărul patru din această stradă se compunea dintr-un corp principal de clădire, dintr-o alee întunecoasă, care ducea într-o curte mică, întunecoasă, în fundul căreia se ridica un al doilea corp de case, foarte ruinate şi foarte mizerabile. În faţă, la parter, se află o prăvălie, jumătate sub pământ, unde se vindeau cărbuni, lemne, ceva legume şi lapte. Prăvălia era ţinută de o femeie pe care o chema mătuşa Arsinoe, o bătrână cu figura bolnăvicioasă, blajină.

Prăvălia era chiar lângă alee şi servea şi de gheretă pentru portar, iar negustoreasa era şi portăreasă.

Iată că o fiinţă drăgălaşă, zveltă, plină de viaţă, ieşi din casă şi intră la mătuşa Arsinoe. Fata asta era Rose Pompon, prietena cea mai bună a reginei Bacanal. Rose Pompon era supranumită văduva pentru moment, iar cavalerul ei era, după cum se ştie, Nini-Moulin, care la beţie se transforma în Jaques Dumoulin, scriitor religios.

Bună dimineaţa, domnişoară, zise mătuşa Arsinoe cu un

aer curtenitor, de vreme te-ai mai sculat azi; se vede că n-ai dansat ieri!

— Nu-mi mai vorbi de asta, maică Arsinoe, n-aveam inima să mai dansez. Biata Cefiza (regina Bacanal, sora lui Mayeux), a plâns toată noaptea, căci nu se poate obişnui cu gândul că iubitul ei este la închisoare. De când a fost arestat, n-a îndrăznit să se mai ducă acasă, pentru că sunt datori o grămadă de rate la chirie. Nu cumva este vreo cameră liberă la etajul al doilea, în fundul curţii? Mă gândesc pentru Cefiza, când o să se întoarcă Philemon.

— Ba da, este o odăiţă sub acoperiş, deasupra bătrânului aceluia misterios, zise maica Arsinoe.

— Moş Charlemagne!... Nu ştii cine este omul ăsta?

— Nu ştiu, domnişoară! azi-dimineaţă a venit în revărsatul zilei şi mi-a bătut la geam: „N-ai primit o scrisoare pentru mine, dragă?” m-a întrebat. Totdeauna e politicos, dragul de el. „Nu, domnule”, i-am zis eu. „Bine, am să mai trec să întreb”, zice şi a plecat, căci niciodată nu doarme aici.

— Atunci ce naiba face singur, ore întregi, în odaia aceea păcătoasă, unde chiar în miezul zilei de abia se vede?

— Asta mă întreb şi eu, domnişoară, ce naiba face? N-are în odaie decât un pat de campanie, o masă, o sobă, un scaun şi un cufăr vechi. Ei bine, cu toate astea are o frică să nu intre cineva la dânsul în lipsa lui, parcă ar avea mobile de aur. A pus să i se facă pe cheltuiala lui o broască de siguranţă la uşă şi nu-mi lasă niciodată cheia. Îşi face şi

focul singur, numai să nu lase pe nimeni să intre în odaie.

— Şi zici că e bătrân?

— Da... de vreo cincizeci-şaizeci de ani. Şi urât!... Închipueşte-ţi doi ochi mici de viperă, care parcă ar fi găuriţi cu sfredelul în obrazul livid ca figura unui mort. E aşa de livid la faţă, încât buzele îi sunt albe de tot.

— Uite-l pe Nini-Moulin! exclamă Rose Pompon întreru pând-o pe bucătăreasă şi uitându-se pe partea cealaltă a străzii. Ce-a păţit să se scoale aşa de dimineaţă?

Jaques Dumoulin venea cu pălăria pe-o ureche, cu nasul roşu, cu ochii strălucitori. În clipa când să treacă pragul prăvăliei, ca să întrebe desigur de portar, o zări pe Rose Pompon.

— Cum! Te-ai sculat aşa de vreme! S-a nimerit bine! Ai ştiri de la Philemon?

— Am primit ieri o scrisoare de la el, un butoiaş de struguri, o balercă de băuturică şi un ţipar. În afară de asta, soţul meu soseşte cu şapte sute de franci pe care i-a cerut respectabilei sale familii, sub pretext că trebuie să înveţe basul, cornetul cu piston şi trombonul, ca să intre în societate şi să poată face o căsătorie şic.

— Ei, nepoţică, putem gusta băuturică şi cheful în aşteptarea lui Philemon şi a celor şapte sute de franci pe care îi aduce.

Zicând acestea, Nini-Moulin lovi cu palma buzunarele vestei, care scoaseră un sunet metalic.

— Numai dacă vine şi Cefiza. Asta o s-o mai distreze.

— Fie şi Cefiza.

— Atunci se vede că ai pus mâna pe o moştenire?

— Mai mult decât atât, tu cea mai roză dintre toate Rozele Pompon. Sunt şef-redactor la un ziar religios şi, deoarece într-o prăvălie de felul acesta trebuie să ai o ţinută demnă, cer în fiecare lună plata pe o lună înainte şi trei zile libere. Cu condiţia asta mă învoiesc să fac pe sfântul timp de douăzeci şi şapte de zile şi să fiu plicticos ca şi jurnalul.

— Şi cum se cheamă jurnalul dumitale popesc?

— Iubirea de aproapele sau Exterminatorul necredincioşilor, al indiferenţilor, al celor lipsiţi de zei.

— Atunci ai s-o extermini pe doamna de Sainte-Colombe, căci nu prea e zeloasă... şi căsătoria?...

— Dimpotrivă, jurnalul meu serveşte căsătoria. Ce crezi Redactor-şef este o poziţie admirabilă; o s-o iau pe doamna d Sainte-Colombe şi o să mă pun pe trai.

În acest moment intră în prăvălie poştaşul şi zise:

— Uite o scrisoare pentru domnul Charlemagne.

— Ia te uită, zise Rose Pompon, pentru omuleţul acela ciudat cu aere aşa de misterioase! De unde e scrisoarea?

— Cred că din Italia, zise Nini-Moulin, uitându-se la scrisoarea pe care o ţinea portăreasa în mână. Cine-i bătrânul ăsta aşa de ciudat de care vorbiţi?

— Închipuieşte-ţi un bătrân care are două camere în fundul curţii, unde nu doarme niciodată, dar vine din când în când, se încuie înăuntru ore în şir şi nu lasă pe nimeni să

intre. Nimeni nu ştie ce face. Ia te uită, vorbeşti de lup şi lupul la uşă, uite, bătrânul acela care vine pe-acolo de-a lungul zidului.

— Domnul Rodin! exclamă Nini-Moulin şi făcu un pas înapoi şi coborî repede în prăvălie, ca să nu fie văzut.

Pe urmă zise:

— Şi cum aţi spus că îl cheamă?

— Charlemagne; îl cunoşti poate?

— Ce naiba o fi făcând aici sub un nume fals? zise Jaques Dumoulin încet, ca pentru sine. Să o şterg repede pe alee, ca să nu mă vadă.

Într-adevăr, fără să fie zărit de Rodin, Nini-Moulin trecu din prăvălie în aleea care duce la apartamentul ocupat de Rose Pompon.

— Bună dimineaţa, domnule Charlemagne, îi zise maica Arsinoe lui Rodin, ai venit astăzi de două ori la noi. Rodin intră în prăvălia portăresei, întreaga lui înfăţişare respira cea mai nevinovată simplitate. El se sprijini cu amândouă mâinile de mânerul umbrelei şi zise:

— Îmi pare rău, scumpă doamnă, că te-am deşteptat azi aşa de dimineaţă.

— Tocmai, domnule, scrisoarea pe care o aşteptai ieri a sosit azi. E groasă şi vine de departe. Uite-o – şi portăreasa scoase scrisoarea din buzunar – n-a fost nimic de plată.

— Mulţumesc, zise Rodin, luând scrisoarea cu o indiferenţă aparentă, o puse în buzunarul de la piept şi-şi încheie apoi bine haina.

— Te urci la dumneata, domnule?

— Da.

— Atunci am să mă ocup de micile dumitale provizii, zise mătuşa Arsinoe.

Zicând acestea, portăreasa luă un coş vechi, scoase dintr-un dulap o pâine mare, rotundă, din care tăie o felie, apoi alese, cu un ochi de cunoscător, o minunată ridiche neagră, o tăie în două, făcu o gaură la mijloc, pe care o umplu cu nişte sare groasă cenuşie, potrivi la loc cele două bucăţi şi le puse lângă pâine. Rodin luă coşul şi intră în aleea întunecoasă, străbătu o curte mică, urcă cu pas uşor până la etajul al doilea al unui corp de case foarte ruinate. Ajuns aici, deschise o uşă pe care o încuie bine în urma lui.

Rodin ocupa aici două camere; prima era nemobilată: cât despre cea de-a doua, nu poate exista ceva cu înfăţişarea mai tristă şi mai păcătoasă. Toată mobila era formată dintr-un pat de campanie şchiop, cu o saltea şi o cuvertură de lână mâncată de molii, un scăunel, o măsuţă de lemn roasă de carii, o sobă de fontă cenuşie şi un cufăr vechi cu lacăt, băgat sub pat.

După ce încuie uşa, Rodin îşi aruncă pălăria şi umbrela pe pat, puse coşul jos, scoase ridichea neagră şi pâinea şi le puse pe masă, apoi luă din buzunar scrisoarea pe care i-o dăduse mătuşa Arsinoe.

Odată cu aceasta scoase şi numeroase alte hârtii şi obiecte; una din hârtii, îndoită de mai multe ori ca un pachet, căzu pe masă şi se desfăcu: înăuntru era o cruce a

Legiunii de Onoare, de argint înnegrit de vreme.

Am spus că Rodin venea foarte rar în această casă. După regulile ordinului său, locuise până atunci cu părintele de Aigrigny, a cărui supraveghere îi era anume recomandată. Niciun membru al congregaţiei, mai ales în poziţia de subaltern al lui Rodin, nu putea nici să se încuie în odaie, nici măcar să aibă o mobilă încuiată cu cheia. În felul acesta, nimic nu împiedica exercitarea spionajului reciproc, neîncetat, unul dintre cele mai puternice mijloace de acţiune şi de sclavie întrebuinţate de compania lui Iisus. Dar Rodin închiriase fără ştirea nimănui acest mic apartament din strada Clovis, care îi folosea pentru mai multe combinaţii personale, sau legate oarecum de interesele generale ale ordinului. Din fundul acestei locuinţe necunoscute de nimeni, sociusul coresponda direct cu personalităţile cele mai înalte şi mai influente ale sfântului colegiu.

Poate că cititorii îşi aduc aminte că, pe la începutul acestei istorii, părintele de Aigrigny primise ordin să plece din Franţa fără să fi putut s-o vadă pe mama sa, care era pe patul de moarte. Rodin scrisese imediat la Roma că de Aigrigny ezitase să plece, iar la sfârşitul biletului mai adăugase un post-scriptum:

„Spune-i cardinalului-principe că se poate bizui pe mine, dar că la rândul lui să mă servească şi el cu râvnă”.

Felul acesta familiar de a coresponda cu cel mai puternic demnitar al ordinului, tonul aproape subaltern, era chiar de

pe atunci socotit ca un om foarte important. Mai mulţi prinţi ai bisericii şi alţi demnitari îi adresau scrisorile la Paris sub un nume fals, de altfel scrisorile erau scrise cu cheie.

Rodin dezlipi cu mâna tremurătoare plicul pe care i-l dădu portăreasa. Înăuntru erau două scrisori.

Cea dintâi păru că îl satisfăcea mediocru, căci, după ce o citi, înălţă din umeri, o împinse cu dispreţ cu dosul mâinii sale murdare şi începu s-o citească pe cea de-a doua. Pe măsură ce înainta cu cititul, părea din ce în ce mai interesat, mai mirat, mai uluit. Apoi se ridică şi alergă la geam, ca şi cum ar fi vrut să se încredinţeze printr-o nouă cercetare a cheii că nu se înşelase, atât de neaşteptate i se păreau cele ce i se anunţau. Desigur că Rodin se încredinţa că descifrase bine, căci lăsă braţele în jos, nu cu descurajare, ci cu uimire pentru o mulţumire neaşteptată şi extraordinară; stătu câteva minute cu capul plecat, cu privirea fixă. Singura dovadă de bucurie pe care o dădea era un fel de gâfâit puternic.

Oamenii îndrăzneţi în ambiţiile lor, răbdători şi încăpăţânaţi, când le sapă altora pământul de sub picioare, sunt surprinşi de reuşită, mai ales dacă izbânda întrece prevederile lor înţelepte şi prudente. Rodin se găsea într-un asemenea caz. Mulţumită unor minuni de viclenie, de îndemânare şi de prefăcătorie, mulţumită unor mari promisiuni de corupţie, în sfârşit, mulţumită ciudatului amestec de teamă şi de încredere pe care geniul său îl inspira mai multor persoane influente, Rodin triumfa.

Guvernatorul provincial îi scria că în scurt timp avea să poată aspira la o poziţie înaltă, o poziţie care a întreţinut mult timp invidia suveranilor. Pentru ca să atingă mai sigur acest scop, guvernatorul îi cerea să reuşească în misiunea pe care şi-o luase, să reuşească fără violenţă, ci numai prin jocul pasiunilor cu îndemânare exploatate: să asigure companiei averile familiei de Rennepont.

În timpul scenei mute pe care am descris-o, Rodin nu băgase de seamă că în clădirea din faţă, la o fereastră de la etajul al treilea, se dăduse uşor la o parte o perdea în dosul căreia apăruse figura şireată a lui Rose Pompon şi faţa rotundă, plină a lui Nini-Moulin.

Rodin nu voia ca surpriza ce i-o pricinuise a doua scrisoare să se vadă din răspuns. După ce îşi termină dejunul sărăcăcios, luă o foaie de hârtie şi cifră o scrisoare lungă, o lipi şi puse plicul în alt plic. În clipa aceea răsunară mai multe lovituri în uşă. Rodin tresări; era pentru prima dată că se bătea la uşa lui, de aproape un an de când locuia acolo. Repede puse în buzunar scrisoarea pe care o terminase, deschise geamantanul de sub pat, luă de acolo un pachet de hârtii învelite într-o batistă zdrenţuită, puse în acest dosar cele două scrisori cifrate pe care le primise şi încuie lacătul geamantanului. Afară se auzea bătând cu mai multă tărie şi nerăbdare. Rodin luă coşul într-o mână, umbrela sub braţ şi, destul de neliniştit, se duse să vadă cine era indiscretul vizitator. Deschise uşa şi se pomeni în faţa lui cu Rose Pompon, care îi făcu o reverenţă foarte

drăgălaşă şi întrebă cu aerul cel mai nevinovat din lume:

— Domnul Rodin?

Cu toată surpriza şi neliniştea, Rodin rămase nemişcat; întâi închise uşa după dânsul, apoi răspunse voios:

— Nu stă aici, nu-l cunosc. Întreabă mai sus sau mai jos.

— O! Asta nu-i frumos! Haide, fii drăguţ! La vârsta dumitale crezi că nu ştim că dumneata eşti domnul Rodin.

— Charlemagne, zise sociusul înclinându-se, apoi făcu un pas spre scară.

— Domnule Rodin, zise Rose Pompon cu ton solemn, am lucruri foarte importante să-ţi spun, vreau să-ţi cer sfatul într-o chestie de inimă.

— Dar bine, nebună mică ce eşti, nu mai ai pe cine să necăjeşti la dumneata, de vii în casa asta? zise Rodin cu ton părintesc.

— Păi, aici locuiesc, domnule Rodin, răspunse Rose Pompon, apăsând într-adins pe numele victimei şi plecând ochii cu nevinovăţie. Apoi adăugă:

— Locuiesc cu papa Philemon şi cu maman Bacanal, care e nici mai mult nici mai puţin decât regină.

Rodin fusese până atunci foarte neliniştit, neştiind în ce chip îi aflase Rose Pompon adevăratul nume. Dar auzind-o vorbind de regina Bacanal şi aflând că locuia şi ea în aceeaşi casă, găsi o compensaţie, căci îl interesa foarte mult să ştie unde era de găsit regina Bacanal, amanta lui Puşcă-Goală şi sora lui Mayeux, notată ca primejdioasă de la convorbirea ei cu stareţa mănăstirii şi de când se ştia ce

parte luase la încercarea de fugă a domnişoarei de Cardoville.

Rodin spera s-o facă pe Rose Pompon să-i spună de la cine ştia că numele său adevărat era Rodin şi nu Charlemagne. De aceea, îndată ce fata rosti numele Bacanal, Rodin îşi împreună mâinile, părând pe atât de surprins pe cât de interesat.

— Te rog, draga mea, nu glumi. Este vorba de o fată care are această poreclă şi care este soră cu o lucrătoare cocoşată?

— Da, regina Bacanal este o poreclă, zise Rose Pompon, care acum începea şi ea să se mire. De fapt o cheamă Cefiza Soliveau şi este prietena mea... Dar cum se poate că un om respectabil, de vârsta dumitale, o cunoaşte pe regina Bacanal? Asta îmi dovedeşte că ai şi dumneata un nume fals...

— Draga mea fetiţă, acum nu mai am poftă să râd, zise Rodin cu tristeţe: nu pe dânsa o cunosc, ci pe un băiat cumsecade, care o iubeşte la nebunie, pe Jaques Rennepont, zis Puşcă-Goală. Acum este la închisoare, pentru datorii. Am fost ieri să-l văd.

— L-ai văzut ieri? Cum se nimereşte! zise Rose Pompon, bătând din palme. Hai repede la Philemon să-i spui Cefizei veşti de la amantul ei, e aşa de necăjită!

— La ce bun să-i spun ceea ce ştie, că Jacques e la închisoare... Ceea ce aş vrea eu, ar fi să-l scot pe bietul băiat din încurcătură.

— Vai, domnule, fă asta, scoate-l pe Jacques de la închisoare, exclamă Rose Pompon, şi o să te sărutăm amândouă, şi Cefiza şi eu.

— Ar fi să strici orzul pe gâşte, mica mea nebună, zise Rodin surâzând. Credeam şi eu că o să-l pot scoate pe Jacques de la închisoare, dar acum toate s-au schimbat.

— De ce? întrebă Rose.

— Gluma asta proastă pe care ai făcut-o numindu-mă Rodin trebuie să ţi se pară foarte nostimă, dragă, înţeleg, ai repetat ceea ce te-au învăţat alţii. Cine ştie cine ţi-a spus: Du-te de-i spune domnului Charlemagne că îl cheamă domnul Rodin, o să fie foarte caraghios... Ei, persoana aceea cu glumele ei i-a făcut, fără să ştie, cel mai mare rău bietului Jacques Rennepont.

— Vai, Doamne! exclamă Rose Pompon, întristându-se. Dar ce are a face gluma asta cu serviciul pe care ai vrut să-l faci lui Jacques?

— Asta nu pot să-ţi spun, dragă, pot să-ţi spun numai că îmi pare foarte rău de bietul Jacques; acum dă-mi voie să mă cobor.

— Dar bine, domnule, te rog, zise Rose Pompon, dacă ţi-aş spune numele persoanei care m-a trimis la dumneata, ai să te mai interesezi de Jacques?

— Sinceritatea lămureşte adesea lucrurile încurcate, zise sentenţios Rodin.

— În definitiv, îşi zise Rose Pompon, cu atât mai rău pentru Nini-Moulin, de ce m-a trimis să spun prostii dacă

asta-i face rău amantului bietei Cefiza? Uite, domnule, ce s-a întâmplat: adineauri, când treceai pe stradă, te-a văzut Nini-Moulin, un pezevenghi şi jumătate. Portăreasa i-a spus că te cheamă Charlemagne, iar el mi-a spus mie: nu-l cheamă Charlemagne, hai să-i facem o farsă. Du-te la el, Rose Pompon, şi spune-i domnule Rodin. Să vezi ce mutră o să facă! Eu i-am promis lui Nini-Moulin că n-o să-l trădez, dar dacă aşa i-aş face rău lui Jacques, atâta pagubă, iacă ţi-am spus.

Auzind numele lui Nini-Moulin, Rodin nu-şi putu stăpâni o mişcare de surpriză. Pamfletarul ăsta pe care îl însărcinase să redacteze lubirea aproapelui n-ar fi fost de temut, dar după beţie era foarte limbut şi foarte expansiv şi putea deveni supărător şi jenant, mai ales dacă Rodin – după cum era probabil – avea să fie nevoit să vină destul de des în casa asta, ca să-şi aplice planurile în legătură cu Puşcă-Goală, prin intermediul reginei Bacanal. De aceea sociusul se gândi numaidecât să înlăture acest inconvenient.

— Va să zică spui că un domn Desmourins te-a trimis să faci gluma asta?

— Nu Desmourins, Dumoulin, zise Rose Pompon. Unu care scrie în jurnalele popeşti şi supără pe bigoţi pentru banii care i se plătesc.

— Se pare că e foarte vesel domnul ăsta. Dar, ia spune-mi, nu-i un om de vreo treizeci şi şase de ani, gras, roşu la faţă?

— Ba da, e roşu ca un pahar de vin roşu...

— Atunci e Dumoulin... asta mă linişteşte de tot, fetiţo, gluma nu mă mai supără deloc. E un om foarte cumsecade domnul Dumoulin ăsta, dar cred că iubeşte cam prea mult plăcerile.

— Atunci ai să cauţi să faci ceva pentru Jacques? Gluma prostească a lui Nini-Moulin n-o să te împiedice?

— Cred că nu.

— Săraca Cefiza, ce bine o să-i pară! Ce bine s-a nimerit...

— Să nu-şi prea exagereze bucuria; eu nu-i promit că o să-l scap de la închisoare, promit numai că am să încerc; ceea ce promit absolut este un mic ajutor pe care o să-l primească prietena dumitale ca să poată trăi cinstit; dacă o să fie cuminte, mai târziu o să vedem.

— Nici nu ştii, domnule, ce la timp vine ajutorul ăsta pentru Cefiza. Dumneata eşti îngerul ei cel bun. Ce-mi pasă că te cheamă Rodin sau Charlemagne, tot ce pot spune este că eşti un om admirabil...

— Lasă, lasă, nu mai exagera, zise Rodin întrerupând-o. Spune mai bine că sunt un om de treabă şi nimic altceva. E foarte simplu: fericirea bătrânilor este să vadă pe cei tineri fel iciţi.

Rodin spuse aceasta cu atâta voioşie, încât Rose Pompon îşi simţi ochii umezi. Rodin ridică coşul pe care îl lăsase jos lângă umbrelă şi se pregăti să coboare.

— Dă-mi mie coşul, n-o să poţi coborî cu el în mână, zise Rose Pompon smulgând coşul din mâna lui Rodin, cu toată

împotrivirea acestuia. Apoi mai zise:

— Sprijină-te de braţul meu; e aşa de întuneric pe scara asta, încât ai putea să aluneci.

Rodin coborî, aşadar, scara sprijinindu-se părinteşte de braţul lui Rose Pompon, care ducea în cealaltă mână coşul. Amândoi străbătură, apoi, curtea.

— Vezi, acolo la etajul al treilea mutra aia umflată lipită de geam? îi zise deodată Rose Pompon lui Rodin, oprindu-se în mijlocul curţii. Este Nini Moulin. Îl recunoşti? Este Nini al dumitale?

— E al meu, zise Rodin, ridicând capul şi făcând cu mâna un salut prietenesc lui Jacques Dumoulin, care se retrase încremenit de la geam.

— Săracul! Sunt sigur că se teme de mine pentru gluma proastă pe care mi-a făcut-o, zise Rodin surâzând, dar n-are dreptate.

Cuvintele n-are dreptate fură însoţite de o strângere de buze pe care Rose Pompon nu o putu observa.

Apoi Rodin ieşi din curte.

Acum o să-i conducem pe cititori în casa de sănătate a doctorului Baleinier. Adrienne de Cardoville fusese închisă mai bine de când cu încercarea lui Agricol şi a lui Dagobert de a o scăpa. În noaptea aceea, soldatul grav rănit, izbutise, mulţumită ajutorului lui Agricol şi al bravului Rabat-Joie, să ajungă la portiţa mănăstirii şi de acolo să fugă.

Bătea ora patru. Adrienne fusese condusă de două zile

într-o cameră de la etajul al doilea al clădirii; fereastra cu gratii era apărată pe dinafară şi printr-un oblon, care nu lăsa să intre înăuntru decât o slabă lumină. De la întrevederea cu Mayeux, fata aştepta de la o zi la alta să fie scăpată prin intervenţia prietenilor săi. Dar se simţea foarte neliniştită în privinţa lui Agricol şi a lui Dagobert, neştiind care fusese rezultatul luptei angajate de eliberatorii săi cu oamenii casei de sănătate şi ai mănăstirii. Incidentele acestea măreau resentimentele lui Adri-enne contra prinţesei de Saint-Dizier, a părintelui de Aigrigny şi a creaturilor lor.

Deodată se deschise uşa şi intră doctorul Baleinier. Doctorul, iezuit cu haina scurtă, instrument ascultător şi pasiv al voinţelor ordinului, cunoştea, după cum am spus, numai pe jumătate secretele părintelui de Aigrigny şi ale prinţesei. El nu ştiuse care era scopul sechestrării domnişoarei de Cardoville şi nu ştia nici de brusca schimbare care avusese loc în ajun între părintele de Aigrigny şi Rodin. În ajun el primise ordinul părintelui Aigrigny – dictat de Rodin – s-o păzească şi mai bine pe domnişoara de Cardoville, să-şi îndoiască severitatea faţă de dânsa şi s-o facă să renunţe la urmărirea pe care voia să o înceapă contra persecutorilor.

Văzându-l pe doctor, domnişoara de Cardoville nu-şi putu ascunde aversiunea şi dispreţul pe care i le inspira. Doctorul însă, surâzând dulceag ca totdeauna, se opri la câţiva paşi de ea, ca şi cum ar fi voit să-i examineze cu

băgare de seamă trăsăturile feţei.

— Nenorocitele evenimente din noaptea trecută au avut o influenţă mai puţin supărătoare de cum credeam. Cu atât mai bine. Din nefericire, ceea ce s-a petrecut în noaptea aceea te-a adus într-o stare de exaltare cu atât mai neplăcută, cu cât nici nu ţi-ai dat seama. Dar, mulţumită îngrijirilor noastre, vindecarea dumitale nu va fi, sper, întârziată decât cu puţin.

Oricât de obişnuită era cu îndrăzneala acestui afiliat al congregaţiei, domnişoara de Cardoville nu se putu împiedica să nu-i spună cu un surâs plin de dispreţ şi de amărăciune:

— Cât de neruşinat eşti, domnule. Câtă neobrăzare este în lâvna pe care o pui ca să-ţi câştigi bine banii. Niciun moment nu eşti fără mască. Totdeauna ai viclenia şi minciuna pe buze. Dacă această comedie ruşinoasă te-a plictisit pe atât pe cât mă dezgustă pe mine, nu poţi fi îndestul plătit.

— Vai! zise doctorul cu convingere, totdeauna îţi închipui asemenea lucruri. Din fericire, mai târziu inima dumitale bună o să-mi dea dreptate; într-o zi o să fiu judecat precum merit.

— Da, cred şi eu că se apropie ziua când ai să fii judecat după cum meriţi, zise Adrienne, apăsând pe aceste cuvinte.

— Mereu aceeaşi idee fixă, zise doctorul cu milă. Haide, fii cu judecată, nu te mai gândi la asemenea copilării...

— Crezi că am să renunţ să mă plâng tribunalului contra

dumitale şi a complicilor dumitale? Niciodată... niciodată!...

— Să fim serioşi. Te gândeşti într-adevăr să te adresezi tribunalului?

— Da. Şi ştii bine că ceea ce vreau, fac.

— Ei bine, eu te rog, te implor să nu dai urmare acestei idei, zise doctorul cu glas din ce în ce mai pătruns. Te rog mult să nu faci asta. Ai avea dumneata curajul să aduci la disperare două persoane pline de inimă şi de nobleţe?

— De cine vorbeşti? întrebă mirată domnişoara de Cardoville.

— Despre doi bieţi nenorociţi care au intrat în mănăstirea di alături în timpul nopţii, iar din mănăstire au venit şi aici în curte. Focurile de puşcă pe care le-ai auzit au fost trase de ei. Unul dintre ei a fost rănit, dar nu grav, căci a putut să fugă şi a scăpat.

— Domnul să fie lăudat! exclamă domnişoara de Cardovile, împreunându-şi mâinile cu ardoare.

— Nimic nu-i mai demn de laudă decât bucuria asta, dar atunci prin ce contrazicere ciudată vrei acum să pui justiţia pe urmele lor? Căci, dacă ar fi arestaţi, ar putea înfunda ocna, deoarece au intrat noaptea într-un loc străin, sărind gardurile şi spărgând porţile.

— Nu înţeleg ce vrei să spui, zise Adrienne, cuprinsă de nelinişte.

— Ce copilă eşti! exclamă iezuitul cu haina scurtă; crezi că după ce justiţia a fost sesizată despre o afacere i se mai poate opri cursul şi acţiunea unde vrei şi cum vrei? Când ai

să ieşi de aici ai să depui o plângere împotriva mea şi împotriva familiei dumitale, nu-i aşa? Ei bine, ce crezi că o să se întâmple? O să intervină justiţia şi o să intre în cele mai amănunţite cercetări. Escaladarea gardului o să se afle şi ea, bineînţeles; şi cum e vorba de o faptă foarte gravă, care atrage după sine o pedeapsă infamă, justiţia se va porni în urmărirea acestor nenorociţi şi este probabil că au să fie arestaţi; cine va fi vinovat de această arestare? Dumneata, care vei fi depus plângere contra noastră.

Deşi domnişoara de Cardoville nu credea tot ce-i spunea acest iezuit cu haina scurtă, ghicea că mila pe care o arăta faţă de Dagobert şi de fiul său era cu totul subordonată hotărârii pe care avea s-o ia dânsa; renunţa sau nu la răzbunarea legitimă pe care voia să o ceară justiţiei.

— Dar, în definitiv, zise ea, admiţând că aş fi dispusă – indiferent din ce motiv – să nu fac nicio plângere, când o să ies de aici?

— Asta nu ştiu, căci nu pot şti când vei fi cu desăvârşire vindecată, zise doctorul, cu aerul cel mai nevinovat din lume. Eşti pe calea cea mai bună, dar...

În acest moment se auziră paşi grăbiţi la uşă; o bătaie uşoară, apoi intră o gardiană.

— Domnule doctor, zise ea speriată, sunt doi domni jos, care vor să vorbească imediat cu dumneavoastră şi cu domnişoara. Unul din ei mi-a spus: „Du-te de spune domnului doctor că sunt magistrat şi am venit aici cu o însărcinare judecătorească în ce o priveşte pe domnişoara

de Cardoville”.

— Un magistrat! exclamă iezuitul cu haină scurtă; şi se făcu roşu ca racul, neputându-şi stăpâni neliniştea.

— Domnul fie lăudat! exclamă Adrienne, cu chipul strălucitor de speranţă. Prietenii mei au fost înştiinţaţi la timp. Ceasul dreptăţii a sosit!

— Roagă-i pe domnii aceştia să vină sus, zise doctorul Baleinier, după o clipă de gândire.

Apoi, din ce în ce mai neliniştit şi mai emoţionat, se apropie de Adrienne cu un aer aspru, aproape ameninţător, care contrasta cu dulcegăria lui obişnuită şi cu surâsul lui ipocrit şi II spuse încet:

— Ia seama, domnişoară, nu te bucura prea curând.

— Acum nu-mi mai e frică de dumneata, răspunse domnişoara de Cardoville, cu ochii strălucitori, plini de speranţă. Se vede că domnul de Montbron s-a întors şi a fost înştiinţat la timp. Desigur că el îl însoţeşte pe magistrat şi a venit să mă scape!

După o clipă, Adrienne adăugă cu o ironie amară:

Te plâng, domnule, pe dumneata şi pe ai dumitale.

— Domnişoară, zise doctorul nemaiputându-şi ascunde neliniştea, îţi repet să iei seama, gândeşte-te la cele ce ţi-am spus; iată-l pe magistrat, ia seama.

Într-adevăr, uşa se deschise şi, spre uimirea de nespus a doctorului, apăru Rodin, însoţit de un om îmbrăcat în negru, cu înfăţişarea demnă, serioasă. Rodin, în interesul planurilor sale, nu-l anunţase pe părintele de Aigrigny şi nici

pe doctor despre vizita neaşteptată, pe care socotea să o facă la casa de sănătate cu un magistrat. Dimpotrivă, chiar în ajun dăduse ordin doctorului, după cum am văzut, s-o păzească mai îndeaproape pe domnişoara de Cardoville. E lesne de înţeles, aşadar, cât de încremenit rămase doctorul văzându-l pe magistrat că intră însoţit de Rodin, smeritul şi obscurul secretar al abatelui de Aigrigny.

Chiar de la uşă, Rodin, tot aşa de murdar îmbrăcat ca de obicei, i-o arătă magistratului pe domnişoara de Cardoville cu un gest respectuos şi plin de milă. Magistratul nu-şi putu stăpâni o exclamaţie de uimire şi de admiraţie în faţa frumuseţii domnişoarei de Cardoville. O examina curios şi plin de interes. Iezuitul se retrase cu doi paşi. Doctorul Baleinier, în culmea uimirii, îi făcea mereu semne disperate. Rodin părea a nici nu-l cunoaşte pe domnul Baleinier şi că nu înţelege nimic din pantomima lui expresivă; ci îl privea cu o nedumerire afectată. Atunci Rodin făcu un pas spre el şi îi spuse cu glas foarte tare:

— Vă rog, domnule doctor?

Aceste cuvinte îl zăpăciră pe Baleinier şi mai mult. Magistratul se întoarse spre Rodin, iar acesta îi explică cu un sânge rece imperturbabil:

— De când am sosit, domnul doctor îmi face mereu semne misterioase. Am crezut că are ceva deosebit să-mi spună. Eu care nu am nimic secret, îl rog să se explice cu glas tare.

Răspunsul acesta atât de neplăcut pentru Baleinier fu

pronunţat cu un ton agresiv şi însoţit de o privire de gheaţă. Doctorul se zăpăci din nou şi rămase câteva clipe fără să răspundă. Magistratul fu impresionat de acest incident şi de tăcerea care urmă, căci aruncă asupra lui Baleinier o privire foarte aspră. Domnişoara de Cardoville, care se aştepta să-l vadă şi pe domnul de Montbron, rămăsese şi ea foarte mirată. Baleinier, un moment uluit de sosirea neaşteptată a magistratului şi de atitudinea neexplicabilă a lui Rodin, îşi reluă îndată sângele rece şi se adresă confratelui cu haină lungă:

— Dacă am încercat să mă înţeleg cu dumneata prin semne este pentru că n-am vrut să tulbur tăcerea cu care a intrat domnul – şi-l arătă pe magistrat. Dar, în acelaşi timp, voiam să-mi exprim mirarea pe care mi-o pricinuieşte această vizită pe care nu ştiam că voi avea onoarea s-o primesc.

— Motivul tăcerii o să-l explic domnişoarei, rugând-o, totodată, să binevoiască să mă scuze, răspunse magistratul, înclinându-se în faţa lui Adrienne.

— Aş putea să ştiu, domnule magistrat, zise doctorul Baleinier cu un ton politicos, dar hotărât, cu cine am onoarea să vorbesc?

— Sunt judecătorul de instrucţie şi am venit să mă lămuresc asupra unui fapt care mi-a fost semnalat.

— Vă rog să-mi faceţi cinstea să vă explicaţi, zise doctorul, înclinându-se.

— Domnule, zise magistratul, care se numea Germande,

ţi se reproşează că ai comis o eroare foarte gravă, ca să nu întrebuinţez o expresie mai tare. Îmi place mai bine să cred că, deşi eşti unul dintre prinţii ştiinţei, ai putut să te înşeli complet asupra aprecierii unui fapt medical, decât să te bănuiesc că ai uitat ceea ce este mai sfânt în exerciţiul unei profesiuni tot aşa de sfântă ca şi preoţia.

— După ce veţi specifica faptele, răspunse iezuitul cu haina scurtă, cu oarecare trufie, îmi va fi uşor să dovedesc că conştiinţa mea ştiinţifică, precum şi conştiinţa mea de om cinstit sunt la adăpost de orice reproş. Sper că mă veţi pune la curent şi pe mine cu depoziţia care v-a fost făcută!...

— Mi s-a afirmat, domnule, zise magistratul cu asprime, că dra de Cardoville a fost adusă aici prin surprindere.

— Aşa este, domnişoara a fost adusă aici prin surprindere, răspunse iezuitul, după o clipă de gândire.

— Admiţi? întrebă domnul de Germande.

— Fără îndoială, domnule, admit că am recurs la un mijloc care este, din nefericire, întrebuinţat totdeauna când persoanele care au nevoie de îngrijirile noastre şi care sunt străine de starea lor bolnăvicioasă.

— Dar mi s-a spus că domnişoara de Cardoville n-a avut niciodată nevoie de îngrijirile dumitale.

— Asta este o chestie de medicină legală, despre care justiţia nu poate hotărî singură şi care trebuie examinată şi dezbătută în contradictoriu, zise doctorul Baleinier, recăpătându-şi liniştea.

— Chestiunea aceasta o să fie, într-adevăr, cu atât mai serios dezbătută, cu cât eşti acuzat că ai sechestrat-o pe domnişoara de Cardoville, deşi se bucură de toate facultăţile mintale.

— Cine a îndrăznit să facă un asemenea denunţ calomnios? aclamă doctorul Baleinier, cu o indignare teribilă.

— Eu... zise rece Rodin.

— Dumneata! exclamă Baleinier.

Apoi făcu doi paşi înapoi şi rămase încremenit locului.

— Eu te acuz, reluă Rodin, cu vocea răspicată şi clară.

Da, azi-dimineaţă domnul a venit la mine cu dovezi satisfăcătoare, ca să ceară intervenţia mea în favoarea domnişoarei de Cardoville, zise magistratul, făcând şi el un pas înapoi, pentru ca Adrienne să-şi poată vedea apărătorul.

Până atunci încă nu fusese pronunţat numele lui Rodin.

Domnişoara de Cardoville auzise de multe ori vorbindu-se de secretarul abatelui de Aigrigny şi avea o proastă părere despre dânsul. Dar cum nu-l văzuse niciodată, nu ştia că eliberatorul ei era acest iezuit. De aceea aruncă asupra lui o privire plină de curiozitate, interes, surpriză şi recunoştinţă. Figura cadaverică a lui Rodin, urâţenia lui respingătoare, hainele lui murdare i-ar fi pricinuit lui Adrienne, cu câteva zile înainte, un dezgust poate de neînvins. Dar acum, domnişoara de Cardoville uită că e urât şi murdar şi se gândi numai că era bătrân, că părea sărac şi

că venise să o ajute.

Doctorul Baleinier, oricât de viclean era, oricât de ipocrit, oricâtă prezenţă de spirit avea, nu putea ascunde până la ce grad îl buimăcea denunţarea lui Rodin. Se zăpăci complet; el îşi închipui că Rodin îl trăda pe părintele de Aigrigny şi că prietenii domnişoarei de Cardoville îl corupseseră şi îl plătiseră pe mizerabilul secretar. Dar se gândi că dacă-l acuza pe Rodin de complicitate se acuza pe sine, şi atunci se prefăcu cuprins de o adâncă emoţie şi zise plin de amărăciune:

— Eşti cea din urmă persoană pe care aş fi crezut-o capabilă de un denunţ aşa de laş; e o ruşine!

— Cine putea mai bine decât mine să denunţe această infamie? răspunse Rodin cu vocea aspră şi tăioasă. N-am fost eu în situaţia de a afla – dar, din nefericire, prea târziu – cărei uneltiri îi căzuseră victimă domnişoara de Cardoville şi alţii? Acuz pe domnul abate de Aigrigny, acuz pe doamna de Saint-Dizier, te acuz pe dumneata că pentru un interes meschin ai sechestrat-o pe domnişoara de Cardoville în această casă, după cum fiicele mareşalului Simon sunt sechestrate în mănăstirea de alături. Clar?

— Da, este adevărat, zise repede Adrienne, le-am văzut şi eu pe bietele fete plângând şi făcându-mi semne de disperare.

Acuzaţia lui Rodin cu privire la orfane fu o nouă şi groaznică lovitură pentru doctorul Baleinier. Prin aceasta i se părea că are dovada că trădătorul trecuse cu totul în

tabăra duşmană. Grăbindu-se să pună capăt acestei scene atât de neplăcute, zise magistratului, silindu-se să pară liniştit, deşi era foarte tulburat:

— Aş putea să tac şi să nu dau nicio atenţie unor astfel de acuzaţii până ce nu vor avea o umbră de autoritate prin vreo hotărâre judecătorească... Dar fiind cu conştiinţa absolut curată, mă adresez domnişoarei de Cardoville însăşi şi o rog să declare dacă nu i-am spus chiar astăzi că sănătatea ei avea să fie în curând destul de bună pentru ca să poată pleca de aici.

— Dar bine, domnule, îi tăie vorba Rodin, este evident că în vederea unei întâmplări precum cea de azi ţi-ai lăsat o portiţă de scăpare, te-ai prefăcut că eşti convins de îngrozitoarea dumitale minciună ca să poţi invoca mai târziu chiar mărturia domnişoarei. Nu poţi să spui basme de astea unor oameni cu bun simţ şi cu inima dreaptă. Ar trebui să mori de ruşine, numai încercând să aduci vorba despre aşa ceva în faţa domnişoarei. Ai putea să o cruţi de o asemenea discuţie.

— Dar nu înţeleg de ce atâta pornire împotriva mea! exclamă iezuitul cu haina scurtă exasperat. Mi se pare că domnul judecător este părtinitor lăsând să se adune împotriva mea calomnii atât de grosolane!

— Domnule, răspunse domnul de Germande cu asprime, eu am dreptul nu numai să ascult, chiar să provoc orice discuţie contradictorie care poate să mă lumineze. Din toate astea rezultă că starea mintală a domnişoarei de

Cardoville este destul de bună şi că poate să se întoarcă acasă chiar astăzi.

— În orice caz nu văd prea mari inconvenienţe la asta, zise doctorul. Dar susţin mai departe că însănătoşirea nu este atât de desăvârşită pe cât ar fi putut fi şi îmi declin, în această privinţă, orice responsabilitate pentru viitor. Acum domnişoara este liberă, absolut liberă.

— Cât despre chestiunea de a şti dacă ai sechestrat-o pe domnişoara, făcând-o să treacă drept nebună, justiţia a fost sesizată şi o să fii interogat domnule.

— Sunt liniştit, domnule, răspunse Baleinier.

— Încă un cuvânt, mai zise magistratul, adresându-se lui Adrienne: omul de inimă şi de dreptate – magistratul îl arătă pe Rodin – care ţi-a luat apărarea mi-a spus că ai vrea să te îngrijeşti pentru moment de fiicele mareşalului Simon. Acum mă duc la mănăstire să le scot, căci ele au fost duse acolo fără voia lor.

— Da, răspunse Adrienne, îndată ce am aflat că fiicele mareşalului Simon au sosit la Paris, am avut de gând să le ofer un apartament la mine. Domnişoarele Simon sunt rude apropiate cu mine, aşa că este o datorie şi o plăcere să le tratez ca pe nişte surori. De aceea ţi-aş fi foarte recunoscătoare dacă ai vrea să mi le încredinţezi mie.

— În interesul lor, nu cred să pot face ceva mai bun, zise domnul Germande, apoi se adresă doctorului:

— Ai să te învoieşti să le aduc aici pe domnişoarele Simon?

— Rog pe domnişoara de Cardoville să dispună de această casă ca de a sa, până în momentul când o să plece, răspunse doctorul. Trăsura mea îi stă la dispoziţie.

— Domnişoară, zise magistratul, apropiindu-se de Adrienne, îmi pare rău că n-am fost chemat mai înainte lângă dumneata; ţi-aş fi putut cruţa câteva zile de amară suferinţă.

— Cel puţin îmi rămâne o amintire bună şi duioasă, zise Adrienne, plină de graţie; amintirea interesului pe care mi l-ai arătat. Sper că ai să ai bunătatea să mă laşi să-ţi mulţumesc la mine, mai zise ea, surâzând, Vreau să-ţi dovedesc că ceea ce se numeşte vindecarea mea este un lucru foarte real.

Domnul de Germande se înclină respectuos în faţa domnişoarei de Cardoville. În timpul cât dură această scurtă convor-bire între magistrat şi Adrienne, amândoi stătuseră cu spatele la Baleinier şi la Rodin. Acesta din urmă, profitând de împrejurare, strecură repede în mâna doctorului un bileţel pe care îi scrisese la iuţeală cu creionul sprijinind mâna pe fundul pălăriei. Baleinier, uluit, îl privi pe Rodin. Acesta făcu un semn convenţional, ducând degetul cel gros la frunte şi trăgând două dungi verticale, după care rămase nemişcat. Toate astea se petrecuseră aşa de repede, încât când domnul de Germande se întoarse, Rodin stătea la câţiva paşi de doctor şi-o privea pe domnişoara de Cardoville cu respect şi interes.

— Daţi-mi voie să vă însoţesc, zise doctorul şi ieşi

înaintea magistratului, pe când domnişoara de Cardoville îl salută foarte amabil.

După ieşirea lor, Rodin rămase singur cu domnişoara de Cardoville. Baleinier îl conduse pe judecător până la poartă, apoi se grăbi să citească biletul scris cu creionul de Rodin şi care cuprindea următoarele rânduri:

„Magistratul se duce la mănăstire prin stradă. Dumneata aleargă înainte prin grădină şi spune-i stareţei să asculte ordinul pe care i l-am dat cu privire la cele două fete; asta este de cea mai mare importanţă”.

Semnul pe care i-l făcuse Rodin în secret, precum şi cuprinsul biletului îl făcură pe doctorul Baleinier să vadă că ziua aceea era ziua surprizelor şi că secretarul, departe de a trăda, lucra tot pentru cea mai mare glorie a Domnului.

Acum să ne întoarcem la Rodin, care rămase singur cu domnişoara de Cardoville. Cum ieşiră magistratul şi doctorul, domnişoara de Cardoville, cu chipul strălucitor de bucurie, privindu-l pe Rodin cu un amestec de respect şi de recunoştinţă, zise:

— În sfârşit, domnule, mulţumită dumitale, sunt liberă, sunt numai de câteva zile aici, dar am suferit atâta în această captivitate, încât am jurat ca în fiecare an să plătesc eliberarea din închisori a câtorva deţinuţi pentru datorii. Aşadar îţi mulţumesc din suflet pentru fericirea pe care ţi-o datorez şi de care pari şi dumneata a fi mişcat. Îţi voi fi recunoscătoare...

Domnişoara de Cardoville observă o completă

transformare în înfăţişarea lui Rodin. Omul acesta cu puţin înainte aşa de aspru faţă de doctor, părea acum, a fi sub influenţa unor sentimente mai blânde, mai drăgăstoase. Ochii lui mici de viperă, pe jumătate ascunşi sub îndoitura pleoapelor, erau aţintiţi asupra lui Adrienne cu o expresie de nespus interes. Apoi, ca şi cum ar fi vrut să se smulgă deodată din aceste impresii, zise de parcă şi-ar fi vorbit lui însuşi:

— Haide, haide, să nu ne înduioşăm, timpul este prea preţios! Misiunea mea încă nu s-a terminat... nu, nu... Dragă domnişoară, zise el apoi, adresându-se lui Adrienne, o să vorbim mai târziu despre recunoştinţă. Acum să vorbim repede despre prezent, care este aşa de important pentru dumneata şi pentru familia dumitale. Dumneata ştii adevăratul motiv pentru care ai fost sechestrată aici? Ştii ce motiv au avut doamna de Saint-Dizier şi părintele de Aigrigny?

Auzind aceste nume detestate, trăsăturile domnişoarei de Cardoville, până atunci aşa de fericite, se întristară; fata răspunse apoi cu amărăciune:

— Desigur că ura a animat-o pe doamna de Saint-Dizier contra mea.

— Da, ura şi afară de asta dorinţa de a te despuia de o imensă avere.

— Pe mine? Cum asta?

— Nu ştii, domnişoară, cât de mare interes aveai să te afli u ziua de 13 februarie în strada St. Francis pentru o

moştenire?

— Nu ştiam nici data asta, nici detaliile acestea, dar ştiam întrucâtva din nişte hârtii de familie şi mulţumită unei împrejurări destul de ciudate, că unul dintre strămoşii mei...

— Lăsase o sumă importantă care să se împartă între descendenţi, nu-i aşa?

— Da.

— Dar ceea ce, din nefericire, nu ştiai, domnişoară, este că aceşti moştenitori erau obligaţi să se găsească reuniţi la 13 februarie, la o anumită oră. Dacă ziua sau ora aceasta trecea, cei întârziaţi nu mai moşteneau nimic. Acum înţelegi de ce te-au închis aici?

— Înţeleg, exclamă domnişoara de Cardoville; la ura pe care mi-o purta mătuşa mea trebuie să adaug şi lăcomia, totul se explică. Fiicele generalului Simon sunt şi ele moştenitoare, ca şi mine, de aceea au fost sechestrate şi ele.

— Dar nu sunteţi singurele victime, dumneata şi cu ele.

— Cine sunt celelalte?

— Un tânăr indian...

— Prinţul Djalma? întrebă repede Adrienne.

— N-a lipsit mult să fie otrăvit printr-un narcotic, din acelaşi interes.

— Vai, Dumnezeule, exclamă fata împreunându-şi mâinile de spaimă. E îngrozitor! El, el... prinţul acesta tânăr care se zice că are un caracter aşa de nobil, aşa de generos! Doar trimisesem la castelul de Cardoville...

— Ştiu; ai trimis un om de încredere ca să-l aducă pe prinţ la Paris; dar omul acesta a fost îndepărtat prin viclenie, şi indianul a ajuns pe mâna duşmanilor.

— Şi acum unde e?

— Am numai slabe informaţii; ştiu doar că e la Paris, şi n-am pierdut nădejdea să-l găsesc. O să pornesc în căutarea lui, căci nu poţi să nu iubeşti rarele calităţi ale acestui sărman fiu de rege. Ce inimă, dragă domnişoară, ce inimă! Săracul copil – căci este aproape copil – la optsprezece ani, azvârlit în vâltoarea Parisului, în iadul acesta, el cu patimile lui noi, arzătoare, sălbatice, cu naivitatea lui, cu încrederea lui, la câte primejdii n-ar fi expus!

— Trebuie să-l găsim, domnule, trebuie să-l găsim, zise Adrienne repede, şi să-l sustragem acestor primejdii. Prinţul face parte din familia mea şi îi datorez cea mai mare ospitalitate; îi destinasem pavilionul pe care îl ocupam la mătuşa mea.

— Şi dumneata, dragă domnişoară?

— Chiar astăzi o să mă duc să locuiesc într-o casă pe care am pregătit-o de mai mult timp, căci eram hotărâtă să plec de la doamna de Saint-Dizier şi să trăiesc singură, după gustul meu. Atunci, pentru că dumneata eşti geniul cel bun al familiei noastre, fii generos şi faţă de prinţul Djalma, după cum ai fost pentru mine şi pentru fiicele mareşalului Simon. Te rog, caută să afli unde este prinţul şi du-l la pavilion; să-i spui că i-l pune la dispoziţie un prieten necunoscut; o să am grijă de toate nevoile lui şi o să

trăiască aşa cum trebuie să trăiască un prinţ...

— Da, va trăi ca un prinţ, mulţumită dărniciei dumitale, cu adevărat împărăteşti, şi niciodată un interes nu va fi fost mai bine urmărit. Este destul să vezi figura lui melancolică şi Inimoasă pentru ca...

— Cum! Dumneata l-ai văzut? zise Adrienne întrerupându-l pe Rodin.

— Da, l-am văzut în fostul dumitale castel de la Cardoville, dragă domnişoară, lângă care l-a aruncat furtuna. Eu mă dusesem la castel ca să... După o clipă de tăcere, Rodin reluă ca şi cum ar fi fost cuprins de un avânt de sinceritate.

Ei bine, da, mă dusesem să fac o faptă josnică, ruşinoasă, mârşavă, trebuie să o mărturisesc.

— Dumneata! la castelul de Cardoville pentru o faptă josnică?! exclamă Adrienne foarte surprinsă.

— Da, dragă domnişoară, răspunse Rodin cu naivitate. Într-un cuvânt, primisem ordin de la domnul abate de Airiigny să pun pe fostul dumitale administrator în alternativa de a-şi pierde slujba sau de a se preta la o mişelie.

— Dar cine eşti dumneata? întrebă domnişoara de Cardovile din ce în ce mai mirată.

— Eu sunt Rodin, fostul secretar al abatelui de Aigrigny, sunt un om foarte resemnat, după cum vezi.

Renunţăm să redăm accentul umil şi nevinovat cu care pronunţă iezuitul aceste cuvinte. Aflând aceasta,

domnişoara de Cardoville se dădu înapoi speriată. Ea auzise vorbindu-se de Rodin, umilul secretar al abatelui de Aigrigny. Administratorul moşiei de Cardoville îi scrisese lui Adrienne şi se plânsese de impunerile perfide şi mârşave ale lui Rodin. De aceea simţi deşteptându-i-se în suflet o vagă neîncredere, când află că eliberatorul ei jucase un rol atât de odios. Dar sentimentul defavorabil era contrabalansat de ceea ce îi datora lui Rodin şi de faptul că iezuitul se acuzase el singur, luând-o înaintea reproşurilor care i s-ar fi putut adresa.

Totuşi, domnişoara de Cardoville continuă convorbirea cu o oarecare rezervă şi răceală, după ce începuse cu atâta sinceritate şi simpatie. Rodin văzu foarte bine ce impresie făcuse, dar se aşteptase la asta şi nu-şi pierdu cumpătul câtuşi de puţin când domnişoara de Cardoville îl privi drept între ochi şi îi spuse:

— Aşa! Eşti secretarul domnului abate de Aigrigny?

— Spune fost secretar, te rog, dragă domnişoară, răspunse iezuitul. Înţelegi bine că n-o să mai trec niciodată pragul casei abatelui de Aigrigny. Mi l-am făcut duşman de moarte şi am rămas pe drumuri. Dar n-are a face...

Cuvintele acestea, spuse cu foarte multă simplitate şi demnitate, readuseră iar mila în sufletul lui Adrienne. Fata se gândi că, în definitiv, Rodin îl înfruntase pe abate ca să facă o faptă generoasă. Totuşi răspunse cu răceală:

— Dacă ştiai că propunerile pe care trebuia să le faci administratorului de la castelul de Cardoville erau aşa de

ruşinoase şi de perfide, cum de te-ai putut angaja să le execuţi?

— De ce! De ce! reluă Rodin cu un fel de nerăbdare. Pentru că atunci eram cu totul la discreţia părintelui de Aigrigny, unul dintre oamenii cei mai dibaci din câţi cunosc şi – asta am aflat-o alaltăieri – unul dintre oamenii cei mai primejdioşi care există pe lume. El reuşise să-mi învingă scrupulele, convingându-mă că scopul scuză mijloacele. Deşi n-am fost decât un instrument neştiutor, orb, mi-e ruşine şi îmi pare aşa de rău, de parcă aş fi lucrat din capul meu. Asta mă apasă şi mă doare. Te rog să vorbim mai bine despre dumneata şi de ceea ce te interesează pe dumneata.

Rodin îşi mărturisise cu atâta spontaneitate greşeala, o ex-plica aşa de firesc, şi părea într-adevăr atât de pocăit, încât Adrienne simţea cum îi scade neîncrederea.

— Aşadar, zise ea, continuând să-l examineze pe Rodin, la Cardoville l-ai văzut pe prinţul Djalma?

— Da, domnişoară, şi de la această scurtă întrevedere datează afecţiunea mea pentru dânsul. De aceea o să-mi îndeplinesc misiunea până la capăt. Fii liniştită, dragă domnişoară, ca şi dumneata, ca şi fiicele mareşalului Simon, nici prinţul n-o să fie victima detestabilului complot care, din nefericire, nu s-a oprit nici aici.

— Pe cine a mai ameninţat?

— Pe domnul Hardy, un om plin de cinste; şi el este rudă cu dumneata şi deci interesat de această moştenire. El a

fost îndepărtat din Paris printr-o trădare infamă. În sfârşit, ultimul moştenitor este un nenorocit de lucrător care a căzut într-o cursă întinsă cu îndemânare şi a fost aruncat la închisoare pentru datorii.

— Dar bine, în folosul cui a fost urzit acest mârşav complot care mă înspăimântă?

— În folosul domnului abate de Aigrigny! răspunse Rodin.

— În folosul lui? Cum asta? Cu ce drept? El nu-i moştenitor.

— Ar fi prea lung să-ţi explic, dragă domnişoară; într-o zi o să le afli pe toate; fii însă încredinţată că familia dumitale nu are ca duşman mai mare decât pe abatele de Aigrigny.

— Domnule, zise Adrienne, cuprinsă încă de bănuială, o să-ţi vorbesc foarte sincer. Cum am putut eu să-ţi inspir interesul aşa de viu pe care mi-l arăţi şi care se întinde chiar şi asupra celorlalţi membri din familia mea?

— Doamne! dragă domnişoară, răspunse Rodin, surâzând, dacă o să-ţi spun, o să râzi de mine sau n-ai să mă crezi...

— Ba vorbeşte, te rog.

— M-am interesat şi m-am devotat dumitale pentru inima dumitale generoasă, pentru spiritul dumitale înalt, pentru caracterul dumitale independent şi mândru... şi odată ce am fost d dumitale... nici ceilalţi nu mi-au mai fost indiferenţi, mai ales că şi ei sunt demni de interes; servindu-i pe dânşii, te serveam pe dumneata.

— Admit că m-ai socotit demnă de aceste laude cu mult

prea măgulitoare pentru mine, dar cum ai putut judeca ce fel de mimă am, ce fel de spirit, ce fel de caracter?

— Vrei să ştii în ce chip mi s-a dezvăluit moralul dumitale, nu i aşa? Doamne, domnişoară, e aşa de simplu: abatele de Aigrigny vedea în mine numai o maşină de scris, un instrument obscur, orb şi mut. În ajunul lui 13 februarie, el mi-a dat o hârtie stenografiată şi mi-a spus: „Să transcrii acest interogatoriu şi să adaugi că actul acesta vine în sprijinul hotărârii unui consiliu de familie, care declară, după raportul doctorului Baleinier, că starea de spirit a domnişoarei de Cardoville este destul de alarmantă, ca să necesite închiderea ei într-o casă de sănătate.

— Da, zise Adrienne cu amărăciune, era vorba despre o lungă convorbire pe care am avut-o cu doamna de Saint-Dizier, mătuşa mea, şi care a fost stenografiată în întregime, fără ştirea mea.

— Prin urmare am fost în faţa acestui memoriu stenografiat pe care am început să-l transcriu. Chiar de la început am rămas uimit, nu ştiam dacă visam sau eram treaz. Cum! am exclamat eu, domnişoara de Cardoville este nebună! Nebuni sunt cei care îndrăznesc să susţină o asemenea monstruozitate! Din ce în ce mai interesat, mi-am continuat lectura şi am terminat-o. Ce să-ţi mai spun? Ceea ce am simţit atunci nu se poate descrie. Află că ideile acelea aşa de noi, aşa de independente, aşa de îndrăzneţe pe care le-ai expus cu atâta strălucire mătuşii dumitale, sunt, fără ca dumneata să o ştii, la fel cu ideile unei

persoane pentru care ai să simţi cândva cel mai duios, cel mai sfânt respect.

— De cine vorbeşti? întrebă domnişoara de Cardoville cu un interes crescând.

După o clipă de prefăcută şovăială, Rodin zise:

— Nu, nu, la ce bun să-ţi mai spun de pe acum? Tot ce pot să-ţi spun, dragă domnişoară, este că după ce am terminat de citit m-am dus repede la abatele de Aigrigny, ca să-l conving de greşeala în care căzuse faţă de dumneata. N-am putut să dau de el. Ieri-dimineaţă însă, i-am spus ce gândeam. El nu s-a mirat decât de un singur lucru: a aflat că şi eu ştiam să gândesc. Toate stăruinţele mele au fost primite cu o tăcere dispreţuitoare. Credeam că cel puţin era de bună-credinţă; mai stăruii, dar în zadar. El îmi porunci să-l urmez la casa unde trebuia să se deschidă testamentul strămoşului dumitale. Eram aşa de orbit cu privire la abatele de Aigrigny, încât, pentru ca să mi se deschidă ochii, a trebuit să sosească, rând pe rând, soldatul, fiul său şi tatăl mareşalului Simon. Indignarea lor îmi dezvălui toată grozăvia unui complot ţesut de multă vreme, cu o îndemânare extraordinară. Să-mi arăt pe loc oroarea pe care o simţeam pentru aceste mişelii însemna să stric totul; n-am comis această greşeală. Am vrut să fiu mai viclean decât dânsul. Dacă această imensă moştenire ar fi fost a mea, nu m-aş fi arătat mai aprig şi mai nemilos ca să intru în stăpânirea ei. Mulţumită acestei stratageme, abatele de Ai-grigny n-a bănuit nimic. O întâmplare

providenţială a scăpat moştenirea din mâinile lui şi l-a silit să plece din acea casă consternat. Eu am plecat plin de bucurie, căci aveam mijloacele să te salvez, să te răzbun, draga mea domnişoară. Aseară m-am dus, ca totdeauna, la birou; în lipsa abatelui, mi-a fost uşor să citesc toată corespondenţa referitoare la moştenire, şi în felul acesta am putut lega toate firele acestei îngrozitoare maşinaţiuni. Atunci, dragă domnişoară, am rămas încremenit. Atunci, interesul adânc pe care îl simţeam pentru dumneata a mai crescut şi s-a extins şi asupra celorlalte victime nevinovate ale infernalului complot. Cu toată slăbiciunea mea, am avut curajul să înfrunt orice, ca să-l demasc pe abatele de Aigrigny. Am adunat dovezile necesare ca să dau declaraţiei mele în faţa justiţiei destulă autoritate, şi azi-dimineaţă am plecat din casa abatelui fără să-i dezvălui planurile mele. Odată ieşit din casa lui, i-am scris că am în mână destule dovezi despre mişeliile lui ca să-l pot ataca pe faţă, la lumina zilei. Pe urmă m-am dus la Parchet şi ştii...

În acest moment intră o gardiană şi-i zise lui Rodin:

— Domnule, comisionarul pe care l-ai trimis dumneata şi domnul judecător în strada Brise-Miche s-a întors.

— A lăsat acolo scrisoarea?

— Da, şi portarul a dus-o imediat sus.

— Bine, poţi să pleci.

Gardiana ieşi. Dacă domnişoara de Cardoville ar mai fi avut vreo bănuială despre sinceritatea şi devotamentul lui

Rodin, ar fi dispărut şi aceasta în faţa raţionamentului, din nefericire foarte firesc, pe care trebuia să şi-l facă: cum să presupună că era cea mai mică înţelegere între Rodin şi abatele de Aigrigny, când secretarul dezvăluia toate uneltirile fostului său patron şi îl denunţa justiţiei?

Cum putea să bănuiască ea că iezuitul umbla cu gânduri ascunse? Cel mult putea crede că umbla să-şi atragă în felul acesta bunăvoinţa ei. Şi apoi, după cum spunea şi Rodin însuşi, ce om, dacă nu era un ticălos, putea să nu se intereseze de soarta ei? Un sentiment ciudat, un amestec de surpriză şi de interes se adăuga la recunoştinţa lui Adrienne pentru Rodin. Pe de altă parte, ea îşi dădu seama că sub această înfăţişare umilă se află un spirit superior şi atunci îi veni în minte altă bănuială.

— Uite ce e, domnule, zise ea, eu le mărturisesc întotdeauna oamenilor pe care îi stimez îndoielile pe care le am faţă de ei, ca să se poată dezvinovăţi. Cum se face că, deşi valorezi aşa de mult, ai ocupat pe lângă abatele de Aigrigny – şi încă atât timp – o poziţie atât de inferioară?

— E drept, zise Rodin surâzând, asta trebuie să te surprindă în chip neplăcut, căci un om de o oarecare capacitate, care rămâne multă vreme într-o situaţie neînsemnată, are, desigur, un viciu radical, vreo patimă josnică sau ticăloasă.

— De obicei, aşa e.

— Dacă trebuie, o să-ţi fac această mărturisire neplăcută! Toată cauza e lenea, oroarea de orice activitate

a spiritului, de orice răspundere morală, de orice iniţiativă. Cu cei o mie două sute de franci pe care mi-i dădea abatele de Aigrigny, eram cel mai fericit om din lume: aveam încredere în nobleţea faptelor sale, gândul lui era şi al meu. După ce îmi terminam treaba, mă întorceam în odăiţa mea sărăcăcioasă, îmi aprindeam focul, mâncam vreo rădăcină de legumă, apoi luam vreo carte de filosofie necunoscută şi începeam să visez asupra ei, dând drumul cugetării, care, după ce fusese ţinută în loc toată ziua, acum mă târa pe aripile sale, făcându-mi teoriile şi utopiile cele mai atrăgătoare. După aceea adormeam şi dormeam dus; în fiecare dimineaţă mă duceam la birou cu voie bună, fiind sigur de pâinea de a doua zi, fără nicio grijă de viitor, trăind cu puţin, aşteptând cu nerăbdare serile mele singuratice şi spunându-mi în gândul meu, pe când scriam şi mâzgăleam ca o maşină stupidă: „Dacă aş vrea!...”

— Negreşit, ai fi putut şi dumneata să ajungi la vreo poziţie înaltă ca atâţia alţii, zise Adrienne, foarte mişcată de filosofia lui Rodin.

— Da, cred şi eu că aş fi putut ajunge, dar de vreme ce puteam, la ce bun? Vezi, dumneata, dragă domnişoară, ceea ce face adesea ca oamenii de oarecare valoare să fie neînţeleşi de vulg, este că ei se mulţumesc adesea să zică: Dacă aş vrea!

— Şi acum eşti fără slujbă, cum ai să trăieşti? zise Adrienne din ce în ce mai interesată de ciudăţenia acestui om şi gândindu-se să-i pună dezinteresarea la încercare.

— Am o mică sumă pusă deoparte, care o să-mi ajungă până o să descurc ultimul fir de neagră urzeală a părintelui de Aigrigny. Sunt dator să fac acest lucru pentru că m-am lăsat dus de nas atâta timp. Sper că pentru aceasta au să-mi ajungă trei, patru zile. După aceea am siguranţa că o să găsesc o slujbă modestă, la mine în provincie, la un încasator particular de dări.

Renunţăm să zugrăvim nevinovăţia cu care făcea Rodin aceste mici confidenţe atât de mincinoase. Domnişoara de Cardoville simţea dispărându-i şi ultima bănuială.

— Cum, zise ea plină de interes, peste trei, patru zile ai să pleci din Paris?

— Aşa cred, dragă domnişoară, şi asta – aici glasul lui se făcu misterios – pentru mai multe motive. Dar ceea ce o să mă bucure foarte mult este că, cel puţin, o să duc cu mine convingerea că mi-ai fost recunoscătoare într-o măsură oarecare pentru faptul că numai după simpla citire a actului de la doamna de Saint-Dizier am recunoscut în dumneata o valoare care nu are, poate, pereche în zilele noastre. Îmi explic foarte bine iubirea dumitale pătimaşă pentru tot ce e frumos, aspiraţiile dumitale arzătoare spre o lume mai bună, curajosul dumitale dispreţ pentru multe obiceiuri la care este supusă o femeie; da, acum înţeleg şi mai bine nobila mândrie cu care priveşti năvala de oameni înfumuraţi, ridicoli, încrezuţi, pentru care femeia este o fiinţă născută pentru ei, după legile pe care le-au făcut tot ei.

Domnişoara de Cardoville era foarte mirată auzindu-l vorbind în termeni atât de asemănători ideilor sale. Îl vedea pentru prima dată pe acest om primejdios şi uita, sau mai bine zis nu ştia, că avea de-a face cu un iezuit de o rară inteligenţă, care unea talentele ascunse ale unui spion de poliţie cu pătrunderea adâncă a unui duhovnic.

— Doamne! zise ea, începând să se simtă atrasă de farmecul funest al lui Rodin, sunt convinsă că aperi de o mie de ori mai bine decât mine aceste idei pe care doamna de Saint-Dizier şi abatele de Aigrigny mi le-au reproşat cu atâta asprime. Spune înainte, domnule, nici nu pot să-ţi spun cu câtă fericire te ascult.

— Te miri, dragă domnişoară, că n-ai fost înţeleasă de mama dumitale şi de abatele de Aigrigny? Ce ai dumneata comun cu aceste suflete ipocrite, geloase, viclene, aşa după cum le văd eu acum? Întru nebuniile monstruoase pe care le găseau la dumneata, care este cea mai criminală, cea mai de osândit? E hotărârea de a trăi de aici înainte singură, după placul dumitale, de a dispune în libertate de prezentul şi viitorul dumitale. Ei găseau aceasta odios, detestabil, imoral. Şi doar hotărârea dumitale era dictată de dorinţa de a dovedi prin exemplul acesta că orice femeie cu inima curată şi cu cugetul nepătat, cu caracterul tare şi cu sufletul independent, poate ieşi fără nicio primejdie de sub tutela umilitoare pe care i-o impune obiceiul! Dumneata vrei să trăieşti în văzul lumii, independentă, cinstită şi respectată. În sfârşit, vrei să ai, ca şi bărbaţii, liberul

arbitru, întreaga răspundere a tuturor faptelor pe care le faci. Ăsta este scopul dumitale, nu-i aşa, domnişoară? Este nobil, este mare. Oare acest exemplu o să fie imitat? Să sperăm că da! Dar chiar de n-ar fi imitat, încercarea aceasta nobilă îţi face cinste.

Domnişoara de Cardoville, complet cucerită de farmecul acestui om diabolic exclamă:

— Dar cine eşti dumneata, domnule, ca să cunoşti şi să analizezi aşa cele mai tainice gânduri ale mele, să citeşti în sufletul meu mai lămurit decât citesc eu însămi?

— Cine sunt! răspunse Rodin, cu un admirabil surâs binevoitor, ţi-am spus, sunt un biet bătrân, care de patruzeci de ani, după ce servea zilnic ca maşină de scris pentru ideile altora se întorcea în fiecare seară în odăiţa lui, unde putea să-şi dea drumul ideilor.

Tactica lui Rodin era îndemânatică şi sigură. Până atunci, domnişoara de Cardoville nu-şi dăduse seama nici de gusturile, nici de instinctele sale. Se lăsase furată de ele numai pentru că le găsea fermecătoare. Cât trebuia să fie de fericită auzindu-l pe un om înzestrat cu un spirit superior, care, nu numai că îi lăuda intenţiile pentru care fusese până atunci aşa de mult dojenită, dar o şi felicita, ca pentru un lucru mare, nobil, divin!

Izbită de rara inteligenţă a iezuitului, simţindu-şi curiozitatea foarte aţâţată prin câteva cuvinte misterioase, pe care celălalt le spusese într-adins, neputându-şi explica influenţa ciudată pe care acest om primejdios începuse să o

exercite asupra ei, simţind o compătimire respectuoasă la gândul că un om de vârsta asta şi de o asemenea inteligenţă se găsea într-o situaţie atât de grea. Adrienne îi spuse cu avântul ei obişnuit:

— Un om cu meritul şi cu inima dumitale nu trebuie să fie la discreţia împrejurărilor. Simt că în multe privinţe sfaturi le dumitale mi-ar putea fi de mare folos în viitor. În afară de asta, ai venit să mă smulgi din această casă, devotându-te şi altor persoane din familia mea: prin aceasta mi-ai dovedit un interes pe care aş fi nerecunoscătoare dacă l-aş uita. Aveai o situaţie foarte modestă, dar sigură, pe care ai pierdut-o, dă-mi voie să...

— Niciun cuvânt mai mult, dragă domnişoară, zise Rodin, întrerupând-o pe domnişoara de Cardoville cu un aer dezolat; trebuie şi vreau să păstrez faţă de dumneata o completă independenţă.

— Atunci nu voi putea să-mi manifest recunoştinţa faţă de dumneata?

— Nu, nu, zise Rodin cu o prefăcută emoţie. Crede-mă, va veni un moment solemn când ai să te poţi achita într-un fel demn de mine şi demn de dumneata.

Convorbirea fu din nou întreruptă de gardiană, care intră şi spuse Adriennei:

— Domnişoară, a venit o lucrătoare cocoşată şi întreabă de dumneavoastră. După noile ordine ale domnului doctor, sunteţi liberă să primiţi pe cine vreţi şi am venit să vă întreb dacă să o las să vină sus. E aşa de rău îmbrăcată,

încât n-am îndrăznit...

— Să vină, zise Adrienne, care o recunoscu pe Mayeux, să vină! Este sora adoptivă a unui meseriaş de treabă, care a înfruntat orice ca să vină să mă scape din casa asta, zise apoi Adrienne emoţionată, adresându-se lui Rodin. Fata asta este un suflet rar.

În clipa când Adrienne pronunţă aceste din urmă cuvinte, intră în odaie Mayeux. Domnişoara de Cardoville îi ieşi repede înainte şi, văzând-o că şovăie să răspundă primirii sale prieteneşti, o îmbrăţişă cu drag. Când se văzu în braţele încântătoare ale domnişoarei de Cardoville, când îi simţi buzele atingându-i obrajii ei palizi şi bolnăvicioşi, fata izbucni în lacrimi şi nu mai putu scoate o vorbă. Rodin, retras într-un colţ al odăii, privea scena cu o neplăcere ascunsă, căci cunoştea devotamentul adânc al fetei pentru Agricol, devotament care de câteva zile se revărsase şi asupra domnişoarei de Cardoville. Iezuitului nu-i plăcea că Adrienne se gândea să mai mărească această iubire. Se gândea cu înţelepciune că nu trebuie niciodată să dispreţuieşti un duşman, oricât de mic ar fi; oricine se devota domnişoarei de Cardoville era duşmanul lui.

— Uită-te la ea, îi zise Adrienne lui Rodin, care se apropie repede. Am descoperit o comoară. Uită-te la ea şi să o iubeşti aşa cum o iubesc şi eu. Este o inimă din acelea cum căutăm noi.

— O să găsim asemenea inimi, slavă Domnului! zise Rodin înclinându-se în faţa Adriennei.

Fata ridică încet ochii asupra iezuitului. La vederea acel lei figuri cadaverice care îi surâdea cu mulţumire, fata tresări. Ciudat lucru! Nu-l văzuse niciodată pe omul acesta, dar dintr-odată simţi o puternică teamă, încât nici nu băgă de seamă impresia pe care o produsese. El simţi mărindu-i-se aversiunea instinctivă contra lucrătoarei. În loc să-şi plece şi el ochii, păru că o examinează cu o atenţie încordată.

— Dă-mi voie, draga mea, zise Rodin, părând că încearcă să-şi aducă aminte, n-ai fost acum câteva zile la mănăstirea Sainte-Marie, aici alături?

— Ba da.

— Atunci nu mai încape îndoială, dumneata eşti... Da, ai dreptate, zise el apoi adresându-se lui Adrienne. Fata asta are o inimă bună, o inimă nobilă. Dacă ai şti cu ce curaj a respins ea, aşa săracă şi lipsită de lucru, suma ruşinoasă pe care stareţa mănăstirii a avut neruşinarea să i-o ofere ca să spioneze o familie în care îi propusese să intre!

— Ce infamie! exclamă domnişoara de Cardoville cu dezgust.

— Domnişoară, zise Mayeux cu amărăciune, n-aveam de lucru, sunt săracă şi au crezut că pot să-mi propună orice.

— Iar eu spun, zise Rodin, că a fost o îndoită neruşinare şi că, pe de altă parte, este îndoit de frumos din partea dumitale că ai refuzat.

— Domnule!... zise Mayeux încurcată.

— Crede-mă pe mine, fetiţo, zise Adrienne, sunt unele

laude care fac cinste cuiva, şi aşa este cazul cu laudele domnului Rodin.

— De altfel, fata aceasta nu este sora adoptivă a lui Agricol Baudoin, curajosul lucrător, poetul energic şi popular? Afecţiunea unui astfel de om nu este oare cea mai bună garanţie?

— Ai dreptate, zise Adrienne: fără s-o cunosc pe fata asta a început să mă intereseze încă din ziua când fratele ei adoptiv mi-a vorbit despre dânsa. Mi-a vorbit cu atâta căldură, cu atâta entuziasm, încât imediat am socotit că fata trebuie să merite un asemenea sentiment.

Aceste cuvinte ale Adriennei o tulburară până într-atât pe Mayeux, încât figura ei palidă se făcu roşie ca focul. Se ştie că nefericita îl iubea pe Agricol cu un amor tot atât de pătimaş pe cât de dureros şi de tainic. În momentul când domnişoara de Cardoville îi vorbea despre sentimentele lui Agricol, Mayeux întâlnise privirile scrutătoare ale lui Rodin. O minte atât de subtilă şi de pătrunzătoare ca aceea a iezuitului trebuia să caute imediat cauza oricărui lucru. El văzu pe de o parte o fată schiloadă, dar foarte inteligentă şi capabilă de un devotament pătimaş, pe de altă parte, un lucrător tânăr, frumos, îndrăzneţ, spiritual şi cinstit. Crescuţi împreună, trebuie să se iubească precum fraţii, îşi zise el, dar de un amor frăţesc nu roşeşte nimeni; Mayeux s-a tulburat sub privirea mea: oare îl iubeşte pe Agricol cu un astfel de amor?”

Odată pornit pe această cale, Rodin voi să-şi urmeze

cercetarea. Văzând că tulburarea lui Mayeux o miră pe Adrienne, el îi spuse surâzând şi arătând-o pe Mayeux, cu un gest semnificativ.

— Vezi, dragă domnişoară, cum roşeşte, biata de ea, când sef vorbeşte de dragostea puternică a lucrătorului?

Mayeux lăsă capul, moartă de ruşine, şi, din roşie cum era, se făcu palidă ca moartea. Iezuitul se temu că mersese prea departe. Adrienne îi zise plină de interes lui Mayeux:

— De ce te tulburi aşa, dragă?

— E foarte simplu, zise Rodin, cu naivitate – căci acum ştia ceea ce dorea să ştie şi voia să nu se bănuiască nimic. Fata asta are modestia şi inima unei surori pentru fratele ei. Îl iubeşte aşa de mult, încât când îl laudă cineva pe el i se pare că se vorbeşte de dânsa.

Mayeux crezu, avea nevoie să creadă – căci altfel ar fi murit de ruşine – că ultimele cuvinte ale lui Rodin erau sincere şi că nu bănuise iubirea ei cea mare pentru Agricol. Neliniştea îi scăzu şi-i putu spune lui Adrienne:

— Scuzaţi-mă, domnişoară, sunt aşa de puţin obişnuită să mi se arate atâta bunăvoinţă, încât am răspuns nepotrivit la bunătatea dumneavoastră pentru mine.

— Bunătatea mea, dragă! Dar n-am făcut încă nimic pentru dumneata. Mulţumită Domnului însă, o să-mi pot ţine făgăduiala chiar de astăzi, şi o să-ţi pot răsplăti devotamentul pe care mi l-ai arătat. Începând de astăzi, dacă te învoieşti, n-o să ne mai despărţim.

— Sunteţi prea bună, domnişoară, zise Mayeux cu vocea

tremurătoare, recunoştinţa mea...

— Nu-mi vorbi de recunoştinţă, am şi eu aceleaşi datorii pentru dumneata, îţi vorbesc de afecţiunea şi de prietenia sinceră pe care ţi-o port. Dar, spune-mi, ce te-a adus aici?

— Uite ce e: azi-dimineaţă, domnul Dagobert a primit o scrisoare prin care era rugat să vină aici, unde avea să afle veşti bune cu privire la ceea ce îl interesează mai mult pe lume. El a crezut că este vorba despre domnişoarele Simon şi mi-a spus: „Dragă Mayeux, te-ai interesat atâta de bietele fete, încât trebuie să vii şi dumneata cu mine”.

Adrienne se uită la Rodin:

— Da, domnişoară, i-am scris soldatului, dar n-am iscălit şi n-am explicat nimic mai mult, şi ştii pentru ce.

— Cum a sosit, era aşa de nerăbdător, încât de la uşă a întrebat dacă orfanele sunt aici, în casa asta. I s-a spus că nu. Atunci, cu toate rugăminţile mele, a vrut să se ducă la mănăstire şi să întrebe acolo.

— Ce nesocotinţă! exclamă Adrienne. Se poate să se ducă la mănăstire după cele ce s-au petrecut în noaptea aceea când a încercat să sară gardul! Numai de n-ar fi recunoscut!

— Nu-i probabil, zise Rodin, n-or să-l lase să intre, asta-i totul. De altfel, trebuie să vină şi magistratul îndată cu fetele. Eu nu mai am nicio treabă aici, am alte griji. Trebuie să mă interesez de prinţul Djalma. Te rog să-mi spui unde şi când o să pot să te văd, dragă domnişoară, ca să te ţin la curent cu rezultatul cercetărilor.

— O să mă găseşti în noua mea locuinţă, unde o să mă duc după ce ies de aici, în strada Anjou, în fostul palat Baulieu. Dar mă gândesc că poate nu e nici convenabil, nici prudent să-l pun pe Djalma să locuiască în pavilionul meu de la palatul Saint-Dizier. Am văzut acum câtva timp o casă mobilată, foarte drăguţă. Ar mai fi nevoie de câteva nimicuri, care s-ar putea face în douăzeci şi patru de ore, ca să fie o locuinţă admirabilă. Da, ar fi de o mie de ori mai bine – şi apoi, în felul acesta, aş putea rămâne mai uşor necunoscută de dânsul.

— Cum! exclamă Rodin, ale cărui planuri erau foarte mult încurcate de noua hotărâre a fetei, vrei să nu ştie...

— Vreau ca prinţul Djalma să nu ştie nicidecum cine este prietenul necunoscut care îi vine în ajutor; doresc ca nici măcar să nu ştie că eu exist, cel puţin pentru moment. Mai târziu, poate peste o lună, o să văd.

Rodin, deşi foarte supărat de hotărârea neaşteptată a lui Adrienne, se prefăcu indiferent.

— Intenţiile dumitale au să fie urmate îndeaproape, dragă domnişoară, şi mâine, cu voia dumitale, o să vin să-ţi dau raportul.

Tocmai când era să iasă, Rodin se întâlni faţă în faţă cu Dagobert.

— În sfârşit, am pus mâna pe unul... exclamă soldatul, apucându-l pe iezuit de guler şi zgâlţâindu-l cu putere.

Domnişoara de Cardoville strigă plină de spaimă, făcând câţiva paşi spre soldat:

— Pentru Dumnezeu, ce faci?

— Unde sunt orfanele, dacă nu sunt aici? Mi s-a închis poarta mănăstirii fără să mi se răspundă nimic, strigă Dagobert cu vocea tunătoare.

— Ajutor, strigă Rodin.

— E grozav! exclamă Adrienne.

— Domnule Dagobert, zise Mayeux, repezindu-se să-l apuce de braţ şi arătându-i-o pe Adrienne, uite-o pe domnişoara de Cardoville. În faţa ei să faci aşa ceva! Şi apoi cred că te înşeli.

La numele domnişoarei de Cardoville, binefăcătoarea fiului său, soldatul se întoarse brusc şi dădu drumul lui Rodin. Acesta, roşu de mânie şi abia mai putând respira, se grăbi să-şi potrivească gulerul şi cravata.

— Iertare, domnişoară, zise Dagobert, îndreptându-se spre Adrienne, care era palidă de spaimă, nu ştiam cine eşti şi am fost împins de un moment de violenţă.

— Dar ce ai cu domnul acesta? întrebă Adrienne. Dacă m-ai fi ascultat...

— Iartă-mă că te întrerup, zise soldatul stăpânindu-se, apoi se adresă lui Rodin, care îşi recăpătase sângele rece:

— Mulţumeşte-i domnişoarei şi cară-te. Dacă mai stai, nu răspund de mine.

— Numai un cuvânt, dragă domnule, zise Rodin, am...

— Îţi spun că nu răspund de mine dacă mai stai aici! strigă Dagobert, bătând din picior.

— Dar, pentru Dumnezeu, spune-ne cel puţin cauza

acestei mânii, zise Adrienne, liniştеşte-te şi ascultă-ne.

— Să mă liniştesc, exclamă Dagobert cu deznădejde; dar nu mă gândesc decât la un singur lucru, la sosirea mareşalului Simon, care va fi la Paris azi sau mâine.

— Se poate? zise Adrienne surprinsă.

Rodin făcu şi el o mişcare de surpriză şi de bucurie.

— Aseară, zise Dagobert, am primit o scrisoare de la Havre; de trei zile am făcut demersuri, nădăjduind că bietele orfane au să fie eliberate, de vreme ce uneltirea acestor ticăloşi n-a izbutit – şi arătă spre Rodin cu un gest de mânie.

— Dar bine, domnule, dă-mi voie să...

— Ieşi, zise Dagobert; dacă n-ar fi domnişoara aici, cel puţin aş şti că m-am răzbunat pe cineva.

Rodin făcu un semn de înţelegere lui Adrienne, se apropie de ea o clipă, i-l arătă pe Dagobert cu un gest de adâncă milă, şi înainte de a ieşi, îi mai spuse:

— Plec bucuros, domnule. Tocmai ieşeam din odaie când ai intrat dumneata.

Apoi, se apropie mai mult de domnişoara de Cardoville şi îi spuse încet:

— Săracul de el! Durerea îl rătăceşte. Explică-i toate, dragă domnişoară, o să fie o lecţie pentru dânsul. Dar până atunci, şi Rodin începu să se scotocească prin buzunare şi scoase un pacheţel – dă-i asta, dragă domnişoară; asta este răzbunarea mea.

Adrienne ţinea pachetul în mână şi se uita cu mirare la

iezuit; acesta duse degetul la gură, ca şi cum ar fi vrut să recomande tăcere, apoi se îndreptă de-a îndărătelea spre uşă şi ieşi.

Adrienne se apropie atunci de soldat şi i se adresă cu interes:

— Intrarea dumitale aşa de bruscă m-a împiedicat să-ţi pun o întrebare, care mă interesează foarte mult: eşti rănit?

— Mulţumesc, domnişoară, mulţumesc, n-are nicio importanţă, n-am timp să mă gândesc la asta. Îmi pare rău că am fost aşa de brutal în faţa dumitale şi că l-am dat afară pe ticălosul acesta, dar nu-l cunosc de azi, era cu renegatul acela de Aigrigny.

— Da, dar asta nu-l împiedică să fie un om cumsecade, un om admirabil, care în acest moment nu este preocupat decât de un singur lucru: să-ţi înapoieze copiii.

— Domnişoară, zise Dagobert, te înşală; te laşi păcălită de păcătosul ăsta.

— Ba nu, am dovezi de buna lui credinţă; mai întâi că el mă scoate de aici, şi apoi iată ceva care are să te împace poate şi pe dumneata cu el – şi Adrienne îi dădu pachetul pe care îl primise de la Rodin.

Dagobert îl deschise. Când îl desfăcu şi când recunoscu crucea lui de argint înnegrită de vreme şi panglica roşie, decolorată, care i se furase la hanul Şoimul alb împreună cu hârtiile, exclamă cu vocea întretăiată, cu inima bătând:

— Crucea! Crucea mea! Am căpătat crucea! Şi în bucuria lui nebună îşi lipea steaua de argint de mustaţa căruntă,

apoi ieşi grăbit din odaie, străbătu în goană cele două încăperi, se repezi în jos pe scări şi-l ajunse pe Rodin pe ultima treaptă.

— Domnule, zise el mişcat, apucându-l de braţ, urcă-te înapoi.

— Ar fi bine să te hotărăşti într-un fel, zise Rodin cu voioşie, oprindu-se în loc. Nu-i decât o clipă de când îmi porunceai să plec, acum îmi spui să mă întorc, ce să fac, dar?

— Adineauri greşeam, şi când fac o greşeală, vreau s-o repar. Te-am înjurat, te-am maltratat faţă de lume şi vreau să-mi cer scuze tot faţă de lume.

— Dar sunt grăbit.

— Şi ce-mi pasă că eşti grăbit? îţi spun că trebuie să te urci imediat, dacă nu-şi Dagobert îl apucă pe iezuit de mână şi îl strânse cu prietenie şi dragoste – dacă nu, bucuria pe care mi-o faci dându-mi crucea înapoi, nu este completă.

Apoi îl luă pe Rodin de braţ, îl sili să grăbească pasul şi îl aduse triumfător în camera unde rămăseseră Adrienne şi Mayeux, foarte surprinse de brusca dispariţie a soldatului.

— Uite-l, uite-l exclamă Dagobert intrând. L-am ajuns jos la scară.

— Şi m-ai făcut să urc cu nişte paşi care nu mai sunt pentru mine, zise Rodin, abia mai trăgându-şi sufletul.

— Acum, zise Dagobert, declar în faţa domnişoarei că am făcut rău bruscându-te şi înjurându-te; îţi cer scuze, multe

scuze şi îţi jur că atunci când sunt dator, plătesc.

Dagobert îi întinse din nou mâna lui Rodin, care i-o strânse prieteneşte şi zise:

— Ziua aceasta este bună pentru toată lumea; chiar aşa ţi-am şi scris azi în scrisoare...

— Cum, zise soldatul foarte mirat, scrisoarea aceea nesemnată era de la dumneata?

— Da, de la mine. Dar, fiindu-mi teamă de vreo nouă cursă a abatelui de Aigrigny, n-am vrut să mă explic mai clar.

— Atunci am să-mi recapăt orfanele?

Rodin făcu cu capul semn că da.

— Da, poate chiar imediat, zise Adrienne surâzând. N-aveam dreptate când îţi spuneam că-l judecai greşit pe domnul?

— De ce nu mi-a spus asta de cum am intrat? exclamă Dagobert nebun de bucurie.

— Nu puteam, dragă, zise Rodin, pentru că ai început prin a mă strânge de gât.

— Aşa e; am fost prea iute; încă o dată, te rog să mă ierţi, dar ce vrei? Te-am văzut întotdeauna cu abatele de Aigrigny şi în primul moment...

— Domnişoara, zise Rodin înclinându-se în faţa lui Adrienne, îţi va spune că am fost, fără să ştiu, complice la multe infamii. Dar îndată ce am putut vedea clar în negurile în care mă învârteam, am părăsit drumul rău pe care apucasem fără voia mea, ca să o iau pe calea cea dreaptă.

Adrienne îi făcu cu capul un semn afirmativ lui Dagobert, care o întreba cu privirea.

— Da; un magistrat cumsecade, cinstit, binevoitor, s-a dus la mănăstire să le scoată pe fiicele mareşalului Simon şi să le aducă aici; dar, ca şi mine, s-a gândit şi el că ar fi mai bine ca fetele să vină să locuiască la mine. Eu însă nu pot să iau această hotărâre fără voia dumitale.

— Domnişoară, zise Dagobert, nu pot decât să-ţi mulţumesc pentru inima bună pe care o arăţi faţă de copii. Dar cum lecţia a fost aspră, o să-ţi cer voie să nu mă mişc de la uşa lor nici ziua, nici noaptea. După ce o să sosească mareşalul – ceea ce trebuie să se întâmple dintr-o zi în alta – misiunea mea se va termina. Facă cerul să vină cât mai iute!

— Da, zise Rodin, cu vocea apăsată. Facă cerul să ajungă cât mai iute, căci va avea să ceară socoteală teribilă abatelui de Aigrigny pentru persecuţia fiicelor sale. Şi încă domnul mareşal nu ştie totul.

După o pauză de câteva clipe mai adăugă:

— Domnul mareşal să-mi facă cinstea să mă asculte şi va fi luminat asupra purtării domnului de Aigrigny. Domnul mareşal va afla că prietenii săi cei mai buni sunt, ca şi dânsul, ţinta urii acestui om atât de primejdios.

— Cum asta? zise Dagobert.

— Dumneata însuţi eşti un exemplu pentru ceea ce susţin. Crezi că numai simpla întâmplare a produs toată încurcătura de la hanul La Şoimul Alb, lângă Lipsca?

— De unde ştii dumneata ce s-a întâmplat la Lipsca? zise Dagobert aiurit.

— Sau primeai provocarea lui Morok, urmă iezuitul fără să răspundă la întrebarea lui Dagobert, şi atunci cădeai într-o cursă, sau refuzai, şi atunci trebuia să fii arestat din lipsa hârtiilor de identitate, aşa cum ai şi fost. Şi ştii care era ţelul acestor violenţe? Să te împiedice să fii aici la 13 februarie.

— Bine, domnule, cu cât te ascult mai mult, cu atât sunt mai îngrozită de îndrăzneala abatelui de Aigrigny şi de mijloacele pe care le are la îndemână, zise Adrienne.

— E drept, domnule, zise Dagobert, bucuria m-a făcut să nu mă mai gândesc: cum se face că crucea mea este în mâinile dumitale?

— Ai fost arestat la Lipsca din lipsă de hârtii, nu-i aşa?

— Da, şi n-am putut înţelege cum mi-au dispărut din raniţă hârtiile şi banii. Am crezut că le-am pierdut.

Rodin dădu din cap şi confirmă:

— Ţi-au fost furate la han de Goliat, unul dintre ajutoarele lui Morok. Acesta a trimis apoi hârtiile şi crucea abatelui de Aigrigny, spre a-i dovedi că a executat ordinele în privinţa orfanelor şi în privinţa dumitale. Abia alaltăieri am avut cheia acestei ţesături de infamii: crucea şi hârtiile se găseau în arhiva abatelui. Hârtiile erau un pachet prea mare, şi s-ar fi băgat de seamă dacă le luam: dar ştiind cât de mult ţine un soldat al imperiului la crucea lui, n-am ezitat, şi am pus obiectul sfânt în buzunar.

— Nici nu puteai face o faptă mai bună, zise Adrienne. Dar ce putere îngrozitoare are abatele de Aigrigny, ca să poată avea şi în altă ţară relaţii aşa de întinse şi de temut?

— St! exclamă Rodin pe şoptite, uitându-se cu spaimă în jurul lui; st! în numele cerului, nu mă întrebaţi despre aşa ceva!

Adrienne şi Dagobert se priviră surprinşi, Mayeux, printr-un instinct mai tare decât voinţa ei, continua să simtă o neîncredere pe care nu şi-o putea învinge faţă de Rodin. Din când în când îl privea pe furiş, încercând să pătrundă sub masca acestui om care o înspăimânta.

— Nu, dragă domnişoară, zise Rodin oftând, văzând că domnişoara de Cardoville se mira de tăcerea lui, nu mă întrebaţi despre purtarea abatelui de Aigrigny.

— Dar încă o dată, zise Adrienne, de ce şovăi să-mi răspunzi? De ce ţi-e teamă?

— Vai, dragă domnişoară, zise Rodin înfiorându-se, oamenii aceştia sunt aşa de puternici! Ura lor este aşa de grozavă... încă o dată, domnişoară, nu mă întreba; sunt unele secrete funeste pentru cei ce le deţin.

— Dar nu-i mai bine să cunoaştem primejdiile de care suntem ameninţaţi? Şi apoi cele câteva cuvinte pe care mi le-ai spus îmi inspiră o vagă nelinişte.

— Dacă este aşa, dragă domnişoară, reluă iezuitul prefăcându-se că face o mare sforţare asupra lui însuşi, o să fiu mai explicit, dar nu uita că stăruinţa dumitale mă sileşte să spun lucruri ce ar fi poate mai bine să nu le ştii.

— Ba spune, te rog, spune.

Rodin, adunând în jurul lui pe Adrienne, Dagobert şi Mayeux, le spuse pe şoptite, cu un aer misterios:

— N-aţi auzit niciodată vorbindu-se de o asociaţie puternică şi care îşi întinde reţeaua asupra întregului glob pământesc, care numără afiliaţi şi fanatici în toate clasele societăţii, care i-a avut şi-i are încă adesea în mâinile ei pe regi şi pe puternicii zilei, o asociaţie atotputernică şi care cu o vorbă ridică adepţii la cele mai înalte poziţii şi cu o vorbă îi aruncă în neantul de unde i-a scos?

— Vai de mine, zise Adrienne, ce asociaţie este asta aşa de puternică? Până acum n-am auzit niciodată vorbindu-se de aşa ceva.

— Te cred, dar neştiinţa dumitale mă miră, dragă domnişoară, mai ales pentru că ai trăit multă vreme cu mătuşa dumitale şi l-ai văzut adesea pe abatele de Aigrigny.

— Am trăit la doamna de Saint-Dizier, dar n-am trăit cu ea.

— Este drept, observaţia mea n-a fost întemeiată. Acolo, mai mult decât oriunde, şi mai ales în faţa dumitale, trebuiau să tacă asupra acestei asociaţii, deşi graţie ei s-a bucurat doamna de Saint-Dizier de o atât de înfricoşătoare influenţă sub ultimul rege. Ei, atunci află despre ce este vorba: dacă abatele de Aigrigny este aşa de primejdios, este pentru că are concursul acestei asociaţii. Prin ea a putut supraveghea şi urmări sau atinge pe diferiţi membri

ai familiei dumitale. Pe unii, în Siberia, pe alţii, în fundul Indiei, pe alţii, în sfârşit, în munţii Americii, căci v-am spus că alaltăieri, umblând prin hârtiile abatelui de Aigrigny, am dat de nişte dovezi care mi-au confirmat afilierea lui la această companie; el este şeful cel mai activ şi mai capabil.

— Dar spune-ne numele, numele acestei asociaţii, zise Adrienne.

Rodin se uită de jur-împrejur, îi aduse printr-un gest pe ceilalţi mai aproape de el şi le spuse încet, apăsând pe fiecare silabă:

— Este Compania lui Iisus.

— Iezuiţii! strigă domnişoara de Cardoville, neputându-şi stăpâni un hohot de râs cu atât mai sincer cu cât, după precauţiile misterioase şi retorice ale lui Rodin, se aşteptase la o destăinuire cu mult mai grozavă. Dar iezuiţii nu există decât în cărţi...

Rodin reluă cu glasul grav şi adânc convins:

— Orbirea dumitale mă sperie, domnişoară; trecutul ar trebui să te facă să te temi de viitor, căci mai mult decât oricine ai suferit acţiunea funestă a acestei companii, în a cărei existenţă nu vrei să crezi şi o iei drept un vis.

— Eu? zise Adrienne surâzând, cam surprinsă; cu ce ocazie?

— Mă întrebi pe mine, domnişoară, mă mai întrebi după ce ai fost închisă aici ca nebună? Nu-i destul să-ţi spun că patronul acestei case este un membru laic dintre cei mai devotaţi acestei companii şi ca atare este instrument orb al

abatelui de Aigrigny.

— Aşadar, zise Adrienne, care acum nu mai surâdea, deci doctorul Baleinier este...

— Este sclavul abatelui de Aigrigny, şeful cel mai de temut al acestei temute societăţi. Crede-mă pe mine, eu îl cunosc, el nu socoteşte partida pierdută, trebuie să vă aşteptaţi la noi atacuri, desigur de altă natură, dar chiar prin aceasta poate cu mult mai primejdioase.

— Acum, zise Adrienne gânditoare şi convinsă de seriozitatea lui Rodin, îmi explic influenţa de neînţeles pe care o exercită mătuşa mea asupra lumii, dar eram departe de a crede ceea ce îmi spui.

— Şi câte alte lucruri mai sunt pe care nu le ştii, reluă Rodin. Dacă ai şti, dragă domnişoară, cu câtă artă te împresoară oamenii aceştia, numai cu agenţi care le sunt devotaţi. Când au interes să ştie ceva, niciunul din paşii dumitale nu le scapă. Apoi încep să lucreze încet, cu prudenţă, din umbră. Se servesc de toate mijloacele posibile, de la linguşire până la groază, te seduc sau te sperie ca să te domine pe urmă, fără ca dumneata să-ţi dai seama de autoritatea lor; acesta este scopul lor şi trebuie să mărturisesc că şi-l ating adesea cu o îndemânare perfidă. Dacă ai şti ce mijloace întrebuinţează! Când o să-ţi spun că, mulţumită vicleniilor lor diavoleşti, sub aparenţele cele mai curate se ascund adesea cursele cele mai îngrozitoare – şi privirile lui Rodin părură că se opresc din întâmplare asupra lui Mayeux. Trebuie să bănuieşti iubirea

cea mai nobilă, afecţiunea cea mai duioasă, căci aceşti monştri izbutesc uneori să corupă pe cei mai buni prieteni şi să-şi facă din ei ajutoare cu atât mai teribile, cu cât încrederea dumitale este mai oarbă.

— Asta nu se poate... zise Adrienne revoltată, exagerezi... Asemenea trădări...

— Vai, domnişoară, alta dintre rudele dumitale, domnul Hardy, inima cea mai cinstită, cea mai generoasă, a fost victima unei astfel de trădări josnice. Ştii ce am aflat la citirea testamentului strămoşilor dumitale? Că el a murit victimă a acestor oameni şi că la ora asta, la o sută cincizeci de ani după moartea lui, descendenţii sunt încă ţinta acestei companii tari.

— Bine, dar asta înspăimântă lumea, zise Adrienne, simţind cum i se strânge inima. Şi nu există arme contra unor astfel de atacuri?

— Prudenţa, domnişoară, rezerva cea mai atentă, examinarea bănuitoare a tuturor celor ce se apropie de dumneata.

Tactica obişnuită a fiilor lui Loyola este ca, ba să tăgăduiască ei înşişi propria lor existenţă, ca să scape de adversari, ba, dimpotrivă, să proclame cu îndrăzneală puterea şi viabilitatea organizaţiei, pentru a-i intimida pe cei slabi. Potrivit acestei tactici, Rodin izbucnise în râs în faţa administratorului moşiei de Cardoville, când acesta îi vorbise de existenţa Iezuiţilor, iar acum, arătând care le erau mijloacele de acţiune, izbuti să arunce în mintea

domnişoarei de Cardoville sămânţa fricii, frica aceasta avea să crească încetul cu încetul, cu cât se gândea fata mai mult; această frică trebuia să servească mai târziu scopurilor pe care le urmărea Rodin.

Mayeux continua să aibă aceeaşi teamă de Rodin, dar îi era recunoscătoare, fără voia ei, pentru sfaturile importante pe care i le dăduse domnişoarei de Cardoville. Ea îi aruncă din nou o privire furişă, dar Rodin o surprinse, căci supraveghea fata cu multă atenţie. Privirea fetei era însă plină de recunoştinţă, dar şi de mirare. Ghicind impresia pe care o făcea şi voind să o mai mărească, iezuitul se prefăcu că uitase ceva foarte important şi se lovi peste frunte exclamând:

— Dar la ce mă gândeam oare? Ştii, fetiţo dragă, unde este sora dumitale? o întrebă el pe Mayeux.

Zăpăcită şi întristată de această neplăcută întrebare, Mayeux roşi şi răspunse:

— N-am văzut-o pe sora mea de câteva zile.

— Ei, nu e fericită, zise Rodin. Eu i-am promis unei prietene de-a ei că o să-i trimit ceva ajutoare. M-am adresat unor persoane binevoitoare şi iată ce mi-au dat pentru ea – zicând acestea, Rodin scoase din buzunar un fişic pe care i-l înmână lui Mayeux. Fata îl luă plină de mirare, dar înduioşată.

— Ai văzut-o pe sora mea? Unde? Şi de ce e nenorocită?

— Ar fi prea lung să-ţi spun, dar du-te repede în strada Clovis, în casa unde stă o vânzătoare de fructe şi cere să

vorbeşti cu sora dumitale, din partea domnului Charlemagne sau din a domnului Rodin, cum vrei, căci în casa aceea sunt cunoscut sub numele meu de botez. Acolo, ai să afli tot ce te interesează. Să-i mai spui surorii dumitale că dacă o să fie cuminte şi o să stăruie în hotărârile ei bune, o să mă ocup şi de acum înainte de ea.

Mayeux, din ce în ce mai mirată, tocmai voia să răspundă, and uşa se deschise din nou şi apăru domnul Germande. Magistratul avea o înfăţişare foarte tristă.

— Unde sunt fiicele mareşalului Simon? întrebă speriată domnişoara de Cardoville.

— Din nefericire, nu le-am putut aduce, răspunse judecătorul.

— Dar unde sunt, ce s-a făcut cu ele? Alaltăieri erau încă în mănăstire, strigă Dagobert zăpăcit.

Abia pronunţă Dagobert aceste cuvinte, şi Rodin, profitând de faptul că scena aceasta îi adunase pe toţi de faţă în jurul judecătorului, făcu câţiva paşi înapoi şi ieşi direct pe uşă. Nimeni nu băgă de seamă că dispăruse. Soldatul, aruncat deodată din nou în cea mai mare deznădejde, îl privea pe domnul de Germande, aşteptându-i, plin de nerăbdare, răspunsul.

— Stareţa n-a vrut să-mi dea nicio explicaţie.

— Zici că fetele de care vorbeşti sunt ţinute aici cu sila... Dacă legea îţi dă dreptul, intră şi caută pretutindeni.

— Altă explicaţie n-am găsit, zise magistratul, aşa că am străbătut întreaga mănăstire, am cerut să mi se deschidă

toate camerele, dar, din nefericire, n-am găsit nicio urmă a celor două fete.

— Şi acum ce să facem? Luminează-ne, domnule, dumneata eşti providenţa noastră, zise Adrienne, întorcându-se să vorbească cu Rodin, pe care îl credea la spatele ei...

Dar băgând de seamă că iezuitul dispăruse, zise:

— Unde este domnul Rodin?

— Nu ştiu, zise Mayeux, uitându-se în jurul ei, nu mai e aici.

— Ciudat, zise Adrienne, de ce a dispărut aşa?

— Spuneam eu bine că este un trădător! exclamă Dagobert, izbind cu piciorul în pământ; sunt înţeleşi cu toţii.

— Nu, nu, să nu crezi una ca asta, zise Adrienne; totuşi lipsa domnului Rodin este regretabilă, căci în împrejurarea asta grea ar fi putut să ne dea vreo lămurire...

— Mărturisesc că şi eu mă bizuiam pe asta, zise magistratul.

Ciudat lucru! De câteva minute Dagobert, foarte îngândurat, nu mai dădea nicio atenţie celor ce spunea magistratul, deşi erau lucruri aşa de importante pentru el. Nu băgă de seamă nici plecarea domnului Germande, care ieşi după ce promise Adriennei că nu avea să neglijeze nimic ca să afle adevărul în privinţa dispariţiei orfanelor. Neliniştită de această tăcere, Adrienne se apropie de soldat, dar, în acelaşi timp, se auziră de afară paşi grăbiţi şi o voce bărbătească, zicând cu nerăbdare:

— Unde e? Unde e?

Auzind această voce, Dagobert tresări deodată, scoase un strigăt şi se repezi la uşă. Uşa se deschise: mareşalul Simon era în prag.

Mareşalul Simon avea trăsăturile feţei şterse, statura înaltă, îmbrăcat simplu, cu o redingotă albastră, încheiată până sus şi cu o panglică roşie la butonieră. Nu se putea o înfăţişare mai deschisă, mai expansivă, un caracter mai cavaleresc decât al mareşalului. Avea fruntea înaltă, nasul acvilin, bărbia energică şi tenul ars de soarele Indiei. Părul tăiat scurt îi încărunţea pe la tâmple, dar sprâncenele şi mustăţile lăsate pe oală erau negre de tot. Avea o ţinută liberă, îndrăzneaţă, avea mişcările hotărâte, care-l trădau pe militar.

La vederea lui Dagobert, o rază de bucurie îi lumină faţa; se repezi la soldat şi îi întinse braţele, zicând:

— Prietenul meu! Bătrânul meu prieten!

Dagobert răspunse printr-o strângere tăcută la această îmbrăţişare. Apoi, mareşalul se desfăcu din îmbrăţişare, îşi îndreptă asupra soldatului ochii umezi şi îi spuse cu o voce plină de emoţie, cu buzele tremurătoare:

— Ai sosit la timp pentru 13 februarie?

— Da, dar s-a amânat pentru patru luni.

— Şi unde este soţia mea? Şi copilul?

Dagobert tresări, lăsă capul şi nu spuse nimic.

— Nu sunt aici? întrebă Pierre Simon mai mult cu mirare decât cu nelinişte. La tine acasă mi s-a spus că nu sunt

acolo nici soţia, nici copilul meu, dar că o să te găsesc pe tine aici... Şi am venit repede. Nu mai sunt aici?

— Domnule general, zise Dagobert, făcându-se alb ca varul, domnule general...

Şi nu putu spune un cuvânt mai mult, căci glasul i se opri în gât. În acest moment se apropie Adrienne, cu înfăţişarea plină de tristeţe şi de duioşie. Văzând cât era de încurcat Dagobert, voi să-i vină în ajutor şi zise cu glasul ei dulce şi mişcat:

— Domnule mareşal, eu sunt Adrienne de Cardoville, o rudă a scumpilor dumitale copii.

Pierre Simon se întoarse repede şi fu izbit de frumuseţea strălucitoare a lui Adrienne, cât şi de cuvintele pe care le pronunţase. Plin de mirare, el bolborosi:

— Dumneata, domnişoară, eşti rudă cu copiii mei...

Şi apăsă pe aceste cuvinte, privindu-l încremenit pe Dagobert.

— Da, domnule mareşal, copiii dumitale, se grăbi să zică Adrienne, şi dragostea acestor drăgălaşe gemene...

— Gemene! exclamă Pierre Simon, întrerupând-o pe domnişoara de Cardoville cu o explozie de bucurie cu neputinţă de redat. Două fete în loc de una! Ce fericită trebuie să fie mama lor...

Apoi se adresă lui Adrienne:

— Iartă-mă domnişoară, că îţi mulţumesc aşa de rău pentru vestea pe care mi-o dai, dar ştii că sunt şaptesprezece ani de când n-am văzut-o pe soţia mea.

Acum am sosit... şi în loc de două fiinţe scumpe, găsesc trei. Dar ai milă, domnişoară, şi spune-mi mai repede: soţia mea şi copiii mei sunt aici, nu-i aşa?

Dagobert, din ce în ce mai mişcat, se ferea de privirile mareşalului şi tremura ca varga. Adrienne plecă şi ea ochii fără să răspundă. Inima i se sfărâma la ideea că i-ar fi putut da această lovitură mareşalului Simon. Acesta, foarte mirat de tăcere, se uita rând pe rând la Adrienne şi la soldat, întâi cu nelinişte apoi alarmat.

— Dagobert! îmi ascunzi ceva! zise el în cele din urmă.

— Domnule general, răspunse acesta bâlbâindu-se, vă asigur că... eu...

— Fiicele dumitale au fost cam bolnave, zise Adrienne, în urma călătoriei obositoare, dar nu-i nimic grav.

— Domnule general, zise Dagobert cu vocea apăsată, am venit din Siberia singur cu fiicele dumneavoastră.

— Şi mama lor! Mama lor! exclamă Pierre Simon cu glas sfâşietor.

— Am plecat cu orfanele din Siberia a doua zi după moartea mamei lor, răspunse soldatul.

— A murit! exclamă Pierre Simon cu durere. A murit!

Urmă o tăcere apăsătoare. În faţa acestei lovituri neaşteptate, mareşalul se împletici, se sprijini de spătarul unui scaun şi căzu acoperindu-şi faţa cu palmele. Timp de câteva minute nu se auziră decât suspinele lui înăbuşite, căci Pierre Simon îşi iubea soţia până la nebunie.

Adrienne şi Dagobert respectară durerea copleşitoare a

nefericitului. După ce se mai linişti, mareşalul înălţă capul; cu faţa galbenă ca de ceară, îşi trecu mâna peste ochii înroşiţi, se ridică şi zise repede Adriennei:

— Iartă-mă, domnişoară. N-am putut să-mi stăpânesc emoţia. Acum dă-mi voie să mă retrag. Trebuie să-l întreb pe prietenul meu tot felul de amănunte crude, căci el n-a părăsit-o pe soţia mea până în ultima clipă. Te rog fii aşa de bună şi du-mă la copiii mei, la bietele orfane!

Glasul mareşalului începu iar să tremure.

— Domnule mareşal, zise domnişoara de Cardoville, adineauri aşteptam copiii aici, dar, din nefericire, aşteptarea noastră a fost zadarnică. Fetele au fost răpite de la omul acesta aşa de bun, care le-a adus din Siberia, şi au fost duse la mănăstire.

— Nenorocitule! zise Pierre Simon, apropiindu-se ameninţător de Dagobert, ai să-mi dai socoteală de cele ce-ai făcut.

— Nu-l acuza, domnule mareşal! exclamă domnişoara de Cardoville; şi-a pus în primejdie viaţa şi onoarea ca să le scoată de la mănăstire, şi nu numai el a dat greş. Şi un magistrat a încercat adineauri şi nici el n-a fost mai norocos. Toate cercetările sale în mănăstire au fost zadarnice. Până acum a fost imposibil să se găsească bietele fete.

— Dar bine, exclamă mareşalul, ridicându-se palid de durere şi de mânie, unde este mănăstirea aceasta? Oamenii ăştia nu ştiu ce înseamnă un părinte căruia i se

răpesc copiii?

Mareşalul Simon pronunţa aceste cuvinte întors spre Dagobert; în clipa aceea apăru în prag Rodin ţinând de mână pe Rose şi pe Blanche. Auzind exclamaţia lui Pierre Simon, el tresări de surpriză şi un fulger de bucurie drăcească îi lumină chipul sinistru, căci nu se aştepta să-l întâlnească pe mareşalul Simon atât de curând. Domnişoara de Cardoville îl zări cea dintâi pe Rodin şi strigă:

— Nu m-am înşelat... Providenţa noastră... totdeauna, totdeauna...

— Dragile mele, zise Rodin încet fetelor, arătându-le pe mareşalul Simon, uite-l pe tatăl vostru.

— Domnule! exclamă Adrienne, uite-ţi copiii! Uite-ţi copiii!

Pierre Simon se întoarse brusc, şi fetele i se aruncară în braţe; urmă o tăcere adâncă şi nu se mai auziră decât hohote înăbuşite de plâns, întretăiate de sărutări şi de exclamaţii de bucurie.

— Cel puţin vino să te bucuri de binele pe care l-ai făcut! zise domnişoara de Cardoville, ştergându-şi ochii şi adresându-se lui Rodin, care rămăsese în prag, şi sprijinit de uşorul uşii părea că priveşte scena cu cea mai mare înduioşare.

Dagobert, văzându-l pe Rodin aducând copiii, rămase mut de uimire şi nu putu face nicio mişcare. Dar auzind vorbele lui Adrienne se apropie de iezuit şi-i zise cu glas

întretăiat:

— M-ai salvat aducând copiii.

— Fii binecuvântat, domnule, zise şi Mayeux, înduioşată ca şi ceilalţi.

— Dragii mei prieteni, asta-i prea mult, zise Rodin, ca şi cum emoţiile acelea ar fi fost mai presus de puterile lui. E prea mult pentru mine; scuzaţi-mă pe lângă mareşal şi spuneţi-i că sunt destul de răsplătit văzând bucuria lui.

— Te rog, domnule, cel puţin să te vadă domnul mareşal, să te cunoască.

— Providenţa, dragă domnişoară, nu se interesează de binele pe care îl face, ci de binele care îi rămâne de făcut, zise Rodin plin de bunătate. Acum trebuie să mă gândesc la prinţul Djalma, sarcina mea nu s-a terminat, şi clipele îmi sunt preţioase. Ziua a fost pe atât de bună pe cât speram; abatele de Aigrigny este demascat; dumneata eşti liberă, domnişoară; dumneata, bătrânule soldat, ţi-ai regăsit crucea; Mayeux are o protectoare; iar domnul mareşal Simon îşi poate îmbrăţişa copiii. Am şi eu o mică parte în toate bucuriile acestea; partea mea este frumoasă, sufletul meu este mulţumit. Acum vă zic la revedere, dragii mei, la revedere.

Zicând acestea, Rodin făcu cu mâna un salut prietenesc lui Adrienne, lui Mayeux şi lui Dagobert şi dispăru, după ce le arătă cu o privire fericită pe mareşalul Simon, care îşi acoperea fiicele de lacrimi şi sărutări. El le ţinea strâns îmbrăţişate şi nu văzuse nimic din toată scena care se

petrecuse alături. La o oră după această scenă, domnişoara de Cardoville, Mayeux, mareşalul Simon, cele două fiice ale sale şi Dagobert părăseau casa de sănătate a doctorului Baleinier.

CAPITOLUL 13
PROTECTORUL

Trecuseră trei zile de când domnişoara de Cardoville ieşise de la doctorul Baleinier. Scena care urmează se petrece într-o casă mică din Strada Albă, unde fusese condus Djalma, în numele unui protector necunoscut.

Închipuiţi-vă un salonaş drăguţ, rotund, cu tapete de India, cu dungi subţiri de aur. La mijlocul lui, tavanul dispărea sub draperii înnodate şi legate cu un şnur gros de mătase. Lumina intră în salon printr-o seră mică, ce se vede printr-o oglindă fără ramă, care formează ca o uşă şi care poate dispărea în grosimea zidului, alunecând pe un şănţuleţ. Oglinda poate fi, de asemenea, făcută invizibilă printr-un stor de China, care o poate da jos ca să ascundă faţa ei lucioasă. Câţiva palmieri pitici şi alte plante de India cu frunze dese, de un verde me-talic, sunt aranjate în formă de boschet în sera caldă. În odaia aceasta cam întunecoasă, cu iz de parfumuri, amestecate cu mirosul aromatic al tutunului persan, se vede un om cu părul negru, îngenuncheat pe un covor minunat de Turcia. El aţâţă cu băgare de seamă o pipă de India, pe care o ţine în mâna cu degete fine, era prinţul Djalma, întins alene pe divan.

Prinţul este cu capul descoperit, cu părul său de abanos, cu luciri albăstrii, împărţit în două pe frunte, ce îi cade în jurul obrazului şi al gâtului de o frumuseţe antică şi de o

culoare măslinie, dar bărbătească, exprima liniştea melancolică şi contemplativă obişnuită indienilor şi arabilor. Ochii săi prelungi ca două diamante negre, rătăcesc în neştire de la florile exotice la tavan. Din când în când, duce la gură capătul chihlimbarului.

— Să mai pun tutun în hukă? zise omul care stătea în genunchi, întorcându-se spre Djalma. Atunci se putură vedea trăsăturile accentuate şi sinistre ale lui Faringhea, Strangulatorul. Cum acceptase sau cum căutase Faringhea, acest sângeros partizan al Bowaniei, zeiţa ucigaşilor, să îndeplinească funcţii aşa de umile? Cum se resemnase acest om la o situaţie aşa de inferioară, el care avea o inteligenţă puţin comună, el, a cărui elocvenţă pătimaşă, a cărui energie atrăsese atâţia partizani pentru opera cea bună?

În sfârşit, cum putuse acest om să cruţe viaţa lui Djalma, când profitând de orbirea prinţului faţă de el putea să-i ofere o pradă aşa de frumoasă Bowaniei? Şi, în sfârşit, cum se expunea el întâlnirilor dese cu Rodin, care îi cunoştea atâtea păcate?

Toate acestea o să le aflăm continuând povestirea. Pentru moment este destul să spunem că în urma unei lungi convorbiri pe care o avusese în ajun cu Rodin, Strangulatorul se despărţise de el cu ochii plecaţi, cu ţinuta discretă.

După o lungă tăcere, Djalma se adresă lui Faringhea, fără să se uite la el, şi îi spuse în termenii hiperbolici, dar

concişi, aşa de întrebuinţaţi în Orient:

— Timpul trece şi bătrânul cu inima bună nu mai vine, dar o să vină. Cuvântul e cuvânt.

— Cuvântul lui e cuvânt, repetă Faringhea convins. Când a venit să te vadă acum trei zile în casa aceea unde te-au dus ticăloşii după ce te-au adormit, după ce mă adormiseră şi pe mine, ţi-a spus:

— Prietenul necunoscut care a trimis să te aducă de la castelul de Cardoville mă trimite la dumneata, prinţe. Ai încredere, urmează-mă. Ţi s-a pregătit o locuinţă demnă de dumneata. Şi ţi-a mai spus:

— Învoieşte-te să nu ieşi din această casă până n-o să vin eu, căci este în interesul dumitale. Peste trei zile o să mă vezi din nou. Atunci o să-ţi recapeţi întreaga libertate. Dumneata te-ai învoit şi de trei zile n-ai ieşit de aici.

— Şi îl aştept pe bătrân cu nerăbdare, zise Djalma, căci singurătatea asta mă apasă. Trebuie să fie atâtea lucruri de văzut la Paris! Şi mai ales...

Djalma nu isprăvi vorba şi căzu iar în visare. Faringhea aruncă o privire pătrunzătoare asupra lui şi îl văzu roşind uşor.

— Îţi înţeleg gândul, zise metisul, te gândeşti la femeile Parisului.

— Taci, sclavule, zise prinţul.

Apoi se întoarse brusc pe sofa, ca şi cum ar fi fost atins pe o rană dureroasă, iar Faringhea tăcu. În acest moment se opri o trăsură la poarta dinspre grădină, care dădea într-

o stradă dosnică. Trăsura era cât se poate de elegantă. Înăuntru se aflau două femei: domnişoara de Cardoville şi Fleur.

Ca să explicăm de ce venise domnişoara de Cardoville, trebuie să aruncăm o privire în urmă asupra evenimentelor.

Domnişoara de Cardoville, ieşind din casa de sănătate a doctorului Baleinier, se instalase în palatul din Strada Anjou. În ultimele luni cât mai stătuse la doamna de Saint-Dizier, Adrienne pusese să se restaureze şi să se mobileze în ascuns această frumoasă locuinţă. Luxul şi eleganţa fură acum mărite cu toate minunile din pavilionul de la palatul Saint-Dizier. Adrienne se gândi că pentru direcţia şi pentru supravegherea casei îi trebuiau persoane credincioase, şi, în acest scop, scrise administratorului de la moşia Cardoville şi soţiei sale, vechi servitori ai familiei, să vină îndată la Paris. Domnul Dupont trebuia să îndeplinească funcţia de intendent, iar doamna Dupont, pe cea de femeie de serviciu. Contele de Montbron, un vechi prieten al tatălui domnişoarei de Cardoville, un bătrân foarte spiritual, o sfătuise pe Adrienne să ia un paj şi îi indică pentru această funcţie pe un om foarte bine crescut, destul de în vârstă, care se ruinase în Anglia cu patima lui pentru cai.

Protejatul contelui de Montbron se numea de Bonneville şi, dată fiind vârsta şi priceperea sa în lume, putea foarte bine să o însoţească pe domnişoara de Cardoville călare sau să supravegheze caii şi trăsurile.

Domnişoara de Cardoville luă înapoi servitoarele: Hebe,

Georgette şi Fleur. Aceasta din urmă trebuise să intre întâi la prinţesa de Saint-Dizier ca să continue rolul de spioană în folosul stareţei de la mănăstirea St. Marie, dar, în urma noii orientări pe care o dădu Rodin afacerii Rennepont, fu hotărât ca Fleur, dacă se putea, să-şi reia serviciul la domnişoara de Cardoville. Din nefericire, totul favorizase această uneltire. Se ştie că Fleur, într-o convorbire avută cu Mayeux, cedase unei clipe de remuşcare şi-i dăduse lucrătoarei sfaturi foarte folositoare intereselor lui Adrienne. Ea îi trimisese vorbă lui Agricol să nu-i dea doamnei de Saint-Dizier hârtiile pe care le găsise în ascunzătoarea din pavilion şi să nu le încredinţeze decât domnişoarei de Cardoville în persoană.

Ea aflase mai târziu acest amănunt de la Mayeux şi încrederea ei în Fleur spori şi mai mult. De aceea o luă înapoi cu recunoştinţă şi îi dădu o însărcinare foarte confidenţială: să supravegheze aranjarea casei pe care o închiriase pentru Djalma.

Cât despre Mayeux, cedând insistenţelor domnişoarei de Cardoville şi văzând că nu-i mai era de folos soţiei lui Dagobert, de care vom vorbi mai târziu, se învoise să vină să locuiască în Strada Anjou cu Adrienne. Cu pătrunderea care o caracteriza, Adrienne încredinţase tinerei fete, care îi servea şi de secretară, departamentul ajutoarelor şi al pomenilor. Adrienne preferă să o trateze ca pe o prietenă şi să-i dea o însărcinare intimă. În felul acesta, susceptibilitatea lucrătoarei era cruţată, căci avea să-şi

câştige viaţa îndeplinind funcţii care îi puteau satisface instinctele sale caritabile.

În ziua aceea, Adrienne se sculă pe la zece dimineaţa; Hebe, îmbrăcată în rochia ei de culoare deschisă, îi aduse un halat de casă.

— Unde e Fleur? întrebă Adrienne.

— S-a coborât acum două ceasuri. A chemat-o domnişoara secretară pentru ceva foarte urgent. Domnişoara secretară a ieşit azi foarte de dimineaţă şi îndată ce s-a întors a întrebat de Fleur, care nu s-a mai întors de atunci.

Adrienne se sculă şi îşi făcu, ca de obicei, o elegantă toaletă, apoi concedie servitoarele şi trimise după Mayeux, pe care o trata cu atenţie deosebită şi pe care o primea întotdeauna numai când era singură. Fata intră tremurând, palidă la faţă, şi zise cu glasul tremurător:

— Domnişoară, presimţirile mele sunt întemeiate: sunteţi trădată.

— Despre ce presimţiri vorbeşti, dragă? zise Adrienne surprinsă; cine mă trădează?

— Domnul Rodin, răspunse Mayeux.

Auzind această acuzaţie, domnişoara de Cardoville o privi pe fată cu şi mai multă mirare.

— Ce spui? zise ea...

— Domnul Rodin vă trădează, domnişoară.

— Ei! Asta nu se poate...

— Vai, domnişoară, presimţirile mele nu m-au înşelat.

Prima dată când m-am pomenit în faţa domnului Rodin am fost cuprinsă de spaimă, fără să ştiu de ce. Mi s-a strâns inima şi mi-a fost teamă pentru dumneavoastră, domnişoară.

— Ciudat. Eu înţeleg mai bine decât oricine influenţa nespusă a simpatiilor şi antipatiilor, dar în împrejurarea asta...

În sfârşit, mai zise Adrienne după o clipă de gândire, n-are aface. Şi cum de ţi s-au schimbat astăzi bănuielile în certitudine?

— M-am dus ieri să-i duc surorii mele, Cefiza, ajutorul pe care mi l-a dat domnul Rodin pentru ea, dar n-am găsit-o la prietena la care stă. Atunci am rugat-o pe portăreasa casei să-i spună surorii mele că o să vin azi-dimineaţă, ceea ce am şi făcut. Ei bine, domnul Rodin l-a primit ieri la dânsul pe abatele d'Aigrigny.

— Pe abatele de Aigrigny! exclamă Adrienne.

— Da, domnişoară şi au stat împreună două ore. Ştiţi că domnul Rodin are acolo un fel de apartament unde este cunoscut sub numele de Charlemagne.

— Dragă, eu cred că te-a înşelat cine ţi-a spus asta.

— Domnişoară, să vedeţi ce am aflat: abatele de Aigrigny, a venit dimineaţa să-l caute pe domnul Rodin şi nu l-a găsit. Atunci şi-a lăsat portăresei numele pe o bucăţică de hârtie, cu aceste cuvinte: „O să mă întorc". Fata despre care v-am vorbit a văzut biletul şi, deoarece tot ceea ce-l priveşte pe domnul Rodin pare destul de

misterios, a avut curiozitatea să-l aştepte pe domnul abate de Aigrigny la portăreasă, ca să-l vadă când o să vină. Într-adevăr, el s-a întors peste două ore şi l-a găsit pe domnul Rodin acasă.

— Nu, nu, zise Adrienne tresărind, nu se poate, este o greşeală.

— Eu am vrut să am cât mai multe detalii cu putinţă, mai zise Mayeux, şi am întrebat-o pe portăreasă dacă domnul de Aigrigny şi domnul Rodin păreau supăraţi unul cu altul când au plecat şi ea mi-a spus că nu, şi că abatele spusese domnului Rodin la despărţire, în poartă: „O să vă scriu mâine, ne-am înţeles”. Întâlnirea dintre aceşti doi oameni mi s-a părut aşa de ameninţătoare pentru dumneavoastră, încât m-am întors înspăimântată.

Caracterele de mare cinste se hotărăsc cu greu să creadă într-o trădare.

cu cât cineva este mai ticălos, cu atât este mai bănuitor.

Caracterul lui Adrienne era din acelea care nu pot crede într-o trădare; una din calităţile ei era tocmai cinstea. De aceea, deşi foarte impresionată de cele ce-i spusese Mayeux, zise:

— Să nu ne facem griji degeaba, dragă, să nu ne grăbim să credem răul.

— Dar cum să explicăm întâlnirea celor doi oameni care au atâtea motive să se urască şi să nu se vadă? Asta trebuie să ascundă cine ştie ce planuri sinistre. Când m-am întors acasă, eram aşa de tulburată, încât şi domnişoara

Fleur m-a întrebat ce am. Ştiu cât de credincioasă vă este fata asta.

— Nici nu se poate să fie cineva mai devotat decât aşa. Chiar dumneata mi-ai povestit ce serviciu important mi-a făcut în timpul cât am fost sechestrată la doctorul Baleinier.

— Ei, după ce m-am întors azi-dimineaţă, socotind că trebuie să vă înştiinţez cât mai curând, i-am spus totul domnişoarei Fleur. Şi ea a fost tot aşa de speriată sau poate mai speriată de întâlnirea dintre domnul de Aigrigny şi domnul Rodin. După o clipă de gândire, ea mi-a spus: „Eu cred că nu trebuie s-o sculăm pe domnişoara; dacă o să afle trădarea cu două ore mai devreme sau mai târziu, n-are nicio importanţă. Poate că până atunci o să pot afla şi eu ceva. Am o idee pe care o văd bună. Scuză-mă pe lângă domnişoara, mă întorc îndată”. Atunci domnişoara Fleur a cerut să vină o trăsură şi a plecat.

— Fleur este o fată foarte bună, zise domnişoara de Cardoville, surâzând, căci, cu cât se gândea mai mult, cu atât se simţea mai liniştită. Dar de data asta cred că zelul şi inima ei bună au rătăcit-o ca şi pe dumneata, draga mea. Ştii că suntem nişte zăpăcite, că nu ne-am gândit până acum la un lucru care ne-ar fi liniştit pe amândouă?

— Se poate, domnişoară, zise Mayeux după o clipă de gândire. Dar totuşi... nu, nu, credeţi-mă pe mine, domnişoară, sunteţi înşelată, simt eu. Toate aparenţele sunt împotriva celor ce afirm, dar credeţi-mă pe mine, presimţirile acestea sunt prea vii, ca să nu fie adevărate.

Dumneavoastră nu ghiciţi cele mai tainice secrete ale inimii mele? Tot aşa ghicesc şi eu toate primejdiile care vă ameninţă. Vedeţi, domnişoară, unii au instinctul propriei lor conservări, alţii, mai fericiţi, au instinctul conservării acelora pe care îi iubesc. Sunteţi trădată, vă spun că sunteţi trădată!

Tocmai când Adrienne era să răspundă, se auzi o bătaie în uşa salonului unde se petrecea scena aceasta: era Fleur. Văzând chipul alarmat al cameristei, domnişoara de Cardoviile întrebă repede:

— Ei, ce e nou? De unde vii?

— De la palatul Saint-Dizier, domnişoară. Azi-dimineaţă domnişoara Mayeux mi-a spus ce bănuieli şi ce temeri are şi eu i-am dat dreptate. Vizita domnului abate de Aigrigny la domnul Rodin mi s-a părut şi mie foarte gravă şi m-am mai gândit şi că dacă domnul Rodin a fost în ultimele zile la palatul Saint-Dizier, nu mai încape îndoială că trădează.

— Aşa e, zise Adrienne din ce în ce mai neliniştită, ei?

— Domnişoara m-a însărcinat să supraveghez transportarea lucrurilor din pavilion şi mai rămăseseră acolo diferite mărunţişuri. Trebuia să cer cheia de la doamna Grivois: aveam, aşadar, pretext ca să mă duc şi la palat. Am încercat eu s-o fac pe doamna Grivois să vorbească despre Rodin, dar degeaba.

— N-avea încredere în dumneata, zise Mayeux, era şi de aşteptat.

— Am întrebat-o, urmă Fleur, dacă domnul Rodin a fost

pe la palat în ultimul timp. Ea mi-a răspuns vag. Am văzut că n-am să pot afla nimic şi n-am mai stăruit, ca să nu deştept bănuieli. Tocmai mă îndreptam spre pavilion, când la colţul unei alei, ce văd! la câţiva paşi de mine, îndreptându-se spre portiţă... domnul Rodin, care voia, desigur, să iasă mai neobservat pe acolo.

— Auziţi, domnişoară! exclamă Mayeux, împreunându-şi mâinile; acum credeţi...

— Când l-am văzut pe domnul Rodin, m-am oprit, continuă Fleur, m-am dus în pavilion fără să mă vadă şi am intrat repede prin vestibulul care dă în stradă. Ferestrele vestibulului dau lângă poartă; le-am deschis, am lăsat jaluzelele în jos, văd o trăsură care aştepta pe domnul Rodin; după câteva clipe a ajuns şi el, s-a urcat şi i-a spus vizitiului: „În Strada Albă numărul 39”.

— La prinţ! exclamă domnişoara de Cardoville.

— Da.

Aşa e, domnul Rodin trebuie să se ducă la el astăzi, zise Adrienne, gândindu-se puţin.

— Nu încape nicio îndoială, domnişoară, că dacă vă înşală pe dumneavoastră, îl înşală şi pe prinţ. El poate să fie victima lui cu mult mai uşor decât dumneavoastră.

— Ce ticăloşie! exclamă deodată domnişoara de Cardoville, ridicându-se, cu trăsăturile contractate de mânie şi de durere. E cu putinţă o asemenea trădare?! înseamnă că trebuie să te îndoieşti de orice şi de oricine, chiar şi de tine însuţi.

— La întoarcere, zise Fleur aruncând o privire duioasă şi plină de devotament asupra stăpânei sale, m-am gândit la un mijloc care i-ar îngădui domnişoarei să se asigure de adevăr, dar nu este niciun minut de pierdut.

— Ce vrei să spui? întrebă Adrienne uitându-se mirată la Fleur.

— Domnul Rodin o să fie în curând singur cu prinţul, care stă tot timpul în salonaşul de lângă seră. Acolo o să-l primească pe domnul Rodin. Tufişurile din seră sunt în aşa fel aranjate, încât mi se pare că, chiar dacă storul din faţa oglinzii ar fi ridicat, tot ne-am putea apropia şi am auzi despre ce se vorbeşte în odaie. Până într-o oră domnişoara va şti ce să creadă despre domnul Rodin, căci dacă-l va trăda pe prinţ, înseamnă că vă trădează şi pe dumneavoastră.

— Ce spui? întrebă domnişoara de Cardoville.

— Domnişoara să plece chiar acum cu mine; ne oprim la portiţa care dă în străduţă. Eu o să intru singură, pentru mai multă precauţie, şi dacă ocazia o să-mi pară nimerită, o să mă întorc să vă chem.

— Asta se cheamă spionaj... zise domnişoara de Cardoville cu trufie, întrerupând-o pe Fleur; cum poţi să te gândeşti la aşa ceva?

— Iertaţi-mă, domnişoară, zise fata plecând ochii cu un aer încurcat şi dezolat. Dumneavoastră nu ştiţi ce să credeţi. Mie mijlocul acesta mi s-a părut singurul care poate să întărească bănuiala sau să o distrugă.

— Domnişoară, zise Mayeux, care rămăsese gânditoare de câteva minute, daţi-mi voie să vă spun că Fleur are, cred, dreptate. Mijlocul acesta este neplăcut, dar numai aşa o să vă puteţi lămuri pentru totdeauna asupra domnului Rodin.

Domnişoara de Cardoville se mai gândi puţin, apoi se adresă lui Fleur:

— Du-te de roagă-l pe domnul de Bonneville să spună imediat să mi se pună caii la trăsură.

— Vă învoiţi! exclamă Fleur împreunându-şi mâinile şi dând frâu liber bucuriei. Totodată, ochii i se umplură de lacrimi.

— Da, mă învoiesc, răspunse Adrienne cu vocea mişcată. Dacă este război, şi război înverşunat, trebuie să fiu pregătită. Ar fi o slăbiciune din partea mea dacă nu mi-aş lua toate măsurile de precauţie. Fapta aceasta îmi repugnă, mă costă, dar este singurul mijloc să pun capăt bănuielilor care ar fi pentru mine un chin în fiecare clipă. În felul acesta poate că o să preîntâmpin rele cu mult mai mari.

O jumătate de oră mai târziu, trăsura lui Adrienne se opri la portiţa grădinii din Strada Albă.

Cu câteva minute înainte de intrarea domnişoarei de Cardoville în seră, Rodin fusese introdus de Faringhea la prinţ. Acesta, visător, gândindu-se la ceea ce-i spusese Faringhea, nici nu băgă de seamă prezenţa vizitatorului. Rodin îi spusese încet lui Faringhea:

— Doresc să fiu singur cu prinţul; dă storul în jos şi vezi

să nu ne întrerupă nimeni.

Metisul se înclină, atinse un resort de lângă oglindă, şi sticla intră în grosimea zidului, pe măsură ce storul se cobora. La puţin timp după ce ieşi el, intrară în seră, Adrienne şi Fleur. Sera nu mai era despărţită de camera în care se aflau Rodin şi Djalma decât prin grosimea storului de mătase.

Zgomotul pe care îl făcu Faringhea închizând uşa în urma lui păru că-l deşteaptă pe indian; el tresări şi privi în jurul lui ca şi cum ar fi ieşit dintr-o visare adâncă, apoi se apropie de Rodin cu un aer respectuos şi, totodată, cam încurcat şi îi spuse, adresându-i vorba aşa cum se obişnuieşte în ţara lui faţă de bătrâni:

— Iartă-mă, taică.

— Pentru ce îmi ceri iertare, iubitul meu prinţ?

— Când ai intrat, eu visam şi n-am venit imediat să te întâmpin. Iartă-mă, taică.

— Atâtea formalităţi mă supără, dragul meu prinţ, zise Rodin. Eşti aici la dumneata acasă, în fundul Indiei, sau cel puţin aş vrea să te crezi acolo.

— Sunt multe lucruri aici care îmi amintesc de ţara mea, zise Djalma cu glas blând şi totodată grav. Bunătatea dumitale îmi aminteşte de tata şi de acela care l-a înlocuit pe tata pe lângă mine. Indianul se gândi la mareşalul despre a cărui sosire nu i se spusese nimic până atunci pentru motive necunoscute.

— Îţi înţeleg bucuria, dragă prinţule, am venit să te scot

din închisoare, să-ţi deschid cuşca. Te-am rugat să înduri aceasta numai în interesul dumitale.

— Şi mâine o să pot ieşi?

— Chiar azi, dragul meu prinţ.

Tânărul indian se gândi un moment şi zise:

— Se vede că am prieteni, deoarece sunt aici într-un palat care nu este al meu.

— Da, ai prieteni, prieteni foarte buni, răspunse Rodin, sau mai bine zis ai un prieten; prietenii sunt rari.

— Dar dumneata ce eşti?

— Aşa e. Ai prin urmare doi prieteni. Pe mine, pe care mă cunoşti, şi pe altul pe care nu-l cunoşti şi care doreşte să-ţi rămână necunoscut.

— De ce?

— Ţi-am spus că prietenul dumitale şi-ar vedea poate liniş-tea compromisă dacă ar fi cunoscut.

— În nicio ţară din lume, sub niciun pretext, un om de onoare care ţine la un aşa om de onoare nu trebuie să ţină prietenia ascunsă.

— Dar dacă este primejdios pentru dânsul să-ţi mărturisească prietenia? zise Rodin foarte neliniştit de întorsătura pe care o lua convorbirea; sau dacă primejdia te-ar ameninţa pe dumneata, în caz că prietenia ar fi descoperită?

— Nu pot să primesc nimic de la un prieten care mă crede capabil să-l reneg din laşitate.

— Dar dacă ar fi vorba de o femeie? exclamă Rodin

neştiind ce să spună.

Auzind aceste cuvinte, indianul se întrerupse brusc.

— O femeie? zise el tresărind şi făcându-se roşu ca focul. Este vorba de o femeie?

— Ei, da, dacă ar fi vorba de o femeie, ai admite rezerva şi taina cu care este silită să înconjoare dovezile de iubire pe care doreşte să ţi le dea?

— O femeie? repetă Djalma cu glasul tremurător, împreunându-şi mâinile cu ardoare. O femeie? O pariziană?

— Da, dragul meu prinţ. Dacă mă sileşti la această indiscreţie, trebuie să-ţi mărturisesc. Este vorba de o adevărată pariziană, de o patroană respectabilă, plină de virtuţii, o femeie a cărei vârstă merită tot respectul.

— E bătrână tare? exclamă Djalma, al cărui vis încântător dispărea deodată.

— O fi cu câţiva ani mai mare decât mine, zise Rodin cu un surâs ironic.

O expresie respectuoasă urmă entuziasmul de dragoste pătimaşă care iluminase o clipă trăsăturile prinţului. Djalma îl privi pe Rodin înduioşat şi îi spuse cu voce mişcată:

— Atunci femeia asta este ca o mamă pentru mine?

E cu neputinţă de redat tonul, farmecul, pios şi totodată duios, cu care pronunţă indianul vorba: mamă.

— Precum spui, dragă prinţe, doamna asta respectabilă vrea să fie o mamă pentru dumneata. Nu pot să-ţi destăinui cauza iubirii pe care ţi-o poartă. Dar dă-mi voie acum să-ţi spun intenţiile prietenei dumitale. Casa asta o să rămână

totdeauna la dispoziţia dumitale, dacă îţi place. Nu o să porţi grijă de cheltuiala zilnică. Deoarece un fiu de rege trebuie să trăiască împărăteşte, am lăsat în odaia de alături o casetă în care se află cinci sute de ludovici. În fiecare lună o să ţi se aducă o sumă ca aceasta.

Djalma făcu o mişcare, şi Rodin se grăbi să adauge:

Trebuie să-ţi spun imediat că delicateţea dumitale poate fi liniştită. Mai întâi, că de la o mamă poţi să primeşti orice, şi apoi peste vreo trei luni ai să fii în stăpânirea unei moşteniri e norme, şi îţi va fi uşor atunci să dai înapoi sumele împrumutate. Aşadar, nu cruţa nimic, satisfă-ţi toate capriciile. Dorinţa doamnei este ca să apari în cea mai bună lume din Paris, aşa cum trebuie să apară fiul unui rege supranumit Tatăl Generosului. Să nu te oprească nicio falsă delicateţe. Dacă suma aceasta nu-ţi ajunge...

— O să cer mai mult; mama are dreptate. Un fiu de rege trebuie să trăiască întocmai ca un rege.

Acesta fu răspunsul pe care îl dădu indianul cu o simplitate perfectă, fără să pară câtuşi de puţin mirat de propunerile acestea fastuoase. Şi aşa trebuia să fie: Djalma ar fi făcut şi el ceea ce făcea altul pentru dânsul.

— Femeia aceasta, această de-a doua mamă, zise Djalma, are un astfel de caracter, încât pot să mă supun hotărârilor ei.

— Ea! exclamă Rodin împreunându-şi mâinile... e tot ce-i mai nobil, mai generos mai mare pe pământ. Protectoarea dumitale! Şi în entuziasmul lui, Rodin se apropie de

fereastra ascunsă de stor, asupra căreia aruncă o privire furişă, neliniştită. Protectoarea dumitale! închipuieşte-ţi curajul, loialitatea, cinstea în persoană. Mai ales loială. Înţelegi! Niciodată în viaţa ei nu numai că n-a minţit, nu numai că nu şi-a ascuns niciun gând, dar mai bine ar muri decât să cedeze celui mai mic sentiment de perfidie, de prefăcătorie sau de viclenie, cum fac femeile de rând.

— O! exclamă Djalma înflăcărat; inima mea este plină de admiraţie şi de mirare; mama mea a murit şi totuşi există o astfel de femeie.

— Da, pentru mângâierea celor necăjiţi, există. Pentru mândria sexului ei, există. Da, există ca să facă să se adore adevărul, să se urască minciuna. Minciuna, şi mai ales prefăcătoria n-au mânjit niciodată această fire strălucitoare, eroică. Acum câteva zile, această femeie nobilă mi-a spus câteva cuvinte pe care n-o să le pot uita în viaţa mea: „Îndată ce am o bănuială în contra cuiva, la care ţin sau pe care îl apreciez...”

Rodin nu putu isprăvi fraza. Storul fu zguduit aşa de tare încât resortul se rupse şi perdeaua se ridică brusc, spre marea uimire a lui Djalma care văzu înaintea ochilor pe domnişoara de Cardoville. Mantaua lui Adrienne îi alunecase de pe umeri şi mişcarea violentă pe care o făcu apropiindu-se de stor făcu să-i cadă şi pălăria ale cărei panglici se dezlegaseră. Apariţia era aşa de frumoasă între plantele şi florile acelea, încât ochii uimiţi ai lui Djalma îl făcură să creadă că este sub stăpânirea unui vis. Cu mâinile

împreunate, cu ochii mari deschişi, cu corpul uşor plecat în afară ca şi cum ar fi vrut să se roage, Djalma rămase mut de admiraţie. Domnişoara de Cardoville mişcată, cu figura uşor colorată de emoţie, nu intră în salon, ci rămase pe pragul serei. Toate astea se petrecură în mai puţin timp de cât ne trebuie nouă ca să povestim.

De-abia fu ridicat storul şi Rodin, prefăcându-se în culmea surprizei, exclamă:

— Dumneata aici, domnişoară?

— Da, zise Adrienne cu vocea schimbată, am venit să termin fraza pe care ai început-o. Ţi-am spus că atunci când îmi vime în minte vreo bănuială, o spun cu glas tare. Ei bine, mărturisesc că am păcătuit împotriva acestui principiu. Am venit aici ca să te spionez, mă îndoiam de dumneata chiar în clipa când dumneata vorbeai de sinceritatea mea. Pentru prima oară în viaţă m-am înjosit până la viclenie. Slăbiciunea asta merită să fie pedepsită, mă supun, îmi repar greşeala şi îţi cer scuze. Acum nu mai pot rămâne necunoscută, prinţe. Sunt ruda dumitale, mă numesc Adrienne de Cardoville şi sper că ai să primeşti bucuros o ospitalitate de la o soră, aşa cum ai primi de la o mamă.

Djalma nu răspunse. Cufundat într-o contemplare mistică în faţa acestei apariţii neaşteptate, care întrecea cele mai nebune, cele mai strălucitoare viziuni ale visurilor sale, simţea un fel de beţie care îi paraliza gândul şi cugetarea, care îi concentra toate puterile sufleteşti în ochi. Privirile

înflăcărate ale indianului înghiţeau cu lăcomie perfecţiunea rară a fetei.

Niciodată n-au fost puse faţă în faţă două tipuri mai desăvârşite. Adrienne şi Djalma înfăţişau idealul frumuseţii femeii şi a bărbatului.

Adrienne ridică din nou ochii asupra prinţului, ca să-i ceară răspuns la propunerea ei de soră, şi-i întâlni privirea de o fixitate sălbatică şi înflăcărată. Atunci ea plecă ochii cu un amestec de spaimă, de tristeţe şi de mândrie jignită. Voind să pună capăt acestei situaţii penibile, ea îi zise lui Rodin încet, cu glas tremurător:

— Te rog mult, vorbeşte-i prinţului şi repetă-i propunerile mele. Eu nu mai pot sta aici.

Zicând acestea, făcu un pas spre Fleur. Dar Djalma se repezi la ea cu o săritură de tigru care vede că i se răpeşte prada. Fata se feri scoţând un strigăt care-l dezmetici pe Djalma. Plin depărere de rău şi de ruşine, tremurând, cu ochii aproape înecaţi în lacrimi, cu chipul răscolit de cea mai mare deznădejde, îi spuse cu o voce de o gingăşie adorabilă, rugătoare şi timidă:

— Rămâi aici, rămâi, nu pleca, te aştept de atâta timp.

Auzind această rugăminte, făcută cu naivitatea plină de teamă a unui copil şi cu o resemnare care contrasta aşa de ciudat cu sălbatica îndrăzneală care o speriase atât de mult, fata nu răspunse nimic, dar îi făcu semn lui Fleur să se pregătească de plecare.

— Nu mai pot rămâne aici, zise ea prinţului.

— Dar ai să mai vii? Am să te mai văd? zise Djalma abia stăpânindu-şi lacrimile.

— Nu, niciodată! zise domnişoara de Cardoville cu vocea stinsă, apoi profitând de buimăceala în care rămăsese Djalma, dispăru repede după un tufiş din seră.

În clipa când Fleur, grăbindu-se să meargă după stăpâna sa, trecea prin faţa lui Rodin, acesta îi spuse încet:

— Mâine trebuie să sfârşim cu Mayeux.

Fleur, înfiorându-se din tot corpul, nu răspunse nimic şi dispăru în urma lui Adrienne.

Djalma rămase zdrobit, cu capul plecat în piept; figura lui încântătoare nu mai exprima nici mânie, nici înflăcărare, ci încremenire. Rodin se apropie de dânsul şi îi spuse cu o voce dulceagă:

— Vai! Mi-a fost teamă de ceea ce se întâmplă acum. Nu voiam să-ţi cunoşti binefăcătoarea, chiar ţi-am spus că e bătrână. Ştii de ce, prinţe? Frumoasa dumitale protectoare îl iubeşte la nebunie pe un tânăr frumos de aici din oraş.

Auzind aceste cuvinte, Djalma îşi duse amândouă mâinile la inimă, ca şi cum ar fi primit o lovitură ascuţită, scoase un strigăt de durere cumplită, capul îi căzuse pe spate şi rămase leşinat pe divan. Rodin se uită la el cu nepăsare, apoi se depărtă ştergându-şi cu cotul pălăria lui veche, slinoasă şi zise:

— Prinde! Prinde!

Întuneric. Au bătut orele nouă. Este seara zilei când domnişoara de Cardoville s-a găsit pentru prima oară în

prezenţa lui Djalma. Fleur, palidă, mişcată, tremurând, cu o lumânare în mână, intră într-o odaie de culcare simplu mobilată, dar foarte confortabilă. Odaia asta face parte din apartamentul ocupat de Mayeux la Adrienne. Camerista pune lumânarea pe cămin, aruncă o privire repede în jurul ei şi se îndreptă spre un birou de acaju deasupra căruia este o bibliotecă drăguţă, plină cu cărţi. Cheia era în sertar. Fleur cercetă toate sertarele, precum şi un dosar în care se aflau trei cartoane, dar degeaba. Făcu un gest de ciudă, apoi se uită bănuitor împrejurul ei, ascultă cu nelinişte, după aceea zări o comodă şi făcu şi acolo cercetări zadarnice. La fel şi în dulapul unde se aflau atârnate câteva rochii negre. Jos, în fundul dulapului, zări un geamantan rupt, pe jumătate ascuns sub o manta, şi îl deschise repede: acolo găsi, împăturite frumos, zdrenţele cu care era îmbrăcată Mayeux când intrase în această casă îmbelşugată.

Fleur tresări cu faţa contractată de o emoţie puternică. Dar îndată se gândi că nu trebuia să se înduioşeze, ci să asculte de ordinele nemiloase ale lui Rodin. Atunci închise repede geamantanul şi dulapul. Deodată îi veni o idee. Nu se mulţumi să scotocească din nou cartoanele din dosar, ci scoase afară primul carton. Ideea fusese bună: găsi un caiet destul de gros.

După ce răsfoi câteva pagini, se arătă mulţumită, se mai gândi un moment, îl puse la loc, puse totul în ordine, îşi luă lumânarea şi ieşi din apartament fără să fi fost văzută de

nimeni, aşa după cum socotise, de altfel, căci ştia că Mayeux avea treabă la domnişoara de Cardoville pentru câteva ore.

În ziua următoare, Mayeux stătea singură în camera ei de dormit, pradă unui sentiment de iubire pe care nu-l gustase niciodată aşa deplin de când locuia acolo. Atunci intră în odaie o femeie în vârstă, blajină la înfăţişare, care fusese repartizată din ordinul lui Adrienne ca s-o servească pe Mayeux, şi zise:

— A venit un tânăr, domnişoară, care întreabă de dumneata şi spune că are să-ţi vorbească într-o problemă foarte urgentă; zice că îl cheamă Agricol Baudoin.

Auzind acest nume, Mayeux scoase un strigăt de bucurie şi de surpriză, roşi uşor, se ridică şi alergă la uşa care ducea în salonul unde se afla Agricol.

— Bună seara, Mayeux, zise fierarul îmbrăţişând-o cu drag pe fată, ai cărei obraji se făcură roşii ca focul sub sărutul acela de frate.

— Dar ce-i, zise ea privindu-l neliniştită pe Agricol, ce-i cu legătura asta neagră de pe frunte? Eşti rănit?

— Nu-i nimic, zise fierarul, absolut nimic. O să-ţi povestesc cum s-a întâmplat, dar înainte de asta am alte lucruri importante să-ţi spun. Uite aşa aş fi vrut totdeauna să te văd instalată. Se vede bine mâna domnişoarei de Cardoville aici. Ce inimă! Ce suflet! Nu ştii că mi-a scris ieri ca să-mi mulţumească de ceea ce am făcut pentru dânsa şi mi-a trimis un ac de aur simplu, pe care îmi scrie că pot să-l

primesc, căci n-are altă valoare decât că a fost purtat de mama ei. Dacă ai şti cât de mişcat am fost de darul acesta făcut cu atâta delicateţe!

— Nimic nu trebuie să te mire din partea unui suflet ca al ei.

— Acum să începem prin ceea ce este urgent: este vorba despre un lucru foarte important şi vreau să am părerea ta. Ştii câtă încredere am în mintea şi în judecata ta. După aceea am să-ţi cer să-mi faci un mare serviciu. Să începem cu ce nu e personal.

— Spune mai iute.

— După cum ştii, Gabriel a obţinut o mică parohie la ţară şi a plecat luând-o şi pe mama. Tata locuieşte cu mareşalul Simon şi cu domnişoarele, iar eu, după cum ştii, m-am instalat la fabrică, la domnul Hardy, în casa comună a camarazilor mei. Ei bine, azi-dimineaţă... Adică întâi trebuie să-ţi spun că domnul Hardy s-a întors din lunga călătorie pe care a făcut-o, dar a plecat iar pentru câteva zile, cu afaceri. Azi-dimineaţă, după cum spuneam, am ieşit din clădirea fabricilor ca să mă duc la refector unde mâncăm. Deodată văd intrând în curte o femeie care coborâse dintr-o trăsură. Femeia se îndreptă repede spre mine; am văzut că era blondă, deşi avea voalul lăsat pe obraz, avea o figură foarte gingaşă şi drăguţă, trebuie să fie o persoană distinsă. Dar avea faţa palidă şi înfăţişarea neliniştită şi atunci am întrebat-o ce doreşte. „Domnul Hardy este în primejdie?”, mi-a spus ea. „Domnul Hardy nu e la fabrică”,

i-am răspuns. „Cum? Domnul Hardy nu s-a întors ieri seară aici grav rănit de o maşină pe când vizita atelierele?” Şi doamnei i se umplură ochii de lacrimi. Slavă Domnului, nu-i nimic adevărat, domnul Hardy nici nu s-a întors din voiaj. Trebuie să vină abia mâine sau poimâine. „Spui drept că domnul Hardy nu s-a întors şi nu-i rănit?”, mai zise doamna cea drăguţă ştergându-şi ochii. „Spun adevărul, doamnă; dacă domnul Hardy ar fi în primejdie, n-aş fi aşa de liniştit vorbindu-vă de el”. „Ce fericire! Doamne! Ce fericire!”, zise doamna. Apoi îmi exprimă toată recunoştinţa cu un aer atât de mulţumit, încât am fos! mişcat. Dar, deodată, ca şi cum i-ar fi fost ruşine de ceea ce făcuse, îşi trase voalul, mă părăsi repede şi se urcă în trăsura cu care venise.

— Se vede că îl iubeşte, zise Mayeux înduioşată, şi o fi fost aşa de neliniştită, încât o fi comis vreo imprudenţă venind să se intereseze.

— Spun adevărul. Trăsura a pornit şi ce văd după câteva minute? O cabrioletă, pe care doamna nu o putuse vedea, era ascunsă în umbra unui zid. Cabrioleta întoarce, şi văd un om şezând lângă vizitiu şi făcându-i semn să apuce acelaşi drum ca şi trăsura. Eu m-am repezit după trăsură, am ajuns-o şi prin perdelele lăsate i-am spus doamnei, alergând de-a lungul drumului: „Doamnă luaţi seama, sunteţi urmărită de o cabrioletă”.

— Bine! Bine, Agricol... şi ce ţi-a răspuns?

— Am auzit-o strigând: „Doamne, Dumnezeule!” cu un glas sfâşietor; în acest timp trăsura mergea mai departe.

Îndată a trecut şi cabrioleta pe lângă mine: am văzut alături de vizitiu un bărbat înalt, gros, roşu la faţă, care mă văzuse cum alergam după trăsură şi o fi bănuit ceva, căci m-a privit cu un aer neliniştit.

— Şi când vine domnul Hardy? întrebă Mayeux.

— Mâine sau poimâine. Acum spune-mi, Mayeux, doamna asta îl iubeşte pe dl Hardy, e clar. Ce trebuie să fac?

— Ia stai, zise Mayeux, întrerupându-l pe Agricol şi încercând să-şi aducă aminte. Când m-am dus la mănăstirea St. Marie să caut de lucru, stareţa mi-a propus să intru lucrătoare cu ziua unde trebuia să supraveghez, adică mai bine zis să spionez...

— Ce ticăloasă!

— Ştii la cine mi-a propus să intru ca să exercit această meserie infamă? La o doamnă Fremont sau Bremont, nu mai ştiu bine, o femeie foarte evlavioasă, are o fiică măritată, pe care trebuia să o spionez în mod deosebit, pentru că primea prea des vizitele unui fabricant, domnul Hardy. Aveam motiv să nu uit numele acesta pe care l-a pronunţat stareţa.

— Dar ce interes avea stareţa să spioneze? întrebă fierarul.

— Nu ştiu, dar vezi că avea interes, deoarece doamna a fost spionată, poate că la ora asta este denunţată, dezonorată... E îngrozitor!

Agricol tresări deodată şi fata îl întrebă:

— Ce ai?

— Adică de ce nu? zise fierarul vorbindu-şi lui însuşi. Dacă toate astea ar pleca de la aceeaşi persoană?! Stareţa unei mănăstiri poate foarte bine să se înţeleagă cu un abate. Dar în ce scop?

— Ce spui?

— Închipuieşte-ţi că de câteva zile se întâmplă lucruri ciudate în jurul fabricii. Cum suntem acum în post, a venit un abate din Paris, un om înalt şi frumos se zice, ca să predice în satul Villiers, la un sfert de oră de ateliere. Abatele ăsta a găsit mijlocul să-l calomnieze şi să-l atace în predica lui pe domnul Hardy. Locuitorii din împrejurimi, aţâţaţi şi de câteva puşlamale, se arată duşmănoşi faţă de lucrătorii fabricii. S-a exploatat, dacă nu ura, cel puţin invidia lor. Ei ne văd că trăim în comun, suntem bine adăpostiţi, bine hrăniţi, şi gelozia lor a mai sporit şi prin predicile abatelui şi prin uneltirile surde ale unor mişei pe care i-am recunoscut: sunt cei mai răi lucrători ai domnului Tripeaud, concurentul nostru. Aţâţările astea au început să dea roade; au şi fost două trei încăierări între noi şi locuitorii din împrejurimi. Într-una din aceste încăierări am fost lovit cu o piatră în frunte. De câteva zile găsim în curtea fabricii şi în grădină afişe pe care este tipărit: „Sunteţi nişte laşi şi nişte egoişti că rămâneţi indiferenţi la nenorocirile fraţilor voştri şi nu căutaţi mijloace să le veniţi în ajutor. Bunăstarea materială vă enervează”. Din nefericire, uneltirile astea au început să aibă oarecare

influenţă asupra lucrătorilor noştri cei tineri... Nu crezi că toate astea, cum şi ceea ce s-a întâmplat azi-dimineaţă cu doamna, dovedesc că domnul Hardy şi-a făcut în ultimul timp duşmani?

— Ba, da, eu găsesc toate astea neliniştitoare, zise Mayeux. Toate astea sunt aşa de grave, încât numai domnul Hardy ar putea lua o hotărâre în această privinţă. Doamna asta a fost spionată; e în primejdie. După mine este de datoria ta să-l previi pe domnul Hardy. Presupune, după cum este probabil, că doamna ar fi măritată... Nu-i mai bine ca domnul Hardy să ştie totul?

— Aşa e, o să fac precum spui, domnul Hardy o să afle totul. Acum să vorbim despre mine. Este vorba de un lucru de care poate depinde fericirea vieţii mele. Ştii bine că din copilărie nu ţi-am ascuns niciodată nimic şi ţi-am spus întotdeauna totul, absolut totul.

— Ştiu, ştiu, zise Mayeux, întinzând mâna ei albă, delicată, fierarului, care i-o strânse cu prietenie, iar acesta continuă:

— Când zic că nu ţi-am ascuns nimic greşesc, ţi-am ascuns întotdeauna iubirile mele, căci sunt lucruri de care nu trebuie să vorbeşti unei fete cumsecade şi cinstite ca tine. Dar tocmai pentru că mi-am propus să nu-ţi vorbesc niciodată de asta, mi-am zis: Dacă o să mi se întâmple ceva serios, Mayeux o să afle cea dintâi. Ei, acel ceva serios a sosit. Sunt îndrăgostit ca un nebun şi mă gândesc să mă însor.

Mayeux rămase un moment paralizată; i se păru că sângele i se opreşte şi îi îngheaţă în vene, timp de câteva secunde crezu că moare; inima i se opri în loc. Nenorocita fată, de teamă să nu lase să se înţeleagă secretul iubirii sale fatale şi ridicole, găsi o putere de necrezut. Înălţă capul şi-l privi pe fierar cu linişte, aproape cu seninătate, şi îi spuse cu vocea obişnuită:

— Iubeşti pe cineva... serios?

— Trebuie să-ţi spun că de câteva zile nu mai trăiesc sau mai bine zis nu trăiesc decât din această dragoste.

— Şi... e drăguţă?

— E brună, are o talie de nimfă, e albă ca un crin, are ochi albaştri, aşa de mari, aşa de blânzi şi de buni ca ai tăi. O cheamă Angèle. Într-un cuvânt, este o inimă – cred cel puţin – aproape aşa de nobilă ca a ta.

— Are ochii mei, are inima mea, zise Mayeux surâzând. Ciudat cât semănăm de bine.

Agricol nu-şi dădu seama de ironia deznădăjduită a acestor cuvinte.

Şi unde ai cunoscut-o pe fata asta aşa de drăguţă? întrebă Mayeux.

— Este sora unui camarad al meu, mama lor conduce lenjeria comunală a lucrătorilor, o cheamă doamna Bertin şi a adus-o pe fata ei de la o mătuşă din Lille la care stătea. De cinci zile este şi ea la lenjerie. În prima seară când am văzut-o, am stat trei ceasuri cu ea, cu mama şi cu fratele ei. Am simţit că mă pătrunde drept în inimă. A doua zi,

zilele următoare, a fost şi mai grav, şi acum sunt nebun. Ştii încrederea absolută pe care o am în instinctul inimii tale; de multe ori mi-ai spus: „Agricol, nu te încrede în ăsta, încrede-te în celălalt...” şi niciodată nu m-ai înşelat. Ei bine, vreau să-mi faci şi acum acelaşi serviciu. O să te duc la fabrică, căci am vorbit de tine cu doamna Bertin şi cu fiica ei ca despre o soră dragă. După impresia pe care o vei avea după ce ai s-o vezi pe Angèle, o să-i mărturisesc iubirea sau nu. Este o copilărie, o superstiţie din partea mea, dar aşa sunt eu.

— Bine, zise Mayeux, cu un curaj eroic, o s-o văd pe domnişoara Angèle şi o să-ţi spun cum o găsesc... dar o să fiu sinceră, auzi?

În aceeaşi seară, când totul era liniştit în palat, Mayeux, care rămăsese lângă domnişoara de Cardoville, se întoarse în odaia ei să se culce, încuie uşa, apoi văzându-se, în sfârşit, liberă, căzu în genunchi în faţa unui fotoliu şi începu să plângă. După ce îşi potoli izvorul lacrimilor, îşi şterse ochii, se apropie de birou, scoase cartonul din dosar, luă din această ascunzătoare manuscrisul pe care îl răsfoise Fleur în ajun şi scrise până noaptea târziu.

Să explicăm cititorilor noştri ce era acest manuscris.

Era ziua când Mayeux îşi dădu seama că-l iubeşte pe Agricol... Scrise primul cuvânt în acest caiet. Ea era înzestrată cu un caracter foarte expansiv, dar trebuia să tacă totdeauna, de frica ridicolului. Cui, dar, era să-i încredinţeze această nenorocită secretul funestei sale

pasiuni, dacă nu hârtiei care este confidentul mut al sufletelor superioare sau rănite? Când inima îi era plină de emoţii, ba amare şi sfâşietoare, ba dulci şi triste, biata fată găsea un farmec melancolic vărsându-şi focul în rândurile pe care le scria. Uneori îşi îmbrăca scrisul într-o formă poetică, simplă şi mişcătoare, uneori scria o proză naivă.

Încetul cu încetul, se obişnuise să nu se mărginească numai la lucrurile care îl priveau pe Agricol.

După cum hotărâse, Mayeux voi să-şi ducă misiunea la bun sfârşit. De aceea, a doua zi dimineaţa îl aştepta pe Agricol, foarte hotărâtă să se ducă cu el la fabrică la domnul Hardy. Fleur ştia de plecarea lui Mayeux, dar fusese reţinută o parte din zi de serviciul pe lângă domnişoara de Cardoville. De al tfel, prefera să aştepte venirea nopţii ca să îndeplinească noile ordine pe care le primise, după ce comunicase printr-o scrisoare despre ce era vorba în jurnalul lui Mayeux.

După ce se înseră de-a binelea, sigură că nu putea fi surprinsă, Fleur intră în camera fetei. Acum ştia locul unde se află manuscrisul şi se duse drept la birou, luă cartonul, scoase din buzunar o scrisoare pecetluită şi se pregăti s-o pună în locul manuscrisului pe care trebuia să-l sustragă. Dar tremura aşa de tare, încât fu silită să se sprijine o clipă de masă. Am spus că nu se stinseseră toate sentimentele bune în sufletul lui Fleur; ea asculta orbeşte de poruncile pe care le primea, dar simţea toată grozăvia purtării sale josnice. Dacă n-ar fi fost vorba decât de ea, ar fi avut

curajul să înfrunte orice mai bine decât să sufere această tortură. Dar, din nefericire, nu era aşa, pierderea ei ar fi putut pricinui o disperare de moarte unei persoane pe care o iubea mai mult decât pe sine însăşi. Teama aceasta puse capăt ezitării lui Fleur; ea lăsă scrisoarea în carton, ascunse manuscrisul sub şorţ şi ieşi pe furiş din odaia lui Mayeux.

Ceva mai târziu, Fleur, în odaia ei, plină de curiozitate, răsfoi manuscrisul furat. De la primele pagini simţi o emoţie aşa de mare citind confidenţele intime ale fetei şi văzând câtă dragoste sinceră şi naivă îi purta lui Agricol. Fleur fu atât de mişcată, încât uită de diformitatea ridicolă a lui Mayeux. Din fericire, binele este adesea tot aşa de molipsitor ca şi răul. Fleur se simţi electrizată de tot ceea ce era călduros, nobil şi măreţ în cele ce citea şi cedă unei intenţii frumoase. Ea luă manuscrisul şi se îndreptă spre odaia lui Mayeux, foarte hotărâtă să-l pună la loc, dacă Mayeux n-ar fi fost acolo, şi foarte hotărâtă, în acelaşi timp, să spună lui Rodin că de data asta căutase în zadar caietul şi că, desigur că Mayeux observase că se umblase în sertar şi îl pusese în altă parte. Dar vai! Era prea târziu!

Cu puţin timp înainte ca Fleur să ia această bună hotărâre, Mayeux se întorsese de la fabrică, unde îşi îndeplinise dureroasa misiune. Avusese o lungă convorbire cu Angèle şi fuse impresionată de graţia nevinovată, de înţelepciunea şi de bunătatea cu care părea înzestrată această fată. Mayeux avu curajul să-l sfătuiască pe Agricol să se însoare cu această fată.

După ce se întoarse la palatul de Cardoville, ea intră în odaia ei şi căzu pe un scaun zdrobită de atâtea emoţii. Rămase în faţa focului, cu capul în piept, cu mâinile încrucişate pe genunchi, melancolică şi resemnată. Pe chipul ei se putea citi satisfacţia pe care o aduce conştiinţa că ai făcut un lucru bun. Mayeux stătu absorbită câteva clipe, apoi se ridică şi se îndreptă încet spre birou.

— Singura mea răsplată este, zise ea, să încredinţez acestui martor mut şi trist suferinţele şi durerile mele. Zicând acestea, ea pregăti toate cele necesare pentru scris. Cel puţin, îşi mai zise ea, am ţinut făgăduiala pe care mi-am făcut-o. În fundul sufletului meu sunt convinsă că fata asta poate aduce fericirea lui Agricol şi i-am spus-o cu toată sinceritatea. Într-o zi, când am să recitesc aceste pagini, o să găsesc poate în ele o răsplată pentru suferinţa de acum.

Mayeux scoase apoi cartonul din dosar. Văzând că manuscrisul nu era acolo, scoase întâi un strigăt de surpriză, dar ce spaimă o cuprinse când zări o scrisoare pe adresa ei, în locul jurnalului! Fata se făcu albă ca varul, genunchii începură să-i tremure şi se simţi gata să leşine. Avu totuşi puterea să rupă plicul, din care căzu o hârtie de cinci sute de franci şi o scrisoare. Mayeux citi cele ce urmează:

Domnişoară,

În memoriile dumitale este ceva aşa de original şi de frumos anume dragostea dumitale pentru Agricol, încât nu pot rezista la plăcerea de a-i da şi lui să citească marea

pasiune pe care nici n-o bănuieşte şi care nu se poate să nu-l impresioneze. Vom profita de ocazie ca să arătăm şi altor persoane jurnalul dumitale, ca să nu fie nici ele lipsite de asemenea plăcere. Lucrurile frumoase nu sunt niciodată răspândite. Unii vor plânge, alţii vor râde. Ceea ce va părea admirabil unora, îi va face pe ceilalţi să izbucnească în râs. Aşa e lumea, dar ce este sigur e că jurnalul dumitale va face vâlvă, asta ţi-o garantez.

Se poate ca dumneata să vrei să fugi de triumful care te aşteaptă. M-am gândit că n-aveai decât câteva zdrenţe pe dumneata când ai intrat de milă în casa asta unde acum vrei să faci pe stăpâna, ceea ce nu se potriveşte cu înălţimea dumitale din mai multe motive. De aceea îţi pun aici cinci sute de franci ca să-ţi plătesc hârtia şi pentru ca să nu fii lipsită de mijloace în cazul când ai fi destul de modestă şi te-ai teme de felicitările care or să te copleşească chiar de mâine, căci la ora asta jurnalul dumitale a şi fost pus în circulaţie.

Un confrate al dumitale, Un adevărat Mayeux

Tonul batjocoritor şi neruşinat al scrisorii, care părea scrisă de un servitor invidios de venirea nenorocitei fete în casă, fusese calculat cu o dibăcie diabolică şi trebuia să producă, fără nicio îndoială, efectul aşteptat.

— Doamne, Doamne!...

Acestea fură singurele cuvinte pe care le putu pronunţa fata în spaima care o cuprinse. O singură idee oribilă îi trecu prin minte: chiar de a doua zi Agricol, domnişoara de

Cardoville şi o mulţime neruşinată şi batjocoritoare aveau să fie la curent cu această iubire de un ridicol nespus, care, i se părea ei, trebuia să o acopere de ruşine. Lovitura fu atât de grozavă pentru Mayeux, încât un moment curajul i se frânse. Timp de câteva minute rămase amorţită, zdrobită. Dar apoi îi veni în minte un gând teribil. Trebuia să părăsească pentru totdeauna casa asta ospitalieră în care găsise un refugiu sigur după atâtea nenorocuri. Timiditatea, delicateţea, frica bietei fiinţe nu-i îngăduiau să mai stea un minut în această locuinţă în care cele mai adânci ascunzişuri ale sufletului său fuseseră surprinse, profanate şi date pradă sarcasmelor şi dispreţuirii. Ea nu încercă să ghicească cine poate fi autorul şi care era motivul unei fapte atât de mârşave şi al unei scrisori atât de insultătoare. I se părea, asta fusese chiar intenţia, că josnicia trebuie să fie opera vreunui subaltern gelos pe dragostea şi atenţia deosebită pe care i o arăta domnişoara de Cardoville. Banii care însoţeau scrisoarea şi chipul insultător în care îi fuseseră oferiţi îi întăreau încă şi mai mult bănuielile. Cel ce-i scrisese voia ca teama de mizerie să nu o împiedice să plece.

Hotărârea lui Mayeux fu luată cu resemnarea calmă şi sigură cu care lucra ea întotdeauna. Se ridică. Ochii nu-i vărsară nicio lacrimă; din ajun plânsese prea mult. Cu o mână tremurătoare, rece ca gheaţa, scrise câteva cuvinte pe o hârtie pe care o lăsă alături de cei cinci sute de franci:

Domnişoara de Cardoville să fie binecuvântată pentru

binele pe care mi l-a făcut şi să mă ierte că am plecat din casa ei unde de aici înainte nu mai pot rămâne.

După aceea, Mayeux aruncă în foc scrisoarea neruşinată. Apoi mai aruncă o privire asupra camerei, mobilată aproape cu lux, se înfioră fără voie gândindu-se la mizeria care o aştepta din nou, mizerie cu mult mai grozavă decât cea de până atunci. Mama lui Agricol plecase cu Gabriel şi biata copilă nu mai avea pe nimeni care să o mângâie în nenorocirea ei.

Acum trebuia să trăiască singură, absolut singură, cu gândul că iubirea ei nenorocită pentru Agricol era batjocorită de toţi, poate şi de el. Acesta trebuia să fie viitorul lui Mayeux. Asta o înspăimântă şi îi dădu o idee sinistră. Tresări şi o expresie de bucurie amară îi contractă faţa.

Fata luă lumânarea, intră în cabinetul de toaletă şi îşi luă zdrenţele pe care le păstrase ca pe o amintire duioasă a nenorocirii sale. Deodată auzi paşi uşori în coridorul care ducea de la grădină la una din uşile apartamentului său. Era Fleur care aducea înapoi, vai! prea târziu, manuscrisul. Mayeux se sperie, căci se şi vedea batjocura casei. Ieşind din odaie, se repezi în salon, îl străbătu alergând, străbătu şi anticamera, ieşi pe altă uşă în curte şi bătu în geam la portar. Poarta se deschise şi se închise în urma ei.

În felul acesta, Adrienne fu lipsită de un paznic devotat, credincios şi atent. Rodin scăpase de un adversar harnic şi pătrunzător, de care se temuse totdeauna şi pe bună

dreptate. Am văzut cum ghicise el iubirea lui Mayeux pentru Agricol, şi ştiind că fata era oarecum poetă, îşi închipuise că ea scria în ascuns versuri pline de această fatală pasiune pe care nu o cunoştea nimeni. Aşa se explică ordinul dat lui Fleur să caute câteva dovezi scrise ale acestei iubiri. Aşa se explică scrisoarea atât de oribil calculată în grosolănia ei. Trebuie să spunem însă că Fleur nu-i cunoştea cuprinsul.

La două zile după aceste evenimente, Adrienne primi un bilet de la Rodin ca răspuns la scrisoarea prin care îi comunicase plecarea neexplicabilă a lui Mayeux.

Dragă domnişoară,

Sunt silit să plec chiar azi la domnul Hardy la fabrică pentru o afacere foarte importantă, aşa încât îmi este cu neputinţă să mai vin să te salut în persoană. Mă întrebi ce cred despre dispariţia fetei: zău nu ştiu ce să cred. Dar desigur că viitorul va lămuri lucrurile în favoarea ei. Adu-ţi aminte ce ţi-am spus la doctorul Baleinier cu privire la o anumită societate şi la emisarii secreţi cu care ştie să-i înconjoare în mod atât de perfid pe cei pe care are interes să-i lovească. Nu acuz pe nimeni, dar să amintim numai faptele: fata asta m-a acuzat pe mine, care sunt, după cum ştii, cel mai devotat servitor al dumitale. Era săracă lipită şi s-au găsit cinci sute de franci pe biroul ei. Ai acoperit-o de bunătăţi şi acum părăseşte casa dumitale fără să îndrăznească să explice cauza acestei fugi de neînţeles. Eu de aici nu trag nicio concluzie, dragă domnişoară, căci îmi

displace totdeauna să acuz fără dovezi, dar gândeşte-te şi fii prudentă. Poate că ai scăpat de o mare primejdie. Dublează-ţi paza şi neîncrederea, cel puţin acesta este sfatul respectuos al umilului dumitale servitor.

Rodin

CAPITOLUL 14
FABRICA

Era într-o duminică dimineaţă, în ziua când domnişoara de Cardoville primise scrisoarea lui Rodin referitoare la dispariţia lui Mayeux. Într-o cârciumă din satul Villiers, la o mică distanţă de fabrica domnului Hardy, stăteau de vorbă doi oameni aşezaţi la o masă. Satul acesta era locuit mai mult de lucrători pietrari şi de minerii care exploatau carierele din împrejurimi. Munca acestor oameni este cât se poate de grea, de penibilă şi de prost plătită. De aceea, aşa cum îi spusese Agricol lui Mayeux, ei stabileau o comparaţie neplăcută pentru dânşii între soarta lor mizerabilă şi bunăstarea, belşugul aproape de necrezut de care se bucurau lucrătorii domnului Hardy, mulţumită nobleţei patronului.

Mult timp fericirea lucrătorilor domnului Hardy fusese grozav de invidiată, dar gelozia nu era plină de ură. Când duşmanii perverşi ai fabricantului, uniţi cu domnul Tripeaud, concurentul lui, avură interes ca această plăcută stare de lucruri să le schimbe, toate fură schimbate. Cu o îndemânare şi o perseverenţă diabolică izbutiră să se aprindă cele mai josnice patimi. Aleseră câţiva emisari prin care se adresară lucrătorilor pietrari şi mineri din apropiere, ale căror purtări detestabile le măriseră mizeria. Li se zugrăvi în culori exagerate fericirea pe care o aveau

lucrătorii de la Hardy. În felul acesta izbutiră să le aţâţe gelozia şi ura.

Ba merseră şi mai departe; predicile înflăcărate ale unui ABATE, membru al congregaţiei, influenţară foarte mult femeile acestor lucrători, care se îmbulzeau la predici, în timp ce bărbaţii lor erau la cârciumă. Iritarea generală se mai mări şi prin uneltirile câtorva ticăloşi din atelierele baronului Tripeaud. Am spus ce interes avea acest onorabil industriaş ca să-l ruineze pe domnul Hardy. Aceşti lucrători puseră vârf la toate fluturând problema camaraderiei, care şi în zilele noastre mai face să curgă atâta sânge!

Mulţi dintre lucrătorii domnului Hardy, înainte de a se angaja la el, fuseseră membri ai unei asociaţii de tovarăşi, care se numea Înghiţitorii, pe când mai mulţi pietrari şi mineri aparţineau societăţii numite Lupii. Dintotdeauna existaseră rivalităţi aproape de neîmpăcat între Lupi şi Înghiţitori. De vreo opt zile, Lupii surescitaţi, ardeau să găsească o ocazie ca să se ia la harţă cu Înghiţitorii. Dar foarte mulţi pietrari şi mineri, oameni paşnici şi buni lucrători, refuzară să se asocieze acestei manifestaţii duşmănoase, deşi erau şi ei Lupi. Atunci, agitatorii fură siliţi să recruteze mai mulţi vagabonzi şi trândavi ai barierelor, pe care atracţia tumultului şi a dezordinii îi înrolase cu uşurinţă sub drapelul Lupilor războinici.

Iată care era surda fermentare ce agita sătuleţul Villiers, pe când cei doi oameni despre care am pomenit stăteau de vorbă la cârciumă. Oamenii aceştia ceruseră un separeu ca

să fie singuri. Unul dintre ei era încă tânăr şi destul de bine îmbrăcat, dar avea hainele în neorânduială, cravata sucită, cămaşa pătată de vin, trăsăturile obosite, ochii roşii. Totul exprima nopţi de urgie. Tovarăşul acestui om îi spuse, ciocnind paharul:

— În sănătatea dumitale, băiete!

— Într-a dumitale, răspunse tânărul, deşi mi se pare că parcă ai fi dracul în persoană.

— De ce? Poate îţi pare rău că m-ai cunoscut?

— De unde ai ştiut că sunt închis? De ce m-ai scos de la închisoare?

— Pentru că am inimă bună.

— Nimeni nu plăteşte zece mii de franci pentru altul fără să aibă motiv. Ce vrei să faci din mine?

— Un tovarăş vesel care cheltuieşte cât are, fără să facă nimic, şi care îşi petrece nopţile aşa cum am petrecut-o noi pe asta din urmă. Bun vin, bună mâncare, fete frumoase şi cântece vesele.

Tânărul tăcu un moment, apoi, posomorât, reluă:

— De ce în ajunul eliberării mi-ai pus condiţia să-i scriu iubitei mele că nu mai vreau să o văd? De ce-ai cerut să-ţi dau dumitale scrisoarea? Mă înăbuşeam la închisoare şi ca să ies mi-aş fi vândut bucuros sufletul diavolului. Dumneata ai bănuit asta şi ai venit, dar, în locul sufletului, mi-ai luat-o pe Cefiza. Săraca regină Bacanal! De ce? Mii de draci! Ai să-mi spui în cele din urmă?

— Un om care ţine la metresa lui ca dumneata nu mai

este om. La ocazie, îi lipseşte energia. Să bem!...

— Să bem rachiu; arde, dar îţi aprinde capul.

— Să bem...

— O clipă. Vezi dumneata, camarade, nu sunt mai prost decât altul. Te-am înţeles dintr-un cuvânt. Ştii că am fost lucrător, că cunosc mulţi camarazi, că sunt băiat bun, că toată lumea mă iubeşte şi vrei să te serveşti de mine ca de o nadă care-i atrage pe alţii. Trebuie să fii vreun agitator, organizator de revolte şi lucrezi cine ştie pentru cine?

— Oare eşti laş?

— Eu? Am mai arătat şi altă dată ce pot. Hai spune despre ce e vorba.

— Cunoşti lucrătorii domnului Hardy?

— De asta m-ai adus aici?

— Da. Acum au să vină şi lucrătorii de la Hardy. Dumneata eşti camaradul lor, şi nu ai niciun interes să-i înşeli; ce să creadă? Să te uneşti cu mine ca să-i determinăm să părăsească fabrica.

— Păi, cum or să trăiască dacă părăsesc fabrica?

— O să li se poarte de grijă.

— Şi până atunci eu ce să fac?

— Ceea ce ai făcut şi în noaptea asta; să bei, să râzi şi să cânţi, iar drept orice muncă să te exersezi în mânuirea armelor.

— Bine, o să te sprijin. N-am ţinut pe lume decât la Cefiza. Simt că sunt pe o cale rea şi dumneata mă mai îndemni încă. Dar ce să faci: când e vorba să te duci la

dracul, fie într-un fel sau altul!... Să bem...

— Să bem în cinstea chefului din noaptea viitoare: cel de noaptea trecută a fost un chef de începători, dar noaptea asta o să râdem.

— Poate că este efectul rachiului, dar să mă ia dracu' dacă nu mă înfricoşezi când zici că o să râzi la noapte!

În acest moment se auzi o bătaie în uşă: era cârciumarul.

— A venit un tânăr care zice că-l cheamă Olivier şi întreabă de Morok.

— Eu sunt. Să vină sus... E unul dintre oamenii mei, dar e singur, zise Morok dezamăgit. Mă mir... era vorba să fie mai mulţi.

În acest moment intră în odaie un tânăr cu figura deschisă, îndrăzneaţă şi inteligentă.

— Ia te uită! Puşcă-Goală! zise el văzând cu cine şedea Morok la masă.

— Chiar eu. Nu te-am văzut de mult, Olivier.

— Eşti singur? întrebă Morok. Apoi îl arătă pe Puşcă-Goală şi zise: Poţi vorbi în faţa lui, e de-ai noştri. De ce eşti singur?

— Sunt singur, dar vin în numele camarazilor.

— A! zise Morok liniştit; s-au învoit?

— Ba refuză; şi eu de asemenea.

— Cum? Refuză? strigă Morok.

— Ascultă-mă, zise Olivier cu nepăsare: am primit scrisorile dumitale, am vorbit cu trimisul dumitale. Am avut dovada că e într-adevăr afiliat la nişte societăţi secrete,

unde cunoaştem mai multe persoane, dar atâta nu-i de ajuns, şi apoi ne-am mai gândit şi noi. Timp de opt zile atelierul a fost divizat, dar azi-dimineaţă ne-a chemat moş Simon, am vorbit cu el şi ne-a convins.

— Ăsta e ultimul vostru cuvânt?

— E ultimul nostru cuvânt.

— St! zise deodată Puşcă-Goală, ascultând cu atenţie şi legănându-se pe picioarele lui deşirate, se aud în depărtare strigăte şi gălăgie.

Într-adevăr, se auziră întâi slab, apoi din ce în ce mai tare, zgomotele unei mulţimi îndepărtate, care părea că se apropie încetul cu încetul. Cârciuma se zgudui de o explozie de strigăte, de urlete şi de şuierături. În aceeaşi clipă, uşa se deschise cu putere şi cârciumarul se repezi înăuntru palid, tremurând şi strigă:

— Este printre dumneavoastră cineva de la fabrică de la Hardy?

— Da, eu, zise Olivier.

— Atunci eşti pierdut. Vin Lupii cu grămada-şi strigă că sunt aici Înghiţitori de la Hardy şi vor lupta, dacă Înghiţitorii nu reneagă fabrica şi nu trec de partea lor.

— Asta este o cursă! exclamă Olivier, privindu-l pe Morok şi pe Puşcă-Goală ameninţător. Voiaţi să ne compromiteţi, dacă tovarăşii mei ar fi venit!

— Eu să-ţi întind o cursă? zise Puşcă-Goală bolborosind, nici în ruptul capului!

— Vino încoace, zise cârciumarul apucându-l pe Olivier

de braţ, fără să-i lase să răspundă.

Olivier fu dus la geamul care dădea spre un acoperiş puţin înalt:

— Fugi pe aici, dă-ţi drumul pe partea cealaltă şi şterge-o; nu-i timp de pierdut.

Într-adevăr, chiotele şi şuierăturile se înteţiră; scara de lemn care ducea la etaj se cutremură sub paşii grăbiţi ai mai multor persoane.

— Fugi, Olivier! strigă Puşcă-Goală dezmeticit în faţa primejdiei.

Abia rosti aceste cuvinte, şi uşa din odaia care dă în separeu se deschise cu un zgomot înspăimântător.

— Uite-i! zise cârciumarul împreunându-şi mâinile cu spaimă.

Apoi se repezi la Olivier şi îl împinse pe geam, căci lucrătorul, cu un picior pe marginea ferestrei, tot mai şovăia. După ce închise geamul, cârciumarul se întoarse spre Morok, dar acesta ieşi din separeu şi intră în sala cealaltă, unde năvăliseră Lupii, în timp ce alţii strigau în curte sau pe scări. Vreo opt sau zece dintre ei, împinşi fără să-şi dea seama la aceste dezordini, se repeziseră cei dintâi în sală, aprinşi la faţă de vin şi de mânie. Cei mai mulţi erau înarmaţi cu ciomege.

Un pietrar de o forţă herculeană, cu o batistă roşie, ruptă, pe cap, îmbrăcat în zdrenţe, învârtea deasupra capului o bară de fier şi părea că conduce mişcarea. Cu ochii injectaţi, cu înfăţişarea ameninţătoare şi turbată, el se

îndreptă spre separeu strigând cu o voce răsunătoare:

— Unde-s Înghiţitorii? Lupii vor să sfâşie câţiva dintre ei.

— Dacă Lupii vor să-i vadă pe Înghiţitori, zise Morok, de ce nu se duc să urle în jurul fabricii? La primele urlete ale Lupilor, ceilalţi ar ieşi afară şi s-ar încinge bătălia.

— S-ar încinge bătălia, repetă Puşcă-Goală în neştire.

Mai mulţi alţii se uniră cu strigătele pietrarului.

— Bătălia, bătălia! Să se sfârşească odată! Nu mai putem răbda. De ce atâta mizerie pentru noi şi atâta fericire pentru ei?

— Au spus că pietrarii sunt nişte bestii, zise unul dintre emisarii baronului Tripeaud.

— Nici ei, nici soţiile lor nu se duc niciodată la biserică, strigă un emisar al abatelui predicator. De aceea preotul a spus că fabrica asta poate aduce holera în ţinut!

— Jos Înghiţitorii, care vor să aducă holera în ţinut! La luptă, strigară cu toţii în cor.

— La fabrică, dar, bravii mei Lupi, strigă Morok cu o voce de stentor, la fabrică!

— La fabrică, la fabrică, repetă mulţimea tropăind furioasă.

Morok strigă tare cârciumarului care se uita speriat:

— Adu rachiu! Eu fac cinste!

Morok aruncă imediat cârciumarului bani, iar acesta ieşi şi se întoarse rapid, aducând mai multe sticle de rachiu.

— În sănătatea voastră, camarazi, zise Morok, împărţind sticlele.

— O să fie vărsare de sânge, mormăi Puşcă-Goală, care, deşi era beat, îşi dădea seama de primejdie.

După puţin timp, mulţimea ieşi din cârciumă şi porni compactă la fabrică la Hardy.

În frunte mergea uriaşul pietrar, învârtind deasupra capului cleştele de fier; apoi, în spatele lui, claie peste grămadă, înarmaţi unii cu beţe, alţii cu bolovani, urma grosul trupei; Morok şi Puşcă-Goală dispăruseră, în timp ce trupa în fierbere ieşea din cârciumă pentru a se duce la fabrică.

Pe când Lupii se pregăteau, după cum am arătat, pentru o agresiune sălbatică împotriva Înghiţitorilor, fabrica domnului Hardy avea tocmai în dimineaţa aceea un aer de sărbătoare. Agricol, neştiind nimic despre dispariţia lui Mayeux, se lăsa legănat de cele mai dulci speranţe, gândindu-se la Angèle şi-şi termina toaleta chiar cu oarecare cochetărie, pentru a se duce la logodnică. Aruncând o ultimă privire satisfăcută în oglindă, îşi netezi mustaţa şi barba, şi apoi ieşi din odaie. Trecu prin atelierul de albituri, vasta sală dând spre grădină, bine aerisită vara, bine încălzită iarna, şi apoi bătu la uşa doamnei Bertin. Angèle, pe care din acest moment o putem numi logodnica lui Agricol, corespundea din toate punctele de vedere portretului atât de favorabil pe care-l zugrăvise fierarul în convorbirea lui cu sărmana Mayeux; era o fată încântătoare, în vârstă de cel mult 17 ani, îmbrăcată atât de simplu pe cât de drăgălaş; când intră Agricol, ea şedea

lângă maică-sa; zărindu-l, roşi uşor.

— Domnişoară, zise fierarul, am venit să-mi împlinesc făgăduiala, dacă mama dumitale nu se împotriveşte.

— Desigur, domnule Agricol, consimt, răspunse prieteneşte mama Angelei. Fata mea n-a vrut să viziteze casa comună nici cu mine, nici cu tatăl sau fratele ei, pentru ca să aibă plăcerea să o viziteze cu dumneata azi, duminică. Fata, după ce-şi îmbrăţişă mama, ieşi cu Agricol şi începură să viziteze casa. Fericit, cu logodnica la braţ, fierarul o duse să vadă casa în toate colţişoarele. Dormitorul, cămara, bucătăria, sufrageria făcură, pe rând, obiectul unui examen foarte amănunţit. Toate stârniră admiraţia noii lucrătoare. În cele din urmă, coborâră în grădină. Deodată, o boare de vânt aduse zgomotul îndepărtat al unor fanfare de război şi ale unei muzici militare; apoi se auzi galopul răsunător a doi cai care se apropiau repede, şi peste câteva clipe sosi pe un cal negru, cu pătură roşie, un ofiţer, care purta cizme răsfrânte şi pantaloni albi; haina albastră scânteia de broderii de fir; marele cordon al Legiunii de onoare era petrecut pe sub epoletul drept, pe care se vedeau patru stele de argint, iar pălăria, împodobită cu un galon lat de aur, avea şi pene albe, distincţie rezervată numai mareşalilor Franţei. Nici că se putea închipui un războinic cu turnură mai marţială, mai cavalerească, şi cu ţinută mai mândră pe calul de luptă.

În clipa când mareşalul Simon, căci el era, ajunse în faţa lui Angèle, îşi opri calul brusc, sări la pământ aruncând frâul

de aur unui servitor galonat, care-l urmase tot călare. Apoi, descoperindu-se cu respect, înaintă cu vioiciune, cu pălăria în mână, spre o persoană pe care Angèle şi Agricol nu o puteau încă vedea. În curând această persoană apăru la cotitura unei alei; era un bătrân cu faţa energică şi inteligentă, purtând o bluză curată; o caschetă de postav îi acoperea capul. De sub caschetă ieşeau plete lungi, albe; cu mâinile în buzunar, bătrânul trăgea liniştit dintr-o pipă veche de spumă de mare.

— Bună ziua, tăticule, zise cu respect mareşalul, îmbrăţişându-l pe bătrânul lucrător, care, după ce-l îmbrăţişă la rândul lui, îi zise, văzându-l că rămâne cu pălăria în mână:

— Pune pălăria pe cap, băiete dragă. Ce frumos eşti, urmă el apoi zâmbind.

— Am asistat la o paradă în apropiere şi m-am folosit de prilej ca să vin şi la tine, tăticule.

— Aşa! Dar sper că prilejul acesta nu mă va lipsi de plăcerea de a-mi îmbrăţişa nepoatele şi astăzi, ca în toate duminicile?

— Nu, tăticule, vor veni cu trăsura, cu Dagobert.

— Dar ce ai? îmi pari cam abătut.

— Da, într-adevăr, zise mareşalul întristându-se, am să-ţi comunic nişte lucruri foarte serioase.

— Atunci să intrăm la mine, zise bătrânul neliniştit.

Mareşalul şi tatăl său pieriră la cotitura aleii. Angèle rămăsese atât de uimită văzând că ofiţerul acela strălucit,

căruia i se spunea domnul duce, avea ca tată pe un bătrân lucrător cu bluza albastră, încât îl întrebă cu mirare pe Agricol:

— Cum, domnule Agricol, lucrătorul acesta...

— Este tatăl domnului mareşal, duce de Ligny; prietenul... da, pot să afirm, adăugă Agricol cu glas mişcat, prietenul tatălui meu, care a făcut războiul timp de 20 de ani sub ordinele lui.

— A ajuns atât de sus şi totuşi e atât de respectuos, atât de drăgăstos cu tată-său? zise Angèle. Mareşalul trebuie să fie un om nobil; cum de îl lasă pe tată-său să rămână lucrător?

— Moş Simon nu şi-ar părăsi meseria şi fabrica pentru nimic în lume; este născut lucrător şi vrea să moară lucrător, deşi are un fiu duce şi mareşal al Franţei.

Vorbind aşa, Agricol şi Angèle ajunseră la grădina casei comune. O femeie în vârstă, îmbrăcată simplu, dar cu îngrijire, îl opri pe Agricol şi îl întrebă foarte tulburată:

— Domnul Hardy s-a întors la fabrică?

— Nu, dar îl aşteptăm dintr-o clipă într-alta, azi sau mâine.

— Nu se ştie la ce oră va sosi?

— Nu cred că se ştie ora, dar portarul fabricii, care este în acelaşi timp şi portarul domnului Hardy, poate să ştie.

— Domnule Agricol, zise Angèle, după ce femeia se îndepărtă, ai văzut ce palidă şi mişcată era?

— Da, am băgat de seamă, mi s-a părut că avea şi ochii

plini de lacrimi.

— Da, avea ochii plânşi; biata femeie! Poate vrea să ceară vreun ajutor domnului Hardy. Dar ce ai? Ai căzut pe gânduri...

Agricol presimţea în mod vag că vizita acestei bătrâne, cu figura atât de tristă, era în legătură cu aventura doamnei blonde, care cu trei zile înainte venise disperată şi întrebase plângând de domnul Hardy, doamna aceea aflase poate prea târziu că fusese urmărită şi spionată.

— Iartă-mă, domnişoară, îi zise Agricol lui Angèle, venirea acestei femei mi-a amintit o împrejurare despre care, din nenorocire, nu-ţi pot vorbi, căci nu e numai secretul meu. Dar, e Doamne, uite-l, a venit domnul Hardy! ia priveşte-l şi spune-mi dacă pe faţa lui nobilă şi blajină nu se oglindeşte perfect admirabilul suflet care dă viaţă acestei case...

Într-adevăr, în acea clipă intră în curtea fabricii o diligenţă în care şedeau domnul Hardy şi domnul de Bressac, nedemnul prieten care-l trăda în chip atât de infam.

După puţin timp, apăru în depărtare, din direcţia Parisului, o birjă modestă, care se îndrepta şi ea spre fabrică. În birjă şedea Rodin.

Domnul Hardy se dădu jos cu domnul de Bressac şi intră în casă, lângă fabrică. Domnul Hardy era un om de talie mijlocie, elegant şi zvelt; părea a fi o fire nervoasă şi impresionabilă. Fruntea lui era înaltă şi deschisă; faţa palidă, ochii negri, exprimând blândeţe şi, totodată, spirit

pătrunzător; toată figura lui exprima realitate, inteligenţă şi simpatie. Caracterul lui se putea defini cu un singur cuvânt: mama lui îl poreclise, senzitivul”; era într-adevăr, unul din acei oameni fini, pe cât de delicaţi, pe atât de expansivi, iubitori şi generoşi, dar foarte susceptibili, încât, la cea mai mică jignire, sufletul lor se închide şi se concentrează asupra lor înşişi. Impresionabil cum era, ar fi fost de multe ori copleşit de viaţă, dacă n-ar fi găsit în mama sa un sprijin hotărât şi înţelept. Moartea ei îl cufundă într-o durere liniştită, dar adâncă, durere care nu mai încetează niciodată, care face parte din viaţa noastră şi ne dă uneori chiar zile de dulce melancolie.

În urma acestei grozave nenorociri, domnul Hardy se apropie şi mai mult de lucrătorii lui; fusese totdeauna drept şi foarte bun cu ei; dar acum, minunatele îmbunătăţiri pe care le aduse în condiţiile de viaţă materiale şi morale ale tuturor celor ce-l înconjurau îl preocupară nu ca o distracţie, ci ca o alinare a durerii. Încetul cu încetul se retrase de lume şi-şi concentră atenţia asupra lucrătorilor, pentru care simţea o prietenie duioasă, devotată, în care părea că se adună toate prieteniile lui trecute; o iubire arzătoare şi sinceră ca o ultimă dragoste, un ataşament părintesc pentru toţi lucrătorii lui.

Acum, domnul Hardy, ajuns la o vârstă matură, având un prieten sincer, o amantă demnă de dragostea lui, şi fiind sigur de iubirea lucrătorilor, atinsese, la epoca acestei povestiri, întreaga fericire la care putea aspira de la

moartea mamei sale.

Domnul de Bressac, prietenul intim al domnului Hardy, fusese multă vreme demn de această afecţiune frăţească. Am văzut prin ce mijloace diabolice părintele de Aigrigny şi Rodin izbutiseră să facă din acest om, până atunci drept şi sincer, instrumentul maşinaţiilor lor. Cei doi prieteni, cam rebegiţi de frig, se încălzeau la foc în salonul lui Hardy.

— Ah! dragă Marcel, încep să îmbătrânesc, zise domnul Hardy zâmbind. Simt din ce în ce mai mult nevoia de a sta acasă. Mi-ar fi foarte greu să-mi schimb tabieturile şi blestem toate împrejurările care mă silesc din când în când să-mi părăsesc colţişorul meu de pământ.

— Şi când mă gândesc, răspunse domnul de Bressac, neputându-se opri să nu roşească, la faptul că acum câtva timp ai întreprins o călătorie atât de lungă pentru mine... Am faţă de tine o datorie pe care nu o voi putea plăti niciodată îndeajuns.

— Haide, haide, dragă Marcel, între noi nu există doar deosebirea dintre „al meu” şi „al tău”. În materie de prietenie şi de devotament, e tot atât de plăcut să dai şi să primeşti. De când a murit mama, tu m-ai susţinut prin prietenia ta...

— Să nu vorbim de mine, prietene, zise domnul de Bressac, încurcat. Să vorbim de altă afecţiune, aproape tot atât de dulce şi de duioasă ca şi aceea a unei mame.

— Te înţeleg, dragă Marcel, reluă domnul Hardy, nu ţi-am putut ascunde nimic, de vreme ce într-o împrejurare atât de

serioasă ţi-am cerut sfatul prietenesc. Cred că în fiecare zi iubirea mea pentru femeia aceea creşte. Este singura femeie pe care am iubit-o cu pasiune în viaţa mea, singura pe care o voi iubi de aici înainte. Mama, care nu ştia ce era Margueritte pentru mine, mi-a lăudat-o de atâtea ori, încât dragostea aceasta a devenit aproape sfântă pentru mine.

— Şi apoi, sunt legături atât de frapante între caracterul doamnei de Noisy şi al tău, prietene; şi ea îşi idolatrizează mama.

— E adevărat, Marcel, această abnegaţie a lui Margueritte pentru mama ei m-a chinuit de multe ori. De câte ori nu mi-a spus cu sinceritatea ei obişnuită: „Ţi-am sacrificat totul, dar, pentru mama, te-aş sacrifica şi pe tine”.

— Slavă Domnului! Nu trebuie să te temi de nimic: doamna de Noisy nu va fi niciodată pradă unei lupte atât de crude. După câte mi-ai spus, domnul de Noisy nu se sinchiseşte deloc de nevastă-sa şi s-a stabilit pentru totdeauna în America. Mulţumită devotamentului discret al bătrânei, dragostea ta este înconjurată de cel mai adânc mister. Cine ar putea să te mai tulbure acum?

— Nimeni şi nimic! exclamă domnul Hardy; am toată certitudinea că va fi o dragoste durabilă.

În acest moment intră în salon un servitor şi zise:

— Domnule, a venit un domn bătrân şi doreşte să vă vorbească într-o problemă foarte urgentă.

— Deja! zise domnul Hardy cam nerăbdător. Îmi dai voie,

prietene? Apoi, la o mişcare a domnului de Bressac de a se retrage într-o odaie vecină, domnul Hardy îi spuse zâmbind: Nu, nu, rămâi, prezenţa ta va grăbi plecarea vizitatorului.

Apoi, către servitor: Roagă-l pe domnul să intre.

— Birjarul întreabă dacă poate să plece.

— Nu, are să meargă cu domnul de Bressac la Paris: să aştepte.

Servitorul ieşi şi-l introduse imediat pe Rodin, pe care domnul de Bressac nu-l cunoştea, deoarece trădarea lui fusese negociată de alt intermediar.

— Domnul Hardy? zise Rodin, salutând pe rând şi întrebându-i din ochi pe cei doi prieteni.

— Eu sunt, domnule, ce doriţi? răspunse fabricantul cu bunăvoinţă; la vederea acestui om bătrân atât de umil şi de modest îmbrăcat, se aştepta la o cerere de ajutor.

— Aş vrea să vă comunic ceva în particular, domnule, dar numai între patru ochi.

Domnul de Bressac voi iar să se retragă, dar domnul Hardy îl opri cu privirea şi-i zise cu bunătate lui Rodin:

— Poţi să vorbeşti fără sfială, nu am niciun secret faţă de prietenul meu.

După un moment de tăcere, Rodin zise:

— Domnule, ştiu cât de bine se vorbeşte de dumneata, şi ştiu că e pe merit. Ca atare, meriţi, desigur, simpatia tuturor oamenilor cinstiţi. Ca om cinstit, vin şi eu să-ţi fac un serviciu. Vin să-ţi dezvălui o trădare infamă a cărui victimă eşti.

— Cred că te înşeli, domnule.

— Pot să-ţi dovedesc. Am aici probe scrise despre trădarea pe care vreau să ţi-o dezvălui: un om pe care îl crezi prieten te-a înşelat într-un mod infam.

— Şi cum se numeşte acest om?

— Marcel de Bressac, zise Rodin.

La aceste cuvinte, domnul de Bressac tresări, se făcu livid şi rămase ca trăsnit. De abia putu murmura cu vocea schimbată:

— Domnule...

Domnul Hardy, fără a-şi privi amicul, fără ai observa tulburarea grozavă, îl luă de mână şi-i zise cu vioiciune:

— Tăcere, prietene!

Apoi, cu ochii strălucitori de indignare, se adresă lui Rodin, pe care nu încetase să-l privească ţintă, şi-i zise cu dispreţ zdrobitor:

— Ah, îl acuzi pe domnul de Bressac?

— Îl acuz, răspunse cu tărie Rodin.

— Îl cunoşti?

— Nu l-am văzut în viaţa mea.

— Şi ce-i reproşezi? Cum îndrăzneşti să spui că mă trădează?

— Domnule, zise Rodin, părând că-şi stăpâneşte o puternică emoţie, un om de onoare, văzând că un alt om de onoare este pe punctul de a fi gâtuit de un ticălos, are ori nu datoria de a-l denunţa în gura mare pe acel ticălos?

— Da, dar nu văd legătura...

— În ochii mei, domnule, unele trădări sunt atât de ticăloase ca şi omorul; desigur că dumneata cunoşti scrisul domnului Bressac.

— Da.

— Atunci, citeşte, te rog.

Rodin scoase din buzunar o scrisoare şi i-o dădu domnului Hardy. Abia acum fabricantul îşi aruncă ochii, pentru prima oară, asupra domnului de Bressac. Văzând ce schimbat era la faţă se dădu înapoi cu un pas, înspăimântat.

— Marcel! strigă domnul Hardy speriat, cu faţa crispată de zbuciumul pe care i-l pricinuia această lovitură neaşteptată. Marcel! eşti palid ca un mort, nu-mi răspunzi nimic...

— Marcel! Dumneata eşti domnul de Bressac, strigă Rodin prefăcându-se impresionat. Ah! dac-aş fi ştiut...

— Nu auzi ce spune omul acesta? strigă domnul Hardy; spune că m-ai trădat în mod infam...

Şi zicând acestea, îl apucă de mână pe domnul de Bressac;

O mână pe care spaima o îngheţase.

— Ah, Doamne, Doamne, exclamă fabricantul, dându-se înapoi cu groază.

Domnul Hardy, nevoind încă să creadă ceea ce i se dezvăluia, deschise tremurând scrisoarea pe care i-o întinsese Rodin şi începu să o citească, întrerupându-şi din când în când citirea cu exclamaţii care-i arătau limpede

uimirea şi durerea. Nu avu nevoie să isprăvească, pentru a se încredinţa de oribila trădare a domnului de Bressac. Hardy se clătină, pentru o clipă îşi pierdu cunoştinţa. Descoperirea aceasta îngrozitoare îl ameţi-se, capul i se învârtea în faţa acestei infamii fără margini. Oribila scrisoare îi căzu din mâna tremurătoare. Dar deprimarea aceasta fu urmată în curând de indignare, furie şi dispreţ. Palid teribil, domnul Hardy se îndreptă spre domnul de Bressac:

— Mizerabile! strigă el, făcând un gest ameninţător. Dar în clipa când voia să-l lovească, se opri şi îi spuse cu cea mai desăvârşită linişte: Nu, ar însemna să-mi murdăresc mâna.

— Domnule, strigă domnul de Bressac plin de ruşine, sunt la ordinele dumitale, şi...

Dar nu putu sfârşi. Un zgomot de glasuri răsuna de partea cealaltă a uşii; uşa se deschise cu violenţă şi o femeie în vârstă intră, cu toate sforţările unui servitor care voia să o oprească.

— Şi eu îţi spun că trebuie să-i vorbesc imediat stăpânului dumitale, zise femeia.

La glasul acesta, la vederea acestei femei palide, desfigurate, în lacrimi, domnul Hardy, uitându-l pe domnul de Bressac, pe Rodin şi trădarea infamă ce i se dezvăluise, făcu un pas înapoi, exclamând:

— Doamna Duparc, dumneata aici, ce s-a întâmplat?

— Ah, domnule, o mare nenorocire...

— Ce-i cu Margueritte? strigă domnul Hardy cu glas deznădăjduit.

— A plecat, domnule! Totul s-a descoperit. Mama ei a luat-o cu dânsa acum trei zile, răspunse biata femeie cu vocea întretăiată de suspine.

— A plecat... Margueritte... nu-i adevărat, mă înşeli, strigă domnul Hardy.

Şi fără a mai asculta răspunsul, pierdut de groază, deznădăjduit, se repezi afară, alergă la grajd şi sărind în trăsura care, cu caii de poştă înhămaţi, încă îl aştepta pe domnul de Bressac, îi strigă vizitiului:

— La Paris, în cel mai mare galop!

De îndată ce domnul Hardy părăsi fabrica, Rodin, care, de altfel, nu se aşteptase la această plecare bruscă, ieşi şi se apropie încet de birja cu care venise; dar, deodată, se opri o clipă, tresărind de o surprindere plăcută: îl zărise la oarecare depărtare pe mareşalul Simon îndreptându-se cu tatăl său către una dintre aripile casei comune. O întâmplare neprevăzută întârziase până atunci convorbirea dintre tată şi fiu.

— Foarte bine, murmură Rodin, din ce în ce mai bine: acum nu mai rămâne decât ca omul meu să fi găsit-o şi să o fi lămurit, după cum era vorba, pe Rose Pompon, şi totul va merge de minune.

Rodin se grăbi să se urce în birjă. În clipa aceea, vântul, care continua să bată, aduse la urechile iezuitului zgomotul destul de apropiat al cântecului Lupilor. După ce ascultă

câteva clipe cu atenţie, Rodin, cu piciorul pe scara trăsurii, murmură:

— În momentul acesta, amicul nostru Josue Van Dael nici nu bănuieşte că deja creanţele lui asupra baronului Tripeaud încep să capete mare valoare.

Apoi birja se îndreptă spre barieră.

Câţiva lucrători urmau să plece la Paris, ca să ducă tovarăşilor lor răspunsul la nişte propuneri referitoare la societăţile secrete. Înainte de aceasta, ei avură o discuţie cu tatăl mareşalului Simon. Aceasta întârziase convorbirea dintre tată şi fiu. Bătrânul lucrător, contra-maistru în fabrica lui Hardy, ocupa două camere la parter. În acest modest apartament intră lucrătorul cu bluză albastră şi mareşalul Franţei în mare ţinută.

Acesta din urmă, luând mâna tatălui său, îi zise cu vocea atât de mişcată, încât bătrânul tresări:

— Tată dragă, sunt foarte nenorocit.

— Ah... nenorocit... strigă bătrânul Simon îngrozit, apropiindu-se de fiul său.

— Tată, numai tu mă poţi scoate dintr-o stare de incertitudine, care pentru mine este un adevărat chin. De câteva zile mă frământ; stau în cumpănă între datoriile, afecţiunile mele şi conştiinţa mea, între onoare şi frica de a fi silit să-mi părăsesc copiii.

— De ce să-i părăseşti? întrebă bătrânul, surprins de aerul întunecat al fiului său. Nu eşti tu, oare, acum pentru totdeauna lângă ei şi lângă mine?

— Cine ştie? răspunse mareşalul cu un suspin. Află mai întâi, dragă tată, care sunt datoriile ce mă reţin aici. Apoi ţi le voi spune pe acelea care m-ar putea îndepărta de tine şi de fiicele mele, precum şi de celălalt copil al meu, de fiul vechiului prieten, prinţul indian.

— Djalma? Ce i s-a întâmplat?

— Tată, mă înspăimântă.

Deodată, se auzi în depărtare o rumoare adusă de vântul care sufla din ce în ce mai puternic.

Mareşalul se întrerupse şi-l întrebă pe tatăl său:

— Ce-i asta?

Bătrânul ascultă o clipă la zgomotele surde care slăbeau din ce în ce, şi apoi pieriră odată cu bătaia vântului.

— Trebuie să fie nişte mahalagii cu chef, care trec prin apropiere.

— Mie mi se păreau a fi strigătele unei mulţimi numeroase, răspunse mareşalul.

Ascultară iarăşi amândoi, dar zgomotele încetaseră.

— Ei, despre ce vorbeam noi? reluă bătrânul lucrător. Spuneai că tânărul indian te înspăimântă? Şi de ce?

— Ţi-am vorbit, tată, despre pasiunea lui nebună şi nenorocită pentru domnişoara de Cardoville.

— Şi asta te sperie, fiul meu? zise bătrânul privindu-l cu mirare, Djalma n-are decât 18 ani, şi la vârsta asta o dragoste

O alungă pe cealaltă.

— Dacă ar fi vorba de o dragoste obişnuită, aşa ar fi,

tată. Dar gândeşte-te că pe lângă frumuseţea ei ideală, domnişoara de Cardoville, după cum ştii, are cel mai nobil, cel mai generos caracter. În urma unor împrejurări fatale, cumplit de fatale, Djalma a avut prilejul să cunoască rarele însuşiri ale acestui suflet frumos.

— Ai dreptate, e mai grav decât credeam.

— Nici nu-ţi poţi închipui cât de pustiit de pasiunea lui este sufletul acestui copil înflăcărat şi neînduplecat. Ieri l-am surprins pe neaşteptate, avea ochii injectaţi, trăsăturile contractate de furie; pradă unui acces de mânie nebună, ciuruise cu lovituri de pumnal o pernă de postav roşie şi striga gâfâind: „Ah! I-am vărsat sângele...” „Nenorocitule!” i-am spus eu, „Ce înseamnă furia aceasta fără margini!”. „Îl omor pe omul acela”, îmi răspunse el cu glasul surd. Aşa vorbeşte el de rivalul pe care crede că a pus mâna.

— Într-adevăr, o astfel de pasiune într-o asemenea inimă poate deveni înspăimântătoare, zise bătrânul.

— Alteori, continuă mareşalul, furia lui izbucneşte împotriva domnişoarei de Cardoville sau chiar contra lui însuşi. Am fost silit să ascund toate armele, căci un ins venit cu el din Java, şi care pare a-i fi foarte ataşat, mă prevenise că Djalma avea gânduri de sinucidere.

— Nenorocit copil...

— Ei bine, tată, tocmai în clipa când fiicele mele şi când acest copil adoptiv au nevoie de ajutorul meu, tocmai în clipa aceasta sunt poate pe punctul de a-i părăsi pentru a-mi îndeplini o datorie şi mai sfântă decât aceea pe care mi-

o impune prietenia şi familia, zise mareşalul cu glas grav şi atât de solemn, încât tatăl său, adânc mişcat, exclamă:

— Şi care ar putea fi această datorie?

— Dragă tată, zise mareşalul, după o clipă de gândire, cine m-a făcut ceea ce sunt astăzi? Cine mi-a dat titlul de duce, bastonul de mareşal?

— Napoleon...

— Pentru mine, tată, pentru mine, un soldat care m-am bă-tut întotdeauna alături de dânsul, pentru mine pe care m-a scos din ultimele rânduri ale armatei şi m-a adus în cele dintâi, pentru mine, pe care m-a copleşit de binefaceri, de dragoste, Napoleon a fost mai mult decât un erou, a fost un prieten. Când l-au surghiunit, am vrut să împărtăşesc cu dânsul surghiunul, dar nu mi s-a îngăduit această favoare; atunci am conspirat, am tras sabia din teacă luptând contra acelora care-i răpiseră fiului lui coroana pe care i-o dăduse Franţa.

— Şi bine ai făcut, Pierre. Fără a-ţi împărtăşi admiraţia, ţi-am înţeles simţământul de recunoştinţă şi am aprobat dorinţa de a pleca în surghiun, conspiraţia şi, în sfârşit, tot ce-ai făcut.

— Ei, bine, acest copil dezmoştenit, în numele căruia am conspirat acum 17 ani, este astăzi în stare să facă uz de sabia tatălui său.

— Napoleon II! strigă bătrânul privindu-l cu mirare pe fiul său, în prada unei nelinişti grozave! Regele Romei!

— Rege! Nu, nu mai este rege Napoleon! Nu, nu se mai

numeşte Napoleon; i s-a dat alt nume, nu ştiu ce nume austriac, căci celălalt le inspira frică. Ştii ce fac din fiul acesta de împărat? îl torturează, îl ucid încetul cu încetul.

— Cine ţi-a spus...

— O! Cineva care o ştie şi spune adevărul, adevărul curat. Da, fiul împăratului luptă din răsputeri împotriva unei morţi timpurii; cu ochii aţintiţi spre Franţa, aşteaptă, aşteaptă... dar nu vine nimeni... nimeni, nu. Printre toţi oamenii aceştia pe care tatăl său i-a făcut tot atât de mari pe cât de mici fuseseră, niciunul, chiar niciunul nu se mai gândeşte la acest copil sfânt, pe care îl copleşesc duşmanii şi care moare chinuit.

— Dar tu, tu ce gândeşti...?

— Da. Dar până să mă gândesc mi-a trebuit să aflu mai întâi soarta crudă a acestui copil, căruia, de asemenea, i-am jurat credinţă. După cum ţi-am mai spus, într-o zi, împăratul, mândru, tată iubitor, arătându-mi-l în leagăn, mi-a spus: „Prietene, tu vei fi pentru fiu ceea ce ai fost pentru tată; căci cine ne iubeşte pe noi, iubeşte Franţa noastră”.

— Da, ştiu. De multe ori mi-am amintit aceste cuvinte, care m-au mişcat şi pe mine.

— Ei, bine, tată, acum când am aflat cât suferă fiul împăratului, când am văzut cu ochii mei dovezile cele mai evidente şi m-am încredinţat că nu eram jucăria unei închipuiri, acum când am văzut scrisoarea în care un înalt personaj de la Curtea din Viena păstrează ca om credincios cultul împăratului, victima, acum, când cunosc mijloacele

de a intra în legătură cu Regele Romei, şi poate de a-l smulge călăilor lui...

— Ei, apoi, zise lucrătorul, privindu-şi ţintă fiul, odată ce Napoleon al II-lea va fi liber...

— Apoi! exclamă mareşalul, crezi tu oare, tată, că amintirea împăratului s-a şters? Nu, nu, tocmai în aceste zile de înjosire pentru ţară, numele său sfânt este pe buzele tuturor. Ce-ar fi dacă omul acesta glorios ar apărea deodată la graniţă, reînviat şi reîncarnat în fiul său? Nu crezi oare că inima întregii Franţe ar bate pentru dânsul?

— Dar aceasta ar însemna o conspiraţie împotriva guvernului actual, în numele lui Napoleon II! zise lucrătorul, ar fi foarte grav.

— Tată, ţi-am spus că sunt foarte nenorocit; ei bine, judecă şi tu. Nu mă chinuieşte numai întrebarea dacă mi-e îngăduit să-mi părăsesc copiii şi să te părăsesc pe tine, pentru a mă arunca într-o acţiune atât de îndrăzneaţă. Mă întreb, în acelaşi timp, dacă nu am îndatoriri faţă de guvernul actual, care, recunoscându-mi titlul şi gradul, nu mi-a acordat nicio favoare, dar totuşi mi-a făcut dreptate. Ce să fac? Să părăsesc tot ce mi-e drag sau să rămân nesimţitor la chinurile fiului împăratului, al împăratului căruia îi datorez totul, căruia i-am jurat credinţă până la moarte? Numai tu, tată, o repet, numai tu singur poţi să mă călăuzeşti.

După câteva clipe de gândire, bătrânul se pregătea să

răspundă, când deodată un tânăr, care străbătuse în fugă grădina, trânti uşa de perete şi intră ca o furtună în odaia în care se aflau mareşalul Simon şi tatăl său. Era Olivier, tânărul lucrător care putuse scăpa din cârciuma din sat, unde se adunaseră Lupii.

— Domnule Simon, domnule Simon! strigă tânărul, palid şi gâfâind, iată-i, sosesc, vor să atace fabrica.

— Cine? Cine? strigă bătrânul, ridicându-se repede.

— Lupii, câţiva cioplitori care s-au întovărăşit pe drum cu o mulţime de oameni din împrejurimi şi de indivizi fără căpătâi. Se aude de aici strigătul lor: „Moarte Înghiţitorilor”.

Într-adevăr, strigătele se apropiau, devenind din ce în ce mai lămurite.

— Este zgomotul pe care l-am auzit şi noi mai adineauri, zise mareşalul ridicându-se şi el.

— Sunt mai mult de două sute, domnule Simon, zise Olivier; s-au înarmat cu pietre, beţe, şi, din nenorocire, cea mai mare parte a lucrătorilor noştri sunt la Paris. Nu suntem aici decât patruzeci; femeile şi copiii s-au închis prin odăile lor, scoţând ţipete de groază.

— Oare atacul va fi într-adevăr serios? zise mareşalul tatălui său, care părea din ce în ce mai neliniştit.

— Foarte serios, zise bătrânul; nu e mai îngrozitor decât ura Lupilor, şi pe lângă aceasta, de multă vreme se fac toate sforţările pentru a se aţâţa populaţia din împrejurimi împotriva fabricii.

— Dacă într-adevăr sunteţi în atât de mare inferioritate

numerică, zise mareşalul, trebuie să baricadaţi mai întâi toate intrările, şi apoi...

Dar nu putu sfârşi. Strigăte furioase izbucniră afară, făcând să se cutremure ferestrele casei; ele erau atât de apropiate şi atât de puternice, încât mareşalul, împreună cu tatăl său şi cu tânărul lucrător, ieşiră îndată în grădiniţa înconjurată cu un zid destul de înalt, care dădea spre câmp. Deodată, pe când strigătele sporeau, o ploaie de pietre şi de bolovani aruncaţi de mulţimea care voia să spargă ferestrele casei, se abătu asupra câtorva geamuri de la catul întâi, spărgându-le cu zgomot, şi apoi, ricoşând, căzură în grădină, în jurul mareşalului şi al tatălui său. Fatalitate! Bătrânul, lovit la cap cu o piatră mare, se clătină, se aplecă înainte şi căzu plin de sânge în braţele mareşalului Simon, pe când de afară răsunau din ce în ce mai furioase strigătele sălbatice: „Moarte Înghiţitorilor”.

Era înspăimântător să vezi această mulţime dezlănţuită, al cărei prim atac fusese atât de funest bătrânului Simon.

După prima şarjă de pietre, cei mai mulţi dintre agresori îşi căutau pe pământ muniţie nouă; aici şi acolo se formau grupuri care vociferau furtunos în jurul conducătorilor bandei: cea mai mare parte erau, după cum am spus, haimanale şi oameni fără căpătâi, cu feţele sinistre şi brutale. Ei se alăturaseră de voie, de nevoie trupei Lupilor. Câteva femei hidoase, în zdrenţe, îi întovărăşeau, aţâţând şi mai mult, cu strigătele lor provocatoare, spiritele înflăcărate ale agresorilor. Una dintre ele îşi suflecase

mânecile pe jumătate rupte şi învârtea deasupra capului un par, iar cu cealaltă arunca un bolovan mare. Tovarăşii ei îi ziceau: „Ciboule”.

Printre conducătorii bandei era şi un omuleţ slab, palid, cu barbă neagră.

El purta beretă roşie şi bluză nouă, de sub care se vedeau pantalonii de postav foarte curaţi şi nişte cizme fine. Se vedea cât de colo că omul acela era de condiţie mai bună decât ceilalţi inşi din grup.

Omuleţul se aplecă să ridice de pe jos o piatră, dar în clipa aceea îi căzu sacul din spinare. Sacul, deşi umflat, părea foarte uşor.

— Uite, îţi pierzi sacul, îi zise unul din tovarăşi. Nu pare să fie greu.

— Sunt numai nişte mostre de lână, răspunse omul, ridicând repede sacul şi vârându-şi-l sub bluză. Apoi adăugă:

— Dar, ia seama, mi se pare că pietrarul vrea să vorbească.

Într-adevăr, acela care stăpânea cel mai mult masele aţâţate era pietrarul cel teribil; statura lui uriaşă domina atât de mult mulţimea, încât din toate părţile i se vedea capul enorm, acoperit cu o basma zdrenţuită, şi umerii de Hercule, acoperiţi cu o piele de animal sălbatic. El domina mulţimea neagră ca un furnicar, pătată ici şi colo, ca de nişte mici puncte albe, de câteva bonete de femeie.

— Haideţi, Lupilor, fiţi atenţi! strigă pietrarul cu glas de

stentor, încă o şarjă, şi dacă Înghiţitorii nu ies, spargeţi uşile. Pentru a doua oară, un nor de pietre şi de bolovani se abătu asupra faţadei casei comune, care scăpase neatinsă la prima şarjă, şi un zgomot ascuţit, de sticlă spartă, însoţi strigătele care răsunau sălbatice din toate părţile. Prin ferestrele sparte, asediatorii zăriră femei alergând înspăimântate încoace şi încolo, unele ducând în braţe copii, altele mai îndrăzneţe aplecându-se în afară şi încercând să închidă obloanele.

— Ah! ia te uită, furnicile îşi mută furnicarul! strigă Ciboule ridicând de jos o piatră; hai să le ajutăm şi noi cu lovituri de pietre.

Piatra aruncată de mâna voinică şi sigură a acesteia nimeri o nenorocită de femeie care, aplecată peste pervazul ferestrei, tocmai voia să tragă oblonul spre ea.

— Nu vor să iasă! strigă pietrarul cu glas de tunet, hai să spargem uşile.

Mulţimea, cu pietrarul în frunte, înaintă cu tumult spre o uşă mare, care se afla nu prea departe. Tocmai când pietra rul voia să izbească în uşă cu un ciocan mare de pietrar, uşa se deschise brusc, înăuntru se văzură doar câţiva lucrători; pe faţa lor se citea însă o hotărâre nestrămutată; erau toţi înarmaţi cu furci, cleşti de fier, beţe apucate în grabă; Agricol era în fruntea lor, cu ciocanul său greu, de fierar, în mână. Lucrătorul era foarte palid; ochii îi străluceau, faţa îi era provocatoare, şi întreaga făptură îi era plină de atâta siguranţă, încât se vedea bine că în

venele sale fierbea sângele tatălui lui şi că, într-o luptă de acest fel, putea deveni înfricoşător. Pentru moment se stăpâni şi se adresă cu glas hotărât pietrarului:

— Ce vreţi?

— Bătălie! strigă pietrarul cu glas tunător. Lupii vin să lupte cu Înghiţitorii.

— Aici nu sunt Înghiţitori, răspunse Agricol; aici sunt numai lucrători paşnici, retrageţi-vă!

— Ei, atunci, Lupii îi vor mânca pe lucrătorii paşnici!

— Lupii nu vor mânca nimic, zise Agricol privindu-l pe pietrar drept în faţă, deşi acesta se apropiase de el cu un aer ameninţător, Lupii nu-i sperie decât pe copiii mici.

— Ah, aşa crezi tu? zise pietrarul râzând batjocoritor. Apoi, ridicându-şi ciocanul lui greu de pietrar, îl puse chiar sub nasul lui Agricol, zicându-i: Şi asta ce-i, jucărie?

— Asta? răspunse Agricol, respingând ciocanul pietrarului cu ciocanul său de fierar.

— Fier contra fier, ciocan contra ciocan, primesc, zise pietrarul.

— Dar nu e vorba dacă primeşti sau nu, răspunse Agricol stăpânindu-se cu greu; ne-aţi spart ferestrele, ne-aţi speriat femeile şi copii şi aţi rănit, poate mortal, pe cel mai vechi lucrător al fabricii noastre, care, în clipa de faţă, suferă în braţele fiului său. La cele din urmă cuvinte, glasul îi tremură fără voie. Apoi rosti hotărât:

— E destul, cred.

— Nu! răspunse pietrarul; trebuie să ieşiţi de aici şi să

veniţi afară, pe câmp, să ne batem.

— Noi nu vrem să ne batem, răspunse Agricol; nu vom ieşi din casa noastră; dar dacă veţi avea îndrăzneala să înaintaţi dincoace de locul acesta – şi zicând aceasta Agricol îşi scoase cascheta, o aruncă pe jos şi puse cu îndrăzneală piciorul pe dânsa – dacă, veţi avea îndrăzneala să treceţi dincoace de locul ăsta, vom zice că ne atacaţi acasă la noi şi veţi răspunde de tot ce se va întâmpla.

— La voi sau aiurea, ne vom bate! Lupii vor să-i mănânce pe Înghiţitori. Iată, îndrăznesc să te atac, strigă sălbaticul pietrar ridicând ciocanul asupra lui Agricol.

Dar acesta, ferindu-se repede, evită lovitura şi, repezindu-şi ciocanul drept în pieptul pietrarului, îl făcu să se clatine o clipă. Dar imediat pietrarul îşi veni în fire şi, înţepenindu-se bine pe picioare, se aruncă furios asupra lui Agricol, strigând:

— La mine, Lupilor!

Îndată ce începu lupta între Agricol şi pietrar, bătălia deveni înfricoşătoare, necruţătoare; un val de asediatori, urmându-l de aproape pe pietrar, năvăli furios pe uşa deschisă. Ciboule, urmată de câteva tovarăşe şi de mai mulţi pungaşi şi haimanale cu feţele sinistre, urcă în grabă scara casei comune şi năvăli prin odăi; unii jefuiră, alţii sparseră tot ce le ieşi în cale. O uşă, care la început rezistase loviturilor, fu, în sfârşit, spartă. Ciboule se repezi în cameră cu băţul în mână, cu părul despletit, furioasă, ameţită de zgomot şi de tumult. Aici, dădu peste o fată,

care nu era alta decât Angèle şi care voia cu orice preţ să oprească intrarea în altă odaie. Fata se aruncă în genunchi, frângându-şi mâinile şi cerând îndurare. Fierarul se bătea iarăşi cu pietrarul. În această luptă corp la corp, ciocanele le deveniseră nefolositoare; cu ochii însângeraţi, cu dinţii încleştaţi, piept la piept, înlănţuiţi, lipiţi unul de celălalt, făceau sforţări nemaipomenite ca să se trântească. În clipa aceasta, mama lui Angèle, scoţând capul pe o fereastră, strigă cu glas sfâşietor:

— Ajutor, domnule Agricol, îmi ucid fata!

— Dă-mi drumul şi ne vom bate mâine, când vei vrea, zise Agricol gâfâind.

— Nu-mi place supa încălzită, eu o mănânc proaspătă, răspunse pietrarul.

Agricol, exasperat îşi îndoi sforţările pentru a scăpa din strânsoarea pietrarului. Deodată se înfipseră în coapsa acestuia nişte dinţi ascuţiţi. În aceeaşi clipă, pietrarul primi câteva lovituri de băţ în cap atât de puternice, încât îi dădu drumul lui Agricol şi căzu ameţit în genunchi. El încercă să răspundă la loviturile ce ploua deasupra lui, dar, îndată ce Agricol se degajă cu totul, loviturile încetară. Cel care îi venise în ajutor era chiar tatăl lui.

— Tată, m-ai scăpat, numai să nu fie prea târziu pentru Angèle, strigă fierarul.

— Aleargă, haide, nu te mai ocupa de mine, răspunse Dagobert. Agricol zbură spre casa comună. Dagobert, însoţit de Rabat Joie, le adusese pe fiicele mareşalului

Simon la bunicul lor.

Ajungând tocmai în toiul vacarmului, bătrânul soldat adunase în jurul său câţiva lucrători pentru a apăra intrarea camerei în care fusese culcat tatăl mareşalului, gata să-şi dea sfârşitul. El zărise de acolo primejdia în care se afla Agricol. Curând, alt val al bătăliei îl despărţi pe Dagobert de pietrar, care rămăsese fără cunoştinţă.

Agricol ajunse, din două sărituri, la casa comună, răsturnă doi oameni care apărau scara şi năvăli în coridorul care dădea în camera lui Angèle. În clipa aceea, nenorocita copilă abia se mai putea apăra de mânia furioasă a lui Ciboule. Dintr-un salt, Agricol ajunse la scârboasa vrăjitoare, o apucă cu putere de părul ei gălbui, o trânti pe spate şi o întinse pe jos, lovind-o cu furie, cu călcâiele cizmelor în piept. Totul se petrecuse cu repeziciunea unui fulger. Ciboule, lovită rău, dar exasperată de furie, se ridică din nou, dar în clipa aceea câţiva lucrători veniţi odată cu Agricol alungară toată banda din această parte a casei. Agricol, ridicând-o pe Angèle pe jumătate moartă de spaimă, o duse în camera vecină. După primul foc al luptei, puţini Lupi veritabili, lucrători cinstiţi, de fapt, văzând excesele ce le comiteau oamenii fără căpătâi adunaţi de pe drum, trecură deodată de partea Înghiţitorilor.

— Nu mai sunt aici nici Lupi, nici Înghiţitori, îi zise unul dintre cei mai dârji Lupi lui Olivier, cu care se bătuse până atunci. Nu mai suntem decât o ceată de lucrători cinstiţi, care trebuie să ne unim pentru a da la cap unei cete de

pungaşi veniţi numai ca să spargă şi să jefuiască.

— Da, reluă altul, au început să spargă geamurile casei noastre împotriva voinţei noastre.

— Pietrarul a iscat tot buclucul, zise altul, adevăraţii Lupi îl reneagă; lasă că-l punem noi la punct.

Această desolidarizare a unei părţi din asediatori, deşi, din nefericire, a celei mai neînsemnate părţi, dădu curaj lucrătorilor din fabrică şi cu toţii, deşi inferiori ca număr, se uniră contra haimanalelor şi vagabonzilor care se pregăteau pentru lupte din ce în ce mai grozave. Câţiva dintre ei, aţâţaţi şi târâţi de emisarul secret al baronului Tripeaud, se îndreptau în grup spre atelierele domnului Hardy. Începu atunci o devastare în toată regula, stricară fără nicio milă maşini de mare preţ, războaie fine; marfa pe jumătate fabricată fu distrusă fără cruţare; sălbaticii aceia păreau a se fi luat la întrecere, şi astfel atelierele acestea, odinioară pilde de ordine şi de muncă rodnică, fură prefăcute în câteva clipe în ţăndări; curţile erau pline de lucruri de tot felul, aruncate pe ferestre. Apoi, registrele domnului Hardy, toată arhiva de care niciun comerciant nu se poate lipsi, fu aruncată, sfâşiată, călcată în picioare.

Contrast ciudat şi dureros! La zgomotul asurzitor al acestor groaznice întâmplări, o scenă liniştită şi lugubră se petrecea în camera tatălui mareşalului Simon, unde vegheau câţiva oameni devotaţi. Bătrânul lucrător era întins pe pat, cu capul înfăşurat într-o legătură albă din care-i ieşea părul alb, acum însângerat; trăsăturile îi erau

livide, răsuflarea grea, ochii ficşi aproape fără privire. Mareşalul Simon, în picioare, la căpătâiul rănitului, aplecat asupra sa, îi urmărea cele mai mici semne de luciditate; un medic îi luă pulsul muribundului. Rose şi Blanche, aduse de Dagobert, îngenuncheaseră în faţa patului, cu mâinile împreunate, cu ochii scăldaţi în lacrimi; puţin mai la o parte, pe jumătate ascuns în umbră, stătea Dagobert. Ochii mareşalului erau uscaţi, întunecaţi şi arzători; nu şi-i lua de pe faţa tatălui său decât pentru a-l privi întrebător pe doctor. Sunt unele fatalităţi ciudate; doctorul acesta era domnul Baleinier. Casa de sănătate a doctorului era foarte aproape de bariera fabricii şi doctorul fiind renumit prin împrejurimi, la el alergaseră în primul moment ca să-l roage să vină în ajutorul rănitului. Deodată, doctorul Baleinier tresări; mareşalul Simon, care nu-l slăbea din ochi, exclamă:

— Ai vreo speranţă?

— Pulsul reînvie, domnule duce.

— Tată, tată! mă auzi? strigă mareşalul.

— Pierre, eşti aici? murmură cu glas stins bătrânul, dă-mi mâna...

— Iat-o, tată, strigă mareşalul strângând mâna bătrânului.

— Pierre, zise bătrânul cu glasul slab şi întretăiat, mor...

— Să mori, tu... strigă mareşalul; oh, nu, nu!

— Pierre, zise bătrânul cu un glas la început destul de susţinut, dar care slăbea din ce în ce, mi-ai cerut adineauri

sfatul într-o chestiune foarte serioasă. Aş muri cu inima neîmpăcată dacă te-aş şti pe o cale nedemnă de tine şi de mine. Ascultă-mă, deci, fiule, tu care eşti atât de cinstit, în clipa aceasta supremă un tată nu se poate înşela. Ai o mare datorie de îndeplinit, o datorie de onoare... trebuie fără şovăire să...

Glasul bătrânului slăbise din ce în ce; la ultimele cuvinte devenise cu totul de neînţeles. Singurele cuvinte pe care mareşalul Simon le putu distinge mai fură: „Napoleon... jurământ... dezordine... fiul meu...” Apoi, bătrânul lucrător îşi mai mişcă

O dată buzele, fără a mai putea scoate vreun cuvânt, şi totul se isprăvi. În clipa în care îşi dădu sfârşitul, se înnoptase de-a binelea.

Chiar atunci răsunaseră afară strigăte îngrozitoare:

— Foc, foc.

Într-una din clădirile atelierelor izbucnise un incendiu. Clădirea era plină de obiecte inflamabile, cărora le pusese foc trimisul lui Tripeaud. În acelaşi timp se auzeau din depărtare bătăi de tobe care anunţau sosirea trupelor.

De un ceas, cu toate sforţările făcute, focul mistuia fabrica. Noaptea era luminoasă, rece; vântul dinspre nord sufla cu putere, vâjâia, mugea. Un om venea peste câmpuri şi la adăpostul unei înălţimi destul de ridicate, care-i ascundea focul, înainta cu paşi inegali şi înceţi. Acest om era domnul Hardy, care se întorcea pe jos peste câmp, sperând că mersul îi va potoli tulburarea. Nu-l înşelaseră;

iubita lui adorată, femeia nobilă lângă care ar fi putut găsi mângâiere după teribila dezamăgire care-l lovise, femeia aceasta părăsise Franţa. Nu mai putea să se îndoiască: Margueritte plecând în America, mama ei îi ceruse, ca ispăşire a greşelii, să nu-i scrie nimic lui, niciun cuvânt de adio; lui, pentru care-şi sacrificase toate îndatoririle de soţie. Şi Margueritte o ascultase.

Bine, acum nu se mai putea bizui nici pe inima aceasta, care-i fusese ultimul refugiu. Cele două fibre mai vii ale vieţii îi fuseră strivite dintr-o singură lovitură, în aceeaşi zi, aproape în acelaşi timp. Nu-i mai rămânea în colţişorul acela de lume decât colonia paşnică şi înfloritoare pe care o crease el, prin munca lui. Munca trebuia să-i aducă bucurie şi răsplată; lucrătorii aceia cinstiţi pe care-i făcuse atât de fericiţi, atât de buni, atât de recunoscători, n-aveau să-l părăsească.

Gândind astfel, domnul Hardy ajunse în vârful colinei. În clipa aceea focul, potolit pentru scurtă vreme, izbucnise cu furie sporită în casa comună. O lumină vie, mai întâi albicioasă, apoi roşiatică, arămie, se răsfrângea departe, peste tot orizontul. Domnul Hardy rămase încremenit. Deodată, o flacără imensă ţâşni dintr-un vârtej de fum, însoţit de un nor întreg

de scântei, şi se ridică spre cer, aruncând peste întregul ţinut, până la picioarele lui Hardy, reflexe arzătoare. Furia vântului de miazănoapte alungând flăcările, aducea la urechile lui Hardy dangătul grăbit al clopotului de alarmă al

fabricii incendiate.

CAPITOLUL 15
DEMASCAREA LUI RODIN

Au trecut câteva zile de la incendiul de la fabrica Hardy. Scena următoare se petrece în strada clovis, în casa unde ocupase Rodin un apartament care acum era gol şi unde locuia Rose Pompon, care se folosea fără niciun scrupul de gospodăria prietenului ei Philemon. Era pe la amiază. Rose Pompon se afla singură în camera studentului, care nu se întorsese încă, şi lua masa în faţa focului, într-o foarte bună dispoziţie. Deodată, auzi bătând în uşa zăvorâtă pe dinăuntru.

— Cine-i acolo? întrebă ea.

— Un prieten, bătrânelul vine la bătrânică, răspunse o voce veselă şi zglobie. Ai început să stai cu uşa încuiată?

— Ia te uită! Nini-Moulin, zise Rose Pompon deschizând uşa.

— Aşadar, te-ai întors la cuib, pasăre călătoare! zise Nini-Moulin.

— Da, m-am întors aseară. Ai fost pe aici în lipsa mea?

— Am fost în toate zilele, chiar şi de câte două ori pe zi, căci am lucruri foarte importante să-ţi spun. Dar ce-ai făcut în aceste trei zile cât ai dezertat de la domiciliul conjugal?

— A murit cineva în casa unde stă Clara, i-a fost frică să rămână singură şi m-am dus să stau cu ea.

Scriitorul religios începu să murmure printre dinţi o

frântură de cântec, cu un aer foarte puţin convins şi chiar cam batjocoritor.

— Vrei să zici că i-am pus coarne lui Philemon? zise Rose Pompon cu indignarea virtuţii bănuite pe nedrept. Îţi spun că nu de plăcere am lipsit, ci din contră: în lipsa mea, biata Cefiza a dispărut, şi acum nu ştiu unde e.

— Da, regina Bacanal e în voiaj, mi-a spus şi mătuşa Arsinoe. Dar eu îţi vorbesc de Philemon, şi dumneata îmi răspunzi vorbind de Cefiza. Nu-i lucru curat aici.

— Să mă mănânce pantera neagră de la Poarta Saint-Marlin dacă nu spun adevărul! Apropo de asta! Ar trebui să mă duci şi pe mine să văd animalele astea, dragă Nini-Moulin. Se zice că sunt nişte drăgălaşe de animale sălbatice!...

Apoi, uitându-se la paltonul lui Nini-Moulin:

— Dar ce buzunare umflate ai! Ce-ai acolo?

— Nişte lucruri care te privesc pe dumneata, zise grav Nini Moulin. Vrei să ai un echipaj, Rose Pompon? Vrei ca în loc să locuieşti în gaura asta infectă să ai un apartament încântător? în sfârşit, vrei să fii îmbrăcată ca o ducesă?

— Iar te-ai pornit să spui prostii...

Nini-Moulin, fără să răspundă, scoase dintr-un buzunar o cutiuţă în care se afla o brăţară foarte drăguţă, şi o făcu să strălucească înaintea fetei.

— Vai, ce drăguţă e! zise ea bătând din palme. Un şarpe verde care îşi muşcă mâinile...

— Rose Pompon, zise Nini-Moulin, vrei sau nu vrei să ai

servitori, lojă la operă, şi o mie de franci pe lună pentru îmbrăcăminte?

Nini-Moulin băgă din nou mâna în buzunar şi scoase un lanţ superb pe care îl agăţă de gâtul lui Rose Pompon.

— Ce frumos e! exclamă fata privind scânteietoarea bijuterie.

— Rose Pompon, reluă Nini-Moulin, din ce în ce mai măreţ, fleacurile astea nu sunt nimic pe lângă tot ceea ce ai să poţi avea, dacă asculţi de sfaturile bătrânului dumitale prieten.

Rose Pompon începu să-l privească cu mirare pe Dumoulin:

— Ce înseamnă asta, Nini-Moulin? Spune odată! despre ce sfaturi e vorba?

Dumoulin nu răspunse nimic, băgă mâinile în buzunarele fără fund şi scoase un pachet pe care îl desfăcu încet: era o manta de mătase neagră, superbă. Rose Pompon se ridică repede, cuprinsă din nou de admiraţie. Dumoulin aruncă îndemânatic luxoasa manta pe umerii fetei.

— Ce frumuseţe de manta! N-am văzut niciodată ceva aşa de frumos! Ce desene! Ce broderii! zise Rose Pompon, examinând toate detaliile cu o curiozitate naivă şi, trebuie să o spunem, absolut dezinteresată.

— Îţi repet, zise Nini-Moulin, că toate astea pot fi ale dumitale, dacă vrei.

— Cum! zise Rose Pompon încremenită. Vorbeşti serios?

— Foarte serios.

— Toate propunerile acelea de a trăi ca o doamnă din lumea mare...

— Bijuteriile astea îţi dovedesc că oferta este reală.

— Atunci nu mai înţeleg nimic, pe cuvântul meu, zise Rose Pompon.

— Şi totuşi este foarte simplu.

— Propunerile pe care vrei să mi le faci sunt cinstite?

— Nici nu se poate mai cinstite. (Dumoulin spunea adevărul).

— Nu va trebui să-i fiu necredincioasă lui Philemon?

— Nu.

— Sau credincioasă cuiva?

— Nici asta.

— Dar, în definitiv, zise Rose Pompon, din ce în ce mai intrigată, ce va trebui să dau în schimb?

— Nici măcar asta, şi Nini-Moulin îşi muşcă din vârful unghiei.

— Dar ce o să trebuiască să fac?

— Va trebui să te faci cât vei putea de drăgălaşă, să te răsfeţi, să te distrezi şi să te plimbi în trăsură. Vezi bine că nu e prea obositor, fără să mai punem la socoteală că ai să contribui la o faptă bună.

— Trăind ca o ducesă?

— Da... prin urmare... hotărăşte-te.

— Dar...

— Încearcă; ce rişti?

— Nimic, dar nu pot să cred că toate astea să fie

adevărate. Şi apoi, nu ştiu dacă pot să...

Nini-Moulin se duse la geam, îl deschise şi-i spuse lui Rose Pompon care se apropie repede:

— Ia te uită... jos, la poartă...

— O trăsură... zău că e o trăsură! Ce bine trebuie să fie înăuntru!

— Trăsura asta e a dumitale. Te aşteaptă.

— Cum? Pe mine? Va trebui să mă hotărăsc aşa de repede?

— Sau te hotărăşti acum sau nu te mai hotărăşti deloc.

— Astăzi?

— Chiar acum.

— Dar unde mă duci?

— Parcă eu ştiu? (Şi de data asta Dumoulin spunea adevărul). Vizitiul a primit ordine şi ştie ce are să facă.

— Ştii că toate astea sunt foarte caraghioase? Dar, în definitiv, n-o să mă mănânce nimeni. Dă-mi mantaua.

— Ce manta, răspunse Nini-Moulin, căutând încă o dată în buzunar, adevărată desagă, şi scoţând un şal frumos de caşmir, pe care îl puse pe umerii lui Rose Pompon.

— Un şal de caşmir! exclamă fata, nemaiputând de bucurie; apoi zise cu un curaj eroic: s-a isprăvit, o s-o fac şi pe asta.

Rose Pompon coborî sprintenă scările şi se urcă mândră în trăsură cu Nini-Moulin.

— Să mă ia dracu’ dacă ştiu ce-o să iasă din toate astea, îşi zise Jacques Dumoulin, în timp ce trăsura se depărta

repede pe strada Clovis. Mi-am îndreptat prostia şi puţin îmi pasă de rest.

Scena următoare se petrecea câteva zile după răpirea lui Rose Pompon de către Nini-Moulin. Domnişoara de Cardoville şedea visătoare în cabinetul de lucru tapiţat cu mătase verde şi mobilat cu o bibliotecă de abanos pe care se aflau câteva statui mari de bronz aurit. De jur-împrejur erau risipite o grămadă de cărţi noi de tot, de-abia tăiate: unele pe canapea, altele pe un gheridon, iar altele, între care şi nişte atlase cu ilustraţii, erau aruncate pe covorul luxos. Ciudat lucru; toate aceste cărţi, de diferite formate şi de diferiţi autori, tratau acelaşi subiect.

Atitudinea lui Adrienne trăda o adâncă descurajare; avea obrajii palizi, iar în jurul ochilor negri voalaţi avea cearcăne vinete, ceea ce le dădea o expresie de adâncă tristeţe... Multe motive cauzaseră această tristeţe; între altele şi dispariţia lui Mayeux. Fără să creadă propriu-zis în perfidiile lui Rodin, Adrienne simţea o puternică strângere de inimă, gândindu-se că această fată, în care avusese atâta încredere, fugise din casa ei primitoare, fără să-i lase măcar un cuvânt de recunoştinţă, într-adevăr, nu i se arătase biletul pe care îl lăsase Mayeux pe masă. Nu i se vorbise decât despre hârtia de cinci sute de franci găsită pe birou. Deodată se auzi zgomotul unei uşi care se deschise şi se închise. Zgomotul acesta îi întrerupse brusc gândurile domnişoarei de Cardoville. Era Georgette, care intră şi zise:

— Domnişoara poate să-l primească pe domnul conte de

Montbron?

— Să poftească!

Contele de Montbron era un om de şaizeci de ani. În tinereţe fusese unul dintre cei mai strălucitori în societate. Pe vremea când îl prezentăm cititorilor, era încă un om căruia îi plăcea să trăiască şi să joace. Avea înfăţişarea fină şi ironică. Avea maniere foarte alese, dar avea şi un pic de impertinenţă agresivă când nu-i plăcea cineva.

Cum intră, contele se duse să sărute mâna domnişoarei de Cardoville cu o familiaritate părintească.

— Aşa! îşi zise domnul de Montbron, să încercăm acum să aflăm ceea ce ne interesează, ca să evităm poate pe viitor supărări cu mult mai mari.

El o privi câtva timp pe fată, apoi dădu din cap cu un oftat de părere de rău şi zise:

— Fetiţă dragă, nu sunt mulţumit.

— Ai vreo durere de inimă?...

— Am o durere de inimă, şi dumneata eşti cauza; supărarea mea provine tocmai din faptul că îţi neglijezi frumuseţea. De câteva zile ai cine ştie ce necaz, sunt sigur.

— Dragă domnule de Montbron, nu sunt tristă şi n-am niciun necaz; am să-ţi spun chiar cu o lipsă de modestie cam trufaşă: niciodată nu mi-am părut aşa de frumoasă.

— Vrei să spui că eşti mândră de trăsăturile dumitale, pentru că eşti mândră de suferinţele inimii? zise domnul de Montbron, cercetând-o pe Adrienne cu atenţie. Fie şi aşa; asta îmi dă dreptate când spun că ai o supărare. Stărui,

pentru că îmi pare rău, zise contele plin de interes.

— Fii liniştit; sunt cum nu se poate mai fericită, căci în fiecare clipă mă complac cu ideea că la vârsta mea sunt liberă, absolut liberă.

Domnul de Montbron făcu deodată o mişcare bruscă şi o privi pe domnişoara de Cardoville cu o expresie de adâncă mi rare. De câteva minute, continuând să vorbească cu Adrienne el luase la întâmplare două, trei din volumele împrăştiate pe canapea, şi tot la întâmplare aruncase ochii asupra lor.

Cel dintâi volum avea drept titlu: Istoria modernă a Indiei; al doilea: Călătorie în India; al treilea: Scrisori asupra Indiei. Din ce în ce mai surprins, domnul de Montbron îşi continuă cercetările şi văzu istoriile astea indiene completându-se printr-un al patrulea volum: Plimbări în India; al cincilea: Amintiri din Industan, şi al şaselea: Notele unui călător în Indiile orientale.

Aşa se explică surpriza pe care domnul de Montbron nu şi-o mai putu stăpâni mult. Adrienne văzu din felul cum o privea cât îi era de mare mirarea. Ea uitase cu totul de existenţa volumelor acuzatoare cu care era înconjurată, şi de ciudă roşi uşor. Dar îndată caracterul ei hotărât învinse tulburarea trecătoare; fata îi zise domnului de Montbron:

— De ce te miri, dragă conte?

— Nu te supăra, dar ceea ce văd mă miră.

— Şi ce vezi?

— Urmele unei preocupări destul de serioase, destul de

mari şi destul de noi pentru tot ce e în legătură cu India, răspunse domnul de Montbron, apăsând încet pe fiecare cuvânt şi aruncând o privire pătrunzătoare asupra fetei. Acum caut pricina acestei patimi neaşteptate.

— A acestei patimi geografice? zise domnişoara de Cardoviile întrerupându-l pe domnul de Montbron. Poate că găseşti această pasiune cam prea serioasă pentru vârsta mea, dar trebuie să-ţi petreci cu ceva timpul... apoi am un văr indian puţin cam prinţ şi mi-a venit gustul să-mi fac şi eu o idee de ţara asta fericită, de unde mi-a sosit o rudă aşa de sălbatică.

Ultimele cuvinte fură pronunţate cu atâta amărăciune, încât domnul de Montbron fu mişcat, se mai uită cu atenţie la Adrienne şi-i spuse:

— Mi se pare că vorbeşti despre prinţ cu oarecare nemulţumire.

— Ba nu, vorbesc cu indiferenţă.

— Cred că ar merita alt sentiment, căci este nenorocit, zise contele cu glas convins. L-am văzut acum două zile şi mi se rupea inima.

— Şi ce-mi pasă mie de asta? zise Adrienne nerăbdătoare.

— Aş fi dorit ca acele chinuri atât de crude să-ţi facă cel puţin milă, răspunse contele grav.

— Mie... milă! exclamă Adrienne cu mândrie şi revoltă.

Dar apoi se stăpâni şi zise indiferentă:

— Vrei să glumeşti? Nu-mi ceri serios să mă interesez de

chinurile de dragoste ale prinţului dumitale?

Ultimele cuvinte ale lui Adrienne erau pline de un dispreţ atât de tăios, trăsăturile sale palide trădară o trufie atât de amară, încât domnul de Montbron zise cu tristeţe:

— Aşadar, este adevărat; nu m-am înşelat. Văd bine că nu mai este nicio speranţă pentru nenorocitul de copil.

Adrienne făcu o mişcare.

— N-ai ce să tăgăduieşti; paloarea dumitale, tristeţea dumitale de câteva zile, indiferenţa pentru prinţ, toate astea mi-o dovedesc că iubeşti.

Domnişoara de Cardoville, jignită de felul în care vorbea contele despre un sentiment pe care presupunea că îl are, reluă cu demnitate şi trufie:

— Domnule de Montbron, felul dumitale de a vorbi mă miră.

— Ei, draga mea, dacă mă folosesc de tristul privilegiu pe care mi-l dă experienţa, dacă ghicesc, dacă îţi spun că iubeşti, dacă merg aproape până la a-ţi reproşa iubirea, este pentru că e vorba de viaţa şi moartea acestui sărman prinţ, care, după cum ştii, mă interesează acum ca şi cum ar fi fiul meu. Este imposibil să-l cunoşti fără să-i porţi cel mai mare interes!

— Ar fi ciudat, zise Adrienne cu şi mai multă răceală şi ironie amară, ca dragostea mea, admiţând că aş avea vreo dragoste, să aibă o influenţă aşa de stranie asupra prinţului Djalma. Ce-i pasă lui pe cine iubesc eu?

— Ce-i pasă! Draga mea, dă-mi voie să-ţi spun că

dumneata eşti aceea care glumeşti şi încă cu multă cruzime. Cum, acest biet nenorocit de copil te iubeşte cu toată patima oarbă a primei sale iubiri; de două ori a vrut să-şi ia viaţa din cauza acestui chin teribil pe care i-l pricinuieşte patima lui pentru dumneata, iar dumneata găseşti ciudat că dragostea dumitale pentru un altul este o chestie de viaţă şi de moarte pentru dânsul!

— Atunci mă iubeşte? exclamă fata cu un accent cu neputinţă de redat.

— Până la moarte, îţi spun. L-am văzut doar.

Adrienne făcu o mişcare de uimire; din palidă cum era, deveni stacojie. Emoţia îi era aşa de vie, încât stătu câteva momente fără să poată vorbi şi îşi duse mâna la inimă, ca şi cum ar fi vrut să-i astâmpere bătăile. Domnul de Montbron, speriat de această bruscă, schimbare la faţă a lui Adrienne, de contractarea crescândă a trăsăturilor ei, se apropie repede de ea şi îi zise:

— Doamne, fetiţă dragă, dar ce ai?

În loc să-i răspundă, Adrienne îi făcu semn cu mâna ca să-l liniştească. Într-adevăr, contele se linişti, căci chipul fetei, cu puţin înainte contractat de durere, ironie şi dispreţ, acum părea că reînvie, cuprins de emoţiile cele mai plăcute, cele mai drăgălaşe. Dar apoi fata fu iar cuprinsă de chinuri:

— Oare sunt adevărate cele ce-mi spui?...

— Că prinţul Djalma te iubeşte ca un smintit? Vai! e prea adevărat!

— Atunci ce e cu femeia aceea?... întrebă Adrienne, ca şi cum acest cuvânt i-ar fi ars buzele.

— Care femeie?

— Aceea care a fost pricina sfâşierii dureroase a inimii sale.

— Femeia aceea? Cine vrei să fie, dacă nu dumneata? Pe onoarea mea, crede-mă pe mine, am destulă experienţă. Niciodată n-am văzut o pasiune mai sinceră şi mai emoţionantă.

— Nu-i aşa că niciodată n-a avut în gând altă dragoste decât pe a mea?

— Ei! Niciodată.

— Şi totuşi mie aşa mi s-a spus.

— Cine ţi-a spus?

— Domnul Rodin.

— Ţi-a spus că Djalma...

— Mi-a spus că la două zile după ce m-a văzut pe mine s-a îndrăgostit nebuneşte de cineva.

— Domnul Rodin ţi-a spus asta? exclamă domnul de Montbron lovit deodată de un gând. Dar tot el i-a spus şi lui Djalma că dumneata iubeşti pe cineva.

— Eu!

Da, şi tocmai asta face nenorocirea bietului băiat.

Şi tot asta face şi nenorocirea mea.

Atunci îl iubeşti şi dumneata tot atât cât te iubeşte şi el? esclamă domnul de Montbron transpus de bucurie.

— Dacă îl iubesc!... zise domnişoara de Cardoville.

În acest moment, Adrienne fu întreruptă de o bătaie uşoară la uşă: era Fleur.

— Ce este? întrebă domnişoara de Cardoville.

— A venit domnul Rodin şi n-a vrut să intre, căci se teme să n-o deranjeze pe domnişoara. A spus că se întoarce peste o jumătate de oră. Sau poate domnişoara vrea să-l primească acum?

— Da, da, zise contele lui Fleur; pofteşte-l înăuntru. Nu-i aşa? o întrebă el apoi pe Adrienne.

— Ba da, zise Adrienne şi un fulger de indignare îi trecu prin ochi, gândindu-se la perfidia lui Rodin.

— Ce ticălos bătrân! Niciodată n-am avut încredere în gâtul ăsta sucit, zise domnul de Montbron.

Cum ieşi Fleur, Adrienne se apropie de domnul de Montbron cu paşi uşori; părea mai înaltă, mergea cu pas uşor, triumfătoare, fermecătoare.

— Şi când o să-l văd?

— Chiar mâine; trebuie să-l pregătesc pentru o asemenea fericire. O bucurie neaşteptată la o fire aşa de aprinsă poate fi teribilă.

Adrienne rămase o clipă gânditoare, apoi zise:

— Da, mâine, nu mai înainte: dar ce să facem acum până mâine?

— Vrei să omori timpul de acum până mâine... Iată o ocazie minunată: acum este ceasul două; la trei şi jumătate o să vină aici nepoata mea cu trăsura; ziua este aşa de frumoasă, încât o să fie o lume nebună la Bois de Boulogne.

O să faceţi o plimbare minunată; aerul, mişcarea au să-ţi potolească nervii; diseară o să te duc în India.

— În India?

— Într-o pădure sălbatică unde se aud răcnind lei, pantere şi tigri.

— Asta-i o glumă, dragă conte.

— Ba nicidecum. Când ai să te întorci de la plimbare ai să iei masa la nepoata mea şi pe urmă o să ne ducem la un spectacol foarte curios, care se dă la Poarta Saint-Martin. Un îmblânzitor dintre cei mai extraordinari prezintă animale absolut sălbatice, în mijlocul unei păduri şi organizează cu ele tigri, lei şi pantere – nişte lupte cumplite. Tot Parisul aleargă la aceste reprezentaţii şi tot Parisul are să te vadă astă-seară mai frumoasă şi mai încântătoare decât oricând.

— Primesc, primesc, zise Adrienne veselă ca un copil. Da, ai dreptate.

Domnişoara de Cardoville fu întreruptă de o nouă bătaie în uşă: era domnul Rodin. De la prima căutătură aruncată asupra domnişoarei de Cardoville şi a domnului de Montbron, Rodin îşi dădu seama că avea să se găsească într-o situaţie cam dificilă. Atitudinea lui Adrienne şi a contelui nu era nicidecum liniştitoare. Contele, când nu-i plăcea cineva, îşi arăta antipatia printr-o purtare de o impertinenţă agresivă; avea chiar faima unui număr impozant de dueluri. La vederea lui Rodin, trăsăturile sale luară deodată o expresie obraznică şi aspră. El stătea sprijinit cu coatele de cămin şi vorbea cu Adrienne. Când

intră Rodin, întoarse capul dispreţuitor peste umăr şi nici nu răspunse la salutul adânc al iezuitului.

Domnişoara de Cardoville se miră şi ea că la vederea acestui om nu simţi nicio mişcare de iritare sau de mânie. Flacăra luminoasă care îi ardea în inimă omora orice sentiment de răzbunare. Rodin se simţea nelalocul lui. Presimţea că între domnişoara de Cardoville şi contele de Montbron avea să petreacă un sfert de oră nu dintre cele mai plăcute. Focul fu deschis de conte, care întoarse capul peste umăr şi se adresă lui Rodin;

— Dumneata eşti, omule de bine?

— Vino mai aproape, domnule, vino mai aproape, zise şi Adrienne cu un surâs batjocoritor; dumneata, perla prietenilor, dumneata, modelul filosofilor, dumneata, duşmanul jurat al oricărei minciuni, am mii de complimente să-ţi fac.

— Primesc orice de la dumneata, dragă domnişoară, chiar şi complimentele nemeritate, zise iezuitul, silindu-se să surâdă şi arătându-şi astfel dinţii lui galbeni, urâţi. Pot să ştiu prin ce am meritat atâtea elogii?

— Prin pătrunderea dumitale, domnule, care este într-adevăr rară. Ai ghicit un secret plin de mistere fără număr. Ai putut citi în adâncul inimii unei femei, şi pătrunderea dumitale a avut cel mai fericit rezultat, poţi fi mândru.

— Şi adevărurile spuse de dumneata au făcut minuni, adăugă contele.

— Îi e plăcut inimii când a făcut un bine, chiar fără să-şi

dea seama, zise Rodin ţinându-se în rezervă şi spionând rând pe rând cu coada ochiului pe conte şi pe Adrienne. Aş putea să ştiu şi eu pentru ce lucru mă lăudaţi?

— Recunoştinţa mă sileşte să-ţi spun, zise Adrienne cu şiretenie. Ai descoperit şi i-ai spus prinţului Djalma că iubesc cu patimă pe cineva. Ei bine, poţi fi mândru de pătrunderea dumitale, e adevărat.

— Şi tot dumneata ai descoperit şi i-ai spus domnişoarei că prinţul Djalma iubeşte cu patimă pe cineva, zise contele. Ei bine, poţi fi mândru de pătrunderea dumitale, e adevărat.

Rodin îşi cam pierdu cumpătul şi se fâstâci.

— Acela pe care îl iubesc cu atâta patimă, zise Adrienne, este prinţul.

— Persoana pe care o iubeşte prinţul cu atâta patimă, zise şi contele, este domnişoara.

Descoperirile astea foarte neplăcute, şi făcute una după alta, îl uluiră pe Rodin, care rămase mut, gândindu-se la viitor.

— Acum înţelegi recunoştinţa noastră pentru dumneata? reluă Adrienne cu un ton din ce în ce mai batjocoritor. Mulţumită pătrunderii dumitale, mulţumită marelui interes pe care ni-l porţi, şi eu şi prinţul suntem lămuriţi asupra propriilor noastre sentimente.

Încetul cu încetul, iezuitul îşi recăpătă tot sângele rece. Dar liniştea sa aparentă îl irita grozav pe conte, care dacă n-ar fi fost şi Adrienne de faţă, ar fi dat altă întorsătură

ironiei.

— Este o greşeală aici, domnişoară dragă. N-am vorbit în viaţa mea despre sentimentul pe care îl poţi avea dumneata pentru prinţul Djalma...

— E drept, răspunse Adrienne. Printr-un scrupul de o discreţie desăvârşită, când îmi vorbeai de adâncul amor pe care îl simţea prinţul Djalma, împingeai rezerva şi delicateţea până acolo, încât, îmi spuneai că nu pe mine mă iubeşte.

— Şi acelaşi scrupul te făcea să-i spui prinţului că domnişoara de Cardoville iubeşte cu patimă pe altul decât pe el.

— Domnule conte, zise Rodin tăios, n-ar trebui să-ţi mai spun că am prea puţin chef să mă bag în intrigi amoroase.

— Aşa, dragă domnule, reluă contele cu dispreţ, nu ştii că sunt tot felul de mijloace pentru a-i pedepsi pe impertinenţi şi pe vicleni?

— Nu prea înţeleg, domnule conte, reluă Rodin cu cea mai mare nepăsare; 1) unde este curajul să ameninţi şi să numeşti impertinent pe un biet bătrân ca mine; 2)...

— Domnule Rodin, zise contele întrerupându-l pe iezuit: 1) un biet bătrân ca dumneata care face răul la adăpostul bătrâneţii pe care o necinsteşte este totodată laş şi rău şi merită o dublă pedeapsă; 2) cât despre vârstă, nu ştiam că vânătorii trebuie să se încline cu respect în faţa blănii cărunte a lupilor bătrâni şi oamenii în faţa părului alb al ticăloşilor bătrâni, dumneata ce crezi?

Rodin, tot nepăsător, îşi ridică pleoapele puhave, îndreptă abia o secundă ochiul lui mic de reptilă asupra contelui şi îi aruncă o privire rece şi ascuţită ca o săgeată; apoi pleoapa lividă căzu din nou peste pupila posomorâtă a acestui om cu faţa de cadavru.

— Pentru reproşurile care mi se fac, zise Rodin liniştit, am un fel foarte simplu de a răspunde, nu zic de a mă dezvinovăţi, căci nu mă dezvinovăţesc niciodată, chiar faptele mele se însărcinează să facă aceasta.

— Siguranţa pe care mi-o dai asupra dragostei prinţului, zise Adrienne cu un surâs fermecător, să te mântuiască de răul pe care ai vrut să mi-l faci. Vederea fericirii noastre să fie sin GURA dumitale pedeapsă.

— Poate că nu am nevoie nici de mântuire, nici de pedeapsă, aşa după cum am avut cinstea să spun domnului, viitorul o să-mi justifice faptele, dragă domnişoară.

— Neruşinatul sânge rece pe care îl ai nu ne înşală; toate astea sunt foarte clare, reluă contele. Nu se poate ca o perfidie aşa de josnică să fie un act izolat. Cine ştie dacă nu este şi aici im efect al urii pe care o are doamna de Saint-Dizier pentru domnişoara de Cardoville?

Adrienne ascultă cu mare atenţie, şi după o clipă de tăcere îi zise lui Rodin fără amărăciune, fără mânie, ci cu linişte şi seninătate:

— Se zice că dragostea fericită face minuni; sunt înclinată să cred că aşa e, căci după ce m-am gândit timp

de câteva minute, mi-am adus aminte de anumite lucruri şi iată că purtarea dumitale îmi apare acum sub o nouă lumină.

— Şi anume? întrebă Rodin.

— Ca să înţelegi punctul meu de vedere, dă-mi voie să insist asupra câtorva lucruri. Mayeux îmi era cât se poate de devotată şi îmi dăduse despre aceasta dovezi de netăgăduit. Mintea ei era aşa de nobilă ca şi inima ei. Deodată a dispărut în chip misterios de la mine, şi dacă ar fi atârnat de dumneata puteam să am cele mai josnice bănuieli contra ei. Domnul de Montbron are pentru mine o dragoste de tată, dar trebuie să mărturisesc că are foarte puţină simpatie pentru dumneata; de aceea ai încercat să-l ponegreşti în ochii mei. În sfârşit, prinţul Djalma încearcă un sentiment adânc pentru mine, şi dumneata întrebuinţezi cea mai josnică viclenie ca să ucizi acest sentiment. În ce scop lucrezi în felul acesta? Nu ştiu, dar de bună seamă într-un scop duşmănos.

— Mi se pare, domnişoară, zise Rodin cu asprime, că uiţi anumite servicii pe care ţi le-am făcut.

Nu vreau să tăgăduiesc că m-ai scos din casa doctorului Baleinier, dar câteva zile mai târziu tot aş fi fost scoasă de domnul de Montbron. De altfel, grija dumitale nu s-a mărginit la mine. Şi fiicele mareşalului Simon au fost scoase de dumneata, dar este de crezut că şi relaţiile domnului mareşal duce de Ligny ar fi făcut ceea ce ai făcut dumneata. Ai mers până acolo, încât ai înapoiat unui bătrân

soldat crucea împărătească, socotită de dânsul ca nişte moaşte sfinte: e foarte mişcător. În sfârşit, l-ai demascat pe abatele Aigrigny şi pe doctorul Baleinier, dar tocmai asta era să fac şi eu. Toate astea dovedesc că eşti un om foarte inteligent.

— Vai, domnişoară... zise Rodin smerit!

— Plin de mijloace inventive.

— Vai, domnişoară...

— Nu-i vina mea dacă în lunga noastră convorbire de la doctorul Baleinier ţi-ai dat pe faţă această superioritate care m-a izbit. Dar deoarece se poate să mergem amândoi către aceeaşi ţintă, pe căi diferite, în interesul nostru aş vrea să-ţi dau un sfat şi să-ţi vorbesc cu sinceritate.

Rodin o ascultase pe domnişoara de Cardoville cu o prefăcută nepăsare, ţinându-şi pălăria sub braţ, mâinile încrucişate pe piept şi învârtindu-şi degetele. Singura dovadă a încurcăturii în care îl puneau vorbele liniştite ale Adriennei era că pleoapele livide, plecate cu ipocrizie, se făceau din ce în ce mai roşii, atât de tare îi năvălise sângele în obraji. Totuşi el îi răspunse domnişoarei de Cardoville cu vocea sigură, înclinându-se adânc:

— Un sfat bun şi o vorbă sinceră sunt totdeauna foarte bi ne-venite.

— Vezi, dumneata, reluă Adrienne, începând să se aprindă, amorul fericit îţi dă o astfel de pătrundere, o astfel de energie, un astfel de curaj, încât îţi râzi de primejdii; descoperi cursele întinse, înfrunţi orice ură.

— Bravo, draga mea! zise contele cu bucurie, îl executăm pe de-a întregul.

— A! Este vorba de o execuţie? întrebă Rodin tot nepăsător.

— Ba nu, zise Adrienne surâzând, este o simplă conversaţie între o biată fată şi un bătrân filosof, om de bine. Presupune că multele servicii pe care mi le-ai făcut mie şi alor mei mi-au deschis deodată ochii, sau mai bine zis că nu ştiu ce presimţire mi-a lămurit o mie de împrejurări până acum nelămurite. Aşa, mi s-a dezvăluit că în loc să fii prietenul meu, eşti poate cel mai mare duşman al meu şi al familiei mele.

— Aşadar, trecem de la execuţie la supoziţie, zise Rodin tot nepăsător.

— Şi de la supoziţie la siguranţă, reluă Adrienne cu tărie. Cred că am fost câtva timp obiectul înşelăciunii dumitale, ţi-o spun fără ură, dar cu părere de rău. E dureros să vezi un om de inteligenţa dumitale, cu spiritul dumitale înjosindu-se până la astfel de uneltiri. Într-un cuvânt, domnule, te privesc de astăzi ca pe un duşman neîmblânzit şi primejdios, căci îţi întrevăd scopul, fără să ghicesc prin ce mijloace vrei să-l atingi. Fără îndoială că aceste mijloace vor fi demne de cele întrebuinţate în trecut. Ei bine, cu toate astea, nu mă tem de dumneata. Chiar de mâine familia mea va afla totul, şi uniţi vom şti să ne păzim. Nu încape îndoială că este vorba de acea enormă moştenire care era cât pe ce să ne fie sustrasă. Ce raport poate fi

între vina pe care ţi-o reproşez şi scopul absolut bănesc pe care îl ai? Habar n-am, dar dumneata singur mi-ai spus că duşmanii mei sunt atât de îndemânatici, vicleniile lor întotdeauna aşa de pe de departe, încât trebuie să te aştepţi la orice. Nu uit lecţia pe care mi-ai dat-o. Ţi-am promis sinceritate, cred că m-am ţinut de cuvânt.

— Sinceritatea ar fi imprudentă, dacă aş fi într-adevăr duşmanul dumitale, zise Rodin, cu aceeaşi nepăsare; dar acum aştept sfatul pe care mi l-ai promis.

— Sfatul o să fie scurt. Să nu încerci să lupţi contra mea, pentru că este ceva mai tare decât dumneata şi decât ai dumitale; este o femeie care îşi apără fericirea.

Adrienne rosti aceste din urmă cuvinte cu atât de mare încredere; ochii săi frumoşi străluceau de o atât de mare fericire, încât Rodin, cu toată îndrăzneala sa, fu speriat o clipă. Dar nu păru deloc intimidat şi după un moment de tăcere zise cu un aer de compătimire cam dispreţuitoare:

— Dragă domnişoară, este probabil că n-o să ne mai vedem niciodată. Să nu uiţi însă un lucru pe care ţi-l repet: eu nu mă dezvinovăţesc niciodată, viitorul va avea grijă să mă dezvinovăţească. Acestea fiind zise, sunt devotatul dumitale servitor...

Rodin o salută pe Adrienne, apoi se întoarse spre conte şi se înclină şi mai smerit în faţa lui:

— Domnule conte, cu tot respectul.

Abia ieşi Rodin, şi Adrienne se repezi la birou, scrise la iuţeală câteva cuvinte, pe o hârtie, lipi biletul şi-i zise

domnului de Montbron:

— N-o să-l văd pe prinţ decât mâine, dar vreau să-i scriu chiar acum, căci cu un duşman ca Rodin trebuie să te aştepţi la orice.

— Ai dreptate, dragă; dă-mi scrisoarea.

Adrienne îi dădu scrisoarea, şi contele de Montbron ieşi repede, pe atât de vesel pe cât de trist venise.

La patru ore după aceste diferite scene, o mulţime enormă se îngrămădise în jurul Porţii Saint Martin, ca să asiste la exerciţiile lui Morok, care trebuia să imagineze o luptă cu faimoasa panteră de Java numită Moartea. Dintr-o trăsură coborî Adrienne cu domnul şi doamna Morinval, nepoata domnului de Montbron. Trebuia să se întâlnească la teatru şi cu contele Montbron, pe care îl lăsaseră la club în trecere.

Sala imensă a teatrului Poarta Saint-Martin era plină de o mulţime nerăbdătoare. Tot Parisul se îngrămădea cu o curiozitate de nespus la reprezentaţiile lui Morok. Nu-i nevoie să mai spunem că îmblânzitorul de animale părăsise complet micul negoţ cu obiecte sfinte pe care îl făcuse cu atât succes la hanul Şoimul alb, lângă Lipsca.

Morok îşi termina toaleta într-o cabină care i se pusese la dispoziţie. Peste reţeaua de ochiuri şi peste zale, puse o pereche de pantaloni roşii foarte largi, strânşi în jurul gleznelor cu nişte cercuri de aramă aurită. Haina lungă de stofă brodată, neagră-aurie şi purpurie era strânsă la încheietura mâinilor tot prin nişte cercuri mari de aramă

aurită. Acest costum întunecat îi dădea îmblânzitorului o înfăţişare şi mai sinistră.

Într-un colţ al cabinei se afla Jacques Rennepont, zis Puşcă-Goală. El îl privea pe îmblânzitor cu un fel de admiraţie stupidă. Din ziua când incendiul mistuise fabrica lui Hardy, Jacques nu-l mai părăsise pe Morok şi petrecea noapte de noapte în chefuri, a căror influenţă nu-i afecta câtuşi de puţin organismul de fier al îmblânzitorului. Jacques însă începuse să sufere: trăsăturile i se schimbară grozav, obrajii i se scofâlciră, chipul i se făcu galben ca ceara, privirile îi erau uneori rătăcite, alteori scânteiau de un foc ascuns; toate trădau ravagiile desfrâului.

Dezvăţat de muncă, nu se mai putea lipsi de plăcerile grosolane şi se silea să înece în vin un rest de cinste care se mai revolta în sufletul lui. Jacques ajunsese să primească fără sfială pomana largă pe care i-o făcea Morok, care plătea pretutindeni cheltuielile destul de urcate ale orgiilor, dar nu-i dădea niciodată bani, ca să-l menţină totdeauna în dependenţă faţă de el.

Pe când Morok îşi termina toaleta, în dosul cortinei răsunară cele trei lovituri obişnuite, şi muzica începu uvertura, dar nimeni nu asculta. Sala era foarte animată. În afară de două avanscene de rangul întâi, una la dreapta, alta la stânga, toate celelalte locuri erau ocupate. Un mare număr de femei elegante umpleau lojile, atrase ca totdeauna de sălbăticia spectacolului.

Într-o avanscenă de rangul întâi se aflau domnul şi

doamna de Monrival, cu domnişoara de Cardoville. Aceasta ocupase locul de lângă scenă. Era fermecătoare. Ţinea în mână un buchet enorm, din cele mai rare flori de India. Doamna de Monrival stătea în celălalt capăt al lojei. Era îmbrăcată cu gust şi cu simplitate. Domnul de Monrival era un tânăr blond, foarte frumos şi foarte elegant. El stătea în picioare, în spatele femeilor. Îl aştepta din moment în moment şi pe domnul de Montbron. Avanscena de rangul întâi din faţa lui Adrienne rămăsese până atunci goală.

Scena reprezenta o uriaşă pădure de India. În fund se conturau copaci mari, exotici, pe masele colţuroase ale stâncilor prăpăstioase. La stânga spectatorului, chiar sub loja lui Adrienne, se vedea gaura unei peşteri mari şi adânci, pe jumătate ascunsă sub o îngrămădire de blocuri de granit, care păreau aruncate de vreo erupţie vulcanică. Peisajul acesta de o măreţie sălbatică era minunat imaginat. Adrienne, puţin aplecată în afara lojei, cu obrajii uşor coloraţi, cu ochii strălucitori, cu inima tremurândă, căuta să regăsească în acest tablou un peisaj despre care citise. Cufundată în amintirea peisajului, nu se mai gândea la cele ce se petrecuseră în jurul ei în sală.

Nici nu băgă de seamă când se deschise uşa lojei din faţă şi când intră un bărbat de vreo patruzeci de ani, cu tenul ars de soare. El aşează două scaune în rândul din faţă şi se uită o clipă de jur-împrejur în sală; deodată tresări şi ochii negri aruncară scântei. Omul ieşi imediat din lojă: era Faringhea. Apariţia lui pricinui în sală mirare şi curiozitate.

Atenţia publicului fu şi mai mare când în loja din care ieşise Faringhea intră un tânăr de o rară frumuseţe, îmbrăcat ca un indian, cu o haină lungă de caşmir alb cu mâneci largi şi cu un turban roşu pe cap cu dungi aurii, ca şi brâul în care scânteia un pumnal strălucitor de pietre scumpe. Tânărul acesta era Djalma. El rămase o clipă în picioare la uşă, aruncând din fundul lojei priviri aproape indiferente asupra sălii ticsite.

După aceea făcu câţiva paşi maiestuos, cu multă graţie, se aşeză nepăsător pe un scaun, întoarse capul spre uşă şi păru mirat că nu vede intrând o persoană pe care desigur că o aştepta. Persoana aceasta era o fată foarte drăgălaşă, blondă, îmbrăcată mai mult cu pompă decât cu gust şi din cale afară de decoltată. Desigur că cititorii au recunoscut-o pe Rose Pompon.

Faringhea intră şi el, închise uşa lojei şi se aşeză în spatele prinţului. Adrienne era tot cufundată în contemplarea pădurii indiene şi în amintirile sale gingaşe, de aceea nu dădu nicio atenţie noilor sosiţi.

Doamna de Monrival şedea drept în faţa lojei în care luaseră loc Faringhea, Djalma şi Rose Pompon şi observase imediat sosirea acestor personaje. Ea observă în primul rând cochetele excentrităţi ale lui Rose Pompon şi se plecă spre domnişoara de Cardoville şi-i spuse râzând:

— Dragă, ceea ce-i mai nostim aici nu se petrece pe scenă. Ia priveşte în faţa noastră.

— În faţa noastră! repetă Adrienne în neştire, întorcându-

se spre doamna de Monrival cu un aer mirat şi uitându-se încotro îi spusese.

Şi ce văzu?! Djalma şedea lângă o fată tânără, care îi dădea foarte prieteneşte să miroase buchetul. Izbită în inimă de un curent electric adânc, ascuţit, Adrienne se făcu galbenă ca ceara şi închise ochii timp de o clipă, ca să nu vadă. Dar deodată acestei senzaţii de durere îi urmă un gând teribil pentru dragostea ei şi pentru mândria ei.

— Djalma este aici cu această femeie, după ce a primit scrisoarea mea, îşi zise ea.

La gândul acestei sângeroase insulte, paloarea îi dispăru; faţa i se făcu roşie de ruşine şi de indignare. Zdrobită de realităţi îşi zicea:

— Rodin nu m-a înşelat!...

Totuşi avu puterea să-i răspundă doamnei de Monrival;

— Ce este aşa de curios în faţa noastră, dragă Julieto?

Doamna de Monrival nu băgă de seamă nici paloarea, nici roşeaţa fetei şi răspunse voioasă;

— Cum, dragă, nu-i vezi pe indienii care au intrat în loja din avanscenă... acolo, drept în faţa noastră?

— Da, da, văd, răspunse Adrienne cu vocea fermă.

— Ştii că e foarte drăguţă mititica aceea decoltată, cu braţele goale. Trebuie să aibă vreo şaisprezece sau şaptesprezece ani. Ia te uită ce impertinentă e! Poftim! Ne priveşte. Ia te uită cu câtă familiaritate pune mâna pe umărul Indianului, zise marchizul. Vrea să-l facă desigur şi pe el să vă admire.

Într-adevăr, Djalma, până atunci distrat de decorul care îi amintea de ţara lui, rămăsese nepăsător la agasările lui Rose Pompon, iar pe Adrienne n-o zărise încă.

— Ei! zise Rose Pompon agitându-se în lojă şi continuând s-o fixeze pe domnişoara de Cardoville, căci ea, nu marchiza, îi atrăgea atenţia, uite un lucru foarte rar... o femeie frumoasă cu păr roşu, dar e un roşu foarte frumos, trebuie să recunoaştem. Ia te uită şi dumneata, Făt-Frumos!

Zicând acestea, ea atinse uşor umărul lui Djalma, care tresări la aceste cuvinte, întoarse capul şi o zări şi el pe domnişoara de Cardoville.

Deşi fusese pregătit pentru această întâlnire, prinţul simţi o strângere de inimă atât de puternică, încât voi să se ridice, fără să ştie ce face, dar simţi pe umăr mâna de fier a lui Faringhea, care, aşezat la spatele lui, îi şopti repede în limba industană:

— Curaj... şi mâine femeia aceea va fi la picioarele tale. Adineauri a îngălbenit şi a roşit de gelozie; fii tare sau totul este pierdut.

— Mi se frânge inima, zise Djalma cu vocea înăbuşită, tot în limba indiană. Mâine o să mă urască de moarte.

— Da, dacă te vede acum slab şi laş. Nu mai poţi da înapoi. Uită-te bine la ea şi după aceea ia buchetul mititicăi şi du-l la buze. Ai s-o vezi atunci pe femeia aceasta aşa de mândră roşind şi îngălbenind ca adineauri. Atunci ai să mă crezi?

Djalma, adus la disperare, era dispus să încerce orice. El o privi un moment pe domnişoara de Cardoville drept în faţă, apoi luă cu mâna tremurătoare buchetul lui Rose Pompon, aruncă din nou privirile asupra lui Adrienne şi atinse buchetul cu buzele. Faţă de această înfruntare insultătoare, domnişoara de Cardoville nu-şi putu stăpâni o tresărire atât de bruscă şi de dureroasă, încât prinţul fu izbit.

— A ta este, îi spuse metisul; vezi cum s-a înfiorat de gelozie... a ta este; curaj! în curând o să te prefere înaintea acelui tânăr care stă în spatele ei, căci pe el credea ea că îl iubeşte până acum.

Nu mai este nevoie să spunem că scrisoarea lui Adrienne nu-i fusese predată prinţului. De trei zile de când domnul de Montbron nu-l mai văzuse pe Djalma, Faringhea îl convinsese că dacă s-ar preface că o iubeşte pe alta, ar învinge-o pe domnişoara de Cardoville. Cât despre prezenţa lui Djalma la teatru, Rodin ştia de la Fleur că stăpâna sa se ducea în seara aceea la Poarta Saint-Martin. Adrienne se simţea zdrobită. Omul pe care îl preţuise până atunci aşa de mult în sufletul ei, acela pe care îl admirase ca pe un erou şi ca pe un zeu, acela pe care îl crezuse cufundat într-o disperare atât de grozavă, încât mânată de cea mai mare milă îi scrisese cinstit pentru ca gingaşa speranţă să-i mai aline durerile, răspundea la o dovadă atât de mare de sinceritate şi de dragoste dându-se în spectacol în mod ridicol, cu o fiinţă nedemnă de el. Câte răni de nevindecat

pentru mândria lui Adrienne!

Deodată, un răcnet răguşit, prelung, răsunător, atrase atenţia spectatorilor. Toţi ochii se îndreptară spre peştera din stânga scenei, de sub loja domnişoarei de Cardoville. Un fior de curiozitate aprigă străbătu sala. Un al doilea răcnet, mai răsunător, mai adânc, care părea mai mânios decât cel dintâi, ieşi din subterana a cărei deschizătură era ascunsă pe jumătate sub nişte buruieni artificiale, uşor de dat la o parte. La auzul acestor sunete fioroase, Djalma tresări. Cu toate chinurile dragostei, ale geloziei şi ale urii care îl munceau, vederea acestei păduri, auzul acestor răcnete de panteră îi pricinuiră o emoţie adâncă, deşteptând amintirea patriei sale şi a vânătorilor ucigătoare.

În curând, mârâituri surde, ca un tunet îndepărtat, acoperiră aproape de tot sunetele stridente ale panterei: leul şi tigrul, Iuda şi Cain, îi răspundeau din fundul teatrului unde îşi aveau cuştile. La acest concert înspăimântător, lui Djalma i se aprinse sângele în vene şi ochii începură să-i strălucească de un foc sălbatic. Cu capul uşor plecat înainte, cu mâinile încleştate pe marginea lojei, tot corpul îi tremura convulsiv. Nu mai vedea nici spectacolul, nici teatrul, nici pe Adrienne: era în pădure la el acasă şi simţea apropierea tigrului.

— Uite-l! Uite-l! murmură mulţimea aproape într-un glas.

Apăruse Morok în fundul teatrului, purtând un arc şi o tolbă plină cu săgeţi. El coborî încet stâncile închipuite, care

se micşorau din ce în ce spre mijlocul scenei. Din când în când se mai oprea brusc, părând că înaintează cu mare băgare de seamă.

— Doamne! Adrienne!... exclamă marchiza neputându-şi stăpâni un strigăt de groază şi apucând-o pe domnişoara de Cardoville de braţ, ca şi cum ar fi vrut să o tragă spre ea, o vezi?

Cu mâna tremurătoare, ea arătă deschizătura peşterei. Adrienne se plecă înainte şi privi.

— Eşti nebună de te sperii aşa, dragă, zise marchizul soţiei sale. Pantera este cât se poate de bine legată în lanţuri şi chiar de-ar fi să-şi rupă lanţurile, ceea ce este imposibil, aici tot n-ar putea să ne ajungă.

Prin sală trecea o rumoare de curiozitate şi de nerăbdare. Pantera neagră dădu la o parte cu pieptul buruienile artificiale şi apăru dintr-odată. Îşi lungi de două ori capul turtit, luminat de doi ochi galbeni, plini de foc, apoi deschise pe jumătate botul roşu, scoase un nou răcnet şi arătă două şiruri de colţi puternici. La gât avea un laţ dublu de fier şi un colier tot de fier, vopsite în negru, care se confundau cu părul de abanos şi cu umbra peşterei. În felul acesta iluzia era completă; grozavul animal părea că este în libertate în vizuina lui.

În momentul acela, Morok era în faţa publicului şi trebuia să străbată toată scena ca să ajungă la intrarea în peşteră. El se opri o clipă, potrivi o săgeată în arc, se puse în genunchi în dosul unei stânci şi ochi mult timp. Săgeata

şuieră şi se pierdu în adâncimea peşterei unde se retrăsese pantera, după ce-şi arătase o clipă capul ameninţător. Abia dispăru săgeata, şi Moartea, iritată înadins de Goliat, care stătea ascuns, scoase un răcnet de mânie, ca şi cum ar fi fost lovită. Atunci Morok aruncă arcul, scoase un pumnal de la brâu, îl apucă între dinţi şi începu să se târască pe coate şi pe genunchi, ca şi cum ar fi vrut să surprindă pantera în vizuină. Ca să creeze iluzia şi mai puternic, Moartea, iritată din nou de Goliat, care o lovea cu o vargă de fier, scotea răcnete înfricoşătoare din fundul subteranei.

Înfăţişarea sumbră a pădurii abia luminată de reflexe roşiatice era de mare efect; urletele furioase ale panterei, gesturile, atitudinea, fizionomia lui Morok, toate astea erau aşa de pline de teroare, încât sala întreagă, cuprinsă de fiori, rămase într-o tăcere adâncă. S-ar fi spus că un fior de spaimă îi cuprinsese pe spectatori. Momentul era hotărâtor. Morok, lăsat pe vine, cu pumnalul în mână, urmărea cu ochii toate mişcările Morţii. Aceasta răcnea iritată şi deschidea botul enorm, parcă era gata să-şi apere intrarea în vizuină. Morok parcă aştepta numai momentul să se arunce asupra ei.

Ce primejdie este o astfel de atracţie. Adrienne împărtăşi fără voia ei sentimentul de curiozitate chinuitoare amestecat cu teamă, care făcea să bată toate inimile. Aplecată ca şi marchiza deasupra balustradei, cu privirea aţintită asupra acestei scene de un interes atât de înspăimântător, fata ţinea în mână un buchet indian pe

care îl avusese de la început.

Deodată Morok scoase un strigăt sălbatic şi se repezi asupra Morţii, care răspunse printr-un strigăt tot aşa de sălbatic şi se repezi asupra stăpânului său cu atâta furie, încât Adrienne speriată, crezând că omul era pierdut, se dădu pe spate şi îşi ascunse obrajii între mâini.

Atunci buchetul îi căzu din mână, ajunse pe scenă şi se rostogoli chiar în peştera unde se lupta pantera cu Morok. Iute ca fulgerul, sprinten ca tigrul, cedând iubirii şi avântului sălbatic, aţâţat de mugetele panterei, Djalma, dintr-o săritură fu pe scenă, scoase pumnalul şi se repezi în peşteră, ca să ridice buchetul lui Adrienne. În această clipă, un strigăt înspăimântător al lui Morok rănit chemă în ajutor. Pantera, mai furioasă încă la vederea lui Djalma, făcu o sforţare disperată ca să-şi rupă lanţul. Văzând că nu poate, se ridică pe labele de dinapoi, ca să-l cuprindă pe Djalma care se afla chiar în faţa ghearelor ei ascuţite. Djalma lăsă capul, căzu în genunchi şi îi implântă în două rânduri pumnalul în burtă, cu repeziciunea unui fulger; numai aşa scăpă de moarte. Pantera răcni şi căzu cu toată greutatea asupra prinţului. Timp de o clipă, cât dură această agonie, nu se văzu decât o masă nedesluşită şi vie de membre negre şi de haine albe pline de sânge. În sfârşit Djalma se ridică palid, însângerat, rănit. În picioare, cu ochii scânteietori, cu piciorul pe cadavrul panterei, ţinând în mână buchetul lui Adrienne, aruncă asupra ei o privire care spunea tot amorul lui nebunesc. Numai atunci simţi

Adrienne că forţele o părăsiseră, până atunci un curaj supraomenesc îi dăduse puterea să asiste la peripeţiile grozave ale acestei lupte.

CAPITOLUL 16
HOLERA

Noaptea. Luna străluceşte, stelele sclipesc pe cerul de un senin melancolic. Şuierăturile ascuţite ale vântului de nord mătură cu suflul lor aspru şi ţipător înălţimile din Montmarte. În vârful cel mai înalt al colinei stă un om în picioare. Umbra lui mare se proiectează pe terenul pietros luminat de lună. Călătorul priveşte uriaşul oraş care se întinde la picioarele lui... Parisul, a cărui siluetă neagră îşi profilează turnurile, cupolele, domurile şi clopotniţele pe seninătatea orizontului.

— Nu, zicea călătorul, asta nu se va întâmpla. E destul de două ori. Sunt cinci secole de când mâna răzbunătoare m-a împins din fundul Asiei aici. Călător solitar, lăsasem în urma mea mai mult doliu, mai multă disperare şi mai mulţi morţi decât ar fi lăsat armatele a o sută de cuceritori pustiitori. Am intrat în acest oraş şi a fost şi el decimat. Acum două secole mâna nemiloasă care mă împinge prin lume m-a adus iar aici ca şi de rândul celălalt; şi de data asta plaga pe care o port cu mine a pustiit oraşul şi a atins întâi pe fraţii mei, sleiţi de oboseală şi mizerii. Şi iată că pentru a treia oară, de cinci sute de ani încoace, sunt în vârful uneia din colinele care se înalţă deasupra oraşului. Poate că şi de data asta aduc cu mine spaima, dezolarea şi moartea. Şi oraşul acesta, îmbătat de zgomotul bucuriilor sale, al

serbărilor sale nocturne, nu ştie... vai! nu ştie că eu sunt la porţile lui.

Fără îndoială că mânia Domnului se potoleşte. Poate că prezenţa mea aici este o ameninţare cu care vrea să-i anunţe pe cei pe care vrea să-i sperie. Căci, vai! cei şapte coborâtori ai surorii mele sunt, în sfârşit, reuniţi în acest oraş. Şi tocmai eu să le aduc moartea! Moartea în loc de ajutorul grabnic pe care îl aşteaptă! Femeia aceea care aleargă şi ea ca şi mine de la un capăt la altul al lumii, după ce a sfărâmat încă o dată urzelile duşmanilor lor, şi-a urmat calea fără sfârşit. În zadar a presimţit că nenorociri mari îi ameninţă din nou pe cei ce sunt ai mei prin legături de sânge. Mâna nevăzută care mă împinge goneşte din faţa mea pe femeia rătăcitoare. Când glasul ei a ajuns până la mine, simţeam... coborâtorii surorii mele erau din nou expuşi unor nemaispuse primejdii. Şi primejdiile cresc încă... Spune, Doamne! urmaşii surorii mele vor scăpa, oare, de fatalitatea care apasă de atâtea veacuri asupra neamului meu? O să mă ierţi pe mine prin ei? Sau ai să mă pedepseşti prin ei?

Zicând aceste cuvinte, călătorul căzu în genunchi şi ridică spre cer mâinile rugătoare... Deodată, vântul urlă cu mai multă putere; şuierăturile sale ascuţite se prefăcură în vijelie. Călătorul tresări şi strigă cu vocea plină de spaimă:

— Doamne, vântul morţii mugeşte cu furie; mi se pare că vârtejul lui mă ia pe sus.

— MERGI!

— O! Plaga asta! Plaga asta grozavă trebuie să o duc iar aici în oraş!... îndurare!

— MERGI! MERGI!

— Pământul îmi fuge de sub picioare şi îmi rămâne în urmă. Am şi ajuns la porţile oraşului... O! îndurare pentru acest oraş adormit! Să nu se deştepte în strigăte de spaimă, de disperare şi de moarte!

— MERGI! MERGI! MERGI!

După ce noii sosiţi schimbară formulele de politeţe, cardinalul îi zise părintelui de Aigrigny:

— Să vorbim despre părintele Rodin. Fii sincer: ce crezi despre el?

— Preasfinţia voastră îi cunoaşte capacitatea, zise părintele de Aigrigny cu un aer de mironosiţă. Ştiţi bine că a fost însărcinat la Roma să...

— Să te înlocuiască; ştiu. Dar ce fel de caracter are? Putem avea absolută încredere în el?

— Este un om aşa de închis, aşa de tainic, zise Aigrigny şovăind, încât e greu de spus.

— Crezi că e ambiţios? Nu crezi că ar fi în stare să aibă şi alte ambiţii decât să lucreze pentru cea mai mare glorie a companiei? Dacă devotamentul său pentru ordin ascunde vreun gând secret, trebuie s-o ştim, căci, cu influenţele pe care şi le-a câştigat la Roma, ar putea deveni într-o bună zi foarte de temut.

— Ei bine, zise Aigrigny târât de gelozie contra lui Rodin, trebuie să mărturisesc că preasfinţia voastră nu se înşală.

Cred că...

În acest moment, doamna Grivois intră discret, făcu un semn prinţesei, care îi răspunse printr-un alt semn, ieşi şi imediat îl introduse pe Rodin. La vederea lui, cei doi prelaţi şi părintele de Aigrigny se ridicară fără voie, până într-atât le impuse superioritatea reală a acestui om. Rodin era tot aşa de murdar îmbrăcat ca totdeauna; pe covor rămâneau urme de noroi acolo unde pusese el piciorul. Dar nu mai avea atitudinea umilă şi smerită de altă dată, ci înaintă cu capul sus spre masa la care se aflau preasfinţiile lor. Se simţea între ai săi, dar simţea că îi stăpâneşte.

Tocmai vorbeam despre dumneavoastră, zise cardinalul.

— Şi ce spuneaţi?

— Tot binele care se poate spune despre un om ca dumneavoastră.

— Dacă am vorbi despre afaceri? întrerupse brusc Rodin, ca un om deprins să comande.

— Atunci vă ascultăm; aţi ales ziua aceasta pentru a ne vorbi despre marea afacere Rennepont.

— Da, imediat, mai întâi am să-i spun o vorbă doamnei prinţese: Am trimis vorbă doctorului Baleinier să vină aici, căci este necesar să-l punem la curent cu anumite lucruri.

Aigrigny stătea ca pe jăratic. După ce se suci şi se răsuci câtva timp, luă cuvântul:

— N-o să rog pe preasfinţia voastră să fiţi judecător între mine şi părintele Rodin; Roma a vorbit, m-am supus, dar o să vă rog să raportaţi întocmai părintelui nostru general

câteva răspunsuri pe care o să le cer părintelui Rodin.

Prelatul se înclină. Rodin privi acru pe Aigrigny şi zise;

— E lucru judecat, la ce bun să mai deschidem iar vorba?

— Nu ca să mă dezvinovăţesc, ci ca să precizez mai exact unele lucruri faţă de preasfinţia sa.

— Atunci vorbeşte, dar repede, căci n-am timp prea mult.

— Sfinţia voastră, zise Aigrigny adresându-se lui Rodin, m-a blamat pentru felul cum am condus afacerea moştenirii: recunosc că interesele noastre au fost în mare primejdie, dar aceasta numai graţie unei împrejurări supranaturale, fără de care totuşi averea Rennepont ar fi fost a noastră. Acum pot îndrăzni să întreb pe sfinţia voastră ce...

— Ce am făcut eu mai mult decât dumneata, vrei să zici? Da?

— Da.

— Mărturisesc, zise Rodin cu un rânjet drăcesc, că pe cât de mari lucruri ai făcut dumneata, pe atât de mici şi de neînsemnate am făcut eu. Ei, da! Eu, care îndrăzneam să mă dau drept un om cu vederi largi, nici nu poţi să-ţi închipui ce meserie meschină fac de şase săptămâni. Aşa cum mă vedeţi, am stat de vorbă cu o grizetă, am vorbit despre emanciparea femeii cu o fată cam ţicnită, l-am lăudat pe Napoleon în faţa unui soldat imbecil, mi-am exprimat speranţa că fiul lui Napoleon ar putea ajunge la tronul Franţei, faţă de un mareşal care are capul gol ca o trompetă de război. Mai mult decât atât: am vorbit despre

dragoste cu un tigru sălbatic.

Aigrigny începu să regrete că adusese vorba despre aceste lucruri.

— Mi-aş permite să vă întreb...

— Să mă întrebi unde am ajuns? N-ai decât să te uiţi şi ai să vezi pe fata aceea acum şase săptămâni frumoasă şi mândră, palidă prăpădită, rănită de moarte. Am izbutit chiar s-o conving pe fată că nu-i destul să ucizi pantere negre ca să dovedeşti că eşti delicat, sensibil şi credincios.

— Şi ce rezultă de aici pentru afacerea Rennepont? întrebă cardinalul cu multă curiozitate.

— Rezultă că cel mai mare duşman al nostru este rănit de moarte şi părăseşte câmpul de luptă. Mi se pare că e ceva asta...

— Fie, zise Aigrigny, dar rana pe care o poartă în inimă n-o va împiedica să moştenească?

— De unde ştii?... Apoi Hardy, care trăia pentru trei lucruri: pentru lucrători, pentru prieteni şi pentru iubita lui, a primit trei săgeţi în inimă şi e doborât.

— Foarte bine, zise Aigrigny care nu ceda decât pas cu pas, dar acum nu mai are nimic, va fi cu atât mai lacom de moştenire.

Argumentul acesta păru atât de serios, încât amândoi prelaţii îl priviră cu interes pe Rodin. Acesta în loc să răspundă, se ridică, se apropie de bufet şi deşi dispreţuia orice băutură, luă o sticlă de vin şi îşi turnă un pahar: de câteva minute simţea fiori neînţeleşi, apoi o slăbiciune şi o

ameţeală de care i se părea că ar scăpa dacă ar bea puţin vin. După ce îşi şterse gura cu dosul mâinii sale murdare, se întoarse la masă şi răspunse:

— Crezi că Hardy se gândeşte la bani? Parcă se mai gândeşte la ceva? Totul este mort într-însul. E un om bun, foarte bun, pe atât de bun pe cât e de slab; acum rămâne ca dumneata, părinte de Aigrigny, să faci ce mai rămâne de făcut.

— Eu? zise celălalt mirat.

— Da, şi... Rodin îşi trecu mâna pe frunte şi şopti: Ciudat!

— Ce-i? zise prinţesa cu interes.

— Nimic, răspunse Rodin tresărind, probabil că vinul... nu sunt obişnuit să beau... Mă doare capul, dar o să treacă. Acum să vorbim despre fiicele mareşalului Simon. Sunt din zi în zi mai triste, căci mareşalul, de la moartea tatălui său, este chinuit între două gânduri contrare: astăzi se crede dezonorat dacă face aşa, mâine se crede dezonorat dacă face altfel. Iar soldatul este mai slab decât un copil. Cine mai rămâne din toată familia asta spurcată? Jacques Rennepont? întreabă-l pe Morok în ce stare l-au adus orgiile. Iată bilanţul. Aceşti şase inşi uniţi, acum şase săptămâni ar fi fost o lume de energie, de forţă şi prin urmare de primejdie pentru noi, iar astăzi sunt nişte zdrenţe omeneşti.

Pe măsură ce vorbea, Rodin se schimba tot mai mult la faţă, iar vocea nu mai era a lui. Tenul lui de mort se colora din ce în ce, dar nu în mod egal, ci cu pete. Şi mai ciudat

lucru: ochii i se făceau din ce în ce mai strălucitori, dar totodată se adânceau în orbite. Vocea îi vibra sacadată, stridentă, şuierătoare. Rodin nu părea că îşi dă seama de schimbarea aceasta, dar ceilalţi îl priveau cu spaimă. Rodin socoti că erau efectele oboselii, deoarece petrecuse o parte din noapte scriind; se duse la bufet şi, voind să remedieze răul lui, îşi turnă încă un pahar, pe care îl înghiţi dintr-odată, apoi se întoarse iar spre ceilalţi.

Cu toţii erau convinşi de explicaţiile lui Rodin şi cuprinşi de un fel de admiraţie şi de teamă. Chiar şi părintele de Aigrigny simţea la fel cu ceilalţi.

— Îmi dau seama că adineauri m-am pripit, zise el, şi că mulţumită măsurilor luate de dumneata succesul este asigurat.

— Asta este exagerat, zise Rodin. Pentru moment patimile sunt încă în fierbere, dar momentul este critic.

Rodin nu putu isprăvi vorba, şi îşi duse mâinile la cap scoţând un strigăt de durere.

— Ce aveţi? întrebă Aigrigny. De câteva minute vă îngălbeniţi din ce în ce mai tare.

— Nu ştiu ce am, zise Rodin cu vocea cavernoasă. Mă doare capu’ din ce în ce mai tare şi sunt ameţit. Dar nu-i nimic, nu sunt aşa de gingaş. N-am prea dormit noaptea, se vede că mă doboară oboseala.

Rodin se întrerupse iar. Fruntea îi era lac de apă, simţea cun îi fug picioarele de sub el şi, oricât de încăpăţânat era, trebui să se declare învins:

— Într-adevăr, nu mă simt bine. Şi doar de dimineaţă eram sănătos ca totdeauna... tremur şi mi-e frig. Dar nu-i nimic, m-am încălzit la foc, o să treacă. După cum spuneam, dumneata, părinte de Aigrigny, poţi să ne serveşti foarte mult, şi dumneavoastră doamnă prinţesă, căci...

Rodin se întrerupse iar. De data asta scoase un strigăt ascuţit, căzu pe scaunul cel mai aproape de el, capul îi căzu pe spate, îşi apăsă mâinile pe piept şi strigă:

— Vai cum mă doare!...

Atunci se întâmplă ceva îngrozitor: trăsăturile schimbate ale lui Rodin se descompuseră de parcă ar fi fost un cadavru. Ochii i se injectară de sânge şi păru că se înfundă în orbite. Toate oasele feţei se zgârciră, toţi muşchii se întinseră, iar pielea moale, umedă şi rece se făcu verde. Cuprins de un fel de acces de furie, Rodin îşi sfâşie pieptul gol, căci îşi rupsese nasturii de la haină şi îşi sfâşiase cămaşa neagră şi murdară, ca şi cum apăsarea hainelor i-ar fi mărit durerea. Episcopul, cardinalul şi părintele de Aigrigny se apropiară repede de Rodin şi îl înconjurară ca să-l sprijine; nefericitul se făcu ghem de durere, apoi adunându-şi toate puterile, sări în picioare, drept şi ţeapăn ca un cadavru. Cu hainele în dezordine, cu părul lui rar şi cărunt ridicat în creştetul capului, cu faţa verde, el fixă asupra cardinalului ochii roşii şi plini de foc, îl apucă cu mâinile tremurătoare şi îi strigă cu vocea gâtuită:

— Cardinal Malipieri, boala asta este prea bruscă; n-aveţi

încredere în mine la Roma... eşti din neamul lui Borgia... secretarul dumitale a fost azi la mine. M-aţi otrăvit...

Rodin căzu fără putere în braţele lui de Aigrigny. În acest moment se deschise uşa: era doctorul Baleinier.

Cu toţii se dădură în lături; doctorul examină cu groază figura lui Rodin, care din verde se făcea vânătă.

— Ce este? zise doctorul făcând un pas înapoi de parcă ar fi călcat pe un şarpe: e holeră şi e molipsitoare.

Auzind acest cuvânt înspăimântător, Aigrigny, speriat, îi dădu drumul lui Rodin care căzu şi se rostogoli pe covor.

— E pierdut! zise Baleinier, totuşi mă duc să aduc ce-mi trebuie ca să încerc o ultimă sforţare.

Toţi ceilalţi îl urmară în grabă, cu toţii se îngrămădiră la uşă şi nimeni nu o putea deschide, atât era de mare zăpăceala tuturor. În sfârşit, uşa se deschise, dar de afară; era Gabriel, tipul adevăratului preot. Gabriel era aproape să fie răsturnat de fugarii care ieşiră repede, strigând: nu te apropia, e holeră, holeră... fugi!

Gabriel, auzind acestea, îl împinse pe episcop, care rămăsese cel din urmă şi se silea să iasă şi el şi alergă la Rodin, în timp ce preotul izbuti să se strecoare afară. Rodin, întins pe jos se zvârcolea cu membrele cuprinse de dureri cumplite; violenţa căderii îl făcuse desigur să-şi vină în fire, căci murmura cu o voce de mormânt:

— Ajutor... o, ce laşi!... nu-i nimeni!...

Dar ochii lui plini de foc şi de sălbăticie întâlniră deodată ochi albaştri, palizi ai lui Gabriel, care îngenunchease lângă

el şi îi spuse cu glasul lui dulce:

— Sunt aici, părinte... am venit să te ajut, dacă poţi fi ajutat...

— Gabriel!... murmură Rodin cu glasul stins, iartă-mă... pentru tot răul pe care ţi l-am făcut... Ai milă! Nu mă părăsi...

Dar nu putu isprăvi vorba; izbutise să se ridice în capul oaselor, dar scoase un strigăt puternic şi căzu iar fără cunoştinţă.

În aceeaşi zi se putea citi în ziarele de seară:

„Holera este la Paris; cel dintâi caz s-a declarat astăzi la orele trei şi jumătate la palatul Saint-Dizier”.

Au trecut opt zile de când Rodin a fost lovit de holeră. Ravagiile flagelului sunt din ce în ce mai mari. Aproape în fiecare casă era un zgomot răsunător de ciocane: se băteau coşciugele în cuie. Dis-de-dimineaţă, în lipsă de atâtea dricuri, se vedea defilând un lung şir de trăsuri improvizate: roabe, căruţe, serveau drept care mortuare.

Dintre toate cartierele Parisului, cel mai grozav atins fu cartierul Cite. Aici, piaţa bisericii Notredame era aproape zilnic teatrul unor scene groaznice. Cei mai mulţi dintre bolnavii din împrejurimi pe care îi duceau la spital, la Hotel-Dieu, treceau pe aici. O mulţime de gură-cască şi de haimanale care nu aveau ce face stăteau în permanenţă în această piaţă şi aţâţau lumea contra spitalelor, în care ziceau că bolnavii sunt omorâţi ca să se facă mereu loc altora, sau în contra doctorilor neputincioşi în faţa

epidemiei. Zidurile caselor erau pline de inscripţii aţâţătoare. Bolnavii erau adesea transportaţi pe furiş, ca să scape de furia acestor pierde-vară.

Într-o dimineaţă se opri în faţa bisericii un car grotesc, înconjurat de nişte oameni şi femei mascaţi cu costume extravagante şi foarte bogate. În picioare, în car, stăteau câţiva inşi întruchipând personaje alegorice: Vinul, Holera, Nebunia, Amorul şi Jocul. Vinul era reprezentat de un individ gras, roşu la faţă, burtos, în care desigur că cititorii noştri l-au recunoscut pe Nini-Moulin, scriitor moral-religios. Morok reprezenta Jocul. El izbutise să-l convingă pe Puşcă-Goală să ia parte la mascaradă şi să reprezinte Holera. Nebunia, simbolizând râsul, era o fată veselă, zglobie care o înlocuia pe regina Bacanal.

Actorii acestei mascarade, după ce străbătură piaţa, intrară la restaurantul din apropiere şi se aşezară la o masă.

Puşcă-Goală scoase masca Holerei. Figura sa slăbită, trăsăturile pale, ochii încercuiţi, obrajii supţi arătau ce ravagii făcuse boala care îl consuma. Deşi simţea o durere surdă sfâşiindu-i pieptul, îşi ascundea durerea printr-un râs de comandă. La stânga lui Jacques luă loc Morok, iar la dreapta lui fata deghizată în Nebunie. Lângă ea şedea Nini-Moulin. Străin la tot ce se petrecea în jurul lui, Puşcă-Goală privea în gol şi se gândea la regina Bacanal, care ar fi fost aşa de veselă, aşa de spirituală în mijlocul acestei serbări. Morok, văzând cât era de preocupat, îi zise:

— Ce-i asta, nu mai bei? Te-ai săturat de vin? Vrei rachiu poate?

— Nu-mi trebuie nici vin, nici rachiu, răspunse Jacques şi căzu iar pe gânduri.

— Nici nu cred că ai fi în stare să bei rachiu acum, zise Morok cu glas tare, ca să fie auzit de toţi.

Această înfruntare îl cam scoase din sărite pe Puşcă-Goală.

— Băiete, strigă el, două sticle de rachiu şi două păhărele.

— Ce vrei să faci? întrebă Morok, prefăcându-se că nu înţelege.

— Vreau să mă bat în duel.

— În duel?

— Da, un duel de coniac. Să luăm fiecare câte o sticlă plină şi să vedem cine o isprăveşte întâi.

Chelnerul ieşi speriat să aducă cele cerute. Nini-Moulin fu ales arbitru.

— Cine renunţă cel dintâi e învins, zise Jacques.

— Ne-am înţeles, răspunse Morok.

După ce Nini-Moulin verifică armele şi văzu că erau egale adică sticlele erau la fel de pline, duelul începu. Cei doi băutori goliră dintr-odată paharele pline de rachiu. Morok nici nu se clinti, figura lui de marmură rămase neschimbată. Jacques însă, punând paharul jos, nu putu ascunde o uşoară tremurătură nervoasă pricinuită de o durere surdă.

În momentul când să toarne al doilea pahar, Puşcă-Goală se răzgândi:

— La ce mai trebuie pahare? Să bem din sticlă. Ai curajul?

Drept orice răspuns Morok duse sticla la gură. Jacques se grăbi să facă la fel. Toţi ochii erau aţintiţi asupra lui Morok şi a lui Jacques, plini de curiozitatea aceea barbară pe care o inspiră toate spectacolele crude.

Jacques bea ţinând sticla în mâna stângă. Deodată închise şi strânse degetele de la mâna dreaptă într-o crispare involuntară. Părul i se lipi pe fruntea muiată în sudori reci. Se văzu pe figura lui o durere cumplită. În clipa aceea, Jacques întâlni privirile batjocoritoare ale lui Morok, care continua să bea cu nepăsare. Atunci mai bău repede câteva înghiţituri.

Puterile însă îl părăseau, un foc arzător îi sfâşia pieptul, suferinţa era aşa de mare, încât nu se mai putu stăpâni; capul îi căzu pe spate, fălcile i se încleştară strâns, sparse gâtul sticlei între dinţi, gâtul i se înţepeni şi tresăriri spasmodice îi suciră membrele, apoi îşi pierdu cunoştinţa.

— Nu-i nimic, Jacques, dragă! îi strigă Morok, ale cărui priviri drăceşti scânteiau de o bucurie diabolică.

Nu era o criză de holeră, totuşi cei de faţă fură cuprinşi de panică, una dintre femei avu un puternic atac de nervi; alta leşină. Nini-Moulin alergă la uşă să cheme ajutor. În momentul acela, uşa se deschise. Scriitorul religios rămase încremenit în faţa persoanei care intră: era regina Bacanal.

Palidă şi descompusă, cu părul în dezordine, îmbrăcată aproape în zdrenţe, cu obrajii scofâlciţi, vesela şi strălucitoarea eroină de altă dată a atâtor serbări şi chefuri, regina Bacanal, nu mai era decât umbra celei ce fusese odată. Cum intră în sală, se opri; privirile ei întunecoase şi neliniştite căutau să se obişnuiască cu întunericul dinăuntru, ca să-l poată găsi pe cel pe care îl căuta. Deodată, fata tresări şi scoase un strigăt: îl zărise pe Jacques, care se zvârcolea, cu toate sforţările pe care le făceau ceilalţi să-l potolească.

— Jacques, strigă ea fără să-l observe pe îmblânzitorul de animale şi aruncându-se de gâtul amantului ei, eu sunt, Cefiza...

Vocea asta aşa de cunoscută, strigătul sfâşietor pe care îl scoase fata păru că-l deşteaptă pentru o clipă pe Puşcă-Goală, care întoarse capul spre partea unde era regina Bacanal. Nu deschise ochii, dar scoase un oftat adânc. Apoi membrele ţepene se înmuiară, convulsiile fură înlocuite cu un tremur uşor, iar după alte câteva clipe pleoapele grele se ridicară şi ochii îndreptară o privire nedesluşită în jurul lor. Spectatorii acestei scene aşteptau muţi să vadă ce o să urmeze. Cefiza, în genunchi, în faţa amantului său, îi acoperea mâinile cu lacrimi şi cu sărutări şi zicea cu glasul întretăiat de plâns:

— Eu sunt, Jacques, nu mă cunoşti? Sunt eu, Cefiza, bine că te-am găsit... Nu-i vina mea dacă te-am părăsit... Iartă-mă...

— Nenorocito, zise Morok, ale cărui planuri erau foarte mult primejduite de această întâlnire neaşteptată, ce, vrei să-l ucizi? în starea în care se află, orice emoţie poate să-i fie fatală. Pleacă!

— Dumneata! exclamă regina Bacanal, recunoscându-l pe Morok, dumneata, care m-ai despărţit de el!

În acest moment, Jacques făcu o uşoară mişcare:

— Cefizo... zise el... tu eşti...

— Da, eu sunt...

— Sărmana de tine, zise Jacques, remarcând cât de slabă şi de trasă la faţă era iubita lui. Şi tu ai suferit!

— Nu face nimic, bine că te-am găsit.

— Eu o să mor. Adineauri era gata să se sfârşească, dar am auzit glasul tău şi mi-am revenit o clipă în simţiri.

— Nu, n-ai să mori.

— E mai bine de o lună de când simt cum mă duc, încetul cu încetul. Prietenul pe care îl vezi aici – Jacques îl arătă pe Morok – a avut grijă să aţâţe întotdeauna focul. Nu-ţi fac niciun reproş, zise el, văzând o mişcare din partea lui Morok...

Puşcă-Goală izbucni apoi într-un râs convulsiv care-i îngheţă pe toţi cei de faţă.

— Biata fată, zise Jacques, uitându-se încă o dată la îmbrăcămintea păcătoasă a Cefizei, te-ai ţinut de cuvânt, mi-ai rămas credincioasă... îţi mulţumesc, dragă, tu mă faci să mor liniştit.

Jacques căzu într-o nouă criză.

— Aveţi milă, alungaţi-o pe femeia asta! strigă Morok. Nu vedeţi că îl ucide?

— Spitalul este aproape, să-l ducem acolo, zise cineva.

Jacques avu o nouă criză. Trebui să-l lege cu fâşii rupte din faţa de masă ca să-l poată transporta pe o targă până la spitalul din apropiere. Nini-Moulin şi Morok îşi deschideau cu greu drum printre ceilalţi părtaşi ai mascaradei, care acum nu ştiau pe unde să fugă mai repede.

În sfârşit, se apropiară de spital. Dar în aceeaşi clipă se auzi un strigăt cumplit, scos de Cefiza; Jacques Rennepont, unul din cei şapte descendenţi ai familiei de Rennepont, încetase să mai trăiască şi îşi dăduse sfârşitul în braţele Cefizei.

La capătul străzii Vaugirard exista, pe vremea aceea, un zid foarte înalt, străpuns de o singură portiţă cu gemuleţ, în formă de ghişeu. Dacă deschideai poarta asta, trebuia să străbaţi o curte înconjurată de grilaj căptuşit cu tăblii care împiedicau vederea prin spaţiile dintre gratii. După aceea intrai într-o grădină mare şi frumoasă, în fundul căreia se ridica o clădire cu două etaje, fără lux, dar confortabilă.

În grădină se plimbau trei ecleziastici îmbrăcaţi în haine negre, cu cravate mari, albe şi cu bonete pătrate. După regula ordinului lor (făceau parte din ordinul iezuiţilor) le era interzis să se plimbe câte doi.

— Tare mi-e teamă, zise unul din ei, că agitaţia care-l stăpâneşte pe sfântul părinte, de când a avut holeră, să nu-l fi obosit prea mult şi să nu fie cauza unui nou atac care ne

face astăzi să ne temem pentru zilele lui.

— Se zice că niciodată nu s-a văzut o nelinişte şi un chin mai mare decât al său.

— Cu atât mai dureros este când te gândeşti că sfinţia sa, părintele Rodin, a provocat un astfel de scandal alaltăieri, refuzând să se mărturisească în public.

— Sfinţia sa a susţinut că nu este aşa de rău precum se credea şi că o să-şi îndeplinească ultimele datorii când o să simtă nevoia.

— Adevărul este că de trei zile, de când a fost adus aici pe moarte, viaţa lui nu e decât o lungă agonie.

— Se zice că i-a răspuns cardinalului Malipieri, când i-a cerut să facă o spovedanie publică: „N-am nevoie de aşa ceva; vreau să trăiesc şi o să trăiesc!”

Cei trei ecleziastici schimbară apoi vorba.

— Ce-o fi cu rănitul adus aici acum vreo două săptămâni? Parcă ar fi sălbatic, nu-l vezi niciodată. Acum e doar în convalescenţă şi se plimbă, desigur, prin grădină.

Ba nu, zise altul. L-am auzit pe doctorul Baleinier spunând că, deşi i-ar face bine puţină mişcare, el refuză cu încăpăţânare să iasă din odaia lui.

— Nu ştii cine e?

— Nu ştiu. Dar unul dintre ai noştri, care îl îngrijeşte, mi-a spus că e foarte blând şi că pare că a avut o mare supărare; nu vorbeşte niciodată şi petrece adesea ceasuri întregi cu capul ascuns în mâini.

— Părintele de Aigrigny trebuie să ştie, căci zilnic stă

câteva ceasuri cu dânsul.

— A! uite-l pe preasfinţia sa cardinalul Malipieri, care vine să-l vadă pe părintele Rodin.

Cardinalul se opri o clipă înainte de a intra şi respiră dintr-o sticluţă antiholerică, apoi luă nişte bomboane apărătoare de boală. Auzi zgomot în odaia lui Rodin şi se opri să asculte.

— Acum, că sunt pansat, vreau să mă scol, zicea o voce slabă, dar destul de poruncitoare.

— Nu se poate, sfinte părinte, nu se poate.

— Ai să vezi că se poate, răspunse cealaltă voce.

— Ba nu, ba nu, şi, ca să fiu mai sigur, o să vă iau hainele. Acum este ora când trebuie să luaţi doctoria, mă duc să v-o prepar.

Ajutorul doctorului Baleinier ieşi, cardinalul Malipieri îl opri.

— Ce-i?

— Părintele Rodin vrea cu orice preţ să se scoale. Doctorul Baleinier l-a găsit într-o stare de enervare cum nu se poate mai alarmantă; bolnavul a petrecut o noapte cât se poate de rea. Doctorul s-a dus să aducă tot ce-i trebuie ca să încerce o operaţie reactivă foarte dureroasă. Trebuie să se întoarcă îndată.

— Părintele de Aigrigny ştie?

— Părintele de Aigrigny este şi dânsul bolnav, după cum ştiţi, şi nu s-a dat jos din pat de trei zile.

— Bine, o să trec să-l văd îndată. Dar ca să revenim la

părintele Rodin: ai ţinut notă exactă despre toate cuvintele pe care le-a rostit în timpul acestui nou acces?

— Da, poftiţi nota pe care mi-aţi cerut-o.

Cardinalul o luă cu mare curiozitate, o citi, o mototoli şi zise cu ciudă:

— Numai cuvinte fără şir... nu se poate scoate de aici nicio indicaţie cumsecade. S-ar zice că omul acesta extraordinar are puterea să se stăpânească chiar şi când aiurează. Acum du-mă la el, adăugă prelatul. Dacă doarme, trezeşte-l.

— Vizitele sunt absolut interzise, răspunse celălalt, dar de la dumneavoastră n-am decât ordine de primit.

Ajutorul doctorului Baleinier intră în odaie, dar ieşi imediat şi zise:

— Îmi pare foarte rău, dar sfinţia sa nu vrea să vadă pe nimeni. Zice că are nevoie de odihnă. Deşi este foarte abătut, are înfăţişarea întunecată, mâniată.

Cardinalul nu răspunse, dar intră în odaia lui Rodin.

Aşa după cum spusese unul dintre preoţii care se plimbaseră prin grădină, se părea că Rodin zisese: Vreau să trăiesc! Şi trăia. Scăpase de holeră, dar acum fusese cuprins de altă boală care îi punea viaţa în primejdie. Părintele de Aigrigny, cu toate resentimentele lui, era foarte îngrijorat, căci vedea bine că lucrurile ajunseseră acolo încât numai Rodin putea duce la bun sfârşit afacerea Rennepont.

Culcat în pat, Rodin părea un cadavru. Numai ochii îi

ardeau, ca şi cum în orbitele lor se concentrase toată viaţa care mai anima acest trup.

Ca să se înţeleagă mai bine chinurile lui Rodin, redus la inactivitate, şi ca să explicăm importanţa vizitei cardinalului Malipieri, să amintim în două cuvinte îndrăzneţele ambiţii ale iezuitului. El dorea să ajungă, în urma afacerii Rennepont, la gradul de general al ordinului. De aici, printr-o acţiune de corupere, să-şi asigure majoritatea voturilor sfântului colegiu şi să se urce pe tronul pontifical. Atunci, schimbând statutele companiei lui Iisus, să supună această puternică societate sfântului scaun. Acestea erau planurile secrete ale lui Rodin. Cât despre posibilitatea de a izbuti, lucruri din astea se mai întâmplaseră şi altă dată: mai erau călugări simpli sau preoţi care ajunseseră până la demnitatea pontificală.

Mai mulţi cardinali de la Roma deveniseră însă bănuitori, deşi nu ştiau exact visurile lui Rodin. Unul dintre aceştia era şi cardinalul Malipieri.

Cardinalul, intrând în odaie, rămase câteva clipe lângă uşă, fără să lase flaconul din mână, apoi se apropie încet de patul lui Rodin. Acesta, iritat de atâta stăruinţă şi voind să scape de o conversaţie neplăcută, se întoarse cu faţa la perete şi se prefăcu că doarme. Prelatul nu se formaliză pentru atâta lucru, fiind hotărât să profite de starea de slăbiciune în care se afla Rodin. El luă un scaun şi, cu toată teama, se aşeză la căpătâiul iezuitului.

— Preasfinte şi iubite părinte, cum te simţi astăzi?

întrebă el cu un glas de miere, făcut încă şi mai ipocrit prin accentul italienesc cu care vorbea.

Rodin se făcu că nu aude, respiră zgomotos şi nu răspunse.

Cardinalul, deşi avea mănuşi, îşi apropie cu sila mâna de mâna iezuitului, îl scutură puţin şi repetă ceva mai tare:

— Preasfinte şi iubite părinte, răspunde-mi, te rog.

Rodin răspunse printr-un murmur răguşit şi se întoarse iar cu faţa spre perete. Prelatul, fără să se tulbure, reluă:

— Ceea ce am să-ţi spun este de cea mai mare importanţă; ascultă-mă bine.

Rodin, fără să se întoarcă, zise plin de amărăciune şi de mânie:

— Vor să mă ucidă; îmi arde pieptul, am capul sfărâmat şi tot nu le e milă. Sufăr ca un osândit...

— De pe acum... zise încet, italianul, surâzând cu viclenie şi cu batjocură; apoi zise tare:

— Dă-mi voie să mai stărui, sfinte părinte. Fă o mică sforţare ca să mă asculţi şi n-o să-ţi pară rău.

Rodin, întins în pat, fără să spună o vorbă, îşi ridică mâinile spre cer cu un gest disperat. Cardinalul ridică din umeri şi vorbi răspicat:

— În timpul cât ai avut febră, cerul a vrut să faci unele destăinuiri foarte importante. Providenţa a îngăduit să-ţi dezvălui gândurile cele mai ascunse şi mi-ai spus, din fericire, numai mie cele mai tainice gânduri ale dumitale, care te compromit în chip grav.

Zicând acestea, cardinalul se ridică şi se plecă peste bolnav, ca să-i spioneze chipul. Acesta însă nu-i dădu timp, ci sări în sus şi se ridică în capul oaselor.

— S-a trădat, îşi zise cardinalul.

Rodin, deşi nu auzi, îşi dădu singur seama că făcuse o mare imprudenţă. De ciudă, îşi duse la gură batista lui neagră, plină de fire de tabac şi o muşcă cu furie.

— Spaima dumitale mă întăreşte în bănuiala mea, zise prelatul din ce în ce mai fericit de rezultatul vicleniei. Acum înţelegi că este de cel mai mare interes pentru dumneata să intri în cele mai mici amănunte asupra planurilor ascunse pe care le ai la Roma. Numai aşa poţi spera în indulgenţa Sfântului Scaun.

Rodin îşi dădu seama, dar prea târziu, că fusese păcălit şi că se compromisese singur. Totuşi îşi zise:

— Dacă acest viclean mi-ar fi pătruns secretul în întregime, n-ar fi aşa de prost să-mi spună. Se vede că are numai bănuieli.

Rodin îşi şterse sudoarea de pe frunte; scena aceasta îi mărea suferinţa, nu putu sta mai mult timp ridicat şi căzu iar pe pernă.

— Să sperăm că această criză nu este gravă, dar, cum omul este muritor, e mai bine să faci acum toate mărturisirile, ca să te duci cu sufletul uşurat dincolo.

— Despre ce mărturisiri vorbeşti? întrebă Rodin.

— Cum despre ce mărturisiri? Despre intrigile pe care le-ai înnodat la Roma.

— Ziceai că am vorbit în delir; ce vrei să-ţi mai spun acum? zise Rodin batjocoritor. La ce bun să mai vorbesc?

— Ca să capeţi iertarea.

— Ce chin! zise Rodin. Viclenia dumitale, cardinal Malipieri, nu este nici la înălţimea agoniei mele. Dovada că n-am spus niciun secret – dacă aş avea secrete – este că vrei să mă faci să le spun acum...

— Afurisit iezuit! îşi zise cardinalul, izbind furios în pământ cu piciorul.

În această clipă se deschise uşa şi intră părintele de Aigrigny.

— Veste bună! strigă el.

Rodin tresări şi ridică repede capul, deşi era istovit şi stors de vlagă. El făcu semn, cu mâna lui de mort, lui Aigrigny să se apropie de pat.

— Sunt foarte slab şi cardinalul acesta mi-a dat lovitura de graţie, totuşi dacă vestea pe care o aduci este în legătură cu afacerea Rennepont, care mă urmăreşte zi şi noapte, mi se pare că aş fi salvat.

— Atunci sunteţi salvat! Ceea ce aţi anunţat începe să se înfăptuiască.

Aigrigny scoase o hârtie din buzunar şi i-o întinse lui Rodin, deşi doctorul Baleinier interzisese în mod absolut să i se vorbească bolnavului de afaceri.

Dar vorbele lui Aigrigny îl încurajară într-atât pe Rodin, încât putu citi cu însufleţire tot ce conţinea hârtia. Cardinalul, încremenit de această schimbare, se întreba

dacă-l vedea într-adevăr pe acelaşi om care zăcuse istovit cu câteva minute înainte. Rodin isprăvi de citit şi exclamă fericit:

— Unu la mână!... A început... merge!...

Apoi, închise ochii cu un fel de extaz şi un surâs de triumf îi ilumină trăsăturile şi i le făcu şi mai hidoase, descoperindu-i dinţii galbeni şi uscaţi. Emoţia îi era atât de vie, încât hârtia îi căzu din mână.

— Bucuria asta neaşteptată mă va vindeca poate; mi se pare că nu mai am febră.

Rodin avea dreptate. Obrajii i se colorară uşor, febra dispăru, vocea i se făcu mai puternică.

— Primul succes ni le anunţă şi pe celelalte. Citesc în viitor... da, da, cauza noastră va triumfa; o să vedeţi, o să vedeţi...

— Despre ce este vorba? întrebă cardinalul pe de Aigrigny.

— Unul dintre moştenitorii Rennepont a murit în urma unui chef în care a înfruntat holera.

— Moartea asta, nu uitaţi, va aduce într-o zi companiei patruzeci de milioane! zise Rodin. Şi asta pentru că...

Rodin îşi isprăvi fraza numai cu buzele. Vocea i se stinse de tot. Bolnavul căzu pe spate istovit, gâfâind, şi îşi duse batista la buzele-i descărnate. Dar după câteva secunde făcu semn că suferă mai puţin şi ceru apă. În acelaşi moment se auzi o bătaie în uşă: era ajutorul doctorului Baleinier, care aducea un plic gros pentru de Aigrigny.

Acesta luă plicul şi se întoarse lângă pat:

— Avem aici mai multe rapoarte despre diferiţi membri ai familiei Rennepont, dar nu ştiu dacă starea dumneavoastră...

Rodin făcu un gest aşa de rugător şi de energic totodată, încât Aigrigny văzu că ar fi fost mai primejdios să nu-i îndeplinească rugămintea, decât să-l obosească cu citirea.

De aceea, deschise plicul şi citi primul raport:

— Mare nenorocire, zise el. Fleur a murit de holeră şi ceea ce este mai rău e că înainte de moarte i-a mărturisit domnişoarei de Cardoville că o spiona de multă vreme.

Rodin scoase un murmur nearticulat şi trăsăturile sale îi arătară foarte contrariat.

— Mai departe este o notă despre mareşalul Simon. De câteva zile pare mai puţin neliniştit. Totuşi, ultimele scrisori anonime pe care i le-am trimis au fost recunoscute după plic şi mareşalul nu le-a mai deschis. Vom avea nevoie de alt mijloc ca să-l facem să le citească.

Rodin înclină capul. Se vedea cât de mult îl durea că nu putea vorbi. De două ori duse mâna la gâtlej şi-l privi chinuit pe părintele de Aigrigny.

— Altă nenorocire, zise mai departe Aigrigny. Se credea că Hardy avea să rămână pentru totdeauna la noi fără să ştie nimeni de asta, dar sunt bănuieli că Agricol Baudoin a aflat secretul şi că a izbutit să-i trimită fostului său patron o scrisoare.

Rodin tresări, cuprins de un acces de mânie mută.

— Să vedem şi ultima notă!

„Acum trei zile, abatele Gabriel de Rennepont, care n-a fost niciodată la domnişoara de Cardoville, s-a dus la ea şi a stat de la unu şi jumătate până la cinci şi jumătate. După plecarea lui au ieşit din palat doi servitori: unul s-a dus la mareşalul Simon, iar celălalt la Agricol Baudoin, şi apoi la prinţul Djalma. Era pe la amiază, şi mareşalul Simon a venit cu fetele lui la domnişoara de Cardoville, şi puţin mai târziu a sosit şi Gabriel cu Agricol Baudoin. Conferinţa a durat până la trei şi jumătate. Pe urmă fierarul s-a dus la o cârciumă din strada La Harpe, s-a aşezat într-un colţ şi a cerut o sticlă de vin, dar n-a băut şi părea foarte preocupat. După vreo jumătate de oră, a venit un om de vreo treizeci de ani, înalt, chior de ochiul stâng, cu capul descoperit. Părea că vine de undeva din apropiere. Amândoi au început o convorbire destul de însufleţită. După vreo jumătate de oră Agricol Baudoin i-a dat omului un pacheţel în care păreau să fie bani precum şi o scrisoare. La plecare şi-au spus: la revedere pe mâine.

În ziua următoare, omul cel chior a venit iar şi i-a dat fierarului o scrisoare pecetluită cu negru. Baudoin a părut foarte mişcat şi i-a căzut o lacrimă pe obraz. Scrisoarea era scurtă, dar Agricol păru aşa de mulţumit, chiorul a intrat, ca şi în ajun, într-o casă din strada Vaugirard. Agricol l-a însoţit până la poartă, apoi a dat târcoale locului, părând că studiază împrejurimile. Din când în când scria ceva într-un carnet. Pe urmă s-a dus în piaţa Odeon, de unde a luat o

trăsură şi s-a dus repede la domnişoara de Cardoville.

Tocmai atunci ieşea pe poartă trăsura domnişoarei de Cardoville, în care se afla pajul ei cu un om foarte antipatic la înfăţişare, foarte rău îmbrăcat şi foarte palid. Trăsura s-a dus la poliţie. Cei doi oameni au coborât din trăsură şi au intrat în biroul agenţilor de supraveghere. După o jumătate de oră a ieşit pajul singur, s-a urcat iar în trăsură şi s-a dus la Palatul de Justiţie, la Parchet. După o jumătate de oră a ieşit şi de aici şi s-a întors în strada Anjou la domnişoara de Cardoville. În aceeaşi seară, pe la orele opt, doi avocaţi celebri, precum şi judecătorul de instrucţie, au avut o consfătuire lungă cu dom nişoara de Cardoville, cu privire la sechestrarea ei la doctorul Baleinier. Agricol Baudoin a fost şi el prezent la această consfătuire, precum şi doi lucrători de la fabrica Hardy.

Astăzi, prinţul Djalma s-a dus la mareşalul Simon, unde a stat trei ore şi jumătate, apoi s-au dus împreună la domnişoara de Cardoville.

Pe de altă parte, s-a lansat mandat de arestare contra unui anume Leonard, fost lucrător la Tripeaud, acuzat că ar fi dat foc fabricii Hardy.

Din toate astea rezultă că la domnişoara de Cardoville se lucrează în folosul afacerii în care sunt amestecaţi mareşalul Simon, abatele Gabriel etc”.

Se înţelege lesne ce efect avu citirea acestei note asupra celor doi părinţi.

Rodin îşi dădu seama că trebuia să trăiască, acum mai

mult decât oricând. Ca mişcat de un resort, el sări din pat târând cu sine cearşaful. În odaie era frig, dar părintele avea obrajii scăldaţi de sudoare; picioarele lui goale lăsau urme umede pe duşumea.

— Ce faci, nefericitule? strigă de Aigrigny; te ucizi!

Dar Rodin întinse braţul său de schelet şi-l respinse pe părintele de Aigrigny, apoi se îndreptă cu un pas apăsat spre birou, se aşeză şi începu să scrie. Încremeniţi de mirare, ceilalţi doi nu ştiau dacă minunea pe care o vedeau era reală sau era un vis.

— Citeşte, zise Rodin, întinzându-i hârtia lui de Aigrigny. Acesta citi dându-i apoi şi cardinalului să citească.

— E limpede, e precis, e plin de judecată; în felul acesta vom neutraliza înţelegerea primejdioasă dintre abatele Gabriel şi domnişoara Cardoville, care par agitatorii cei mai primejdioşi ai coaliţiei.

— Într-adevăr, este extraordinar, zise părintele de Aigrigny.

Rodin întoarse capul şi făcu semn părintelui de Aigrigny să se apropie şi îi întinse o altă scrisoare, precum şi o bucăţică de hârtie pe care erau scrise aceste cuvinte: Să se execute până într-o oră. Părintele de Aigrigny citi repede nota cea nouă şi zise:

— Aşa e; nu mă gândisem la asta; în felul acesta, în loc să ne fie funestă, corespondenţa dintre Agricol Baudoin şi Hardy poate avea, dimpotrivă, cele mai bune rezultate.

Prelatul se apropie apoi de cardinal, în timp ce Rodin

continuă să scrie, şi-i spuse încet:

— Nu mai ştiu ce să zic; văd, citesc... şi abia dacă pot să-mi cred ochilor; adineauri era istovit, era pe moarte, iar acum are mintea tot aşa de limpede şi de pătrunzătoare ca întotdeauna.

Deodată se deschise uşa şi doctorul Baleinier intră repede. Văzându-l pe Rodin aşezat la birou, pe jumătate gol, cu picioarele pe duşumea, doctorul strigă speriat:

— Dar bine, monseniore... dar bine, părinte, este o crimă să-l lăsaţi pe acest nenorocit în halul ăsta...

Zicând acestea, doctorul Baleinier se apropie repede de Rodin şi îl apucă de braţ: se aştepta să găsească pielea uscată şi îngheţată, dar nu; pielea era umedă şi flexibilă, aproape năduşită. În culmea surprizei, doctorul voi să-i pipăie pulsul de la mâna stângă, pe care Rodin i-o lăsă în voie, continuând să scrie cu dreapta.

— Ce minune! exclamă doctorul Baleinier, numărând bătăile pulsului lui Rodin; de opt zile şi chiar şi azi dimineaţă era brusc, întrerupt, aproape că nu-l puteai prinde, iar acum se întăreşte, se normalizează, îmi pierd capul... Ce s-a întâmplat? Nici nu pot să cred ceea ce văd.

Baleinier se întoarse întrebător spre părintele de Aigrigny şi spre cardinal.

— Cuviosul părinte a fost lovit de o stingere a vocii. A fost cuprins de un acces de disperare aşa de vie şi de furioasă în urma unor neplăceri mari, a unor ştiri rele, zise părintele de Aigrigny, încât o clipă ne-a fost teamă că se duce... Dar,

dimpotrivă, cuviosul părinte a avut puterea să se ducă până în birou, unde scrie de vreo zece minute cu o limpezime de judecată, cu o claritate de expresii care ne-a uimit şi pe monseniorul şi pe mine.

— Nu mai încape îndoială, zise doctorul, puternicul acces de disperare pe care l-a încercat i-a cauzat o perturbare mare, care pregăteşte cât se poate de bine criza reactivă. Acum sunt sigur că operaţia dureroasă pe care vreau să o încerc o să fie încoronată de succes.

— Tot mai stărui să încerci operaţia? îl întrebă de Aigrigny încet pe doctor, în timp ce Rodin continua să scrie.

— Azi-dimineaţă îmi era îngăduit să mai şovăi, dar acum, când îl văd aşa de bine pregătit, trebuie să profit de această clipă de surescitare, care prevăd că va fi urmată de o mare descurajare.

— Vasăzică, întrerupse cardinalul... iar operaţie...

— Fără operaţie, criza asta, aşa de fericită, aşa de neaşteptată, nu va avea nicio urmare... ba chiar reacţia ei poate să-l ucidă, monseniore.

Doctorul se apropie de Rodin, care continua să scrie fără să se intereseze de ce se punea la cale în jurul lui şi îi zise:

— Sfinte părinte, vrei să fii pe picioare până într-o săptămână?

Rodin făcu un gest plin de încredere, care însemna lămurit:

— Acum nu-s pe picioare?

— Nu te înşela singur, răspunse doctorul, criza aceasta

este foarte bine-venită, dar are să dureze puţin; şi dacă n-o să profităm chiar acum de ea, ca să procedăm la operaţia despre care ţi-am vorbit, zău! Uite, şi-o spun cu brutalitate... după o asemenea zguduire nervoasă nu mai răspund de nimic.

Rodin fu cu atât mai impresionat de aceste vorbe, cu cât cu o jumătate de oră înainte făcuse experienţa şi văzuse singur cât de repede trecea starea de mai bine. Vestea adusă de părintele de Aigrigny îl făcuse să se simtă mai bine timp de câteva minute. În afară de asta, acum chiar, pe când scria, începuse să simtă iar apăsarea aceea care îl împiedica să respire. Doctorul Baleinier, crezând că bolnavul nu se putea hotărî şi voind să-i înfrângă rezistenţa, adăugă:

— Într-un cuvânt, sfinte părinte, vrei să trăieşti sau nu vrei?

Rodin scrise repede câteva cuvinte şi întinse hârtia doctorului:

„Ca să trăiesc, aş lăsa să mi se taie şi cele patru membre. Sunt gata pentru orice”.

Apoi făcu o mişcare ca să se scoale.

— Trebuie să-ţi declar, preacuvioase părinte, adăugă doctorul Baleinier, că operaţia aceasta este cât se poate de dureroasă.

Rodin dădu din umeri şi scrise cu o mână energică, pentru că de vorbit tot nu putea vorbi:

„Lăsaţi-mi capul, restul îl puteţi lua în întregime”...

Doctorul citi aceste cuvinte cu voce tare; cardinalul şi părintele de Aigrigny se uitară unul la altul impresionaţi de atâta curaj.

Rodin mai scrise:

„Fă toate pregătirile; eu mai am de scris nişte ordine foarte urgente; să mă înştiinţezi când va veni momentul”.

După aceea, Rodin îndoi o hârtie, o pecetlui şi îi făcu semn lui de Aigrigny să citească cuvintele următoare, scrise pe un alt bileţel:

„Expediază imediat nota asta agentului care trimite mareşalului Simon scrisorile anonime”.

— Imediat, sfinte părinte, zise de Aigrigny; o să trimit un om sigur.

— Sfinte părinte, îi zise Baleinier lui Rodin, dacă ţii să scrii, culcă-te; o să scrii în pat în timp ce eu o să fac pregătirile.

Rodin făcu un semn că se învoieşte şi se ridică. Prevederile doctorului începură să se adeverească. Iezuitul abia putu sta o clipă în picioare şi căzu pe scaun. Atunci îl privi pe Baleinier cu o nelinişte grozavă, căci şi respiraţia i se făcea din ce în ce mai grea. Doctorul, voind să-l liniştească, îi zise:

— Nu te nelinişti, dar trebuie să ne grăbim... Sprijină-te de mine şi de părintele de Aigrigny.

Cu ajutorul acestora, Rodin putu ajunge până la pat şi se aşează în capul oaselor, apoi arătă cu un gest călimara şi hârtia şi ceru să i se aducă. Cu o foaie de sugativă drept

pupitru, el continuă să scrie pe genunchi, întrerupându-se din când în când şi respirând cu mare greutate, ca şi cum se înăbuşea. De altfel, rămase străin la tot ceea ce se petrecea în jurul lui.

Pe măsură ce scria, Rodin întindea notele părintelui de Aigrigny:

„E mai bine să nu pierdeţi timpul. Înştiinţează-l imediat pe baronul Tripeaud despre mandatul de arestare lansat contra omului său de încredere, Leonard, ca să vadă ce este de făcut”.

„Trimite-l imediat pe B. la Faringhea ca să-i dea raportul asupra evenimentelor din ultimele zile cu privire la prinţul Djalma. B. să se întoarcă imediat aici cu răspunsul”.

După ce termină astfel ceea ce era mai urgent de făcut, Rodin se întinse pe pat şi îşi lăsă trupul în seama doctorului.

Au mai trecut două zile şi, Rodin a fost salvat ca prin minune. Poate că cititorii n-au uitat casa din strada Clovis, unde cuviosul părinte avea o locuinţă şi unde se afla şi locuinţa lui Philemon, în care locuia Rose Pompon.

Este ceasul trei după-amiază. Regina Bacanal străbătea curtea cu un pachet în mână. De la moartea lui Jacques, alterarea la faţă a Cefizei s-a mai mărit. Este de o paloare înspăimântătoare, părul ei negru, odinioară aşa de frumos, este în dezordine, are picioarele goale până la genunchi şi abia este îmbrăcată cu o fustiţă veche, cârpită toată şi cu un şal zdrenţuit tot în jurul gâtului.

Cefiza se îndreaptă spre scara care duce la locuinţa

ocupată mai înainte de Rodin. Ajungând pe platforma din faţa odăilor lui, apucă pe o scară dărăpănată, dreaptă ca un perete, pe care abia te puteai urca, ţinându-te de o frânghie ce servea de balustradă. Ea ajunse la o uşă pe jumătate putredă, care dădea într-o mansardă.

Drept orice mobilier, se vedea de-a lungul peretelui spart, pe jos, o saltea veche, ruptă, prin care ieşeau paiele. Alături de acest culcuş era un ceainic mic de faianţă, cu buza ruptă, în care era puţină apă. Mayeux, îmbrăcată şi ea în zdrenţe, şedea pe marginea saltelei cu coatele pe genunchi, cu faţa ascunsă în mâinile ei slăbănoage.

Când o văzu pe Cefiza intrând, sora adoptivă a lui Agricol înălţă capul; obrajii ei palizi şi blajini păreau şi mai scofâlciţi de mizerie, de durere şi de necazuri. Ochii înfundaţi în orbite erau roşii de lacrimi. Ea o privi pe sora sa cu o expresie de dragoste tristă.

— Surioară, am adus ce ne trebuie, zise Cefiza scurt. Aici în coş este sfârşitul mizeriei noastre.

După o clipă de tăcere, Mayeux îi zise surorii sale, cu o expresie sfâşietoare:

— Cefizo, dragă Cefizo, vrei numaidecât să mori?

— Cum să mai şovăi? răspunse Cefiza cu vocea hotărâtă. Dacă vrei, surioară, să mai facem o dată socoteala: chiar dacă aş putea uita ruşinea mea şi moartea lui Jacques, ce-mi rămâne? Am două căi de urmat: prima, să mă fac iar cinstită şi să muncesc. Ei, tu ştii bine că, oricâtă bunăvoinţă aş avea, adesea nu se găseşte de lucru, după cum nu

găsim de atâtea zile. Şi chiar când o să am de lucru, va trebui să trăiesc cu patru-cinci franci pe săptămână. Şi, de altfel, la ce bun să mai discutăm? sunt hotărâtă. Nimic pe lume nu m-ar mai împiedica să o sfârşesc odată, dragă surioară. Tot ce ai putut tu obţine de la mine a fost o amânare de câteva zile. Tu ai nădăjduit că holera ne va cruţa osteneala de a ne sinucide... Ca să-ţi fac pe plac, m-am învoit. Holera a venit, a ucis toată lumea aici în casă, dar pe noi ne-a cruţat. E mai bine să-ţi faci singur treburile, decât să aştepţi să ţi le facă altul, fie acel altul chiar şi holera, adăugă Cefiza zâmbind. De altfel, tu doreşti, ca şi mine, să-ţi pui capăt zilelor...

— Asta e drept, Cefiza, răspunse Mayeux, doborâtă.

— Prin urmare, vezi bine, soră dragă, că avem motive să nu ne mai despărţim. Şi totuşi, adăugă Cefiza cu vocea mişcată, uneori mi se frânge inima când mă gândesc că şi tu vrei să mori cu mine.

— Eşti egoistă! zise Mayeux, cu un surâs sfâşietor, ce motive am eu mai mult decât tine ca să iubesc viaţa? Ce gol las eu după mine? în definitiv, eu mi-am făcut datoria până la capăt. Agricol nu mai are nevoie de mine. E însurat, iubeşte, e iubit, fericirea lui e asigurată. Domnişoarei de Cardoville nu-i lipseşte nimic. E frumoasă, e bogată, e fericită. Am făcut pentru ea tot ceea ce putea face o biată fiinţă păcătoasă ca mine. Cei care au fost buni pentru mine sunt fericiţi. Ce importanţă are acum dacă eu mă duc să mă odihnesc? Sunt aşa de obosită!...

Dar niciodată nu mi-ai spus de ce ai plecat de la domnişoara de Cardoville, zise Cefiza după o tăcere.

— Asta va fi singurul secret pe care o să-l duc cu mine în mormânt, zise Mayeux, plecând ochii.

Mayeux se gândea cu o bucurie amară că peste puţin avea să fie scăpată de teama care îi otrăvise ultimele zile ale tristei sale vieţi: Să se mai găsească în faţa lui Agricol, care ştia despre funestul şi ridicolul ei amor pentru dânsul... Căci trebuie să spună că acest amor fatal, deznădăjduit era una din cauzele sinuciderii nefericitei fete. De când îi dispăruse jurnalul, ea credea că fierarul cunoştea tristul secret al acestor patimi pline de durere.

— La ce te gândeşti, surioară? zise Cefiza mirată de lunga tăcere a lui Mayeux.

— Mă gândesc la cauza care m-a făcut să plec aşa pe neaşteptate de la domnişoara de Cardoville şi să trec în ochii ei drept nerecunoscătoare. Dar să dea Domnul ca această fatalitate care m-a gonit de la ea să nu fi făcut alte victime decât pe noi. Să dea Dumnezeu ca devotamentul atât de obscur, atât de mic cât a fost, să nu-i lipsească niciodată aceleia care m-a numit soră! Să dea Dumnezeu ca ea să fie fericită! Fericită pentru totdeauna! zise Mayeux, împreunându-şi mâinile cu ardoare. Cefiza apucă mâinile surorii sale, o privi cu mult drag şi zise:

— Surioară, ce frumoasă eşti aşa!

— Cam târziu îmi vine frumuseţea, răspunse Mayeux, surâzând cu tristeţe.

— Ba nu, căci pari atât de fericită, încât ultimele scrupule pe care le mai aveam pentru tine au dispărut şi ele cu totul.

— Atunci, să ne grăbim.

— Fii liniştită, surioară, nu va dura mult, zise Cefiza.

Sora mai mare luă căldarea cu cărbuni din locul unde o pusese şi o duse în mijlocul odăii. Apoi, surorile, cu un sânge rece de nespus, începură să răsucească firele de paie din saltea ca pe nişte câlţi subţiri, ca să le pună între uşă şi scânduri. Pe urmă, făcură nişte dopuri mari şi groase, ca să astupe găurile din acoperiş. În câteva minute isprăviră: toate găurile erau astupate, pentru ca asfixia să fie mai iute şi mai sigură.

— Acum, zise Mayeux, aprinde repede cărbunii, în cinci minute s-a terminat.

Clădirea de la stradă era despărţită printr-o curte de aripa în care se afla mansarda fetelor şi era aşa de înaltă, încât după ce soarele dispărea în dosul turnurilor, în mansardă se făcea întuneric. Lumina slabă care intra prin geamurile aproape opace, atât erau de murdare, se răsfrângea slab pe salteaua ruptă, cu pătrăţele albastre şi albe, pe care era întinsă Mayeux, îmbrăcată cu o rochie zdrenţuită. Mayeux se ridică puţin, se rezemă în cotul stâng, îşi sprijini bărbia în palmă şi începu s-o privească pe soră-sa cu o expresie sfâşietoare. Cefiza stătea în genunchi în faţa cărbunilor, cu capul aplecat deasupra bulgărilor negri din care începuseră să se ridice flăcări albastre. Ea sufla din toate puterile. Jăraticul arunca reflexe roşii pe

chipul palid al fetei. Când văzu cărbunii bine aprinşi, Cefiza se ridică şi se apropie de soră-sa, simţindu-se cam ameţită.

— Gata! zise ea.

Şi se întinse şi ea pe patul mizerabil.

Deodată răsună pe scară un zgomot de paşi şi de voci. Ceti za, întinsă peste corpul surorii sale, înălţă capul. Zgomotul se apropie din ce în ce şi apoi se auzi o voce strigând în dosul uşii: – Doamne! Ce miros de cărbuni!

În acelaşi timp, stinghiile uşii fură zguduite, iar o altă voce strigă:

— Deschideţi, deschideţi!

— Au să intre... au să mă salveze... şi sora mea e moartă... N-am laşitatea să mai trăiesc după ea.

Acesta fu ultimul gând al Cefizei. Cu toată puterea care îi mai rămăsese, se repezi la fereastră, o deschise, şi în momentul când uşa fu spartă cu forţa, nefericita fiinţă se aruncă pe geam de la etajul al treilea. În această clipă, Adrienne şi Agricol apărură în pragul uşii. Cu tot mirosul înăbuşitor, domnişoara de Cardoville se repezi în mansardă şi văzând ligheanul cu cărbuni strigă:

— Biata fată!... s-a sinucis!...

— S-a aruncat pe fereastră! exclamă Agricol, care văzuse, în momentul când sfărâma uşa, o formă omenească sărind pe geam.

Agricol alergă la fereastră.

— E îngrozitor! exclamă Agricol, scoţând un strigăt cumplit şi ducându-şi mâna la ochi.

Apoi se îndepărtă de geam, palid, îngrozit, şi se apropie de domnişoara de Cardoville.

Adrienne nu înţelese de ce se speriase Agricol, căci ea tocmai o zărise pe Mayeux în întuneric şi răspunse:

— Nu... nu... uite-o aici...

Ea îi arătă fierarului chipul palid al lui Mayeux, întinsă pe saltea. Adrienne îngenunche alături, luă mâinile fetei şi le găsi îngheţate, îi puse mâna pe inimă şi văzu că nu mai bătea. Totuşi, după o secundă, aerul rece care intra pe uşă şi pe fereastră păru că îşi face efectul: lui Adrienne i se păru că simte o pulsaţie uşoară de tot şi zise:

— Inima mai bate încă, repede, cheamă ajutor... Domnule Agricol, fugi... adu un ajutor; din fericire am la mine o sticluţă cu săruri...

— Da, da, să chemăm ajutoare pentru ea şi pentru cealaltă, dacă mai este timp! zise fierarul disperat şi se repezi spre scară, lăsând-o pe domnişoara de Cardoville îngenuncheată lângă salteaua pe care zăcea Mayeux.

O emoţie vie coloră trăsăturile domnişoarei de Cardoville, palidă şi slăbită de griji. De la aventura ciudată întâmplată la Teatrul Saint-Martin, când Djalma cu primejdia vieţii se repezise la pantera neagră, sub ochii domnişoarei de Cardoville, fata suferise mult.

Orbită o clipă de fapta eroică şi cavalerească a prinţului, Adrienne uitase gelozia de care fusese cuprinsă, văzându-l apărând în lume cu o astfel de femeie şi îşi zise:

— Cu toate aparenţele mişeleşti, Djalma mă iubeşte

destul ca să înfrunte moartea şi să-mi ridice buchetul.

Dar fata avea sufletul prea delicat şi cugetarea prea serioasă, ca să nu-şi dea seama că mângâierea aceasta era deşartă.

Rănile crude ale iubirii şi ale demnităţii sale atât de crud atinse nu putură fi vindecate aşa de uşor. Ideile pe care le avea Adrienne despre iubire, precum şi mândria ei legitimă, erau

O piedică de netrecut. Ea nu putea gândi vreodată să ia locul acelei femei pe care prinţul o expusese în public ca pe metresa lui. Şi totuşi Adrienne abia îndrăznea să şi-o mărturisească, simţea o gelozie cu atât mai dureroasă, cu atât mai umilitoare contra rivalei sale, cu cât aceasta părea mai puţin demnă să se măsoare cu ea. Adrienne ezita să vadă în Rose Pompon o fiinţă pierdută. Ea îşi aminti de convorbirea pe care o surprinsese într-o zi între Djalma şi Rodin. Nu putea crede că un om înzestrat cu un spirit aşa de remarcabil, cu o inimă aşa de duioasă, putea fi capabil să iubească o fiinţă depravată, vulgară şi să se arate cu atâta îndrăzneală cu ea în public.

Aici era un mister pe care Adrianne se silea în zadar să-l pătrundă.

Aceste îndoieli chinuitoare, această curiozitate crudă, hrăneau încă iubirea funestă a lui Adrienne şi trebuie înţelească disperarea ei fără margini când îşi dădu seama că indiferenţa şi dispreţul lui Djalma nu puteau ucide acest amor arzător, mai pătimaş decât oricând. Conştiinţa acestei

slăbiciuni era pentru Adrienne o remuşcare şi un chin de fiecare clipă. Fiind victimă a acestor dureri de nespus, ea începu să trăiască, de atunci, într-o singurătate absolută.

Nu trecu mult şi izbucni holera. Adrienne era prea nenorocită ca să se teamă de boală şi îi fu milă de durerile altora.

Ea fu printre cei dintâi care făcură daruri considerabile pentru ajutorarea nefericiţilor. De altfel, aceste daruri începură să curgă din toate părţile.

Fleur fu şi ea atinsă de boală. Stăpâna ei, cu toată primejdia, se duse să o vadă şi să o încurajeze. Fleur, învinsă de această nouă dovadă de bunătate, nu mai putu ascunde mult timp trădarea de care se făcuse până atunci vinovată. Se gândea că moartea avea s-o scape de odioasa tiranie a oamenilor al căror jug îl suferă şi că îi putea spune totul lui Adrienne.

Adrienne află, în felul acesta, de spionajul neîncetat al lui Fleur şi cauza neaşteptatei plecări a lui Mayeux. În faţa acestor descoperiri, Adrienne simţi iubirea şi mila ei duioasă crescând pentru biata lucrătoare. Din ordinul ei se făcură cele mai minuţioase cercetări ca să se dea de urma lui Mayeux. Mărturisirile lui Fleur avură un alt rezultat, cu mult mai important: Adrienne, alarmată pe drept de această nouă dovadă a uneltirilor lui Rodin, îşi aminti de planurile făcute atunci când, crezându-se iubită, instinctul iubirii îi arătă primejdiile care-l ameninţau pe Djalma şi pe ceilalţi membri ai familiei Rennepont.

După mărturisirile lui Fleur, gândul lui Adrienne fu să-i Unească pe toţi cei din neamul ei contra duşmanului comun. Gândul acesta îl socoti ca pe o datorie de îndeplinit. În lupta contra adversarilor atât de primejdioşi, atât de puternici ca Rodin, ca părintele de Aigrigny, ca prinţesa de Saint-Dizier şi acoliţii lor, Adrienne nu văzu numai sarcina demnă de laudă şi plină de primejdii de a demasca ipocrizia şi lăcomia, dar încă, dacă nu o mângâiere, cel puţin o uitare, o alinare a durerilor ei.

Începând din clipa aceea, apatia dureroasă în care lâncezea fata fu înlocuită cu o activitate febrilă. Ea îi convocă în jurul ei pe toţi cei din familie şi care erau capabili să vină la chemarea ei. Aşa, după cum se spunea în nota secretă pe care o primise părintele de Aigrigny, palatul de Cardoville deveni în curând centrul unor demersuri neîncetate, rodnice, al unor dese întâlniri de familie în care se dezbăteau pe larg mijloacele de apărare.

În dimineaţa zilei când Adrienne aflase adresa lui Mayeux şi veni să o smulgă de la o moarte sigură, Agricol Baudoin se aflase din întâmplare la palatul de Cardoville şi o rugase pe Adrienne să-l lase să meargă cu ea în strada Clovis. Aşa, se duseră amândoi în cea mai mare grabă.

Mayeux, întinsă pe salteaua ei, părea aşa de slabă, încât chiar dacă Agricol n-ar fi rămas jos în curte lângă Cefiza, care îşi dădea sufletul în cele mai mari chinuri, domnişoara de Cardoville tot ar fi trebuit să aştepte câtva timp până ce Mayeux să se poată ridica şi coborî până la trăsură.

Mulţumită prezenţei de spirit şi minciunii pe care i-o spuse Adrienne, fata crezu că Cefiza fusese transportată într-un spital din apropiere, unde i se dădeau îngrijirile necesare.

— Dumneavoastră vă datorăm viaţa, domnişoară, şi Cefiza şi eu! zicea Mayeux cu lacrimi în ochi.

Apoi întoarse chipul ei melancolic şi duios spre Adrienne.

— Aţi îngenuncheat în mansarda asta, lângă patul acesta păcătos, unde sora mea şi cu mine am vrut să murim!... Câtă bunătate, domnişoară! După ce am fugit în felul acela de la dumneavoastră... ar fi trebuit să mă credeţi aşa de ingrată!

— Mai târziu, când ai să mai prinzi puteri, o să-ţi explic multe lucruri care acum ţi-ar obosi poate atenţia; cum te simţi?

— Mai bine, domnişoară; aerul bun, şi gândul că vă văd aici şi că prin urmare sora mea n-o să mai fie redusă la disperare... căci şi eu o să vă spun tot... sunt sigură că veţi avea milă de Cefiza, nu-i aşa, domnişoară?

— Bizuie-te întotdeauna pe mine, fetiţo, răspunse Adrienne, ascunzându-şi încurcătura... Dar ia spune-mi; înainte de a lua această hotărâre disperată mi-ai scris, nu-i aşa?

— Da.

— Vai! Dar n-am primit scrisoarea.

— Şi totuşi ştiţi că v-am scris?

— Da, dragă. Şi mai ştiu că ai scris chiar la portar la mine, dar el a dat scrisoarea uneia dintre servitoarele mele,

lui Fleur, şi i-a spus că scrisoarea era de la dumneata. Or, Fleur mă înşela; era vândută duşmanilor mei şi le servea de spioană.

— Ea!... Doamne, Dumnezeule! exclamă Mayeux. Se poate una ca asta?

— Chiar ea, răspunse Adrienne cu amărăciune; dar trebuie să o plângem tot atât cât o osândim, căci era silită să se supună unei nevoi teribile. Mărturisirea pe care mi-a făcut-o pe patul de moarte şi căinţa de care a dat dovadă i-au asigurat iertarea mea.

— A murit Fleur! Ea aşa de tânără şi frumoasă!... Dar ce interes avea ea să vă dosească scrisoarea mea?

— Le era teamă să nu vii iar lângă mine, dumneata, îngerul meu păzitor, care mă iubeai aşa de mult... Duşmanilor mei le-a fost teamă de afecţiunea şi de credinţa dumitale şi mai ales de admirabilul instinct al inimii dumitale. N-o să uit niciodată cât de îndreptăţită era oroarea ce ţi-o inspira un ticălos pe care eu l-am apărat de bănuielile dumitale.

— Rodin!... zise fata înfiorându-se.

— Da, răspunse Adrienne; dar să nu vorbim acum de ticăloşii ăştia. Amintirea lor mi-ar strica bucuria pe care o simt că te văd revenind la viaţă. Îmi pare aşa de bine că te-am regăsit! Dacă ai şti tot ce sper, tot ce aştept de la regăsirea noastră! Căci n-o să ne mai despărţim, nu-i aşa? Promite-mi, pentru numele lui Dumnezeu. Între noi două este o apropiere fatală, care face ca prietenia dumitale să-

mi fie şi mai scumpă şi mai preţioasă; mi-am câştigat acest drept, nu-i aşa? Nu mă refuza, am atâta nevoie de o prietenă...

— Dumneavoastră, domnişoară... dumneavoastră aveţi nevoie de prietenia unei biete nenorocite ca mine?

— Da, răspunse Adrienne privind-o pe Mayeux cu o expresie de durere sfâşietoare. Mai mult decât atâta: dumneata eşti, poate, singura fiinţă din lume căreia pot, căreia aş avea curajul să-i mărturisesc durerile mele amare.

Mayeux abia putea să-şi creadă urechilor. Dacă binefăcătoarea ei ar fi avut, ca şi ea, o dragoste nefericită, n-ar fi vorbit altfel. Dar lucrătoarea nu putea admite o astfel de presupunere, de aceea atribuia cauza tristeţii domnişoarei de Cardoville altui lucru. Ea răspunse trist, gândindu-se la iubirea fatală pentru Agricol:

— Da, domnişoară! O durere de care îţi e ruşine trebuie să fie un lucru îngrozitor! Tare îngrozitor!

În clipa în care Mayeux rostea aceste cuvinte, se auziră paşi pe scară şi o voce tânără zicând:

— Sărmana Mayeux! Bine că vin la timp! Cel puţin dacă i-aş putea fi bun la ceva!

Şi aproape în acelaşi timp intră repede în mansardă Rose Pompon. Agricol veni şi el îndată după grizetă. Îi arătă lui Adrienne geamul deschis şi încercă să o facă să înţeleagă, printr-un semn că regina Bacanal avusese un sfârşit tragic. Dar pantomima aceasta nu fu recepţionată de d-şoara de Cardoville. Inima lui Adrienne bătea cumplit de durere, de

indignare şi de mândrie, recunoscând-o pe fata pe care o văzuse la Teatrul Saint-Martin cu Djalma. Numai ea era cauza durerii cumplite pe care o îndura din acea seară funestă. Dacă surpriza domnişoarei de Cardoville fu mare, cea a lui Rose Pompon nu fu nici ea mai mică. Şi ea recunoscu în Adrienne pe frumoasa fată cu părul de aur care se aflase în faţa ei la teatru în seara aventurii cu pantera neagră. Ea avea puternice motive să dorească foarte mult această întâlnire. Este imposibil să zugrăvim privirea de bucurie şi de triumf pe care o aruncă cu afectare asupra lui Adrienne.

Prima mişcare a domnişoarei de Cardoville fu să plece din mansardă; dar nu numai că nu voia s-o părăsească pe Mayeux în asemenea momente, şi să dea un motiv al bruştei sale plecări, mai ales în faţa lui Agricol, dar o curiozitate de neînţeles o opri pe loc, cu toată mândria ei revoltată. Aşadar, rămase. Închipuiţi-vă surpriza şi încurcătura ei când Rose Pompon îi spuse cu aerul cel mai natural din lume:

— Îmi pare foarte bine că vă găsesc aici, domnişoară. Avem de vorbit amândouă. Dar mai înainte vreau s-o sărut puţin pe biata Mayeux, dacă îmi daţi voie, domnişoară.

Ca să dăm o idee de tonul cu care fu pronunţată vorba domnişoară, ar trebui ca cititorii noştri să fi asistat la nişte discuţii mai mult sau mai puţin furtunoase între două Rose Pompon geloase şi rivale. Atunci s-ar putea înţelege duşmănia provocatoare pe care o cuprindea acest cuvânt

pronunţat în asemenea împrejurări grave. Domnişoara de Cardoville, încremenită de neruşinarea lui Rose Pompon, rămase mută, Agricol distrat de atenţia pe care i-o dădea lui Mayeux, care nu-l mai pierduse din ochi de când intrase impresionat şi de scena dureroasă la care asistase, nu băgă de seamă îndrăzneala grizetei şi-i zise încet lui Adrienne:

— S-a sfârşit, domnişoară! Cefiza şi-a dat sufletul fără să-şi fi venit în fire.

— Biata fată! zise Adrienne mişcată, uitând-o pentru o clipă pe Rose Pompon.

— Va trebui să-i ascundem această veste lui Mayeux şi să i-o spunem doar mai târziu, cu cele mai mari precauţii, mai zise Agricol. Bine că Rose Pompon nu ştie nimic.

Şi Agricol i-o arătă din ochi domnişoarei de Cardoville pe grizetă, care se aşezase pe jos lângă Mayeux. Auzindu-l pe Agricol numind-o cu atâta familiaritate pe Rose Pompon, Adrienne rămase şi mai uimită.

— Dragă Mayeux, zise Rose Pompon cu volubilitate, pe când ochii îi erau plini de lacrimi, se poate să faci o aşa prostie? Oamenii cumsecade se ajută, doar, între ei. Nu puteai să vii la mine?

— Ştiu că eşti bună, zise Mayeux, care aflase de la sorăsa că Rose Pompon, ca atâtea alte fete de felul ei, avea inimă foarte bună.

Grizeta îşi şterse, apoi, cu dosul mâinii vârful nasului ei trandafiriu, de care atârna o lacrimă, şi zise:

— Ai să spui că nu ştiai unde mă oploşisem în ultimul

timp, e o foarte caraghioasă istorie, zău... Dar acum n-ai să mai faci prostii din astea, nici dumneata, nici Cefiza.

— E aşa de slabă, încât nu e voie să o vedem, nu-i aşa Agricol? întrebă Mayeux.

— Să nu vorbim de asta, acum linişteşte-te.

— Agricol are dreptate, trebuie să fii cuminte, zise Rose Pompon; o să aşteptăm. O să aştept şi eu, vorbind până atunci cu dumneaei... şi Rose Pompon aruncă asupra lui Adrienne o privire furişă de pisică furioasă. Da, o să aştept, căci vreau să vorbesc cu Cefiza şi să-i spun că se poate bizui pe mine.

Rose Pompon o sărută cu drag pe Mayeux. Renunţăm să descriem ceea ce simţea domnişoara de Cardoville în timpul convorbirii sau mai bine zis al discursului pe care îl ţinea grizeta. Dacă prima mişcare a lui Adrienne fusese aşa de penibilă la vederea lui Rose Pompon, cu timpul, mai gândindu-se, i se născură îndoieli în minte. Ea îşi aminti din nou conversaţia pe care o surprinsese între Djalma şi Rodin şi se întrebă dacă era cu putinţă şi dacă era înţelept să creadă că prinţul, ale cărui idei despre amor erau aşa de nobile, putea găsi cel mai mic farmec în flecăreala fetei acesteia.

Acum, Adrienne nu mai şovăi, ci privea pe bună dreptate faptul acesta ca imposibil, acum când o vedea, ca să zicem aşa, de aproape pe această fată. Îndoielile lui Adrienne cu privire la adânca dragoste a prinţului pentru Rose Pompon se schimbară în curând într-o neîncredere absolută. Era

înzestrată cu prea mult spirit şi prea multă pătrundere ca să nu simtă că această legătură aparentă, atât de neînţeleasă, trebuia să ascundă vreun mister. Domnişoara de Cardoville simţi că speranţa îi revine.

Rose Pompon, după ce o sărută pe Mayeux, se ridică, se întoarse spre Adrienne şi îi spuse cu impertinenţă:

— Acum între noi două. Avem ceva de descurcat împreună.

— Sunt la ordinele dumitale, răspunse Adrienne cu multă blândeţe şi simplitate.

Văzând mutra cuceritoare şi îndrăzneaţă a lui Rose Pompon şi auzind provocarea către domnişoara de Cardoville, Agricol deschise nişte ochi şi nişte urechi nespus de mari şi o clipă rămase încremenit de obrăznicia grizetei, apoi făcu un pas spre ea, o trase de mânecă şi-i spuse încet:

— Ce-i asta? Eşti nebună? Ştii cu cine vorbeşti?

— Ei şi? Parcă o femeie frumoasă nu preţuieşte tot atât cât şi alta? Asta o spun pentru dumneaei... Doar n-are să mă mănânce, răspunse Rose Pompon cu glas tare; am de vorbit cu dumneaei. Sunt sigură că dumneaei ştie despre ce. Dacă nu, o să-i spun, nu durează mult.

Adrienne, temându-se de vreo explozie ridicolă cu privire la Djalma în faţa lui Agricol, făcu un semn acestuia din urmă şi răspunse grizetei:

— Sunt gata să te ascult, domnişoară, dar nu aici... înţelegi pentru ce...

— Aşa e... am cheia de la mine... dacă vrei, să mergem la mine.

Acest la mine fu rostit cu un ton triumfător.

— Cum domnişoară, zise Agricol lui Adrienne, eşti aşa de bună încât...

— Domnule Agricol, zise Adrienne întrerupându-l, fii bun şi rămâi lângă biata fată, mă întorc şi eu îndată.

Apoi se apropie de Mayeux, care era tot aşa de mirată ca şi Agricol şi îi spuse:

— Iartă-mă dacă te las singură câteva clipe, până atunci ai să mai prinzi puteri şi am să vin să te iau ca să te duc acasă, dragă surioară.

După aceea se întoarse spre Rose Pompon, care era din ce în ce mai mirată auzind-o pe această doamnă nobilă numind-o pe Mayeux surioară şi îi spuse:

— Sunt gata, domnişoară.

Cele două rivale ieşiră din mansardă, iar Agricol şi Mayeux rămaseră singuri. După câteva clipe, grizeta şi domnişoara de Cardoville intrară în apartamentul lui Philemon. Adrienne nu ştia nimic de moravurile excentrice ale studenţilor, nu se putu opri, cu toată preocuparea care o stăpânea, să nu examineze cu mirare şi curiozitate haosul bizar şi grotesc al obiectelor celor mai desperecheate. Deghizări de bal mascat, capete de mort fumând din pipe, ghete rătăcite pe biblioteca cu cărţi, haine de femeie, pipe etc. După primul moment de mirare, Adrienne avu impresia de dezgust: nu se simţea la locul ei, pe când mansarda

păcătoasă a lui Mayeux nu-i pricinuise nicio repulsie.

Rose Pompon, cu tot aerul său batjocoritor, se simţea şi ea foarte emoţionată de când se găsea între patru ochi cu domnişoara de Cardoville. Mai întâi, rara frumuseţe a bogătaşei, aerul ei nobil, înalta distincţie a manierelor sale, felul demn şi totodată amabil cu care răspunsese la provocarea neruşinată a grizetei începură să impună acesteia. În afară de asta, după toate. Rose Pompon era fată de treabă şi fusese foarte mişcată auzind-o pe domnişoara de Cardoville zicându-i lui Mayeux dragă.

După o clipă de ezitare, Rose Pompon se înfipse cu îndrăzneală în faţa lui Adrienne cu atât mai ţeapănă cu cât se simţea mai tulburată. Inima lui Adrienne bătea să se spargă:

— O să-ţi spun numaidecât ce am pe inimă, zise Rose Pompon. Nu te-aş fi căutat anume, dar pentru că te găsesc, este foarte natural să profit de ocazie.

— Bine, domnişoară, dar aş putea cel puţin să ştiu despre ce e vorba?

— Cum să nu, zise Rose Pompon cu şi mai multă impertinenţă. Să nu-ţi închipui cumva că mă simt nenorocită şi că vreau să-ţi fac o scenă de gelozie sau să strig ca o fată părăsită. Să nu te îmbeţi cu un asemenea gând. Slavă Domnului! N-am să mă plâng de Făt-Frumos – aşa îl dezmierd eu. Dimpotrivă, m-a făcut foarte fericită. Dacă l-am părăsit, este fără voia lui: aşa mi-a plăcut să fac.

Zicând acestea, Rose Pompon, care, cu toate aerele pe

care şi le dădea, avea inima grea, nu-şi putu stăpâni un oftat.

— Da, da, zise ea mai departe, l-am lăsat pentru că aşa am avut poftă, căci era nebun după mine. Dacă aş fi vrut, m-ar fi luat şi de nevastă, da, da, de nevastă. Atâta pagubă dacă cele ce-ţi spun te necăjesc. E drept că voiam să te necăjesc, dar când te-am văzut adineauri, aşa de bună cu biata Mayeux, deşi eram foarte sigură de dreptatea mea, am simţit oarecare milă. În sfârşit, ceea ce e sigur este că te urăsc şi că meriţi aceasta, mai zise Rose Pompon, şi izbi cu piciorul în pământ.

— Şi de ce mă urăşti? întrebă cu blândeţe Adrienne.

— Dar bine, domnişoară, zise Rose Pompon, uitându-şi cu totul rolul de cuceritoare şi cedând sincerităţii naturale a caracterului ei. Faci aşa ca şi cum nici n-ai şti de ce şi pentru cine te urăsc! Doar nu se duce nimeni să ridice buchete din gura panterei pentru o persoană care nu-i este nimic! Şi încă dacă n-ar fi decât atâta! mai zise Rose Pompon, însufleţindu-se puţin câte puţin. Drăgălaşa sa figură până atunci contractată într-o strâmbătură urâtă, căpătă o expresie de durere adevărată, puţin cam caraghioasă. Dacă n-ar fi decât istoria cu buchetul! Deşi mi s-a suit tot sângele la cap când l-am văzut pe Făt-Frumos sărind pe scenă, mi-aş fi zis: Aşa-i moda în ţara lui, desigur! Dar ceea ce nu-i nicăieri la modă este să se poarte cineva cu o femeie aşa cum s-a purtat el cu mine. Şi sunt sigură că toate astea s-au întâmplat numai din cauza dumitale.

Tânguirile acestea amare şi în acelaşi timp comice se potriveau prea puţin cu ceea ce spusese la început Rose Pompon despre amorul nebunesc al lui Djalma pentru ea, dar Adrienne se feri să scoată în evidenţă aceste contraziceri şi zise cu blândeţe:

— Domnişoară, cred că te înşeli când zici că am vreun amestec în necazurile dumitale, dar în orice caz, mi-ar părea într-adevăr rău ca să fi fost maltratată indiferent de cine.

— Dacă îţi închipui că m-a bătut, te înşeli, strigă Rose Pompon. Ei, poftim!... Nu, nu aşa a fost, dar oricum, sunt sigură că dacă nu erai dumneata, prinţul Făt-Frumos ar fi sfârşit prin a mă iubi puţin. În definitiv, doar nu-s de lepădat. Şi apoi, este iubit şi iubit. Eu nu sunt pretenţioasă, nici măcar atâta! – aici Rose Pompon îşi muşcă unghia trandafirie a degetului gros. Când a venit Nini-Moulin să mă ia şi mi-a adus bijuterii şi dantele ca să mă hotărască să merg cu el, avea dreptate sănii spună că nu aveam să fac nimic necinstit...

— Nini-Moulin? întrebă domnişoara de Cardoville din ce în ce mai curioasă. Cine-i Nini-Moulin?

— Un scriitor religios, răspunse Rose Pompon supărată.

Auzind cuvintele scriitor religios, Adrienne se văzu pe urmele unei noi intrigi a lui Rodin, ale cărei victime erau să fie ea şi Djalma. De aceea întrebă:

— Dar cu ce pretext te-a luat omul acela de aici?

— A venit să mă ia şi mi-a spus că n-am să mă tem deloc,

că nu era vorba de nimic imoral, şi că trebuie numai să fac pe fata drăgălaşă. Atunci mi-am zis: Philemon nu s-a întors din provincia lui, mă plictisesc singură, şi toate astea par destul de nostime, ce risc? Da, nu ştiam ce riscam, mai zise Rose Pompon cu un oftat. În sfârşit, Nini-Moulin m-a urcat într-o trăsură frumoasă şi ne-am oprit în piaţa Palatului Regal. Acolo s-a urcat în trăsură în locul lui Nini-Moulin un om cu o mutră piezişă şi cu tenul galben. El m-a dus la Făt-Frumos, unde m-am instalat. Când l-am văzut! E aşa de frumos, aşa de frumos, încât la început am rămas orbită. Şi are înfăţişarea blajină, bună. Atunci mi-am zis: frumos ar fi pentru mine să pot rămâne cuminte aici... Dar nu credeam să o nimeresc aşa de bine... Am rămas cuminte, vai! prea cuminte.

— Cum, domnişoară, îţi pare rău că ai fost virtuoasă?

— Sigur! îmi pare rău că cel puţin n-am avut plăcerea de a refuza ceva... Dar ce să refuzi, când nu ţi se cere nimic, dar nimic? Când eşti aşa de dispreţuită, încât nu ţi se spune nimic, niciun cât de mic cuvinţel de dragoste! Parcă eu ştiu de ce Făt-Frumos mă ţinea pe lângă dânsul! De ce mă ducea la plimbare în trăsură şi la teatru? Ce vrei? Poate că şi asta este la modă în ţara lui sălbatică, să ai pe lângă tine o fetiţă drăgălaşă numai pentru ca să nu-i dai nicio atenţie...

— Dar atunci de ce ai rămas în casa aceea?

— Ei, Doamne! zise Rose Pompon, izbind cu piciorul în pământ, cu ciudă, am rămas pentru că... nu ştiu nici eu

cum s-a întâmplat, fără voia mea, am început să-l iubesc pe Făt-Frumos. Şi ceea ce e mai curios este că eu care sunt veselă ca un scatiu îl iubeam pentru că el era trist – dovadă că îl iubeam cu adevărat. În sfârşit, într-o zi nu m-am mai putut stăpâni şi mi-am spus: „Atâta pagubă!” Şi m-am gătit cât am putut mai bine, aşa de drăgălaş, aşa de cochet, încât după ce m-am uitat în oglindă, mi-am zis: „E sigur că n-o să reziste”. Şi mă duc la el. Îmi pierdusem capul, i-am spus tot ce mi-a trecut prin minte mai dulce; am râs, am plâns, în sfârşit i-am declarat că îl iubesc. Ce crezi că mi-a răspuns cu vocea lui dulce, rămânând rece ca o bucată de marmură? „Săraca de tine!”

— Auzi! Săraca de tine, continuă Rose Pompon cu indignare. Dar ceea ce e mai grozav este că sunt sigură că, dacă n-ar fi nenorocit din alt amor, mi-ar fi fost uşor să-l aprind. E aşa de trist! Aşa de abătut! Dar atâta pagubă! mai zise nostima fetiţă, privind-o pe domnişoara de Cardoville cu duioşie şi cu respect, de ce aş tăcea, în definitiv? La început ţi-am spus că Făt-Frumos voia să mă ia de nevastă şi până la urmă, fără voia mea, ţi-am mărturisit că mă dăduse pe jumătate afară. Doamne! Nu-i vina mea, când vreau să mint, întotdeauna mă încurc. Iată curatul adevăr. Prinţul e nebun după dumneata... nebun adevărat. Nu numai istoria cu tigrul pe care l-a ucis pentru dumneata la Teatrul Saint-Martin mă face să cred asta, dar de când am văzut câte nebunii a făcut cu buchetul dumitale, dacă ai şti. Şi pe urmă nu ştii? Petrecea toate nopţile treaz şi adesea

plângea într-un salon unde te-a văzut pentru prima oară, după cum mi s-a spus. Dumneata trebuie să ştii unde, lângă seră... A făcut portretul dumitale din memorie pe o oglindă, după moda de la el din ţară! Şi câte alte lucruri! Eu care îl iubeam şi vedeam toate astea, am început să-mi cam ies din sărite. Dar pe urmă, lucrul devenea aşa de mişcător, aşa de duios, încât aveam lacrimi în ochi. Da... uite că şi acum numai când mă gândesc la bietul prinţ...

Într-adevăr, Rose Pompon avea ochii frumoşi înecaţi în lacrimi şi o expresie aşa de sinceră, încât Adrienne fu mişcată.

— Zău, domnişoară, nu-l nenoroci pe bietul prinţ, iubeşte-l şi dumneata puţin. Ce pierzi dumneata dacă îl iubeşti?

Zicând acestea, Rose Pompon luă cu drag mâna lui Adrienne, cu un gest poate prea familiar, dar plin de naivitate, ca şi cum ar fi vrut să-şi accentueze mai mult rugămintea. Domnişoarei de Cardoville îi trebui o mare putere de stăpânire ca să-şi oprească avântul de bucurie ce i se urca din inimă pe buze ca să oprească torentul de întrebări pe care ardea să i le pună lui Rose Pompon. Izbuti chiar să-şi oprească lacrimile de fericire care îi tremurau de câteva minute pe marginea genelor. Ciudat lucru! Când Rose Pompon îi luă mâna, Adrienne, în loc să şi-o retragă, strânse cu drag mâna grizetei. După aceea, printr-o mişcare necugetată, o trase aproape de fereastră, ca şi cum ar fi voit să examineze mai îndeaproape figura

încântătoare a lui Rose Pompon.

Oricât de ciudat ar părea faptul acesta, Adrienne era încântată că găsea fata cu mult mai drăguţă decât i se păruse la început. Indiferenţa stoică a lui Djalma pentru această încântătoare fată arăta destul toată sinceritatea iubirii de care era cuprins.

Nu ştim ce voia Adrienne să-i răspundă lui Rose Pompon, căci afară, la uşă se auzi un cotcodăcit sălbatic, ascuţit, strident, ţipător, care avea pretenţia să imite cântecul cocoşului. Adrienne tresări speriată, dar chipul lui Rose Pompon, cu puţin înainte aşa de duios, căpătă o expresie de o veselie nespusă. Ea se repezi la uşă strigând:

— E Philemon!

— Cine-i Philemon? întrebă Adrienne oprind-o speriată.

— E amantul meu. Ce monstru! S-a urcat în vârful degetelor ca să cânte ca un cocoş!... e el!

Afară răsună un al doilea cucurigu, mai tare decât cel dintâi.

— Nu deschide, zise Adrienne încet, din ce în ce mai încurcată; te rog nu răspunde.

— Dar e odaia lui, suntem la dânsul... zise Rose Pompon.

Philemon, văzând ce puţin efect făcea cucurigul lui se plictisi şi băgă cheia în broască. Adrienne, nevoind să mai mărească încurcătura situaţiei, se duse drept la uşă şi deschise, spre marea mirare a lui Philemon, care rămase locului încremenit.

Izbit de aerul nobil al fetei, studentul îşi duse mâna la

beretă şi salută respectuos, dându-se la o parte din prag. Adrienne îi înapoie salutul cu graţie şi cu politeţe, apoi coborî repede scara şi dispăru. Philemon, orbit de frumuseţea fetei şi de aerul ei nobil şi distins, curios să ştie cum de avea Rose Pompon asemenea relaţii, o întrebă nerăbdător:

— Cine-i doamna asta frumoasă?

— O prietenă de pension, craiule, zise Rose Pompon ducând degetul cel gros de la mâna stângă pe vârful nasului şi răsfirând celelalte degete.

Philemon răspunse la această strâmbătură luând-o cu drag pe Rose Pompon de talie; după aceea, veselul cuplu închise uşa.

În timpul cât Adrienne stătuse de vorbă cu Rose Pompon, se petrecu o scenă mişcătoare între Agricol şi Mayeux. Imediat după plecarea lui Adrienne, Agricol îngenunche lângă Mayeux şi îi spuse cu o adâncă emoţie:

— Acum suntem singuri şi pot, în sfârşit, să-ţi spun ce am pe inimă. E grozav ceea ce ai făcut; să mori de disperare şi de mizerie şi să nu mă chemi lângă tine!

— Agricol, ascultă-mă.

— Nu, n-ai nicio scuză. La ce serveşte, Doamne, că ne-am numit totdeauna frate şi soră, că timp de cincisprezece ani ne-am dat dovezile cele mai sincere de dragoste, dacă într-o zi de nenorociri te hotărăşti să-ţi iei viaţa fără să-ţi pese de cei pe care îi laşi în urma ta, fără să te gândeşti că a te ucide înseamnă a le spune: Nu sunteţi nimic pentru

mine!

— Iartă-mă, Agricol, e adevărat nu mă gândisem la asta, zise Mayeux plecând ochii, dar mizeria şi lipsa de lucru...

— Mizeria şi lipsa de lucru, dar ce, eu nu eram aici?

— Disperarea!...

Agricol se uită câteva minute la ea cu o expresie de duioşie de nespus, apoi zise deodată: „O să mă ierte că n-am ascultat-o, da, sunt sigur că o să mă ierte”.

Apoi se adresă lui Mayeux care îl privea din ce în ce mai mirată şi îi spuse cu glas grav şi emoţionat:

— Eu sunt prea sincer; situaţia asta nu este de suferit; îţi fac reproşuri şi te dojenesc, dar nu mă gândesc la cele ce spun. Mi-e inima îndurerată când mă gândesc la răul pe care ţi l-am făcut.

— Nu înţeleg... nu mi-ai făcut niciodată niciun rău!...

— Nu, nu-i aşa? Niciodată... nici măcar în lucrurile mici? Când, de exemplu, cedând unui detestabil obicei din copilărie, eu, care doar te iubeam şi te respectam ca pe sora mea, îţi dădeam fără încetare o poreclă odioasă şi ridicolă, în loc să-ţi zic pe nume?

— Poţi să te necăjeşti pentru aşa de puţin lucru? E un obicei din copilărie, după cum spui. Mama ta, aşa de bună şi de duioasă, care mă trata ca pe fiica ei, îmi spunea şi ea Mayeux, după cum ştii.

— Dar mama s-a dus să te întrebe dacă să mă însor? S-a dus să te roage să vezi fata, să-i studiezi caracterul, cu speranţa că instinctul dragostei pe care o aveai pentru

mine te va înştiinţa dacă ar fi fost să fac o partidă rea? Spune, ar fi avut mama această cruzime? Nu, numai eu am fost în stare să-ţi sfâşii inima în felul acesta. Îţi făceam un rău îngrozitor, eram fără inimă, dar nu ştiam, jur pe Dumnezeu că nu ştiam!

— Dar bine, zise Mayeux cu un glas care de abia se mai auzea, de ce te gândeşti la toate acestea?

— De ce? Pentru că mă iubeşti! exclamă fierarul cu vocea tremurătoare de emoţie, strângând-o frăţeşte pe Mayeux în braţe.

— O! Doamne! exclamă fata încercând să-şi ascundă obrajii între mâini, ştii totul.

— Da, ştiu totul, zise fierarul cu o expresie de dragoste şi de respect, da, ştiu totul şi nu vreau să roşeşti de un sentiment care mă onorează şi de care sunt mândru. Da, ştiu totul, şi sunt mândru că cea mai bună, cea mai nobilă inimă care există pe lume a fost a mea, este a mea şi va fi pentru totdeauna a mea. Haide, Madeleine, ridică fruntea şi ochii şi uită-te la mine. Ştii bine că gura asta n-a minţit niciodată. Uită-te la mine; citeşte pe trăsăturile mele cât sunt de mândru, auzi, Madeleine, sunt mândru de dragostea ta.

Mayeux, pierdută de durere, zdrobită de ruşine, nu ridicase până atunci ochii asupra lui Agricol. Dar vorbele lui exprimau o convingere atât de adâncă, glasul lui, care vibra, trăda o emoţie aşa de mare, încât biata fiinţă simţi că ruşinea îi dispărea, mai ales după ce Agricol adăugase cu o

exaltare din ce în ce mai mare.

— Haide, fii liniştită, nobila şi buna mea Madeleine, o să fiu demn de această dragoste. Crede-mă pe mine, dragostea asta o să-ţi aducă atâta fericire, câte lacrimi ţi-a pricinuit până acum. De ce iubirea să fie de aici înainte pentru tine o cauză de izolare, de ruşine şi de teamă? Ce-i amorul aşa după cum îl înţelege admirabila ta inimă? Un schimb neîncetat de devotament şi de iubire, o stimă adâncă şi o încredere reciprocă. Ei bine, Madeleine, acest devotament, această iubire, această încredere – o să le avem unul pentru celălalt; da, mai mult decât până acum.

Cu cât vorbea mai mult fierarul, cu atât mai îndrăzneaţă devenea Mayeux. Ceea ce o speriase pe ea mai mult – dacă avea să se descopere iubirea pentru Agricol – era batjocura, dispreţul sau o compătimire umilitoare. Departe de asta, pe figura bărbătească şi deschisă a vrednicului Agricol se zugrăviseră bucuria şi fericirea. Mayeux ştia că el nu e în stare să se prefacă, de aceea exclamă, de data asta fără ruşine, cu un fel de mândrie:

— Mulţumită ţie, Agricol, mulţumită vorbelor bune pe care mi le-ai spus, simt că în loc să roşesc de acest amor trebuie să fiu mândră de el. De ce mi-ar fi ruşine? Să am totdeauna un loc în viaţa ta, să te iubesc, să ţi-o spun, să ţi-o dovedesc printr-o dragoste de fiecare clipă, ce voiam mai mult? Şi totuşi ruşinea, teama, nenorocirea care mi s-a întâmplat m-au împins până la sinucidere! Vezi, dragă, trebuie să ierţi neîncrederea unei biete fiinţe sortită din

copilărie ridicolului. Acest secret ar fi trebuit să moară odată cu mine, dacă o întâmplare cu neputinţă de prevăzut nu ţi l-ar fi descoperit, în acest caz tu ai dreptate; eram sigură de mine şi sigură de tine şi n-ar fi trebuit să-mi fie teamă de nimic. Dar trebuie să fii îngăduitor cu mine. Neîncrederea în tine face să nu te în crezi nici în ceilalţi. Acum să uităm toate astea, Agricol, bunul meu frate. Am să-ţi spun ceea ce îmi spuneai şi tu adineauri. Uită-te bine la mine, ştii bine că nici gura mea n-a minţit vreodată. Ei bine, uită-te la mine şi spune dacă vreodată în viaţa mea am avut aerul aşa de fericit ca acum. Şi totuşi, adineauri am vrut să mor.

Mayeux avea dreptate. Nici Agricol nu sperase ca vorbele sale să aibă un efect aşa de rapid. Cu toate urmele adânci pe care mizeria, durerea şi boala le întipăriseră pe faţa fetei, ea strălucea atunci de o fericire aşa de înaltă, de atâta seninătate, iar ochii ei blajini şi curaţi ca şi sufletul, erau fixaţi cu simplitate asupra lui Agricol.

De câteva minute, scena aceasta avea un martor nevăzut. Fierarul şi Mayeux, prea mişcaţi, nu o văzuseră pe domnişoara de Cardoville, care stătea în picioare în pragul uşii. După cum spusese Mayeux, ziua aceea, începută sub auspicii funeste, devenise pentru toţi o zi de o fericire care nu se poate tălmăci prin cuvinte.

Adrienne era radioasă: Djalma îi fusese credincios, Djalma o iubea cu patimă. Acele odioase aparenţe de care se lăsase înşelată şi cărora le căzuse victimă erau, de bună

seamă, vreo nouă intrigă a lui Rodin. Nu-i mai rămânea domnişoarei de Cardoville decât să descopere ţelul acestor urzeli.

Acum îi fusese rezervată o altă bucurie. După ultimele cuvinte ale lui Mayeux, ea ghici că nu mai exista niciun secret între lucrătoare şi fierar şi nu se putu opri să nu strige:

— Ziua aceasta este cea mai frumoasă zi din viaţa mea, căci nu sunt singura fiinţă fericită.

Agricol şi Mayeux întoarseră repede capul.

— Domnişoară, zise fierarul, cu toată promisiunea pe care ţi-am făcut-o, n-am putut ascunde lui Madeleine că ştiu că mă iubeşte.

— Acum, când nu mai roşesc de acest amor în faţa lui Agricol, cum aş putea roşi în faţa dumneavoastră, domnişoară? în faţa dumneavoastră, care chiar adineauri mi-aţi spus: „Fii mândră de acest amor, căci este nobil şi curat!”

Fericirea îi dădu lui Mayeux puterea să se ridice sprijinită pe braţul lui Agricol.

— Bine, bine, dragă, îi zise Adrienne ducându-se la ea şi cuprinzând-o cu braţul ca s-o susţină. Încă un singur cuvânt doar, ca să-mi scuz indiscreţia pe care mi-ai putea-o reproşa. Dacă i-am spus lui Agricol secretul dumitale...

Fierarul o întrerupse pe domnişoara de Cardoville:

— Ştii de ce mi i-a spus, Madeleine? Este şi asta o dovadă de generozitate a inimii domnişoarei, care nu se dezminte

niciodată. Azi dimineaţă, domnişoara mi-a spus: „Am şovăit mult până să-ţi încredinţez secretul, dar, în sfârşit, m-am hotărât. S-o găsim pe sora dumitale adoptivă; dumneata eşti cel mai bun dintre fraţi pentru ea, dar, fără să vrei şi fără să ştii, adesea ai rănit-o crud. Acum îi ştii secretul şi mă bizui pe inima dumitale că ai să-l păstrezi în taină şi că ai s-o cruţi pe biata fată de alte dureri. Durerile sunt cu atât mai amare cu cât îi vin de la dumneata şi trebuie să le sufere în tăcere. Aşadar, când ai să vorbeşti despre soţia şi despre fericirea dumitale, să bagi de seamă ca să nu jigneşti inima aceasta aşa de nobilă şi aşa de bună”. Iată, Madeleine, zise fierarul, de ce a comis domnişoara ceea ce numeşte o indiscreţie.

— N-am cuvinte să vă mulţumesc destul, domnişoară, zise Mayeux.

— În sfârşit, iată-ne mai uniţi şi mai fericiţi decât oricând, în fericirea noastră o să găsim noi forţe contra duşmanilor noştri. Zic ai noştri, deoarece toţi cei care mă iubesc sunt urâţi de aceşti ticăloşi. Dar curaj! A sosit ceasul când oamenii cumsecade vor avea şi ei rândul lor... Acum, domnule Agricol, dă-mi voie să-ţi aduc aminte că ai mâine o întrevedere cu domnul Hardy.

— N-am uitat, domnişoară, după cum n-am uitat nici propunerile dumitale aşa de nobile.

— E foarte simplu, şi el e dintre ai mei. Repetă-i ceea ce am să-i scriu şi eu astă-seară, că toate fondurile care îi sunt necesare pentru reclădirea fabricii îi stau la dispoziţie. Nu

vorbesc numai pentru dânsul, ci pentru sute de familii reduse la o soartă precară. Roagă-l mai ales să părăsească pe cât mai curând posibil funesta casă unde a fost condus. Pentru mii de motive să nu se încreadă în nimic din ce-l înconjoară.

— N-avea grijă, domnişoară, scrisoarea pe care mi-a scris-o ca răspuns la cea pe care am izbutit să i-o trimit într-ascuns era scurtă şi binevoitoare, deşi foarte tristă. Mi-a acordat o întrevedere; sunt sigur că o să-l hotărăsc să părăsească locuinţa aceasta tristă şi poate că o să-l iau imediat cu mine. A avut întotdeauna atâta încredere în devotamentul meu!

După câteva minute, lucrătoarea, sprijinită de Agricol şi de Adrienne coborî scara casei aceleia triste şi se urcă în trăsura cu care venise domnişoara de Cardoville. Ea ceru stăruitor s-o vadă pe Cefiza, dar Agricol îi răspunse că nu se putea şi că avea să o vadă a doua zi.

Suntem în seara zilei când domnişoara de Cardoville a împiedicat sinuciderea lui Mayeux. Sună ora unsprezece. Noaptea este neagră, vântul suflă cu putere şi alungă norii negri, care ascund cu totul palida lumină a lunii.

O trăsură urcă încet, cu greu, în pasul cailor care abia mai pot trage, panta Străzii Albe, pantă destul de înclinată, în apropiere de bariera lângă care este situată casa ocupată de Djalma.

— Caută o portiţă cu acoperiş, trece de ea cu vreo

douăzeci de paşi, şi pe urmă opreşte, zise o voce ţipătoare şi nerăbdătoare, cu un accent italienesc foarte pronunţat.

Birjarul, drept orice răspuns, înjură birjăreşte, dădu bice cailor istoviţi, o apucă de-a lungul zidului şi căscă ochii mari, ca să citească numerele de pe stradă la lumina felinarelor de la trăsură. După câteva momente de mers, se opri din nou.

— Am trecut de numărul 50 şi am ajuns la portiţa cu acoperiş, zise el.

— Atunci, coboară-te de pe capră, zise vocea, şi du-te de bate de trei ori la portiţa de care am trecut. Ai înţeles bine? De trei ori.

— Şi pe urmă?

— Să spui persoanei care o să-ţi deschidă: „Sunteţi aşteptat” şi s-o aduci la trăsură.

Birjarul coborî ca să execute ordinele primite. Ajungând la portiţă, bătu de trei ori, şi, pe urmă, după o mică pauză, iar de trei ori. La semnalul dat, poarta se deschise, şi birjarul văzu ieşind un om de talie mijlocie, învelit cu o manta şi purtând pe cap o bonetă colorată. Omul acesta făcu doi paşi în stradă, după ce încuie poarta cu cheia.

— Sunteţi aşteptat, zise birjarul, o să vă conduc la trăsură.

Birjarul o apucă apoi înaintea omului cu manta, care îi răspunse printr-un semn din cap, şi îl duse la trăsură. Tocmai voia să deschidă portiţa şi să coboare scara, când vocea dinăuntru exclamă:

— Nu-i nevoie... Domnul nu se urcă, o să vorbesc cu dânsul de aici; o să-ţi spun când o să plecăm.

Birjarul începu atunci să se plimbe în sus şi în jos de-a lungul zidului. După câteva secunde, auzi în depărtare uruitul altei trăsuri, care se apropia urcând repede coasta. Această trăsură se opri dincolo de poartă, la o oarecare distanţă.

— Ia te uită! O trăsură particulară! Buni cai, n-am ce zice, dacă urcă ei aşa de repede coasta asta de pe Strada Albă.

La lumina lunii, un moment ieşită dintre nori, birjarul văzu coborându-se un om din această trăsură. Omul se opri o clipă la poartă, o deschise, intră şi dispăru, după ce închise poarta în urma lui.

— Ia te uită! Ia te uită! se complică lucrurile! zise birjarul. Unul iese, altul intră!

În timp ce se petreceau aceste lucruri, omul cu mantaua şi omul cu accent italienesc îşi continuau convorbirea unul în trăsură, celălalt afară, cu mâna sprijinită pe marginea portiţei. Conversaţia dură destul de mult şi se făcea în italieneşte. Era vorba de o persoană absentă, după cum se putea vedea după aceste cuvinte:

— Aşadar, zise vocea celui din trăsură, ne-am înţeles?... îndată ce ai să primeşti cealaltă jumătate a crucifixului pe care ţi l-am dat...

— O să ştiu ce o să însemneze asta, monseniore.

— Caută să meriţi şi mai departe încrederea pe care ai câştigat-o.

— O voi merita, o voi păstra, monseniore, pentru că admir şi respect pe omul acesta care prin mintea, prin curajul şi prin viaţa lui este mai tare decât cei mai puternici oameni din lume... Am îngenuncheat în faţa lui cu umilinţă, ca în faţa unuia din cei trei idoli negri care stau între Bowania şi adoratorii ei. Şi el, ca şi mine, are drept religie să schimbe viaţa în neant.

— Hm, hm, zise vocea cam încurcată. Apropierile acestea sunt nefolositoare şi neexacte. Gândeşte-te numai să-l asculţi, fără să discuţi.

— Să vorbească şi voi executa. Sunt în mâinile lui ca un cadavru, aşa cum îi place lui să spună. A văzut şi încă mai vede cât îi sunt de devotat, prin serviciile pe care i le fac pe lângă prinţul Djalma. N-ar avea decât să-mi spună: ucide... şi acest fiu de rege...

— Nu te gândi la astfel de lucruri, pentru numele lui Dumnezeu! strigă omul din trăsură întrerupându-l pe celălalt. Mulţumită Domnului, n-o să ţi se ceară niciodată asemenea dovezi de supunere.

— Ce mi se porunceşte, fac. Bowania mă vede.

— Înţeleg, eşti om cuminte. Să nu uiţi niciodată cele ce mi-ai spus acum şi să fii din ce în ce mai demn de idolul dumitale, de Dumnezeul dumitale.

— Monseniorul va fi în curând în stare să mă asculte?

— Cel mai târziu în două-trei zile; ieri a dat dovadă că este înzestrat cu o voinţă atât de mare, încât suntem siguri că se va vindeca foarte curând.

— Atunci să-i spui următorul lucru, care este foarte ciudat şi despre care n-am avut încă timp să-i spun nimic, deoarece s-a întâmplat abia ieri. Mă dusesem în grădina morţilor; pretutindeni, înmormântări şi făclii aprinse care luminau în noaptea neagră nenumărate morminte. Deodată, la lumina unei făclii am văzut lângă mine un bătrân. Bătrânul plângea. Îl mai văzusem o dată. E evreu. Este paznicul casei din strada St. Francis... ştii care. Evreul l-a întrebat pe un gropar: „Ei, unde e coşciugul?" Groparul a răspuns: „Da, ai avut dreptate; l-am găsit în şirul al doilea şi avea într-adevăr drept semn o cruce formată din şapte puncte negre. Dar cum ai putut dumneata să ştii locul şi semnul coşciugului?" „Vai! puţin importă asta", a răspuns evreul cu amărăciune! Şi acum unde e coşciugul?" a mai întrebat el. „În dosul mormântului de marmură neagră, a răspuns groparul. Este îngropat chiar la suprafaţă. Dar să te grăbeşti. În gălăgia asta n-o să bage nimeni de seamă. Mi-ai plătit bine şi vreau să reuşeşti în ceea ce vrei să faci".

— Şi ce a făcut evreul cu coşciugul însemnat cu şapte puncte negre?

— El avea cu dânsul doi oameni care duceau o targă acoperită cu perdele. A aprins un felinar şi s-a dus cu cei doi oameni la locul pe care îl indicase groparul. Eu am început să-l urmăresc pe evreu printre morminte, dar mai multe dricuri mi-au tăiat drumul şi m-au făcut să-l pierd din ochi. Pe urmă n-am mai putut să dau de el.

— E ciudat, într-adevăr, o să vedem ce este de făcut;

descoperirea asta poate fi importantă.

În acest moment, se auzi bătând în depărtare miezul nopţii.

— E miezul nopţii! Aşa de iute!... Trebuie să plec. Prin urmare, jură-mi pentru ultima dată că o să se producă împrejurarea aşteptată, adică îndată ce ai să primeşti cealaltă jumătate a crucifixului de fildeş pe care ţi l-am dat adineauri, ai să-ţi ţii promisiunea?

— Am jurat pe Bowania, monseniore.

— De asemenea, să nu uiţi că, pentru mai multă siguranţă, persoana care o să-ţi înmâneze cealaltă jumătate a crucifixului va trebui să-ţi spună... să vedem, n-ai uitat ce va trebui să-ţi spună?

— Va trebui să-mi spună: De la mână până la gură e departe.

— Foarte bine! Acum, adio! Tainã şi supunere.

— Tainã şi supunere, monseniore, răspunse omul cu mantaua.

După câteva clipe, trăsura porni, ducându-l înapoi pe cardinalul Malipieri. Într-adevăr, el fusese interlocutorul omului cu manta. Acesta din urmă – cititorii noştri l-au recunoscut desigur pe Faringhea – se întoarse spre portiţa casei unde locuia prinţul Djalma. În clipa când să introducă cheia în broască, văzu, spre marea sa surpriză, portiţa deschizându-se şi ieşind dinăuntru un om. Faringhea se repezi asupra necunoscutului, îl înşfăcă de guler şi strigă:

— Cine eşti, de unde vii?

Necunoscutul găsi desigur tonul acestei întrebări nu tocmai liniştitor, căci, în loc să răspundă, se smuci ca să scape de strângerea lui Faringhea şi totodată începu să strige cu voce puternică:

— Pierre!... Ajutor!...

Trăsura care staţiona la câţiva paşi se apropie repede şi Pierre, un lacheu de statură uriaşă, îl apucă pe metis de umeri şi îl împinse cu câţiva paşi înapoi, salvându-l astfel pe necunoscut. Acesta îi zise apoi lui Faringhea:

— Acum sunt în măsură să răspund la întrebările dumitale, deşi te porţi foarte rău cu o veche cunoştinţă. Eu sunt Dupont, fostul administrator al moşiei de Cardoville, şi te-am scăpat din valuri când cu naufragiul vasului pe care te aflai.

Într-adevăr, la lumina puternică a celor două felinare, metisul recunoscu figura blajină şi cinstită a lui Dupont, care fusese mai înainte administrator, iar acum, după cum am spus, era intendentul casei domnişoarei de Cardoville.

— Dar ce cauţi aici? De ce intri pe furiş?

— Am venit cu o trăsură a domnişoarei de Cardoville, scumpa mea stăpână, trimis de dânsa – probabil că nu într-ascuns – să aduc o scrisoare prinţului Djalma, vărul ei, răspunse domnul Dupont.

Faringhea se cutremură de mânie, dar se stăpâni şi apoi răspunse:

— Şi de ce vii la ora asta aşa de târzie şi de ce intri pe portiţa asta?

— Am venit la ora asta pentru că aşa a fost ordinul domnişoarei de Cardoville şi am intrat pe portiţă pentru că am toate motivele să cred că, dacă aş fi bătut la poarta cea mare, mi-ar fi fost cu neputinţă să ajung până la prinţ. Domnişoara de Cardoville, când a închiriat casa, a păstrat o cheie de la portiţă. Eram foarte sigur că numai intrând pe aici voi putea înmâna prinţului scrisoarea domnişoarei de Cardoville, verişoara lui. Într-adevăr, am avut cinstea să pot face acest lucru şi am fost adânc mişcat de bunăvoinţa cu care m-a primit prinţul, care şi-a adus aminte de mine.

Zicând acestea, domnul Dupont îl salută pe metis cu oarecare ironie, se urcă în trăsură şi porni repede, lăsându-l pe Faringhea plin de mirare şi de mânie.

A doua zi după ce Dupont împlinise misiunea pe lângă Djalma, acesta se plimba nerăbdător, cu paşi grăbiţi, în salonaşul indian din Strada Albă.

Fericirea are o acţiune atât de rapidă, şi ca să zicem aşa, atât de materială, asupra organismelor tinere, vii şi arzătoare, încât Djalma, care în ajun era încă atât de posomorât, de abătut şi de disperat, acum nu mai era de recunoscut. Aerul palid al tenului său mat, transparent, nu mai era acoperit de o nuanţă lividă. Ochii săi mari, mai înainte voalaţi, acum străluceau de o lumină dulce, în mijlocul albului sidefat.

Din când în când, întrerupându-şi mersul grăbit, se oprea, scotea din sân o hârtiuţă îndoită şi o ducea la buze, nebun de bucurie.

Djalma nu era singur. Faringhea urmărea toate mişcările prinţului, cu ochii atenţi, pătrunzători şi întunecaţi, stând respectuos în picioare într-un colţ al salonului. Figura metisului era îngrijorată, sinistră. Nu se putea înşela: scrisoarea domnişoarei de Cardoville, pe care i-o dăduse lui Djalma în ajun Dupont, era pricina acestei beţii; desigur că prinţul ştia acum că era iubit. În acest caz, tăcerea încăpăţânată pe care o manifesta faţă de Faringhea de când intrase în salon, îl alarma foarte mult pe acesta, şi nu ştia cum să o interpreteze.

Scos din sărite de neliniştea care i se mărea din ce în ce, Faringhea voi să atragă atenţia prinţului asupra sa, se apropie de el şi îi spuse răspicat:

— Monseniore, această fericire care văd că vă transportă... sunt sigur că o datoraţi domnişoarei de Cardoville.

Abia auzi acest nume şi Djalma tresări, îl privi pe metis drept între ochi şi exclamă ca şi cum abia atunci l-ar fi observat:

— Eşti aici, Faringhea? Ce vrei?

— Credinciosul dumneavoastră servitor împărtăşeşte bucuria pe care v-a pricinuit-o scrisoarea domnişoarei de Cardoville.

Djalma nu răspunse, dar privirile sale străluciră de atâta fericire, de atâta siguranţă, încât metisul se linişti.

— Fericirea asta este meritată, monseniore, după atâtea suferinţe... De altfel, succesul nu mă miră; ce v-am spus eu

întotdeauna? Nu vă necăjiţi, prefaceţi-vă că simţiţi un violent amor pentru altcineva şi fata asta trufaşă...

Auzind aceste cuvinte, Djalma aruncă o privire atât de pătrunzătoare asupra metisului, încât acesta se opri scurt. Dar prinţul îi spuse cu cea mai drăgăstoasă bunăvoinţă:

— Spune înainte, te ascult.

După aceea îşi sprijini bărbia în palmă şi cotul pe genunchi şi îndreptă asupra lui Faringhea o privire adâncă, dar de o blândeţe atât de mare, atât de pătrunzătoare, încât Faringhea, acest suflet de fier, se simţi o clipă tulburat de o uşoară remuşcare.

— Ziceam, monseniore, reluă el, că, urmând sfaturile sclavului dumneavoastră care vă spunea să vă prefăceţi că iubiţi cu patimă altă femeie, aţi făcut-o pe domnişoara de Cardoville să vină la dumneavoastră, ea atât de mândră, atât de trufaşă. Nu v-am prezis eu?

— Da, ai prezis, răspunse Djalma, care stătea în aceeaşi poziţie şi-l examina pe metis cu aceeaşi expresie de bunătate suavă. Dar dacă sfaturile tale mi-au folosit aşa de mult în trecut, spune-mi ce crezi despre viitor?

— Despre viitor, monseniore?

— Da. Peste o oră o să fiu lângă domnişoara de Cardoville.

— Asta e grav, monseniore. Viitorul depinde de această primă întrevedere. Credeţi-mă pe mine, femeile nu se pasionează niciodată decât pentru oameni îndrăzneţi, care le cruţă de încurcătura unui refuz.

— Explică-te mai bine.

— Ele dispreţuiesc, monseniore, pe amantul timid şi duios care le cere cu o voce umilă ceea ce trebuie să-şi ia singur. Acum, astăzi chiar, să vă purtaţi ca un stăpân, şi domnişoara va fi a dumneavoastră.

— Ciudat, zise Djalma, care nu-l mai pierdea pe Faringhea din ochi.

— Credeţi-mă pe mine, monseniore, oricât de ciudat vă pare, este înţelept. Aduceţi-vă aminte trecutul. Oare aţi adus-o pe fata asta trufaşă la picioarele dumneavoastră jucând rolul unui îndrăgostit timid? Nu, ci prefăcându-vă că o dispreţuiţi pentru altă femeie. Aşadar, să nu fiţi slab. Credeţi-mă pe mine, monseniore, îndrăzniţi, îndrăzniţi... şi chiar astăzi veţi fi sultanul adorat al acestei fete, a cărei frumuseţe este admirată de tot Parisul.

După câteva minute de tăcere, Djalma dădu din cap cu o expresie de milă duioasă şi-i spuse metisului cu vocea lui blândă şi sonoră:

— De ce mă trădezi aşa? De ce mă sfătuieşti cu atâta răutate să întrebuinţez violenţa, teroarea şi surpriza faţă de un înger pe care-l respect ca pe mama? Nu-i destul că te-ai devotat duşmanilor mei care m-au urmărit până şi în Java?

Dacă Djalma s-ar fi repezit asupra metisului, acesta ar fi fost mai puţin surprins decât auzindu-l vorbindu-i despre trădare cu acest accent de reproş blajin. Faringhea făcu repede un pas înapoi, ca şi cum ar fi vrut să-şi ia poziţia de apărare. Dar Djalma continuă cu aceeaşi blândeţe:

— Nu-ţi fie teamă de nimic. Ieri te-aş fi ucis, îţi spun drept... dar astăzi dragostea fericită mă face îngăduitor; am pentru tine numai milă, fără fiere; te plâng. Trebuie să fi fost foarte nenorocit în viaţa ta, dacă ai devenit aşa de rău.

— Dar bine, monseniore, zise metisul cu o mirare din ce în ce mai mare...

— Haide, spune, ce rău ţi-am făcut?

— Niciun rău, răspunse metisul.

— Atunci de ce mă urăşti aşa? De ce îmi vrei răul cu atâta înverşunare? Nu-i destul că mi-ai dat perfidul sfat să mă prefac că o iubesc cu un amor ruşinos pe fata aceea pe care tu mi-ai adus-o aici şi care, sătulă de rolul pe care îl juca pe lângă mine, a plecat?

— Amorul dumneavoastră pentru fata aceea, răspunse Faringhea recăpătându-şi puţin câte puţin sângele rece, a învins răceala...

— Să nu spui asta. Dacă mă bucur acum de o fericire care mă înalţă deasupra mea însumi, este pentru că domnişoara de Cardoville ştie că n-am încetat o clipă să o iubesc, aşa cum trebuie ea să fie iubită... cu adorare, cu respect. Tu, dimpotrivă, sfătuindu-mă aşa cum ai făcut, scopul tău era să o îndepărtezi de mine pentru totdeauna. N-a lipsit mult să reuşeşti.

— Monseniore, dacă gândiţi acestea despre mine, trebuie să mă priviţi ca pe cel mai mare duşman al dumneavoastră.

— Nu te teme de nimic, ţi-am spus, n-am dreptul să te osândesc. În delirul durerii te-am ascultat şi am urmat

sfaturile tale. Nu m-am lăsat înşelat de tine, ci am fost complicele tău.

— Poate că ardoarea zelului meu m-a făcut să greşesc.

— Vreau să te cred. Dar astăzi? Iar aţâţări la rău... ai crezut că urmându-ţi sfaturile o să mă dezonorez pentru totdeauna în ochii domnişoarei de Cardoville. Hai, spune, de ce această ură înverşunată? încă o dată te întreb, ce ţi-am făcut?

— Monseniore, mă judecaţi rău şi...

— Ascultă-mă, nu vreau să mai fi rău şi trădător, vreau să te fac bun. Ziua aceasta mi-a adus o fericire divină şi vreau să binecuvântezi şi tu această zi. Ce pot să fac pentru tine? Vrei

aur? Ai să ai aur. Vrei să ai mai mult decât aur? Vrei un prieten a cărui prietenie duioasă să te mângâie, să te facă să uiţi supărările care te-au făcut rău? Deşi sunt fiu de rege, vrei să fiu eu acest prieten? O să fiu, da, cu tot răul... ba nu, chiar din cauza răului pe care mi l-ai făcut... Crede-mă, pe mine, Faringhea, nenorocirea îi face pe oameni răi, iar fericirea îi face buni; fii fericit.

În acest moment bătu ora două. Prinţul tresări; era momentul: trebuia să se ducă la întâlnirea dată de Adrienne. Admirabila sa figură păru iluminată de o rază divină. El se apropie de Faringhea, îi întinse mâna cu un gest plin de bunătate şi de graţie şi îi spuse:

— Dă-mi mâna!

Metisul, cu fruntea muiată de sudoare, cu trăsăturile

palide, alterate, aproape descompuse, şovăi o clipă, dar apoi dominat, învins, fascinat, cutremurându-se, întinse mâna prinţului; acesta i-o strânse, apoi ieşi ca să se ducă la Adrienne. Cu toată ferocitatea, cu toată ura nemiloasă pe care o purta neamului omenesc, sumbrul partizan al Bowaniei îşi zise îngrozit:

— Am atins mâna lui... de acum el este sfânt pentru mine.

Dar după o clipă, cugetă mai adânc şi zise:

— Da, dar nu este sfânt pentru acela pe care – după cum mi s-a spus astă-noapte – trebuie să-l aştept la poarta casei.

Douăzeci de minute mai târziu, Djalma intră în salonul în care îl aştepta domnişoara de Cardoville. El se apropie încet de Adrienne.

Cu toată patima aprinsă a indianului, paşii săi nesiguri, timizi, dar de o timiditate încântătoare, trădau adânca lui emoţie. Încă nu îndrăznise să ridice ochii asupra lui Adrienne. Palid la faţă, el se opri la câţiva paşi de ea şi rămase acolo, cu capul uşor înclinat. Domnişoara de Cardoville nu era mai puţin încurcată şi mai puţin tulburată. Şi ea ţinea ochii în jos, dar roşeaţa arzătoare a obrajilor, bătaia grăbită a pieptului arătau o emoţie pe care, de altfel, nici nu se gândea s-o ascundă.

Djalma ridică ochii cel dintâi, ochii umezi şi totodată scânteietori. Focul unui amor exaltat, ardoarea aprinsă a vârstei, atât de mult timp stăpânită, admiraţia exaltată

pentru o frumuseţe ideală, toate acestea i se citeau pe figură şi în privirile pline de o timiditate respectuoasă. Trăsăturile sale de adolescent căpătaseră o expresie de nedescris. Adrienne se înfioră din tot trupul sub privirea prinţului şi se simţi atrasă într-un vârtej magnetic. Ochii i se făcură grei de o oboseală îmbătătoare, dar printr-o sforţare a voinţei şi a demnităţii îşi învinse delicioasa tulburare, se ridică de pe fotoliu şi-i spuse lui Djalma cu vocea tremurătoare:

— Prinţe, sunt fericită că te pot primi aici. Şezi, te rog, dragă vere, şi dă-mi voie să-ţi zic aşa, căci găsesc că e prea ceremonios să-ţi spun prinţe. Cât despre dumneata, zi-mi verişoară, căci găsesc că domnişoară e prea grav. După ce am lămurit acest lucru, să vorbim ca doi prieteni.

— Bine, verişoară, zise Djalma roşind.

— Deoarece între prieteni este întotdeauna sinceritate, mai zise Adrienne, o să-ţi fac mai întâi un reproş pentru care poate că o să mă ierţi... într-un cuvânt... te aşteptam... ceva mai devreme...

— Poate că o să mă dojeneşti că n-am venit mai târziu.

— Cum asta?

— Tocmai când ieşeam din casă, s-a apropiat de trăsura mea un om pe care nu-l cunoşteam şi mi-a spus cu atâta sinceritate, încât l-am crezut: „Poţi să salvezi viaţa unui om care a fost ca un tată pentru dumneata... e vorba despre mareşalul Simon, care e în mare primejdie; ca să-i vii în ajutor, trebuie să vii chiar acum cu mine...”

— A fost o cursă, strigă repede Adrienne. Mareşalul Simon a fost aici acum o oră.

— Da!... exclamă Djalma cu bucurie, ca şi cum ar fi fost uşurat de o mare grijă. Atunci, ziua asta frumoasă n-o să fie întristată cu nimic... Dar la început am mers cu omul acela temându-mă ca mareşalul să nu fie într-adevăr în primejdie, căci ştiu că este înconjurat de duşmani.

— Gândindu-mă mai bine, cred că poate ai dreptate, poate că a fost urzită vreo nouă intrigă contra mareşalului. Ai făcut bine că te-ai dus.

— Am pornit... dar ştiam că mă aştepţi...

— Sacrificiul acesta nu mă supără, dimpotrivă, stima mea pentru dumneata ar mai creşte dacă ar mai putea creşte, zise Adrienne mişcată. Şi ce s-a întâmplat cu omul acela?

— După ordinul meu s-a urcat în trăsură. Eu eram neliniştit pentru mareşal şi disperat că vedeam trecând în felul acesta timpul pe care trebuia să-l petrec aici. L-am chestionat pe omul acela cu mii de întrebări şi de mai multe ori mi-a dat răspunsuri încurcate. Atunci mi-a venit ideea că mi se întindea poate o cursă. Mi-am adus aminte tot ceea ce au încercat până acum ca să mă piardă în faţa dumitale şi i-am spus vizitiului să întoarcă. Ciuda omului care mă însoţea s-a dat atunci pe faţă, aşa că ar fi trebuit să înţeleg cum stau lucrurile. Totuşi gândindu-mă la mareşalul Simon, simţeam o vagă remuşcare pe care dumneata mi-ai potolit-o acum.

— Oamenii ăştia sunt neadormiţi, zise Adrienne, dar

fericirea noastră o să fie mai tare decât ura lor.

Ea tăcu o clipă, apoi reluă cu sinceritatea ei obişnuită:

— Dragă vere, nu pot nici să tac, nici să ascund ceea ce am pe suflet. Să mai vorbim câteva minute, să vorbim despre un trecut pe care mi l-au făcut acum aşa de crud. Pe urmă o să-l uităm pentru totdeauna ca pe un vis urât.

— O să-ţi răspund cu toată sinceritatea, chiar de ar fi să-mi dăuneze, zise prinţul.

— Cum te-ai putut hotărî să te arăţi în public cu... fata aceea?

— Eu sunt străin de obiceiurile ţării acesteia, răspunse Djalma fără să se simtă încurcat, pentru că spunea adevărul. Un om devotat duşmanilor mei m-a zăpăcit cu sfaturile lui funeste şi am crezut, după cum îmi spunea el, că dacă mă afişam în faţa dumitale cu alt amor, aveam să-ţi aţâţ gelozia şi...

— Am înţeles, zise repede, Adrienne, ca să-i cruţe lui Djalma o mărturisire penibilă. Un ultim cuvânt, deşi sunt sigură de răspunsul dumitale: n-ai primit o scrisoare pe care ţi-am trimis-o chiar în ziua când ne-am văzut la teatru?

Djalma nu răspunse nimic; un nor negru trecu repede peste trăsăturile sale frumoase şi timp de o jumătate de secundă ochii lui luară o expresie aşa de ameninţătoare, încât Adrienne fu speriată. Dar îndată agitaţia se potoli şi fruntea lui Djalma redeveni liniştită şi senină.

— Am fost mai indulgent decât credeam, îi zise el lui Adrienne, care îl privea cu mirare. Am vrut să vin aici demn

de dumneata şi l-am iertat pe acel care, pentru a-i servi pe duşmanii mei, mi-a dat atunci şi mi-a dat şi astăzi sfaturi funeste. Tot el, sunt sigur, a furat scrisoarea dumitale. Adineauri, gândindu-mă la toate relele pe care mi le-a făcut, am regretat o clipă îndurarea mea, dar m-am gândit la scrisoarea dumitale de ieri şi mânia mi-a trecut.

— Aşadar, s-a isprăvit cu trecutul acesta funest, cu temerile acestea, cu neîncrederea aceasta, cu bănuielile care ne-au chinuit atât timp, care m-au făcut pe mine să mă îndoiesc de dumneata şi pe dumneata să te îndoieşti de mine. Da! Departe de noi acest trecut funest, exclamă domnişoara de Cardoville cu o adâncă bucurie. Viitorul este al nostru, viitorul întreg, viitorul strălucitor, fără nori, fără piedici, un orizont aşa de frumos, aşa de curat în imensitatea lui, încât marginile sale scapă vederii noastre!

E cu neputinţă de redat exaltarea şi accentul de speranţă care însoţi ultimele cuvinte ale lui Adrienne. Djalma, fără să vrea, căzu la picioarele ei, îşi împreună mâinile şi-şi îndreptă spre ea figura lui încântătoare, în care se citea o adorare aproape divină. După aceea, ascunzându-şi faţa între mâini, înclină capul fără să spună o vorbă. Urmă un moment de tăcere adâncă, Adrienne o întrerupse cea dintâi, văzând o lacrimă rostogolindu-se printre degetele răsfirate ale lui Djalma.

— Ce ai? întrebă ea.

Şi cu o mişcare mai repede decât gândul, se aplecă spre prinţ şi îi dădu la o parte mâinile care îi acopereau faţa.

Chipul lui era scăldat în lacrimi.

— Plângi! exclamă domnişoara de Cardoville atât de mişcată, încât rămase cu mâinile lui Djalma între ale sale. Indianul nu-şi putu şterge lacrimile şi le lăsă să curgă ca nişte picături de cristal pe aurul palid al obrajilor.

— În momentul acesta nu există o fericire mai mare decât a mea, zise el cu glasul lui vibrant şi suav... Totuşi simt o mare tristeţe, dar se vede că aşa trebuie să fie... dumneata îmi dai cerul; eu dacă ţi-aş da întregul pământ, tot aş fi ingrat faţă de dumneata.

Djalma nu exagera, spunea ceea ce simţea într-adevăr. Accentul de regret fu atât de sincer, umilinţa lui aşa de naivă, aşa de dulce, încât Adrienne, mişcată şi ea până la lacrimi, răspunse cu o expresie de adâncă duioşie:

— Suntem amândoi în culmea fericirii. Viitorul fericirii noastre nu are margini triste... Asta este pentru că există fericiri a căror imensitate te ameţeşte. O clipă, inima, mintea, sufletul nu mai ajung ca să le cuprindă în întregime. Tristeţea este mare, dar este suavă.

Zicând acestea, Adrienne coborî glasul, din ce în ce, şi aplecă binişor capul, ca şi cum ar fi doborât-o greutatea fericirii. Djalma rămăsese îngenuncheat în faţa ei, cu mâinile între mâinile ei, astfel că aplecându-se, fruntea de fildeş şi părul de aur ale lui Adrienne atinseră fruntea de chihlimbar şi buclele de abanos ale lui Djalma. Şi lacrimile dulci, tăcute, ale celor doi îndrăgostiţi cădeau încet şi se amestecau pe mâinile lor înlănţuite.

În timp ce la palatul de Cardoville se petrecea scena aceasta, Agricol se duse în Strada Vaugirard, la domnul Hardy, cu o scrisoare de la Adrienne. După cum am spus, domnul Hardy ocupa un pavilion în casa de odihnă a părinţilor sfintei companii a lui Iisus. Nimic nu-i mai calm şi mai tăcut decât această locuinţă. Aici se vorbea întotdeauna cu vocea scăzută, chiar servitorii aveau ceva de miere în vorbele lor, ceva aerian în mersul lor.

Era pe la două după-amiază. Deşi era în aprilie şi soarele strălucea călduţ, razele sale, oprite de înălţimea zidului înalt de care am vorbit, nu mai pătrundeau în această parte a grădinii întunecoase, umede, rece ca o pivniţă, în care dădeau ferestrele odăii domnului Hardy. Odaia era mobilată cu cel mai desăvârşit confort. Podelele erau acoperite cu un covor moale. Patul minunat era garnisit cu perdele groase, ca şi uşa cu geamuri care dădea spre grădină.

Deasupra secretarului din faţa patului era un Hristos mare de fildeş, pe un fond de catifea neagră. Pe cămin era o pendulă de abanos cu embleme sinistre, încrustate în fildeş: coasa Timpului, un cap de mort etc. Voalaţi, iubiţi cititori, acest tablou cu o lumină slabă, tristă, gândiţi-vă că singurătatea aceasta era cufundată fără încetare într-o tăcere neagră şi veţi înţelege infernala dibăcie cu care primejdioşii preoţi ştiu să profite de orice, după cum doresc să impresioneze într-un chip sau în altul mintea celor pe care vor să-i cucerească.

Şi nu numai atât. După ce se adresau ochilor, trebuia să

se adreseze şi minţii. Iată în ce fel procedaseră ingenioşii preoţi: o singură carte fu lăsată la îndemâna domnului Hardy, ca din întâmplare. Numai una. Cartea aceea era Imitaţia Dar se putea ca domnul Hardy să nu aibă curajul sau pofta de a citi această carte. De aceea puseseră icoane şi cugetări, mai multe idei din această operă de dezolare, care, scrise cu litere mari, aşezate în rame negre, erau agăţate fie deasupra patului, fie pe perete, cât mai la îndemână, ca să fie citite. În felul acesta, fără voie, în orele triste, petrecute în inactivitate, ochii domnului Hardy trebuia să citească şi să răscitească acele inscripţii.

Acum să vi-l închipuiţi pe domnul Hardy dus rănit în această casă, el, a cărui inimă, sfâşiată de chinuri cumplite, de o trădare oribilă, sângera mai tare decât rănile corpului. Înconjurat de îngrijiri duioase, prevenitoare, mulţumită îndemânării cunoscute a doctorului Baleinier, Hardy fu în curând vindecat de rănile căpătate când se repezise în mijlocul flăcărilor care îi mistuiau fabrica.

Ca să favorizeze planurile preasfinţilor părinţi, fusese aplicat asupra lui Hardy un anumit medicament, inofensiv de altfel, dar menit să lucreze asupra moralului. Acest medicament îl menţinuse mult timp într-un fel de amorţeală a gândurilor. Pentru un suflet sfărâmat de decepţii crude pare că e o binefacere de nespus să fii cufundat în această toropeală, care te împiedică să te gândeşti la un trecut disperat. Hardy, lăsându-se în voia acestei apatii adânci, ajunse pe nesimţite să primească amorţeala minţii ca pe o

binefacere supremă.

Când am schiţat portretul domnului Hardy, am încercat să facem să se înţeleagă delicateţea aleasă a acestui suflet atât de duios, susceptibilitatea dureroasă faţă de tot ce este rău şi josnic, bunătatea lui de nespus, caracterul lui drept, generozitatea lui. Amintim aceste calităţi pentru că trebuie să constatăm că ele nu se aliau cu un caracter energic şi hotărât. Această inimă, de o delicateţe feminină, avea o nevoie irezistibilă de contactul binefăcător al celor mai scumpe afecţiuni. Numai acestea îl ţineau în viaţă. Şi iată că acest organism – numai sensibilitate de o susceptibilitate extremă, era lovit, una după alta, de decepţii şi de supărări, dintre care una singură ar fi fost de ajuns ca să zguduie caracterul cel mai tare.

Cel mai bun prieten al lui îl trăda în chip infam. Iubita lui adorată îl părăsea. Casa pe care o fondase pentru fericirea lucrătorilor, pe care îi iubea ca pe nişte fraţi, nu mai era decât ruină şi cenuşă!

Ce se întâmplă atunci? Toate resorturile acestui suflet se sfărâmară. Prea slab ca să se împotrivească atâtor suferinţe îngrozitoare, prea crud dezamăgit de trădare, ca să mai caute să pună prima piatră a unei noi case comune, această biată inimă, izolată pe de altă parte de orice contact binefăcător, căută uitarea de toate şi de ea însăşi şi o găsi într-o toropeală cumplită.

Să iasă din această posomorâtă casă de odihnă domnul Hardy nu putea, sau mai bine zis, nu dorea. Voinţa îi lipsea.

Şi apoi, trebuie să o spunem, sfârşise prin a se simţi bine acolo. Aveau atâtea atenţii discrete pentru el! îl lăsau aşa de singur cu durerea lui. În această casă domnea o tăcere de mormânt, care se acorda aşa de bine cu tăcerea inimii lui, care nu mai era şi ea decât un mormânt, unde dormeau învelite în giulgiuri ultima sa dragoste, ultima sa prietenie, ultimele sale speranţe de viitor pentru lucrători! Orice energie murise într-însul. Atunci începu să simtă o transformare lentă, dar inevitabilă, prevăzută, de altfel, de Rodin, care conducea această uneltire până în cele mai mici amănunte.

Sub tapete, în lemnăria sculptată a pereţilor erau făcute două orificii cu multă dibăcie, care permiteau la orice oră să-i vezi şi să-i auzi pe pensionari şi mai ales să le observi fizionomia, obiceiurile, în sfârşit, toate lucrurile revelatoare când omul se crede singur. Câteva exclamaţii dureroase scăpate de Hardy în tăcerea sa sumbră fuseseră raportate lui Aigrigny de un supraveghetor misterios.

Cuviosul părinte, urmând cu scrupulozitate instrucţiunile lui Rodin, îl vizitase la început foarte rar pe Hardy.

Am spus că părintele de Aigrigny când voia, răspândea un farmec şi o putere de seducere aproape irezistibile. El puse în întrevederile sale un tact şi o rezervă plină de dibăcie; la început veni numai din când în când ca să ia veşti despre sănătatea domnului Hardy. După puţin timp, informat de spion şi ajutat de pătrunderea sa naturală, văzu tot ce se putea scoate din decăderea fizică şi morală a

pensionarului. Puţin câte puţin aceste vizite, la început rare, se făcură mai dese şi mai lungi. Părintele de Aigrigny, cu elocvenţa lui dulceagă, insinuantă, persuasivă, luă drept subiect de conversaţie maximele dezolante asupra cărora se fixa adesea gândul domnului Hardy.

Isteţ, prudent, îndemânatic, părintele de Aigrigny nu încercă dintr-odată să-l convertească pe domnul Hardy, ci începu prin a-i aminti fără încetare nenorocitului, voind să-şi ucidă orice speranţă, îngrozitoarele decepţii de care suferise. Se ferea, bineînţeles, să arate aceste trădări ca pe nişte excepţii în viaţă. În felul acesta mări rănile sângerânde ale nefericitului, zugrăvindu-i pe oameni în cele mai îngrozitoare culori, îi înfăţişă vicleni, ingraţi, răi şi izbuti să-l reducă la o disperare fără leac. După ce ajunse aici, iezuitul făcu un pas mai departe. Ştiind nespusa bunătate de inimă a domnului Hardy şi profitând de slăbiciunea lui sufletească, îi vorbi despre mângâierea pe care o are un om copleşit de dureri să creadă cu tărie că lacrimile sale, în loc să fie sterile, sunt plăcute lui Dumnezeu şi pot ajuta la mântuirea celorlalţi oameni.

Peste puţin timp, acest suflet iubitor şi duios, pe care preoţii mişei îl împingeau la o sinucidere morală, găsi un farmec amar în această închipuire: că cel puţin durerile lui ajutau celorlalţi oameni.

Iată care era starea morală şi fizică a domnului Hardy când, prin intermediul unui servitor câştigat de prieten, primise o scrisoare de la Agricol Baudoin, care îi cerea o

întrevedere. Două sau trei ore înainte de momentul fixat pentru vizita lui Agricol, părintele de Aigrigny intră în odaia lui Hardy.

Acesta era aşezat într-un fotoliu mare şi atitudinea lui anunţa o descurajare de nespus. Şubreda lui constituţie fusese teribil atinsă de atâtea lovituri crude; fabricantul părea că nu mai este decât umbra celui de altă dată. Figura lui foarte palidă, foarte slăbită, exprima în acest moment un fel de linişte pustie. În acest scurt timp părul îi încărunţise cu desăvârşire; privirile sale rătăceau ici şi colo fără să vadă nimic.

— Ei, fiule! zise părintele de Aigrigny sărutându-l cu efuziune ipocrită pe domnul Hardy (iezuiţii sărută foarte mult), cum te simţi astăzi?

— Ca de obicei, părinte.

— Tăcerea asta care îţi place atât n-a fost tulburată de nimeni, sper?

— Nu... mulţumesc.

— Ne pare aşa de bine când vedem că îţi place în căsuţa noastră, fiule, încât am vrea să-ţi ghicim de mai înainte toate dorinţele.

— Nu doresc nimic, părinte, nimic, decât să dorm. Este aşa de binefăcător somnul! La ce bun să te mai gândeşti? Asta te oboseşte şi nu mai am putere.

Domnul Hardy nu termină vorba, ci îşi răsturnă leneş capul pe speteaza scaunului şi îşi duse mâna la ochi.

— Vai! fiule, zise părintele de Aigrigny cu lacrimi în priviri

şi în glas, vai! cum a putut prietenul care te-a trădat aşa de groaznic să nesocotească o inimă ca a dumitale?...

— Fie-ţi milă! Nu-mi mai vorbi de această trădare, zise domnul Hardy, întrerupându-l pe cuviosul părinte cu o voce rugătoare.

— Bine, n-o să mai vorbesc, scumpul meu fiu. Uită-l pe acest prieten sperjur, uită-l pe acest ticălos, pe care răzbunarea lui Dumnezeu o să-l lovească mai curând sau mai târziu, căci şi-a bătut joc în chip odios de nobila dumitale încredere, uit-o şi pe acea nefericită femeie a cărei crimă a fost foarte mare, căci pentru dumneata a călcat în picioare datorii sfinte, şi Domnul îi rezervă o pedeapsă teribilă, într-o zi...

Hardy îl întrerupse din nou pe Aigrigny şi îi spuse cu un ton stăpânit, care trăda însă o emoţie sfâşietoare:

— Asta e prea mult... dumneata nu ştii, părinte, cât rău îmi faci, nu, nu ştii.

— Iartă-mă, o! iartă-mă, fiule... Dar vezi că amintirea acestor legături pământeşti îţi pricinuieşte încă şi acum o zguduire dureroasă. Asta dovedeşte că trebuie să cauţi deasupra acestei lumi corupte şi corupătoare mângâieri totdeauna sigure?

— O Doamne! Oare o să le găsesc vreodată? exclamă nenorocitul cu deznădejde...

— Dacă o să le găseşti, bunule şi duiosul meu fiu! exclamă de Aigrigny cu o emoţie admirabil prefăcută. Te îndoieşti încă? Ce zi fericită va fi pentru mine aceea în care

cele din urmă legături care te unesc cu lumea asta nedemnă şi murdară vor fi rupte şi ai să devii unul dintre ai noştri, şi, ca şi noi, n-ai să mai aspiri decât la binefacerile eternei...

— Fac tot ce pot ca să ajung la această credinţă oarbă, la această detaşare de orice lucru pământesc, în care voi găsi, după cum îmi spui, părinte, odihna.

— Vai, fiule, scumpul meu fiu, mi-e teamă întotdeauna să nu regreţi această viaţă mondenă atât de bogată în decepţii înspăimântătoare. De altfel, chiar astăzi ai să ai o probă hotărâtoare în această privinţă, când va veni să te vadă fierarul acela de ispravă, unul dintre cei mai buni lucrători din fabrica dumitale.

— Aşa e, zise domnul Hardy după o clipă de gândire, căci memoria lui, ca şi mintea, erau foarte slăbite. Într-adevăr, trebuie să vină Agricol. Mi se pare că o să-l văd cu plăcere.

— Ei, bine, întrevederea cu dânsul va fi tocmai încercarea de care vorbesc. Prezenţa acestui vrednic băiat o să-ţi amintească de viaţa activă pe care o duceai înainte. Poate că aceste amintiri te vor face să-ţi fie milă de odihna pioasă de care te bucuri acum. Poate că o să vrei să te arunci din nou într-o carieră plină de tot felul de emoţii, să legi alte prietenii, să cauţi alte afecţiuni, în sfârşit, să trăieşti ca şi în trecut o viaţă zbuciumată, zgomotoasă. Dacă se vor deştepta în dumneata aceste dorinţe, asta o să fie dovada că încă nu eşti copt pentru retragere. Atunci să te supui, fiule. Să cauţi din nou plăcerile, bucuriile, serbările. Urările

mele te vor urma întotdeauna, chiar în mijlocul tumultului modern. Dar să fii sigur, fiule, că dacă într-o zi sufletul dumitale ar fi din nou sfâşiat de alte trădări, acest azil liniştit îţi va fi deschis şi ai să mă găseşti oricând gata să plâng cu dumneata asupra dureroasei deşertăciuni a lucrurilor pământeşti.

Pe măsură ce părintele de Aigrigny vorbea, domnul Hardy îl asculta cu spaimă. Numai la gândul să se arunce din nou în mijlocul unei vieţi pe care o experimentase în chip atât de dureros, acest biet suflet se înfioră. De aceea, nefericitul strigă cu un ton aproape rugător:

— Eu, părinte, să mă mai întorc în această lume unde am suferit atât, unde mi-am lăsat cele din urmă iluzii! Eu să mai iau parte la aceste serbări, la aceste plăceri? Este o batjocură crudă!

— Nu este o batjocură, fiule, trebuie să te aştepţi ca vederea şi cuvintele cinstitului meseriaş să deştepte în dumneata idei pe care în acest moment le crezi moarte pentru totdeauna.

— Dar la ce bun să mă expun din nou la astfel de suferinţe? exclamă domnul Hardy cu o expresie sfâşietoare. Abia dacă le pot suporta pe cele pe care le îndur acum. Niciodată!

Niciodată! Uitarea a toate! Uitarea de mine însumi, neantul mormântului, iată tot ce vreau de aici înainte!

— Dar cum ai să rezişti insistenţelor acestui lucrător? Cei care au profitat de binefacerile cuiva au oarecare drepturi

asupra binefăcătorului lor. N-ai să poţi scăpa de rugăminţile sale.

— Atunci n-am să-l văd. Mai înainte mă bucuram de această întrevedere, dar acum văd că e mai cuminte să renunţ.

— Dar el n-o să renunţe! O să insiste ca să te vadă astăzi sau mâine!

— Nici mâine şi nici altă dată, exclamă nefericitul: nu vreau să văd pe nimeni, vreau să fiu singur, totdeauna singur, cu asta nu dăunez nimănui nimic. Nu pot să am atâta libertate?

— Atunci, zise cuviosul părinte, deşi ora la care trebuie să vină lucrătorul e încă departe, e mai bine să-i scrii imediat.

— Nu am atâta putere, părinte, mă simt prea slab...

— Haide, puţin curaj, zise cuviosul părinte şi se duse să ia de pe birou cele trebuincioase pentru scris.

Apoi puse pe genunchii domnului Hardy o sugativă şi o foaie de hârtie, îi întinse tocul, iar călimara o ţinu în mână.

— Te asigur părinte, că nu pot să scriu, zise Hardy cu vocea stinsă.

— Numai câteva cuvinte, zise părintele de Aigrigny cu o stăruinţă nemiloasă şi puse tocul între degetele aproape ţepene ale domnului Hardy. Haide, trebuie, dacă nu, o să-l las pe lucrător să intre.

Părintele îl fixă cu asprime pe domnul Hardy, cu ochii lui mari cu pupile cenuşii, rotunde şi strălucitoare ca ale unei

păsări de pradă. Nefericitul tresări sub această privire aproape fascinatoare şi răspunse surâzând:

— O să scriu, părinte, o să scriu, dar te rog dictează-mi dumneata, căci capul meu este prea slab – şi domnul Hardy îşi şterse lacrimile cu mâna arzătoare, cuprinsă de friguri.

Părintele de Aigrigny îi dictă următoarele rânduri:

Dragă Agricol, m-am gândit că întrevederea cu dumneata ar fi zadarnică şi n-ar servi decât să-mi redeştepte dureri cumplite, pe care am izbutit să le mai uit cu ajutorul lui Dumnezeu şi al dulcilor mângâieri pe care mi le oferă religia. Mă bucur de o linişte adâncă, sunt înconjurat de toate îngrijirile, şi, mulţumită milei divine, sper să am un sfârşit creştinesc, departe de o lume a cărei deşertăciune o recunosc acum. Nu-ţi spun adio, ci la revedere, dragă Agricol, şi îţi fac toate urările de bine dumitale şi vrednicilor dumitale camarazi. Fii interpretul meu pe lângă ei; îndată ce voi socoti nimerit să te primesc, o să-ţi scriu; până atunci, te rog să crezi că sunt al dumitale...

Nefericitul semnă, apoi, simţindu-se foarte obosit, căzu sleit pe spateaza fotoliului.

— Nu-i destul, fiule, mai zise părintele de Aigrigny scoţând o hârtie din buzunar, trebuie să ai bunătatea să semnezi şi această împuternicire pe care o dai părintelui nostru procuror ca să termine afacerile în chestie. Să semnezi numai după ce vei citi, fiule.

Părintele de Aigrigny întinse lui Hardy o hârtie mare, timbrată, acoperită cu un scris aproape indescifrabil.

— Nu pot să citesc astăzi, părinte, zise nefericitul.

— Dar trebuie, fiule, iartă-mă că stărui... suntem săraci şi... Dar trebuie să citeşti ce semnezi, fiule.

— La ce bun? Dă încoace, zise domnul Hardy chinuit de încăpăţânarea nemiloasă a cuviosului părinte.

— Dacă vrei cu orice preţ, scumpul meu fiu... zise acesta întinzându-i hârtia.

Hardy semnă şi căzu iar în toropeală. Părintele de Aigrigny ieşi după câteva minute.

Deodată, domnul Hardy auzi un zgomot de voci care tot creştea, apoi zgomotul unei lupte. După puţin timp, uşa apartamentului se deschise cu furie, şi părintele de Aigrigny, împins de afară, se poticni de-a-ndăratelea, în odaie; îl împinsese Agricol, care voia cu orice preţ să intre.

— Îndrăzneşti să întrebuinţezi forţa şi violenţa? exclamă preacuviosul părinte, verde la faţă de mânie.

— Îndrăznesc orice ca să-l văd pe domnul Hardy, răspunse fierarul, repezindu-se spre fostul său patron.

Timp de câteva secunde, cei trei actori ai acestei scene rămaseră muţi. Părintele de Aigrigny întrerupse cel dintâi tăcerea şi spuse pensionarului său, apăsând asupra fiecărui cuvânt:

— Înţeleg, scumpul meu fiu, că după ce mi-ai exprimat dorinţa să nu-l primeşti pe domnul acesta, prezenţa lui trebuie să-ţi fie neplăcută. Sper dar că domnul – şi-l arătă pe fierar aflând acestea, o să pună capăt acestei situaţii neplăcute şi o să se retragă.

Agricol nu-i răspunse părintelui de Aigrigny, ci îi întoarse spatele şi se adresă domnului Hardy, pe care îl privea cu o emoţie adâncă, şi cu ochii plini de lacrimi.

— Vai! Ce bine îmi pare că vă văd! Deşi păreţi încă suferind. Ce fericiţi ar fi camarazii mei să fie în locul meu! Dacă aţi şti tot ce mi-au spus pentru dumneavoastră, căci cu toţii nu avem decât un singur suflet când este vorba să vă exprimăm iubirea...

Părintele de Aigrigny se adresă lui Agricol cu nerăbdare.

— Ţi-am spus doar că prezenţa dumitale aici este deplasată.

Numai atunci Agricol se întoarse spre preasfântul părinte şi îi spuse cu asprime, măsurându-l de sus până jos cu indignare şi dezgust:

— Dacă vrei numaidecât să auzi ce am să-i spun domnului Hardy, despre dumneata... vino peste câteva minute. Dar acum am să-i vorbesc fostului meu stăpân despre lucruri personale şi am să-i dau o scrisoare de la domnişoara de Cardoville.

— Părinte, te rog, zise domnul Hardy cu politeţe, scuză-l pe Agricol, dragostea lui pentru mine îl duce cam prea departe. Dar acum pentru că e aici, şi pentru că are lucruri personale să-mi spună, dă-mi voie să stau de vorbă cu el câteva minute.

— Să-ţi dau voie! scumpul meu fiu, zise părintele de Aigrigny prefăcându-se foarte surprins. Nu eşti absolut liber să faci ce-ţi place? N-ai spus dumneata adineauri că refuzi

în mod categoric să-l primeşti pe acest domn?

— Aşa este, părinte.

Părintele de Aigrigny nu mai putea stărui, dacă nu voia să se arate stângaci, de aceea se duse să strângă mâna domnului Hardy şi îi spuse, făcând şi un gest expresiv:

— La revedere, fiule.

— La revedere, părinte... Fii liniştit.

Cuviosul părinte ieşi. Agricol, zăpăcit, ameţit, se întreba dacă era într-adevăr fostul său patron acela care zicea părinte lui de Aigrigny şi care îi vorbea cu atâta politeţe şi umilinţă. Pe măsură ce examina mai atent trăsăturile domnului Hardy, fierarul observă în înfăţişarea lui o expresie de moleşeală, de oboseală, care îl supăra şi îl speria, totodată. În sfârşit, îi spuse, încercând să-şi ascundă penibila impresie:

— În sfârşit o să fiţi iar al nostru; în curând o să vă vedem iar printre noi. Întoarcerea dumneavoastră o să facă mulţi fericiţi.

— Eşti băiat foarte de treabă, zise domnul Hardy cu un surâs plin de bunătate melancolică, întinzând mâna lui Agricol; de altfel nu m-am îndoit niciun moment de dumneata, nici de camarazii dumitale. Dar trebuie să-ţi vorbesc cu sinceritate, ca să nu-ţi las nici dumitale, nici camarazilor speranţe ce nu se mai pot realiza. Sunt hotărât să trăiesc de aici înainte în cea mai mare izolare, căci sunt obosit, vezi singur, dragul meu, ce obosit sunt.

— Dar noi n-am încetat de a vă iubi! exclamă lucrătorul.

Acum este rândul nostru să ne devotăm pentru dumneavoastră, să vă venim în ajutor prin muncă şi zel, ca să ridicăm iar fabrica.

Domnul Hardy dădu trist din cap.

— Îţi repet, dragă, zise el, că viaţa activă s-a isprăvit pentru mine. Într-un timp aşa de scurt, am îmbătrânit cu douăzeci de ani; nu mai am nici puterea, nici voinţa, nici curajul să reîncep munca de altă dată, îmi pare bine că am făcut ce am putut pentru binele demnităţii; mi-am plătit datoria. La ora asta nu mai am decât o singură dorinţă: odihna, o singură speranţă: mângâierile şi liniştea pe care mi-o poate procura religia.

— Cum! strigă Agricol în culmea uimirii, vă place mai mult să trăiţi aici, în izolarea asta lugubră, decât în mijlocul nostru, care vă iubim! Credeţi că o să fiţi mai fericit aici, între preoţi!

— Pentru mine nu mai poate fi nicio fericire pe pământ, zise domnul Hardy cu amărăciune.

După o clipă de şovăire, Agricol zise cu vocea foarte mişcată:

— Domnule Hardy, sunteţi înşelat, vă înşală în chip infam. Preoţii aceştia care vă înconjoară au scopuri sinistre. Doamne, domnule Hardy, nu ştiţi la cine sunteţi aici?

— Ba da, la nişte preoţi din compania lui Iisus.

— Da, care sunt cei mai mari duşmani ai dumneavoastră. Ei vor să vă deposedeze de partea ce vi se cuvine dintr-o imensă moşteni re, exclamă fierarul. Planul acesta este

aranjat cu o îndemânare diavolească. Toţi cei care aparţin familiei dumneavoastră: fiicele mareşalului Simon, domnişoara de Cardoville, domnul, Gabriel, fratele meu adoptiv, în sfârşit toţi au fost gata să cadă victime ale uneltirilor lor. Vă spun că preoţii aceştia n-au alt scop decât să abuzeze de încrederea dumneavoastră. De aceea după incendiul de la fabrică v-au adus aici, când eraţi rănit, aproape pe moarte. V-au adus în casa asta ca să vă sustragă tuturor... De asta...

Hardy îl întrerupse pe Agricol.

— Te înşeli în aceste presupuneri, dragă; preoţii au cea mai mare grijă de mine... iar cât despre acea pretinsă moştenire... ce-mi trebuie acum bunurile lumeşti? mai zise domnul Hardy cu o nepăsare amară...

— Nu se poate să vă schimbaţi până într-atât, zise Agricol, care nu se putea hotărî să creadă cele ce auzea. Vai, aduceţi-vă aminte de tot binele pe care l-aţi făcut şi binecuvântarea zilnică a unui mic popor care vă datorează fericirea nesperată de care se bucură.

— Dragă, la ce să mai vorbim despre trecut? zise domnul Hardy cu blândeţe. Departe de a mă mândri, trebuie să mă umilesc, să-mi plec capul în ţărână, căci mi-e teamă că am fost pe o cale rea, în afară de biserică. Numai în lacrimi, în singurătate şi în umilire trebuie să-mi ispăşesc greşelile. Da, cu speranţa că acest Dumnezeu răzbunător mă va ierta într-o zi şi că suferinţele mele nu vor fi pierdute pentru cei ce sunt şi mai vinovaţi decât mine.

Agricol nu mai găsi niciun cuvânt să răspundă, ci îl privi pe domnul Hardy cu spaimă. Pe măsură ce privea mai mult acest chip abătut se întreba plin de spaimă prin ce mijloace putuseră aceşti preoţi să exploateze durerile şi slăbiciunea morală a acestui nefericit, ca să-l izoleze de toţi şi de toate pe el, o minte aşa de luminată. În sfârşit, rupând tăcerea şi scoţând din buzunar scrisoarea domnişoarei de Cardoville, în care îşi pusese ultima speranţă, Agricol i-o întinse domnului Hardy şi îi spuse:

— Domnule Hardy, una dintre rudele dumneavoastră pe care desigur că nu o cunoaşteţi decât din auzite, m-a rugat să vă înmânez această scrisoare. Vă rog foarte mult să o citiţi. Domnişoara de Cardoville aşteaptă răspuns. Este vorba despre interese deosebite.

Agricol vorbea cu glasul întretăiat şi nu putu isprăvi vorba, căci emoţia îl îneca. Cu toată energia sa bărbătească, nu-şi mai putu stăpâni lacrimile şi exclamă:

— Iertaţi-mă, iertaţi-mă dacă plâng, dar mi se rupe inima când mă gândesc la toate lacrimile care vor fi vărsate multă vreme de mulţi oameni de ispravă când îşi vor spune: „N-o să-l mai vedem niciodată, niciodată pe domnul Hardy”.

Emoţia cu care vorbea Agricol era aşa de sinceră, figura lui nobilă şi deschisă era scăldată în lacrimi şi avea o expresie de devotament aşa de mişcătoare, încât domnul Hardy, pentru prima dată de când era în această casă, îşi simţi inima oarecum mai încălzită, mai însufleţită. I se păru că o rază înviorătoare de soare străbătea, în sfârşit,

negurile îngheţate în mijlocul cărora vegeta de atâta timp. El întinse mâna lui Agricol şi îi spuse cu vocea schimbată:

— Mulţumesc, dragă, mulţumesc! Dovada aceasta de devotament... părerile acestea de rău, toate astea mă mişcă cu emoţie dulce, fără amărăciune. Asta îmi face bine.

— Vai domnule Hardy! exclamă fierarul cu o licărire de speranţă. Citiţi scrisoarea acestei nobile domnişoare. Poate că asta o să ducă la bun sfârşit opera începută de mine; iar dacă nu va fi destul, vom vedea.

Hardy, cedând stăruinţelor lui Agricol, luă scrisoarea cam fără voie, o desfăcu şi citi. Puţin câte puţin, fizionomia lui exprimă rând pe rând duioşie, recunoştinţă şi admiraţie. După ce termină de citit, se adresă fierarului cu un oftat melancolic:

— Ce inimă bună are domnişoara de Cardoville! Câtă bunătate! Cât spirit! Ce judecată înaltă! N-o să uit niciodată nobleţea sentimentelor care i-a dictat aceste oferte generoase. Cel puţin de ar putea ea să fie fericită în lumea asta tristă.

— Credeţi-mă, domnule, zise Agricol din ce în ce mai însufleţit, o lume în care se află astfel de fiinţe, nu poate fi numai noroi, corupţie şi răutate. Iată lumea care vă aşteaptă, care vă cheamă. Haideţi, domnule Hardy, ascultaţi sfaturile domnişoarei de Cardoville, primiţi propunerea pe care v-o face, veniţi la noi, întoarceţi-vă iar la viaţă, căci casa asta este moartea.

— Să mă întorc într-o lume unde am suferit atât, să

părăsesc liniştea acestei retrageri, răspunse Hardy şovăind; nu, nu, nu pot, nu trebuie să o fac.

— Nu m-am bizuit numai pe mine ca să mă hotărăsc! exclamă fierarul cu speranţă din ce în ce mai mare, am aici un ajutor puternic şi arătă spre uşă – pe care l-am păstrat ca să dau lovitura cea mare; el va apărea când o să vreţi dumneavoastră. Ştiind pe ce mâini primejdioase aţi încăput, cunoscând perfidia şi viclenia oamenilor care vor să pună stăpânire pe dumneavoastră, ea mi-a spus: Caracterul domnului Hardy este aşa de cinstit, aşa de bun, încât ar putea să se lase uşor înşelat. Inimile drepte refuză întotdeauna să creadă în neomenia cuiva. Dar există un om al cărui caracter sfânt va trebui să inspire în această împrejurare toată încrederea domnului Hardy. Preotul acesta admirabil este ruda noastră şi n-a lipsit mult să fie şi el victima neîmblânziţilor duşmani ai familiei.

— Cine-i preotul acesta? întrebă Hardy.

— Este abatele Gabriel de Rennepont, fratele meu adoptiv! exclamă Agricol cu mândrie. Este un preot nobil. Vai, domnule Hardy! dacă l-aţi fi cunoscut mai de mult, în loc să vă deznădăjduiţi aţi fi căpătat speranţă. Durerea dumneavoastră n-ar fi rezistat mângâierilor lui. Agricol alergă la uşă, o deschise şi strigă:

— Gabriel, frate, vino, vino, domnul Hardy doreşte să te vadă...

— Dragă, zise Hardy şovăind, dar părând totuşi mulţumit că i se cam forţa învoirea, dragă, ce faci?

— Îl chem pe salvatorul dumneavoastră şi pe al nostru!

Am spus că în mai multe camere ocupate de pensionarii preacuvioşilor părinţi se aflau un fel de ascunzători, cu scopul de a face mai uşor spionajul neîncetat cu care erau înconjuraţi cei pe care voia compania să-i supravegheze. Domnul Hardy fiind dintre aceştia, se aranjase lângă camera lui o ascunzătoare misterioasă.

Părintele de Aigrigny şi Rodin se aflau atunci în ascunzătoare. Amândoi cuvioşii părinţi sosiseră pe la mijlocul convorbirii dintre Agricol şi Hardy. La început se simţiră destul de liniştiţi văzând apatia în care era cufundat Hardy. Dar primejdia crescu puţin câte puţin şi deveni din ce în ce mai ameninţătoare, din moment ce domnul Hardy, mişcat de stăruinţele lucrătorului, consimţi să ia cunoştinţă de scrisoarea domnişoarei de Cardoville. Când Agricol îl aduse pe Gabriel ca să dea ultima lovitură ezitărilor fostului său patron, primejdia deveni foarte mare.

Rodin, mulţumită energiei de neînchipuit a caracterului său, suportase teribilul şi durerosul tratament al doctorului de Baleinier şi acum nu mai era în primejdie. Convalescenţa era pe sfârşite, dar preasfântul părinte era încă de o slăbiciune înspăimântătoare. Părintele de Aigrigny, privind îngrijorat şi totodată mânios îi spuse încet:

— Fără scrisoarea domnişoarei de Cardoville stăruinţele fierarului ar fi rămas zadarnice. Blestemata asta de fată va fi oare pretutindeni şi tot timpul piedica de care au să se

izbească planurile noastre? Acum abatele Gabriel vine să umple măsura; dacă, mulţumită lui, Hardy ne scapă, ce ne facem? Părinte, sunt disperat...

— Nu! zise scurt Rodin, dacă n-au să pună la arhiepiscopie vreo piedică în executarea ordinelor mele...

— Şi în acest caz?

— În acest caz răspund încă de toate, dar trebuie ca înainte de a trece o jumătate de oră să am hârtiile în cauză.

— Trebuie să fie semnate de două-trei zile, căci după ordinele dumneavoastră am scris chiar în ziua...

Rodin, în loc să continue convorbirea, îşi lipi ochii de o deschizătură care îngăduia să vezi cele ce se petreceau în camera vecină, apoi făcu semn cu mâna părintelui de Aigrigny să tacă.

În clipa aceasta, Agricol intră în camera lui Hardy, ţinându-l pe Gabriel de mână. Gabriel, deşi nu-l văzuse niciodată pe Hardy, fu izbit de alterarea trăsăturilor sale. Recunoştea pe această figură suferindă, abătută, fatala imprimare a nimicirii morale, cu care rămân stigmatizate pentru totdeauna victimele companiei lui Iisus, când nu sunt scăpate la timp de influenţa ei ucigătoare.

Rodin, cu ochiul lipit de orificiu, şi părintele de Aigrigny cu urechea la pândă, nu pierdură niciun cuvânt din convorbirea la care asistau nevăzuţi. Convorbirea fu agitată, impresionantă. La cuvintele arzătoare ale preotului, deznădejdea lui Hardy se topi ca ceara la soare. În sfârşit, Gabriel se ridică.

— Frate! zise el, crede într-un Dumnezeu al îndurării şi al iubirii. Crede într-un Dumnezeu care binecuvântează munca. Scoală, frate, mai zise el, luându-l prieteneşte pe Hardy de mână.

Acesta se ridică întocmai cum ar fi ascultat de un fel de magnetism.

— Scoală, frate! O lume întreagă de muncitori te cheamă; părăseşte acest mormânt, vino la aer liber, la soare. Pleacă din aerul acesta înăbuşitor şi du-te în aerul sănătos şi întăritor, părăseşte retragerea asta posomorâtă şi întoarce-te în locul însufleţit de cântecele lucrătorilor. Vino iar în mijlocul acestui popor de meseriaşi harnici. Purtat pe braţele lor puternice ai să revii la viaţă. Ai să simţi că voinţa şi puterea lui Dumnezeu nu te-au părăsit, dacă poţi face atâta pentru fericirea fraţilor dumitale.

— Ai dreptate, Gabriel, ţie o să-ţi datoreze micul nostru popor de lucrători întoarcerea bunului nostru patron, exclamă Agricol, aruncându-se în braţele lui Gabriel şi strângându-l cu drag la piept. Acum nu mai mă tem de nimic! Domnul Hardy este al nostru!

— Da, ai dreptate, lui, acestui admirabil preot în Hristos, lui îi voi datora învierea mea, căci aici eram înmormântat de viu, zise domnul Hardy, care se ridicase, drept, hotărât, cu obrajii uşor îmbujoraţi, cu ochii strălucitori, el până atunci aşa de palid, aşa de abătut şi de zdrobit!

— În fine, sunteţi al nostru! exclamă fierarul. Acum nu mai am nicio îndoială. Primiţi propunerile domnişoarei de

Cardoville?

— O să-i scriu numaidecât în această privinţă.

— Vai, domnule Hardy, trebuie să mă ţin din toate puterile ca să nu înnebunesc de bucurie, zise bunul Agricol, întorcându-se spre Gabriel şi strângându-l încă o dată la piept.

Apoi îi spuse la ureche:

— Mă întorc peste o oră... dar, n-am să viu singur... ci, cu o masă de oameni... ai să vezi... să nu-i spui nimic domnului Hardy: am o idee.

Fierarul ieşi beat de bucurie.

Gabriel şi domnul Hardy rămaseră singuri.

Se ştie că Rodin şi părintele de Aigrigny asistaseră nevăzuţi la această convorbire.

— Ei? ce gândeşte preasfinţia voastră? îl întrebă părintele de Aigrigny, încremenit, pe Rodin.

— Gândesc că au prea întârziat să aducă răspunsul de la arhie piscopie şi că eu toate hârtiile pe care mi le-au dat acum, misionarul acesta eretic o să strice totul, zise Rodin, rozându-şi unghiile până la sânge.

Deodată, Rodin îşi trase ochiul său de reptilă de la gaura pe unde privea. Fizionomia iezuitului luă o înfăţişare de bucurie şi de triumf diabolic. Părintele de Aigrigny, pe care deznodământul acestei scene îl doborâse, nu înţelegea nimic din aerul victorios al tovarăşului său şi îl privi cu o mirare de nespus.

— Am ac de cojoc! zise repede Rodin cu vocea lui seacă,

tăioasă.

— Ce vreţi să spuneţi? întrebă părintele de Aigrigny.

— Se găseşte aici o trăsură de voiaj? zise Rodin fără să răspundă la întrebarea părintelui de Aigrigny.

Acesta, auzind o asemenea întrebare, deschise nişte ochi mari, speriaţi, şi răspunse fără să ştie ce spune:

— Da, am trăsura mea.

— Atunci trimite să se aducă imediat cai de poştă.

— Pentru ce?

— Ca să-l luăm pe domnul Hardy.

— Să-l luăm pe domnul Hardy? reluă părintele de Aigrigny, crezând că Rodin aiura.

— Da, răspunse acesta: ai să-l duci astă-seară la Saint-Herem.

— În singurătatea aceea tristă! Pe el! Pe domnul Hardy!

Părintele de Aigrigny credea că visează.

— Pe el, pe domnul Hardy, răspunse Rodin, ridicând din umeri. Nici nu va trece o jumătate de ceas şi mă va ruga în genunchi să-l scot din Paris, să-l duc la capătul lumii, într-o pustietate, dacă pot.

— Şi Gabriel?

— Şi scrisoarea care mi s-a adus de la arhiepiscopie acum două minute?

— Dar adineauri ziceai că e prea târziu.

— Adineauri n-aveam ac de cojoc, acum am, răspunse Rodin scurt.

Zicând acestea, cei doi sfinţi-părinţi ieşiră repede din

ascunzătoarea tainică.

Gabriel şi domnul Hardy continuară discuţia. Acesta din urmă îşi deschise inima, povesti cum îi fugise iubita şi cum îl trădase prietenul. Gabriel îl mângâie, îl încuraja să caute alinarea în muncă şi în iertarea pentru răul care i se făcuse.

— Muncă, rugăciune şi iertare! zise, transportat, domnul Hardy, strângându-l pe Gabriel în braţe. Cu aceste trei cuvinte mi-ai dat viaţă, speranţă.

Tocmai când rosti aceste trei cuvinte, se deschise uşa şi intră un servitor, care întinse tânărului preot un plic mare şi ieşi fără să spună nicio vorbă. Destul de mirat, Gabriel luă plicul şi îl privi întâi fără să-şi dea seama ce făcea. Dar apoi zări la un colţ un timbru anumit, şi atunci rupse repede plicul, scoase o hârtie îndoită ca un ordin ministerial, de care atârna o pecete cu ceară roşie şi citi.

— O! Doamne! exclamă el fără să vrea, cu glas plin de durere şi de emoţie.

Apoi se adresă domnului Hardy:

— Iartă-mă, domnule.

— Dar ce-i? Ai aflat vreo veste rea? întrebă Hardy cu interes.

— Da, foarte rea, răspunse Gabriel abătut, apoi îşi zise: Va să zică de aceea m-au chemat la Paris. Nici n-au binevoit să mă asculte, mă lovesc fără să-mi fi îngăduit să mă justific. După o nouă tăcere zise cu un oftat de resemnare adâncă:

— N-are a face, trebuie să mă supun şi mă voi supune,

jurământul pe care l-am făcut mă obligă la aceasta.

— Ai vreo supărare? întrebă cu interes domnul Hardy.

— Da, adică nu... o surpriză neplăcută, zise Gabriel şi întorcând capul îşi şterse o lacrimă care îi curgea pe obraz, apoi zise: Atunci, adio, frate, sau mai bine zis la revedere.

— Mă părăseşti?

— Trebuie. Mai întâi vreau să ştiu cum mi s-a adus scrisoarea asta aici, iar după aceea trebuie să mă supun imediat ordinului pe care l-am primit. Agricol o să vină numaidecât şi o să-ţi stea la dispoziţie; el o să-mi spună ce ai hotărât şi unde o să te pot vedea... când vei voi, o să ne vedem.

Din discreţie, domnul Hardy nu îndrăzni să stăruie ca să afle cauza supărării neaşteptate a lui Gabriel şi îi răspunse:

— Mă întrebi când o să ne mai vedem? Mâine, căci plec chiar astăzi din casa asta.

— Atunci, pe mâine, frate, zise Gabriel strângând mâna domnului Hardy; şi până atunci, curaj, speranţă şi rugăciune.

— Curaj, speranţă şi rugăciune, răspunse domnul Hardy: cu cuvintele astea eşti întotdeauna tare.

Domnul Hardy rămase singur. Trecuse vreun sfert de oră de când plecase Gabriel, când un servitor însărcinat cu serviciul pensionarului intră şi înmână domnului Hardy o scrisoare. Domnul Hardy o deschise şi citi cele ce urmează:

Domnule,

Abia astăzi, în acest moment, am aflat, din întâmplare că

mă aflu în aceeaşi casă cu dumneata. Deşi nu ne-am întâlnit decât o singură dată, împrejurarea care mi-a procurat de mult cinstea de a te vedea a fost aşa de gravă pentru dumneata, încât nu pot crede că m-ai uitat... Această împrejurare a deşteptat de altfel în mine o simpatie atât de mare şi de adâncă pentru dumneata, încât nu pot rezista viei dorinţe de a-ţi prezenta omagiile mele, mai ales aflând că părăseşti astăzi această casă, după cum îmi spune chiar acum vrednicul abate Gabriel, un om pe care îl iubesc, pe care îl admir şi îl venerez cum nu se poate mai mult. Pot nădăjdui, domnule, că în momentul în care vei părăsi paşnica noastră casă de odihnă ca să reintri în lume, ai să binevoieşti să primeşti în mod favorabil această rugăminte, poate cam indiscretă, a unui biet bătrân închinat de aici înainte unei complete singurătăţi?

Binevoieşte, domnule, să primeşti asigurarea sentimentelor de adâncă stimă ale aceluia care are cinstea de a fi umilul şi supusul dumitale servitor.

Rodin

După ce citi această scrisoare şi numele celui ce i-o trimitea, domnul Hardy se gândi mult şi nu-şi putu aduce aminte nici numele lui Rodin, nici grava împrejurare la care făcuse aluzie.

— Domnul Rodin? îşi zise Hardy gânditor. Ciudat, nu-mi aduc aminte de acest nume, şi nici despre vreun eveniment care are vreo legătură cu el.

— Dacă domnul vrea să dea răspuns, o să-l duc domnului

Rodin, care este la părintele de Aigrigny; s-a dus să-şi ia adio.

— Să-şi ia adio?

— Da, căci au sosit caii de poştă ai părintelui de Aigrigny.

— Părintele de Aigrigny pleacă în călătorie? zise Hardy cam mirat.

— Desigur că nu pentru mult timp, zise servitorul cu un aer confidenţial, căci preacuviosul părinte nu ia pe nimeni cu dânsul, şi îşi ia foarte puţin bagaj. Desigur că preasfântul părinte o să vină să-şi ia rămas bun de la domnul... Dar ce răspuns să-i duc domnului Rodin?

Scrisoarea pe care o primise domnul Hardy de la cuviosul părinte era concepută în termeni aşa de politicoşi, se vorbea în ea despre abatele Gabriel cu atâta consideraţie, încât domnul Hardy, împins de altfel şi de o curiozitate naturală, răspunse servitorului:

— Spune, te rog, domnului Rodin că dacă doreşte să vină aici, îl aştept.

După o clipă intră Rodin, îmbrăcat în halatul său negru şi ţinându-şi în mână boneta veche de mătase. Hardy se ridică şi ieşi în întâmpinarea oaspetelui, ale cărui trăsături nu le distingea încă bine; dar când cuviosul părinte ajunse în porţiunea luminoasă de lângă geam, domnul Hardy îl privi o clipă pe iezuit şi nu-şi putu stăpâni un strigăt uşor, smuls de surpriză şi de o amintire crudă. După ce prima mişcare de mirare şi de durere îi trecu, domnul Hardy îşi veni în fire şi îi spuse lui Rodin cu glas schimbat:

— Dumneata aici, domnule? Da, ai dreptate, împrejurările în care te-am văzut pentru prima dată au fost foarte grave.

— Vai, dragă domnule, zise Rodin cu glas părintesc şi totodată satisfăcut, eram sigur că nu m-ai uitat.

Cititorii noştri n-au uitat desigur că Rodin se dusese – deşi pe atunci nu-l cunoştea pe Hardy – să-l caute la fabrică pentru a-i dezvălui mişeleasca trădare a domnului de Bressac. Această lovitură îngrozitoare fu dată numai cu câteva minute înaintea unei alte nenorociri, căci chiar în prezenţa domnului Rodin, Hardy aflase despre plecarea neaşteptată a femeii pe care o adora. Se înţelege lesne cât de crudă trebuia să-i fie lui Hardy prezenţa lui Rodin.

Totuşi, graţie influenţei binefăcătoare a lui Gabriel, el se însenină puţin. Trăsăturile contractate i se potoliseră şi spuse:

— Într-adevăr, nu mă aşteptam să te întâlnesc în casa aceasta.

— Vai! domnule, răspunse Rodin oftând, nici eu nu credeam să vin să-mi sfârşesc aici tristele mele zile, când m-am dus, fără să te cunosc, numai cu scopul de a face un serviciu unui om cumsecade, să-ţi dezvălui o mare ticăloşie. Tot atunci ai fost copleşit de o altă ştire dureroasă. N-am să uit niciodată sosirea neaşteptată a acelei biete femei, palidă, speriată, care, fără să observe măcar prezenţa mea, a venit să-ţi spună că o persoană a cărei iubire îţi era sfântă a plecat pe negândite din Paris.

— Da, şi eu, fără măcar să-ţi mulţumesc, am plecat repede, zise Hardy melancolic...

— Ştii, domnule, zise Rodin după o clipă de tăcere, că sunt unele apropieri ciudate? Tocmai când am venit să te înştiinţez că erai trădat în chip aşa de infam, eu însumi...

Rodin se întrerupse, ca şi cum ar fi fost doborât de o vie emoţie. Chipul lui exprimă o durere atât de covârşitoare, încât Hardy îl întrebă plin de interes:

— Ce ai, domnule?

— Iartă-mă, zise Rodin, surâzând cu amărăciune. Graţie sfaturilor religioase ale îngerescului abate Gabriel am izbutit să înţeleg resemnarea. Totuşi uneori, când îmi aduc aminte de anumite lucruri, simt încă o durere ascuţită. Ziceam, aşadar, că a doua zi după ce am venit să-ţi spun: „Eşti înşelat” – am fost şi eu victima unei oribile decepţii. Un fiu adoptiv, un copil nenorocit, părăsit, pe care îl culesesem de pe drumuri... – aici se întrerupse iar – îşi trecu mâna tremurătoare peste ochi şi zise: „Iartă-mă, domnule, că îţi vorbesc despre griji şi supărări care îţi sunt indiferente. Scuză durerea indiscretă a unui bătrân nefericit.

— Domnule, am suferit prea mult pentru ca să rămân nepăsător la durerea altuia. De altfel, nu eşti străin pentru mine... amândoi avem aceeaşi veneraţie pentru un tânăr preot...

— Abatele Gabriel! exclamă Rodin întrerupându-l pe domnul Hardy. Este salvatorul meu, binefăcătorul meu...

Dacă ai şti cu câtă grijă, cu cât devotament m-a îngrijit în tot timpul lungii mele boli cauzate de îngrozitoarea durere pe care am suferit-o... dacă ai şti blândeţea de nespus a sfaturilor pe care mi le-a dat...

— Este un adevărat preot în Hristos, un preot al dragostei şi al iertării! zise Hardy.

— Ceea ce spui dumneata este foarte adevărat, reluă Rodin, sosisem aici aproape nebun de durere, dar deodată a venit abatele Gabriel... negurile s-au împrăştiat şi lumina zilei a strălucit iar pentru mine.

— Aşa e, sunt unele apropieri ciudate, zise Hardy târât de încrederea şi de simpatia pe care trebuia neapărat să i-o deştepte atâtea asemănări pe care le vedea între pretinsa soartă a lui Rodin şi a sa.

— Atunci bietul bătrân nu va avea să regrete imboldul inimii sale care l-a atras spre dumneata? zise Rodin cu o expresie mişcătoare. O să-mi păstrezi o amintire în lumea unde te întorci?

— Poţi să fii sigur, domnule, dar dă-mi voie să te întreb un lucru: mi s-a spus că locuieşti în casa asta?

— Ce vrei? Aici te bucuri de o linişte atât de adâncă şi eşti aşa de puţin distras din rugăciuni! Vezi că – adăugă Rodin cu un ton dulceag – am suferit atât de mult!... purtarea nefericitului care m-a înşelat a fost aşa de oribilă, încât nu mai pot decât să mă rog. O! Rugăciunea! Rugăciunea!... abatele mi-a arătat toată puterea, toată duioşia rugăciunii... Dumneata cunoşti viaţa lui Rance?

întrebă deodată Rodin, aruncând asupra lui Hardy o privire ciudată.

— Acela care a întemeiat mănăstirea Trappe? întrebă Hardy surprins de întrebare. Am auzit în mod vag şi de mult vorbindu-se despre motivele care l-au făcut să se pocăiască.

— Nu există exemplu mai mare de atotputernicia rugăciunii... Rance... dar iartă-mă... mi-e teamă că abuzez de timpul dumitale...

— Ba nu, ba nu, răspunse repede Hardy, dimpotrivă, nici nu ştii cât de mult mă interesează tot ce-mi spui.

— Rance era un om de lume, reluă Rodin observându-l cu atenţie pe Hardy, un om de spadă, înflăcărat, tânăr frumos. El iubea o fată de familie; nu ştiu ce împrejurări se opuneau la căsătorie, de aceea iubirea rămase ascunsă. Rance însă era fericit: în fiecare seară venea pe o scară tainică la iubita lui. Se zice că era o iubire pătimaşă, una din acelea pe care nu le simţi decât o dată în viaţă. Misterul şi sacrificiul pe care îl făcea nefericita fată pentru această dragoste păreau că îi măreşte patima şi îi dă un farmec în plus. Ascunşi în umbră, îndrăgostiţii petrecură tainic doi ani într-un adevărat delir al inimii, într-o beţie, într-o voluptate vecină cu extazul.

La auzul acestor cuvinte, Hardy tresări. De multă vreme nu i se mai colorase chipul de o roşeaţă aşa de vie. Inima îi bătea cu putere, fără să-i poată opri bătăile. Îşi aducea aminte că şi el cunoscuse, până nu de mult, beţia arzătoare

a unui amor vinovat, misterios. Rodin, aruncând o privire piezişă şi pătrunzătoare asupra lui Hardy, îşi dădu seama de impresia pe care i-o pricinuia şi continuă:

— Uneori, totuşi, gândindu-se la primejdiile ce o ameninţau pe iubita sa dacă li s-ar fi descoperit legătura, Rance voia să rupă aceste legături aşa de dragi. Dar fata, îmbătată de dragoste, se aruncă de gâtul amantului şi îl ameninţă în limbajul cel mai pasionat că dă pe faţă tot şi înfruntă orice, dacă o părăseşte. Rance era prea slab şi prea îndrăgostit ca să reziste rugăminţilor metresei sale şi cedă. Amândoi se lăsau atunci în voia dragostei şi a patimii, care îi transporta şi îi făcea să uite lumea şi chiar pe Dumnezeu.

Hardy îl ascultă pe Rodin cu patimă, îi sorbea cuvintele. Stăruinţa iezuitului de a se opri într-adins asupra faţetei aproape senzuale a unui amor arzător, ţinut secret, aprindea din ce în ce în sufletul lui Hardy amintiri mistuitoare.

După liniştea binefăcătoare în care îl lăsase abatele Gabriel, urma acum la Hardy o agitaţie înăbuşită, adâncă, agitaţie care îi arunca mintea într-o tulburare ciudată. Rodin îşi atinsese scopul şi continuă în felul următor:

— Într-o zi îi lovi fatalitatea: Rance fu silit să plece la război şi părăsi fata. Dar după o campanie scurtă, se întoarse mai pasionat decât oricând. Scrisese în taină că soseşte şi sosi cam în acelaşi timp cu scrisoarea: era noapte. Se urcă, după obicei, pe scara secretă care ducea

la odaia iubitei sale şi intră cu inima palpitând de dorinţă şi de speranţă. Iubita... murise în dimineaţa aceea...

— Vai! exclamă Hardy ascunzându-şi faţa între mâini, plin de groază.

— Murise, continuă Rodin. Lângă patul funebru ardeau două lumânări. Rance căzu în genunchi, şi în delirul său luă acel cap adorat, aşa de frumos, şi începu să-l acopere de sărutări. Capul acela încântător se desprinde de gât şi îi rămâne între mâini... Da, continuă Rodin văzându-l pe Hardy mut de groază... da, fata murise de o boală aşa de grabnică, aşa de extraordinară, încât după moartea ei doctorii voiră să afle cauza acestei suferinţe necunoscute şi ciopârţiră în bucăţi corpul acela frumos...

Când povestirea ajunse aici, ziua era pe sfârşite; în odaia tăcută mai licărea numai o slabă lumină, în care se desprindea chipul sinistru şi palid al lui Rodin îmbrăcat în haina lui lungă, neagră. Ochii lui păreau că strălucesc de un foc diabolic. Hardy, sub lovitura emoţiilor puternice pe care i le produsese această povestire, aşa de ciudat amestecată cu gânduri de moarte, de voluptate, de amor şi de oroare, rămase încremenit, aşteptând cu un nespus amestec de curiozitate, de chin şi de spaimă ca Rodin să continue.

— Şi ce a făcut Rance? întrebă el în cele din urmă, cu vocea sfâşiată, ştergându-şi fruntea scăldată în sudori reci.

— A avut întâi două zile de delir nebun, după care a renunţat la lume şi s-a închis într-o singurătate de nepătruns. Prima perioadă a sihăstriei fu groaznică. În

disperarea lui, scotea strigăte de groază şi de furie, care se auzeau din depărtare! De două ori a încercat să se sinucidă ca să scape de vedenii.

— Avea vedenii? întrebă Hardy cu şi mai mare curiozitate, cu şi mai mare chin.

— Da, zise Rodin solemn, avea vedenii îngrozitoare. Fata care murise pentru dânsul îi apărea în mijlocul focului veşnic! Pe faţa ei frumoasă, desfigurată de chinurile iadului, vedea izbucnind râsul deznădăjduit al osândiţilor. Dinţii ei scrâşneau de furie, braţele i se frângeau de durere. Plângea cu lacrimi de sânge şi-i striga amantului ei cu glas de moarte, cu glas care cerea răzbunare: „Tu care m-ai pierdut, fii blestemat! Blestemat! Blestemat!...”

Rostind aceste trei cuvinte din urmă, Rodin făcu trei paşi spre Hardy, însoţind fiecare pas de un gest ameninţător. Dacă ne gândim la starea de descurajare, de tulburare şi de spaimă în care se afla Hardy, dacă ne gândim că iezuitul mişcase şi răscolise în fundul sufletului acestui nefericit toţi germenii senzuali şi spirituali ai unui amor care încă nu era stins, dacă ne mai gândim, în fine, că Hardy îşi reproşa şi el că sedusese o femeie pe care uitarea datoriilor putea, după religia catolică, s-o osândească la focul veşnic, o să înţelegem efectul îngrozitor al acestei fantasmagorii evocate în tăcerea singuratică, în amurgul zilei, de preotul acesta cu înfăţişare sinistră.

Efectul fu înspăimântător pentru Hardy. Cu mâinile împreunate, cu ochii ficşi, măriţi de groază, tresărind din

toate mădularele, el părea că-l ascultă încă pe Rodin, deşi acesta încetase de a mai vorbi şi repeta mecanic: Blestemat! Blestemat! Blestemat!... Apoi deodată exclamă rătăcit:

— Şi eu o să fiu blestemat! Femeia aceasta pe care am făcut-o să uite de datoriile care trec drept sfinte în ochii oamenilor, femeia asta o să plângă şi ea cu lacrimi de sânge şi o să-mi strige din fundul iadului: Blestemat! Blestemat! Blestemat!... Cine ştie? Poate că la ora asta ea mă blestemă. O! Doamne! îndurare, îndurare pentru ea, Doamne! numai eu sunt vinovat!...

Nefericitul, aproape în delir, căzu în genunchi şi-şi împreună mâinile.

— Domnule, strigă Rodin cu o voce afectuoasă şi pătrunzătoare, grăbindu-se să-l ridice, dragă domnule, prietene dragă, linişteşte-te, potoleşte-te, aş fi nenorocit să te aduc la deznădejde... Intenţia mea a fost tocmai dimpotrivă! Ascultă-mă, te rog, lasă-mă să isprăvesc această parabolă şi atunci ai să găseşti că este aşa de mângâietoare pe cât îţi pare acum de înspăimântătoare... în numele cerului, adu-ţi aminte de vorbele adorabile ale îngerescului abate Gabriel asupra duioşiei rugăciunii.

La auzul numelui dulce al lui Gabriel, Hardy îşi veni în fire şi exclamă chinuit:

— Vorbele lui erau dulci şi binefăcătoare! Unde sunt ele acum?

— Îngerescul abate Gabriel, reluă Rodin, vorbea despre

mângâierile rugăciunii...

Pe cât de ameninţătoare îi fuseseră vorbele până atunci, pe atât de duios şi de plin de căldură i se făcu glasul acum:

— Alungă aceste imagini ale disperării, căci după ce a suferit chinurile iadului, Rance, mulţumită rugăciunilor, aşa cum spunea şi abatele Gabriel, a gustat bucuriile raiului.

— Bucuriile raiului! repetă Hardy sorbindu-i cuvintele.

— Într-o zi, când îi era durerea mai mare, un preot, un bun preot, un al doilea abate Gabriel, ajunse până la dânsul. În câteva zile, el îl iniţie pe acest nenorocit în sfintele mistere ale rugăciunii, îi explică duioasa intervenţie a creaturii pe lângă creator. Atunci Rance păru transformat, durerile i se potoliră; începu să se roage şi cu cât mai mult se ruga, cu atât i se măreau credinţa şi speranţa. În loc s-o uite pe femeia iubită, îşi trecea timpul gândindu-se la ea şi îngându-se pentru mântui-rea ei. Da, retras în fundul celulei sale întunecoase, singur cu amintirea scumpă, îşi petrecu zilele şi nopţile, rugându-se pentru ea, într-un extaz de nespus, arzător, aş putea spune aproape... amoros.

E cu neputinţă de redat energia aproape senzuală cu care pronunţă Rodin acest cuvânt: amoros. Hardy tresări şi se simţi străfulgerat de un fior care îl ardea şi îl îngheţa totodată.

— Rance nu s-ar fi mulţumit cu o rugăciune vagă, distrată. Nu, nu... cât era de retrasă sihăstria sa, căută să-şi facă rugăciunea folositoare, atât de mult dorea mântuirea în veci a acestei amante de dincolo de mormânt.

— Şi ce-a mai făcut? Ce-a mai făcut în sihăstria lui? întrebă Hardy, lăsat fără apărare în mâinile iezuitului.

— Mai întâi, zise Rodin, apăsând încet asupra fiecărui cuvânt, s-a făcut... călugăr, căci în felul acesta rugăciunea lui este cu mult mai bine primită de cer şi, apoi, în mijlocul celei mai adânci singurătăţi, gândul lui tot era uneori distrat de materie. Postea, se canonea, nimicea sau reprima tot ce era de carne într-însul, ca să nu rămână decât spirit şi pentru ca rugăciunea să iasă din pieptul lui strălucitoare, curată ca o flacără şi să se urce spre Domnul ca şi mirosul de tămâie...

— Ce vis îmbătător! exclamă Hardy cuprins din ce în ce mai mult de farmec; ca să te rogi mai cu folos pentru o femeie adorată, să devii spirit, miros, lumină...

— Da, spirit, miros, lumină... zise Rodin, apăsând pe cuvinte; nu-i un vis. Câţi călugări, câţi sihaştri nu sunt ca şi Rance ajunşi la un extaz divin prin rugăciuni, prin posturi, prin martirizări! Dacă ai cunoaşte voluptăţile cereşti ale acestui extaz! Aşa, după viziunile teribile ale lui Rance urmară, după ce se călugări, viziuni pline de farmec. De câte ori, după o zi de post şi o noapte petrecută în rugăciuni şi în sfârtecări ale trupului, căzu sleit, leşinat pe lespezile chiliei! Atunci, după nimicirea trupului, urma avântul spiritului. O bunăstare de nespus punea stăpânire pe simţurile lui, concerte divine ajungeau până la urechile lui fermecate. O lumină totodată strălucitoare şi blândă, lumină care nu este din lumea aceasta, îi pătrundea printre

pleoapele închise. Apoi, după vibraţiile armonioase ale harpelor de aur ale serafimilor, în mijlocul unei aureole de lumină pe lângă care soarele este palid, călugărul vedea apărându-i femeia adorată.

— Femeia aceea pe care, prin rugăciunile lui, o smulsese flăcărilor veşnice, zise Hardy cu vocea gâfâind.

— Da, pe aceea, răspunse Rodin cu o elocvenţă distinsă, căci monstrul acesta ştia să vorbească în toate limbile. Atunci, mulţumită rugăciunilor amantului său, pe care Domnul le ascultă, femeia aceea frumoasă! O! de o mie de ori mai frumoasă decât era pe pământ, surâdea amantului său cu o ardoare de nespus şi ochii îi străluceau cu o flacără umedă şi vorbea cu o voce duioasă şi pătimaşă. Strălucitoare în fericirea ei, se pleca, atingea cu buzele ei, pe care nemurirea i le parfumase, buzele călugărului în extaz, şi peste puţin sufletele lor se ridicau la ceruri într-un sărut de o voluptate arzătoare ca amorul, cast ca graţia, mare ca nemărginirea!

— Vai! exclamă Hardy în prada unei rătăciri desăvârşite... vai! Aş da o viaţă întreagă de rugăciuni, de posturi şi de torturi pentru un astfel de moment petrecut cu cea pe care o plâng.

— Ce spui! Un moment! exclamă Rodin a cărui tidvă galbenă era muiată în sudori ca a unui magnetizator. Nu o dată în viaţa sa religioasă, ci aproape în fiecare zi Rance, cufundat în extazul unui ascetism divin, gusta aceste voluptăţi adânci, care sunt, pe lângă voluptăţile

pământeşti, ceea ce este eternitatea pe lângă viaţa omenească.

Văzându-l pe Hardy adus la punctul unde voia, şi cum pe de altă parte se înnoptase de-a binelea, cuviosul părinte tuşi de două, trei ori într-un anume fel, uitându-se spre uşă. În acest moment Hardy, în culmea rătăcirii, exclamă cu vocea rugătoare, ca un smintit:

— O chilie, un mormânt şi extazul cu ea!...

În acest moment se deschise uşa şi apăru părintele de Aigrigny cu o manta pe braţ. În urma lui venea un servitor aducând lumină.

Cam vreo zece minute după această scenă intrau pe strada Vaugirard vreo doisprezece oameni voinici cu figuri deschise şi conduşi de Agricol şi se îndreptau veseli spre intrarea casei de odihnă a sfinţilor părinţi. Era o deputăţie a foştilor lucrători ai lui Hardy care veneau să-l ia pe patronul lor şi să-i mulţumească pentru apropiata lui întoarcere între ei.

Agricol mergea în frunte. Deodată văzu o diligenţă ieşind din curtea spre care se îndrepta. Caii, îndemnaţi cu biciul de surugiu, veneau în goana mare. Întâmplare sau instinct: cu cât trăsura se apropia mai mult de grup, cu atât mai mult se strângea inima lui Agricol... în clipa când cupetul cu perdelele lăsate trecea prin faţa lui, fierarul împins de o presimţire pe care nu şi-o putea stăpâni, se repezi în faţa cailor şi strigă:

— Prieteni, ajutor!

— Surugiu! Ai zece ludovici! Galop!... Sfarmă-l sub picioarele cailor! strigă din trăsură vocea militărească a lui de Aigrigny.

Holera făcea ravagii: surugiul auzise vorbindu-se de masacrele otrăvitorilor. Speriat în orice caz de brusca năvală a lui Agricol, îi dădu în cap o lovitură zdravănă cu coada biciului. Fierarul, ameţit căzu la pământ. Apoi surugiul dădu pinteni calului pe care călărea de parcă ar fi vrut să-i spargă burta, îşi puse caii în galop şi trăsura dispăru repede, în timp ce tovarăşii lui Agricol, care nu înţeleseseră nici fapta lui, nici vorbele pe care le strigase, se grăbeau să-i vină în ajutor şi să-l readucă la viaţă.

Cam în acelaşi timp când se petreceau aceste lucruri la Paris, doi călători străini, deşi despărţiţi unul de celălalt, schimbau gânduri misterioase prin spaţiu.

Soarele este spre asfinţit. În adâncimile cele mai nepătrunse ale unei păduri de brad, se ridică ruinele unei mănăstiri închinată altă dată Tăierii capului Sfântului Ioan. Deasupra acestor mormane de ruine se mai ţine în picioare o statuie uriaşă de piatră mutilată ici şi colo. Statuia reprezintă un om decapitat, îmbrăcat într-o togă antică şi ţinând în mână o tipsie; pe tipsie se află un cap... e capul lui.

Este statuia Sfântului Ion Botezătorul, mucenic ucis din ordinul Irodiadei.

Tăcerea este adâncă. Din când în când se aude foşnetul

înăbuşit al ramurilor unor pini uriaşi, agitaţi de boarea vântului. Deodată, prin penumbra formată de vârful copacilor, ale căror trunchiuri nenumărate se pierd în adâncimi fără fund, apare o formă omenească. Este o femeie. Ea înaintează încet spre ruine, ajunge la ele. Femeia aceasta este palidă, privirea ei este tristă, haina este lungă şi fluturătoare, picioarele îi sunt pline de praf. Merge cu greu, cu paşi şovăitori. Un bloc de piatră se află pe marginea unui izvor, cam sub statuia Sfântului Ioan Botezătorul. Pe piatra asta, femeia se lasă istovită, gâfâind de oboseală.

Şi totuşi, de multe zile, de mulţi ani, de multe veacuri ea merge, merge, neobosită. Dar pentru prima oară picioarele o dor. Picioarele îi sângerează, membrele îi sunt sfărâmate de oboseală şi o sete arzătoare o chinuieşte. Ea simte cât este de slabă şi abia îndrăzneşte să creadă, bucuria i-ar fi prea mult.

Dar gâtlejul, din ce în ce mai uscat, se zgârceşte, pieptul îi este de foc. Zăreşte izvorul şi se repede să îngenuncheze ca să-şi poată potoli setea în unda cristalină şi străvezie ca o oglindă. Dar ce-i oare? Abia a atins cu buzele ei de foc apa răcoritoare şi curată; aşa cum stă în genunchi pe marginea izvorului, sprijinindu-se pe mâini, femeia încetează deodată să mai bea, şi se priveşte cu nesaţ în oglinda limpede.

Uitând setea, care o mai chinuieşte încă, ea scoate un strigăt puternic, un strigăt de bucurie adâncă şi sfântă. În

oglindă văzuse că a început să îmbătrânească. În câteva zile, în câteva ore numai, poate chiar în clipa aceea, a ajuns în puterea vârstei.

Ea, care de mai bine de optsprezece sute de ani îşi târăşte prin lume şi prin rândurile de oameni care s-au perindat nepieritoarea ei tinereţe... A îmbătrânit... Putea, în sfârşit, să aspire către moarte... Fiecare minut din viaţa ei o apropia acum de mormânt. Transportată de această speranţă de nespus, se ridică, înălţă capul spre cer şi îşi împreună mâinile într-o atitudine de rugăciune arzătoare.

Atunci, ochii ei se opresc asupra statuii uriaşe de piatră care-l reprezintă pe Sfântul Ioan Botezătorul fără cap. Capul pe care mucenicul îl ţine în mână pare că aruncă asupra jidovei rătăcitoare o privire de milă şi de înduioşare. Ea, Irodiada, este aceea care a cerut într-un moment de beţie crudă, la o sărbătoare păgână, supliciul acelui sfânt... Şi tocmai la picioarele chipului acestui martir, pentru prima oară de atâtea sute de ani, se pare că nemurirea care apasă asupra Erodiadei se îmblânzeşte!...

„O! mister de nepătruns, o, speranţă divină! exclamă ea; mânia cerească se potoleşte, în sfârşit... O Doamne! fă să nu fiu singura iertată; oare meseriaşul acela care merge şi el, ca şi mine – fiică de rege – de atâtea sute de ani, poate şi el să spere că va ajunge la sfârşitul cursei sale veşnice?

Unde este el acum, Doamne?... Mai dă-mi o dată această putere pe care mi-ai dat-o să-l văd, şi să-l aud prin spaţiu...”

Poate că invocaţia jidovei rătăcitoare fu auzită, căci deodată ochii ei se închiseră, mâinile i se împreunară şi rămase îngenuncheată în mijlocul ruinelor, nemişcată ca o statuie de pe morminte. Şi avu o vedenie ciudată!!

În vârful unui munte înalt, pleşuv, stâncos, prăpăstios se vede un adevărat calvar. Marele Hristos răstignit, care domină de pe cruce muntele şi câmpia neroditoare – pustie fără margini, – marele Hristos se desprinde alb, palid pe norii de un albastru întunecos, care acoperă cerul pretutindeni şi devin de un violet închis la orizont...

La orizont, unde soarele asfinţind a lăsat dâre lungi de lumină sinistră, nu se vede nicio verdeaţă în pustiul acesta mohorât, acoperit de nisip şi de prundiş, parcă ar fi albia seculară a vreunui ocean. O tăcere de moarte domneşte în acest ţinut trist.

Deodată se aude după coasta din faţa apusului un zgomot de pietre care se desprind şi se rostogolesc până la poalele muntelui. Piciorul unui călător a făcut pietrele acestea să se rostogolească până departe. Călătorul nu se vede încă, dar se deosebeşte pasul lui egal, încet şi apăsat. În sfârşit, ajunge în vârful muntelui, şi statura sa înaltă se profilează pe cerul plin de furtună. Călătorul acesta este tot aşa de palid ca şi Hristosul de pe cruce. Pe fruntea lui înaltă se întinde, de la o tâmplă la alta, o linie neagră.

Este meseriaşul de la Ierusalim.

Omul rătăcitor se gândea la ultimii coborâtori ai neamului său şi simţea, după felul cum i se sfâşia inima, că îi mai

ameninţau primejdii mari. Plin de o disperare amară, meseriaşul din Ierusalim se aşează la picioarele crucii. În acest moment o ultimă rază de soare străpungând la orizont grămada sumbră de nori, aruncă pe creasta muntelui o lumină aprinsă ca reflexul unui incendiu. Jidovul îşi rezemase fruntea înclinată pe mână. Părul lui răsfirat de boarea amurgului îi căzu pe faţa palidă. Dându-şi la o parte şuviţele de pe obraz, el tresări deodată de surpriză, el care nu se mai putea mira de nimic.

Cu o privire nesăţioasă privi şuviţa lungă pe care o ţinea în mână. Părul lui, până atunci negru ca noaptea, încărunţise. Şi el, ca şi Irodiada, îmbătrânise. Cursul vieţii sale, oprit de optsprezece veacuri, îşi relua mersul. Ca şi jidova rătăcitoare, şi el putea aspira de aci înainte spre mormânt.

Căzând în genunchi, el întinse mâinile spre cer, înălţă faţa spre Dumnezeu, tulburat de acest mister care îl îmbăta de speranţă. Atunci, pentru prima oară, ochii i se opriră asupra unui Crist răstignit care domină întinderile, tot aşa cum jidova rătăcitoare îşi îndreptase privirile asupra ochilor de granit ai sfântului mucenic. Hristos, cu capul aplecat sub povara coroanei de spini, părea că îl priveşte din înalt cu blândeţe şi cu îngăduinţă, pe el, pe meseriaşul pe care îl blestemase cu atâtea sute de ani în urmă.

— Doamne!... exclamă jidovul, părul mi-a albit... oare m-ai iertat? Oare am ajuns la capătul alergării mele fără capăt? îndurarea ta cerească o să-mi îngăduie, în sfârşit,

această odihnă a mormântului, care până acum a tot fugit de mine? O! Dacă îndurarea ta se pogoară asupra mea, fă să se pogoare şi asupra acestei femei al cărei chin este tot aşa de mare ca şi al meu!... Apără şi pe cei din urmă coborâtori ai neamului meu!... Ce soartă vor avea ei? Spune, Doamne, spune! O să fiu iertat şi eu, şi dânşii? Sau au să fie şi ei pedepsiţi cu mine?

Amurgul făcuse loc unei nopţi furtunoase şi întunecoase, dar jidovul sta acolo, îngenuncheat lângă cruce.

Scena următoare se petrece la palatul Saint-Dizier, la câteva zile după plecarea lui Hardy. Prinţesa ascultă vorbele lui Rodin cu cea mai mare atenţie. Cuviosul părinte stă ca de obicei în picioare, sprijinit de sobă, şi ţine mâinile în buzunarele de la spate ale redingotei sale cafenii. Ghetele sale grosolane, pline de noroi, au lăsat urme pe covorul de hermină întins în faţa sobei din salon. O adâncă satisfacţie se citeşte pe figura cadaverică a iezuitului. Doamna de Saint-Dizier, îmbrăcată cu cochetăria discretă care se potriveşte cu o maică a bisericii aşa cum era ea, nu-l mai slăbeşte pe Rodin din ochi, căci acesta îl înlocuise cu desăvârşire pe părintele de Aigrigny în mintea bigotei. Sfidarea, îndrăzneala, marea inteligenţă, caracterul aspru şi dominator al fostului socius îi impuneau acestei femei mândre, o subjugau şi îi inspirau o admiraţie sinceră, aproape un fel de atracţie.

— Da, doamnă, zicea Rodin cu convingere, căci oamenii

aceştia nu se dau pe faţă nici chiar cu complicii lor. Da, ştirile pe care le avem de la casa noastră de reculegere de la Saint-Herem sunt cât se poate de bune. Hardy, mintea de fier, liberul-cugetător, a intrat, în sfârşit, în sânul sfintei noastre biserici catolice şi romane.

Rodin rosti din ipocrizie aceste ultime cuvinte pe nas, iar bigota înclină capul cu respect.

— Graţia divină s-a milostivit, în sfârşit, cu acest necredincios, reluă Rodin, şi l-a cuprins atât de mult, încât a vrut, în entuziasmul lui ascetic, să pronunţe jurământul care să-l lege de sfânta noastră companie.

— Aşa de curând? zise prinţesa mirată.

— Instituţia noastră nu îngăduie atâta grabă, afară numai dacă nu este vorba de un păcătos care se vede pe patul de moarte şi crede că-şi poate mântui sufletul, murind în haina noastră şi lăsându-ne în stăpânire bunurile lui, pentru cea mai mare glorie a Domnului.

— Şi Hardy se află într-o situaţie aşa de disperată?

— Febra îl doboară. După atâtea lovituri decisive care l-au împins ca prin minune pe calea mântuirii, reluă Rodin cu umilinţă, omul acesta, de o constituţie aşa de şubredă şi de delicată, este la ora asta aproape cu desăvârşire nimicit, atât moral, cât şi fizic. De aceea lipsurile, sfârtecările cărnii, bucuriile divine ale extazului au să-i deschidă cât se poate mai iute drumul vieţii veşnice şi este de presupus că în câteva zile...

Preotul dădu din cap cu un aer sinistru.

— Aşa de iute, părinte?

— Este aproape sigur; aşadar am putut, folosindu-mă de dispensele mele, să fac ca acest scump pocăit pe patul de moarte să fie primit membru al sfintei noastre companii, căreia, după toate regulile, i-a dat toate bunurile sale prezente şi viitoare. La ora asta nu mai are să se gândească decât la mântuirea sufletului său. Încă o victimă smulsă din ghearele Satanei.

— Vai, părinte, exclamă bigota cu admiraţie, convertirea asta este miraculoasă. Părintele de Aigrigny mi-a spus cât a avut de luptat contra influenţei abatelui Gabriel.

— Abatele Gabriel, reluă Rodin, a fost pedepsit pentru că s-a amestecat în lucruri care nu-l privesc şi pentru alte lucruri, încă. Am cerut interdicţia lui şi a fost interzis de episcopul de care depinde şi-l revocă din parohie. Am auzit că pentru ca să-i treacă de urât aleargă din ambulanţă în ambulanţă şi împarte mângâierile creştineşti holericilor. Nu putem să ne opunem la asta. Dar mângâietorul acesta ambulant miroase a eretic cale de o poştă.

— Este o minte primejdioasă, zise prinţesa, aşa că a fost nevoie de întreaga dumitale elocvenţă minunată, irezistibilă, ca să doboare detestabilele sfaturi ale acestui abate Gabriel, care îşi băgase în cap să-l aducă pe Hardy iar în lume. Zău, părinte, eşti un adevărat sfânt ca şi Ioan Gură de Aur.

— Bine, doamnă, bine, zise brusc Rodin foarte puţin sensibil la linguşiri, astea să le păstrezi pentru alţii, eu

urăsc complimentele şi nici nu le fac.

— Modestia dumitale să mă ierte, părinte, zise cu smerenie bigota, n-am putut rezista fericirii de a-ţi arăta toată admiraţia mea. Aşa după cum ai prezis dumneata acum câteva luni, sunt până acum doi membri ai familiei de Rennepont care se dezinteresează de afacerea moştenirii.

Rodin o privi pe doamna de Saint-Dizier cu un aer plin de aprobare, auzind-o formulând în felul acesta situaţia a doi moştenitori încetaţi din viaţă. Căci după Rodin, Hardy, prin donaţia şi prin ascetismul său ucigător, nu mai aparţinea acestei lumi.

Bigota continuă:

— Unul dintre aceşti oameni, un meseriaş ticălos, a fost dus la pierzanie prin exaltarea viciilor sale; pe celălalt l-ai condus pe calea mântuirii, exaltând însuşirile sale iubitoare şi duioase. Fii, aşadar, glorificat în prevederile dumitale, căci ai zis: „O să mă adresez patimilor ca să-mi ajung scopul”.

— Nu glorifica aşa de iute, te rog, zise Rodin nerăbdător. O uiţi pe nepoata dumitale? Şi pe indian? Şi pe fetele mareşalului Simon? Să nu ne pierdem timpul felicitându-ne pentru trecut, ci să ne gândim la viitor. Ziua cea mare se apropie; întâi iunie nu mai e departe. Facă cerul să nu-i vedem pe cei patru membri care continuă să trăiască în nepocăinţă punând mâna pe colosala moştenire, izvor de noi păcate în mâinile lor, obiect de glorie pentru biserică în mâinile companiei noastre, în legătură cu aceasta, cred că

trebuie să vorbeşti cu oamenii dumitale de afaceri, cu privire la domnişoara de Cardoville.

— Am vorbit, prinţe. Oricât de nesigură este şansa, trebuie să încercăm. Sper că astăzi o să ştiu dacă lucrul acesta este legal posibil.

— Poate că atunci, în mediul unde o s-o pună această nouă situaţie, vom găsi mijlocul să o aducem la... pocăinţă, zise Rodin cu un surâs ciudat, hidos. Până acum, de când s-a apropiat de indian, fericirea acestor doi păgâni pare neştirbită şi scânteietoare ca un diamant. Nu putem face nimic contra lor, nici Faringhea nu poate face nimic. Să sperăm însă că Domnul va înfrânge aceste deşarte şi vinovate plăceri.

Convorbirea fu întreruptă de părintele de Aigrigny, care intră în salon cu un aer triumfător şi strigă de la uşă:

— Victorie! A plecat azi-noapte.

— Cine? întrebă Rodin.

— Mareşalul Simon, răspunse părintele de Aigrigny.

— În sfârşit... zise Rodin nemaiputându-şi ascunde adânca bucurie. Ai vreun detaliu?

— M-am despărţit de Robert, emisarul pe care l-ai ales ca să-l convingă pe mareşal că a sosit momentul să-l răpească pe Napoleon al II-lea, zise părintele de Aigrigny. Mareşalul a plecat cu hârtiile.

— În sfârşit, zise Rodin, a plecat. Acum nu mai trebuie să mai pierdem nicio clipă ca să ne ocupăm de fiicele sale. Soldatul acela blestemat a plecat cu el?

— Nu, zise părintele de Aigrigny, din nefericire, nu. Devenit bănuitor prin învăţămintele din trecut, o să-şi îndoiască precauţiile. Ca o culme a nenorocirii, un om care într-un caz de nevoie ne-ar fi putut servi contra lui a fost lovit de boală.

— Cine-i omul acela? întrebă prinţesa.

— Morok. Puteam oricând să mă bizui pe el, în orice împrejurare şi pretutindeni, dar acum e pierdut, căci chiar dacă scapă de holeră, sunt temeri că va muri de o boală teribilă şi fără leac. Acum câteva zile a fost muşcat de un câine din menajeria lui şi a doua zi s-a constatat că animalul era turbat.

— E grozav! exclamă prinţesa. Şi unde-i el acum?

— L-au dus într-o ambulanţă provizorie, amenajată în oraş, căci până acum nu s-a declarat la el decât holera. Nenorocirea este mare, căci era un om devotat, hotărât, şi gata la orice. Va fi imposibil să ne apropiem de soldatul care păzeşte orfanele. Pe de altă parte, numai printr-însul putem ajunge la fiicele mareşalului Simon.

— Evident, zise Rodin gânditor.

— Mai ales de când scrisorile anonime i-au deşteptat din nou bănuielile, zise părintele de Aigrigny şi...

— În legătură cu scrisorile anonime, zise deodată Rodin, întrerupându-l pe părintele de Aigrigny, este un lucru pe care e bine să-l ştii şi dumneata; o să-ţi spun pentru ce.

— Anume?

— În afară de scrisorile despre care ştii, mareşalul Simon

a mai primit multe altele, despre care dumneata nu ştii nimic. În toate acestea, prin toate mijloacele posibile, se încerca să i se sporească ura contra dumitale, amintindu-i-se toate motivele pe care le are ca să te urască. De asemenea, este luat în râs pentru faptul că nu se poate răzbuna pe dumneata din cauza hainei pe care o porţi.

Părintele de Aigrigny îl privi pe Rodin, uimit, şi exclamă, roşind fără voia lui:

— Şi în ce scop a făcut preacuvioşia voastră acest lucru?

— Întâi ca să înlătur orice bănuială asupra mea. Apoi am vrut să aţâţ mânia mareşalului până la delir, aducându-i fără încetare aminte de îndreptăţitele motive de ură contra dumitale şi de imposibilitatea în care se află de a-ţi face vreun rău. În felul acesta patimile brutale care clocotesc în sufletul acestui om războinic trebuia să-l împingă la această acţiune nebunească, consecinţa şi pedeapsa idolatriei lui pentru un mizerabil uzurpator.

— Fie, zise părintele Aigrigny cam cu ciudă; dar am s-o fac pe sfinţia voastră să observe că e primejdios lucru să-l aţâţe pe mareşalul Simon contra mea.

— De ce? întrebă Rodin aruncând o privire pătrunzătoare asupra părintelui de Aigrigny.

Pentru că mareşalul, scos din sărite, nu-şi va mai aduce aminte decât de ura noastră reciprocă şi ar putea să mă caute, să mă întâlnească...

— Ei şi? întrebă Rodin.

Ei, ar putea să uite că sunt preot... şi...

— A! Ţi-e frică? întrebă dispreţuitor Rodin, întrerupându-l pe părintele Aigrigny.

La aceste din urmă cuvinte, cuviosul părinte sări în sus, dar repede se stăpâni şi adăugă:

— Sfinţia voastră nu se înşală; da, mi-e frică, într-o asemenea împrejurare mi-ar fi frică să nu uit şi eu că sunt preot şi să-mi amintesc prea mult că am fost soldat.

— Într-adevăr? zise Rodin cu un dispreţ suveran. Ai mai rămas aşa de înapoiat, mai ai acest nerod punct de onoare? Anteriul pe care îl porţi n-a stins acest foc frumos? Eram sigur că o să-l scot din minţi pe acest războinic, pronunţând câteva cuvinte magice pentru aceşti stupizi: Onoarea militară... jurământ... Napoleon II. Dar văd că dacă acest bătăios s-ar fi dedat la vreun act de violenţă contra dumitale, ar fi trebuit să faci o mare sforţare ca să rămâi liniştit.

Rodin, zicând acestea, fixă din nou o privire pătrunzătoare asupra cuviosului părinte.

— Cred că este nefolositor ca preacuvioşia voastră să facă asemenea presupuneri, zise părintele de Aigrigny, abia mai stăpânindu-şi agitaţia.

— Ca superior ce-ţi sunt, reluă Rodin cu asprime, am dreptul să te întreb ce-ai fi făcut dacă mareşalul Simon ar fi ridicat mâna contra dumitale.

— Domnule! strigă preasfântul părinte.

— Aici nu există domni, aici există numai preoţi, rosti Rodin cu asprime.

Părintele de Aigrigny lăsă capul, abia mai putându-şi stăpâni mânia.

— Te întreb, repetă cu încăpăţânare Rodin, care ar fi fost atitudinea dumitale dacă mareşalul Simon te-ar fi pălmuit pe amândoi obrajii?

Părintele de Aigrigny, verde de mânie, cu dinţii încleştaţi, cu pumnii strânşi, era cuprins de ameţeală numai la gândul unei asemenea insulte. Rodin desigur că nu pusese în zadar această întrebare. El ridică pleoapele-i moi, părând foarte atent la simptomele semnificative care se citeau pe chipul zăpăcit al fostului colonel. În sfârşit, părintele de Aigrigny, recăpătându-şi puţin câte puţin din sângele rece, răspunse cu un ton calm, dar silit:

— Dacă aş avea să sufăr o astfel de insultă, l-aş ruga pe Domnul să-mi dea resemnare şi umilinţă.

— Bine, zise Rodin rece, satisfăcut de încercarea pe care o făcuse asupra părintelui de Aigrigny. De altfel, acum eşti prevenit şi este puţin probabil ca mareşalul Simon să se mai întoarcă aici.

Conversaţia fu un moment întreruptă de două bătăi discrete în uşă. Apoi intră un servitor aducând pe o tavă un plic mare pecetluit, pe care îl dădu prinţesei. După aceea ieşi.

Doamna de Saint-Dizier ceru voie cu privirea lui Rodin să desfacă scrisoarea, o citi, şi pe figura ei se zugrăvi o vie satisfacţie.

— Putem spera, zise ea adresându-se lui Rodin, cererea

este legală, pe baza interdicţiei. Consecinţele pot fi acelea pe care le dorim noi. Într-un cuvânt, nepoata mea poate dintr-o zi în alta să fie ameninţată de cea mai mare mizerie. Ea, aşa de risipitoare, ce întorsătură în viaţa ei!

— Atunci am avea desigur oarecare putere asupra acestui caracter de nestăpânit, zise Rodin cu un aer gânditor, căci până aici toate încercările noastre au dat greş. Ai zice că sunt unele fericiri care-l fac pe om invulnerabil, mai murmură iezuitul, rozându-şi unghiile negre şi murdare.

— Dar pentru ca să obţin rezultatul pe care îl doresc, trebuie să exasperăm mândria nepoatei mele. Este, dar, absolut indispensabil să o văd şi să vorbesc cu ea, zise doamna de Saint-Dizier şi rămase gânditoare.

— Domnişoara de Cardoville o să refuze această întrevedere, zise părintele de Aigrigny.

— Poate, răspunse prinţesa. E aşa de fericită! încât îndrăzneala ei trebuie să fi ajuns la culme. Da, da, o cunosc eu bine... o să-i scriu în aşa fel... încât să vină. Şi odată mândria ei în joc, putem spera mult.

— Atunci trebuie să acţionezi, doamnă, zise Rodin, să lucrezi repede, momentul se apropie. Urile, neîncrederile, sunt deşteptate şi nu este o clipă de pierdut. În aceste împrejurări, plecarea mareşalului ne dă toată latitudinea. Trebuie să lucrăm imediat şi în ce priveşte pe fiicele lui.

— Dar cum? zise prinţesa.

— Mai întâi trebuie să le vedem, să vorbim cu ele, să le

studiem, zise Rodin, apoi vom vedea ce este de făcut.

— Dar soldatul n-o să le părăsească nicio clipă, zise părintele de Aigrigny.

— Atunci, reluă Rodin, va trebui să vorbim cu ele în faţa soldatului şi să-l facem să treacă de partea noastră.

— Pe el! Speranţa asta este nesocotită! exclamă părintele de Aigrigny. Nu cunoaşteţi cinstea asta militară, nu-l cunoaşteţi pe omul acesta!

— Eu nu-l cunosc? zise Rodin înălţând din umeri. Nu m-a prezentat lui domnişoara de Cardoville ca pe un eliberator când te-am denunţat pe dumneata ca fiind sufletul acestei uneltiri? Nu eu i-am dat ridicola lui relicvă imperială, crucea de onoare, la doctorul Baleinier? în sfârşit, nu eu i-am adus fetele de la mănăstire şi le-am aruncat în braţele tatălui lor?

— Da, zise prinţesa, dar de atunci afurisita mea de nepoată a ghicit totul, a descoperit totul, ia seama!

— Eu iau întotdeauna seama, doamnă, am învins duşmani mai grozavi decât el. Aşa, de exemplu, am triumfat contra holerei.

Aici iezuitul surâse arătându-şi dinţii negri.

— În sfârşit, trebuie mai întâi să mă hotărăsc în privinţa acestor orfane. Vreau, dar, cu orice preţ să le văd şi să stau mai mult de vorbă cu ele. Numai atunci, odată planul meu bine fixat, concursul vostru îmi va putea fi de folos. În orice caz, te rog să fii gata să mă însoţeşti mâine dimineaţă, doamnă. Dumneata ai să te urci în trăsura dumitale, iar eu o să iau o birjă. O să încerc să intru la ele. În acest timp,

dumneata ai să aştepţi la câţiva paşi de locuinţa mareşalului. Dacă reuşesc, dacă am nevoie de ajutorul dumitale, am să mă duc la trăsură să te chem, atunci ai să primeşti instrucţiuni de la mine şi nu se va părea deloc că a fost ceva plănuit între noi.

De două zile, mareşalul Simon a plecat. Este ora opt dimineaţa. Dagobert, mergând cu mare băgare de seamă, în vârful degetelor, ca să nu scârţâie duşumeaua, străbate salonul de lângă odaia lui Rose şi a lui Blanche. El se duce să-şi lipească discret urechea de uşa fetelor. Rabat-Joie îl urmează de aproape pe stăpânul său şi pare că merge cu tot atâta precauţie ca şi el. Figura soldatului este neliniştită, preocupată; pe când se apropie de odaie şopteşte:

— Numai dacă aceste biete copile n-or fi auzit nimic în noaptea asta! S-ar speria degeaba, e mai bine să nu afle acest eveniment decât mai târziu. S-ar întrista grozav. Sărmanele micuţe! Sunt aşa de vesele, aşa de fericite de când îl au pe tatăl lor! Şi au suportat aşa de bine plecarea lui! Numai de n-ar fi aflat ceea ce s-a întâmplat în noaptea asta! Ar fi aşa de mâhnite!

Gândurile lui Dagobert fură întrerupte de două hohote de râs de o frăgezime încântătoare, care răsunară deodată în odaia unde dormeau fetele. Rabat-Joie începu îndată să latre vesel.

Auzind acest zgomot bine cunoscut, râsul fetelor se opri deodată şi o voce tinerească strigă:

— Ce-i, Rabat-Joie, ai venit să ne scoli? Harnic eşti!

— N-ai putea să ne spui cât e ceasul, domnule Rabat-Joie? adăugă Blanche.

— Ba da, domnişoară, e opt trecute, zise deodată vocea groasă a lui Dagobert, însoţindu-şi gluma de un hohot de râs.

Un strigăt vesel de surpriză răsună. Apoi Rose reluă:

— Bună dimineaţa, Dagobert.

— Bună dimineaţa, copii... aţi fost foarte leneşe astăzi, dacă nu vă e cu supărare.

— Nu-i vina noastră, dar Augustie n-a venit, zise Rose, şi o aşteptăm.

— Hait! îşi zise Dagobert devenind iar neliniştit.

Apoi zise tare, cam încurcat, căci nu prea ştia să mintă:

— Guvernanta a ieşit azi foarte de dimineaţă; s-a dus la ţară pentru... a avut treabă şi n-o să se întoarcă decât peste câteva zile, aşa că aţi face bine să vă sculaţi singure astăzi.

— Auzi? zise Blanche. Sper că nu i s-a întâmplat nimic neplăcut ca să plece aşa pe neaşteptate?

— Nu, nu, deloc, zise Dagobert, a avut treabă, a trebuit să se ducă la o rudă...

— Atunci e bine, zise Rose. Poţi să intri, Dagobert, suntem gata!

Pe când vorbeau, fetele se îmbrăcaseră repede, se lăsară sărutate de Dagobert şi apoi intrară în salon cu soldatul care nu mai putea de bucurie.

— Ce drăguţe sunt, ce frumoase, mormăia soldatul mergând în urma lor. Mii de...

— Vrei să taci?... zise Rose punând mâna ei fină pe mustaţa căruntă a lui Dagobert ca să-i taie vorba. Dacă te-ar auzi doamna Augustie...

— Vai, domnule Dagobert, domnule Dagobert, zise Rose ameninţându-l veselă pe soldat cu vârful degetului, te bănuiesc că ai făcut pe cochetul pe lângă guvernanta noastră.

— Eu? Pe cochetul? zise soldatul.

Tonul cu care vorbea Dagobert fu atât de serios, încât surorile izbucniră într-un hohot de râs. Veselia lor era la culme, când se deschise uşa salonului. Un servitor, anume Jocrisse, pe care Rodin izbutise să-l bage în serviciul palatului, făcu câţiva paşi şi anunţă:

— Domnul Rodin!

Iezuitul se strecură repede în odaie, ca şi cum ar fi vrut să pună stăpânire pe teren. Odată intrat, crezu că şi câştigase partida şi ochii lui de reptilă scânteiau de bucurie... Ar fi greu de zugrăvit uimirea celor două surori şi mânia soldatului la această vizită neprevăzută. Dagobert se repezi la Jocrisse, îl înşfacă de guler şi strigă:

— Cine ţi-a dat voie să introduci aici pe cineva, fără să mă înştiinţezi? Pleacă, ieşi de aici, şi dumneata, mai ales dumneata! Soldatul adresă aceste din urmă cuvinte lui Rodin cu un ton ameninţător, pe când acesta se şi apropiase de cele două fete surâzând cu un aer părintesc.

— Sunt la ordinele dumitale, dragă domnule, zise smerit preotul, înclinându-se, dar fără să se mişte din loc.

— Ai să pleci odată? strigă soldatul lui Jocrisse.

— Domnule Dagobert, zise Jocrisse cu vocea tânguitoare, cer iertare că am condus aici pe domnul fără să te previn, dar mi-am pierdut capul din cauza nenorocirii care i s-a întâmplat doamnei Augustie.

— Ce nenorocire? întrebară îndată Rose şi Blanche, apropiindu-se cu nelinişte de Jocrisse.

— Ai să pleci odată? zise Dagobert scuturându-l pe Jocrisse de guler şi împingându-l să iasă.

— Spune... spune... zise Blanche punându-se între servitor şi soldat, ce i s-a întâmplat doamnei Augustie?

— Domnişoară, se grăbi Jocrisse să zică, cu toată furia soldatului, doamna Augustie a fost apucată astă-noapte de holeră şi a dus...

Jocrisse nu putu isprăvi, căci Dagobert îi dădu un pumn în falcă, apoi, cu o putere destul de mare pentru vârsta lui, fostul grenadier îi mai dădu o lovitură, mai jos de şale şi-l trimise de-a rostogolul în camera de alături. După aceea se întoarse spre Rodin cu obrajii strălucitori de mânie şi îi arătă uşa cu un gest expresiv, zicându-i totodată pe un ton nervos:

— Acum e rândul dumitale... dacă nu o ştergi...

— Sluga dumitale, dragă domnule, zise Rodin, îndreptându-se de-a-ndărătelea spre uşă şi salutându-le mereu pe fete.

Rodin, efectuând încetişor retragerea, sub focul privirilor lui Dagobert, se apropia de uşă, aruncând priviri piezişe asupra fetelor, care păreau foarte mişcate de indiscreţia făcută înadins de Jocrisse. Rose se apropie repede de soldat şi îi spuse:

— E adevărat că biata doamnă Augustie a fost apucată de holeră?

— Nu, nu ştiu, nu cred, răspunse soldatul codindu-se. De altfel ce vă pasă!

— Dacă este bolnavă nu putem să o părăsim, ei i-a fost milă de suferinţele noastre şi trebuie să ne fie şi nouă milă de suferinţele ei. Hai, surioară... hai să ne ducem în odaia ei, zise Blanche, făcând un pas spre uşă, unde Rodin se oprise ascultând cu cea mai mare atenţie ceea ce spuneau.

— N-o să ieşiţi de aici, zise cu asprime soldatul.

— Dagobert, zise Blanche cu hotărâre, este vorba de o datorie, şi ar fi o laşitate să nu ne-o facem.

— Vă spun că n-o să ieşiţi de aici, repetă soldatul, izbind nerăbdător cu piciorul în pământ.

— Dragă, zise Blanche cu un aer tot atât de hotărât ca al surorii sale, tatăl nostru când a plecat ne-a dat un admirabil exemplu de devotament; el nu ne va ierta că am uitat lecţia pe care ne-a dat-o.

Dagobert, în culmea disperării, se îndreptă spre fete pentru a le opri să iasă şi strigă:

— Cum? Voi credeţi că, dacă guvernanta voastră are holeră o să vă las să vă apropiaţi de ea sub cuvânt că vă

faceţi datoria? Datoria voastră este să trăiţi şi să trăiţi cât mai fericite pentru tatăl vostru... şi pentru mine. Aşadar, niciun cuvânt mai mult despre această nebunie!

— Nu-i nicio primejdie să ne ducem la guvernantă, în odaia ei, zise Rose.

— Şi chiar de ar fi primejdie, adăugă Blanche, tot n-ar trebui să şovăim. Hai Dagobert, fii om de treabă, lasă-ne să trecem.

Deodată Rodin, care ascultase cu atenţie tot ce se petrecea tresări, ochii îi străluciră, şi o lumină de bucurie sinistră îi lumină chipul.

— Dagobert, nu ne refuza, zise Blanche, şi tu ai face pentru altul ceea ce ne reproşezi nouă că facem...

Dagobert ridică din umeri, se dădu în lături şi zise liniştit:

— Am fost un nebun fără minte. Duceţi-vă, domnişoarelor, duceţi-vă... dacă o s-o găsiţi pe doamna Augustie în casă, vă las să rămâneţi lângă ea.

— Dacă nu-i aici, atunci unde e?... zise Rose.

— A murit! zise Blanche îngălbenind.

— Nu, nu, liniştiţi-vă, vă jur pe tatăl vostru că trăieşte... dar de cum s-a declarat boala a cerut să fie scoasă de aici din casă, de teamă să nu se molipsească şi ceilalţi.

— Ce femeie cumsecade! zise Rose înduioşată; şi tu nu vrei...

— Nu vă las să ieşiţi de aici şi n-o să ieşiţi chiar de ar fi să vă închid în odaie, exclamă soldatul bătând furios cu piciorul în pământ.

Apoi îşi aduse aminte că nefericita indiscreţie a lui Jocrisse fusese cauza acestui incident neplăcut şi adăugă plin de furie:

— O să rup băţul pe spinarea ticălosului aceluia!...

Zicând acestea se întoarse spre uşă şi dădu cu ochii de Rodin care asculta în tăcere, ascunzând sub nepăsarea lui obişnuită funestele speranţe pe care le concepuse.

La vederea preotului pe care până atunci îl uitase, mânia soldatului se mări; el îi spuse cu brutalitate:

— Eşti încă aici?

— O să-ţi atrag atenţia, dragă domnule, zise Rodin cu aerul lui de om cumsecade, pe care ştia să şi-l ia la nevoie, că stăteai la uşă, ceea ce bineînţeles că mă împiedica să ies.

— Ei, acum nu te mai împiedică nimeni, şterge-o!

— Atunci o să mă grăbesc s-o şterg... dragă domnule, deşi cred că am dreptul să mă mir de o asemenea primire. Venisem să-ţi vorbesc...

— Nu am timp să stau de vorbă şi locul dumitale nu-i aici, zise Dagobert ţinând uşa deschisă în faţa lui Rodin.

— Dar va trebui să mărturiseşti că locul meu era la doctorul Baleinier, zise iezuitul privindu-l pe soldat cu mândrie, în ziua aceea când ţi-am înapoiat crucea imperială după care îţi părea aşa de rău, în ziua aceea când nobila domnişoară de Cardoville ţi-a spus că eram eliberatorul ei şi te-a împiedicat să mă strângi de gât, dragă domnule...

Dagobert, care avea acum experienţă, deşi toate

aparenţele erau favorabile iezuitului, simţea pentru el o repulsie peste care nu putea trece. De aceea reluă cu asprime:

— Nu-i vorba de ştiut acum dacă am pumnul greu sau nu, ci...

— Dacă fac aluzie la nevinovata dumitale iuţeală, dragă domnule, zise Rodin cu glas dulceag, este pentru că îmi aduc aminte fără voie de micile servicii pe care am fost destul de fericit să ţi le pot face.

Dagobert se uită ţintă la Rodin, care îndată îşi plecă pleoapele moi peste pupilele de viperă.

— Mai întâi, zise soldatul, după o clipă de tăcere, un om de ispravă nu vorbeşte niciodată de serviciile pe care le-a făcut, pe când dumneata revii pentru a doua oară asupra acestei chestiuni...

— Dar bine, domnule, eu am venit ca să aduc domnişoarelor ştiri despre...

— Nu vezi că mi-e silă să dau afară pe un om de vârsta dumitale, domnule, ce dracu'! exclamă Dagobert. Ai să ieşi odată?

— Haide, haide, zise Rodin cu glas blajin, nu te supăra pe un bătrân ca mine... Merit eu aşa ceva?...

Zicând acestea, Rodin, după ce se înclină încă o dată, ascunzându-şi ciuda şi mânia, trecu prin faţa lui Dagobert, care închise uşa după el. Mai trecură câteva minute, după care se auzi bătând încetişor la uşă. Lecţia pe care i-o dăduse Dago-bert lui Jocrisse fusese de pildă pentru toţi

servitorii casei.

Imediat se ivi în prag un alt servitor, un om cinstit şi credincios.

— Ce-i? întrebă soldatul.

— Domnule Dagobert, zise Justin, a venit o doamnă şi aşteaptă jos în trăsură. Ea a trimis lacheul să întrebe dacă poate să vorbească cu domnul duce şi cu domnişoarele. I-am spus că domnul duce nu e aici, dar că domnişoarele sunt. Atunci a cerut să vorbească cu domnişoarele, zice că este pentru o chetă.

— Dumneata ai văzut-o? A spus cum o cheamă?

— N-a spus, domnule, dar trebuie să fie o doamnă din lumea mare... are o trăsură grozavă... şi servitori în livrea...

— Doamna asta vine pentru o chetă, desigur pentru săraci şi i s-a spus că suntem aici; nu se poate să n-o primim, nu-i aşa? Tu ce zici, Dagobert? întrebă Blanche.

— O doamnă, fie, nu-i ca bătrânul vrăjitor de adineauri, zise soldatul şi de altfel o să fiu şi eu de faţă.

Apoi îi zise lui Justin:

— Spune să poftească doamna.

— Dar bine, Dagobert, nu te încrezi nici în doamna pe care nu o cunoşti?

— Ascultaţi, copii, n-aveam niciun motiv s-o bănuiesc pe soţia mea, o femeie aşa de ispravă, nu-i aşa? Ei, bine, asta n-a împiedicat ca tocmai ea să vă dea pe mâna anteriilor negre, dar fără să ştie, numai pentru ca să asculte de ticălosul de duhovnic.

— Sărmana de ea! Aşa e. Şi doar ne iubea! zise Rose gânditoare.

— Ai mai avut veşti de la dânsa? întrebă Blanche.

— Da, alaltăieri. Îi merge din ce în ce mai bine; aerul din satul unde este parohia lui Gabriel îi face bine. Acum păzeşte casa până la venirea lui Gabriel.

În acest moment, uşa se deschise larg, şi prinţesa de Saint-Dizier intră făcând o adâncă reverenţă. În mână ţinea o pungă de catifea roşie cum au femeile care umblă cu cheta în biserici.

Am spus că prinţesa de Saint-Dizier ştia să ia, când era nevoie, o înfăţişare dintre cele mai atrăgătoare şi să-şi impună o mască dintre cele mai drăgăstoase. Doamna de Saint-Dizier juca, desigur, cât se poate de bine rolul femeii bune. Deşi Dagobert era aşa de rău dispus, Rose şi Blanche, chiar dacă erau aşa de timide, se simţiră numaidecât dispuse să pledeze în favoarea doamnei de Saint-Dizier. Aceasta se apropie de fete, făcu o nouă plecăciune şi spuse cu vocea ei unsă cu miere:

— Am cinstea să vorbesc cu domnişoarele de Ligny?

Rose şi Blanche, puţin obişnuite să audă numele nobil al tatălui lor, roşiră şi se priviră încurcate, fără să răspundă. Dagobert, voind să le vină în ajutor, zise prinţesei:

— Da, doamnă, sunt fiicele mareşalului Simon.

— Nu mă mir, răspunse prinţesa, că modestia este o calitate aşa de mare a domnişoarelor. Le rog să mă scuze că le-am dat numele acesta falnic care le aduce aminte de

una din cele mai glorioase lupte ale tatălui lor.

Aceste cuvinte linguşitoare şi binevoitoare le făcură pe Rose şi Blanche să arunce o privire recunoscătoare spre doamna de Saint-Dizier. Dagobert, fericit şi mândru de lauda adusă mareşalului şi fiicelor sale, se simţi şi el din ce în ce mai plin de încredere pentru vizitatoare. Aceasta reluă cu un glas duios şi pătrunzător:

— Am venit la dumneavoastră, domnişoarelor, ca să implor mila în folosul victimelor holerei. Eu sunt membră într-o societate de ajutor şi oricare ar fi darul dumneavoastră va fi primit cu mare recunoştinţă...

— Ba, noi vă mulţumim, doamnă că v-aţi gândit la noi pentru această faptă bună, zise Blanche graţios.

— Mă duc să aduc tot ce am putea să vă oferim, zise Rose şi ieşi din salon, după ce schimbă o privire cu sora sa. Apoi intră în odaia de dormit de alături.

— Doamnă, zise Dagobert plin de respect şi din ce în ce mai sedus de vorba şi de manierele prinţesei, vă rog faceţi-ne onoarea de a lua loc până să vină Rose cu banii.

Soldatul întinse un scaun doamnei de Saint-Dizier care se aşează.

— Să nu vă miraţi, doamnă, mai zise el, că spun Rose... când vorbesc de una din fiicele mareşalului Simon, dar am văzut născându-se aceşti copii.

— După tata n-avem prieten mai bun, mai duios, mai devotat decât pe Dagobert, adăugă Blanche. Iat-o şi pe sora mea...

Rose ieşi din odaia de dormit ţinând în mână o pungă de mătase verde, destul de plină. Ea o întinse prinţesei, care întorsese până atunci de două sau trei ori capul spre uşă, cu o nerăbdare tainică, întocmai ca şi cum ar fi aşteptat o persoană care nu mai sosea. Mişcarea aceasta nu fu observată de Dagobert.

— Am vrea, zise Rose doamnei de Saint-Dizier, să vă oferim mai mult, dar asta este tot ce avem.

— Cum? Aur? zise bigota văzând lucind câţiva ludovici prin ochiurile pungii. Dar modesta voastră ofrandă este de o rară generozitate, domnişoarelor. Desigur că suma aceasta era destinată plăcerilor dumneavoastră, toaletei dumneavoastră!? Darul va fi cu atât mai mişcător.

— Doamnă, zise Rose încurcată, noi...

— Haide, domnişoarelor, nu vă simţiţi stingherite de această laudă, zise doamna de Saint-Dizier, luând aerul ei de femeie bună. La vârsta mea nu se mai adresează linguşiri; vă vorbesc ca o mamă... ce zic! ca o bunică... sunt destul de bătrână pentru aceasta.

— Am fi foarte fericite dacă mila noastră ar uşura întrucâtva suferinţele celor pentru care adunaţi, zise Rose, căci suferinţele trebuie să fie îngrozitoare, îmi închipui.

— Da, grozave, răspunse cu tristeţe bigota, dar nenorocirile acestea sunt întrucâtva mângâiate când văd cât interes, câtă milă inspiră în toate clasele societăţii... În calitatea mea de a umbla cu cheta, sunt în stare mai bine decât oricine să preţuiesc nobilul devotament care este şi

el molipsitor, aş putea zice, căci...

— Auziţi, domnişoarelor, exclamă Dagobert, triumfător întrerupând-o pe prinţesă, ca să interpreteze vorbele ei într-un fel favorabil lui, auziţi ce zice doamna? în anumite cazuri devotamentul devine un fel de boală molipsitoare şi nu-i nimic mai rău decât contagiunea şi...

Soldatul nu putu continua, căci un servitor intră şi îi spuse că cineva voia numaidecât să-i vorbească. Prinţesa ascunse mulţumirea pe care i-o pricinuia acest incident, de care, de altfel, nu era străină şi care-l îndepărta un moment pe Dagobert. Acesta, destul de contrariat că era silit să iasă, se ridică şi-i spuse prinţesei, privind-o cu înţeles:

— Vă mulţumesc, doamnă, de bunele dumneavoastră sfaturi cu privire la molipsirea devotamentului! înainte de a pleca, vă rog să le mai spuneţi o dată fetelor câteva cuvinte din acestea. O să le faceţi un mare serviciu, lor, tatălui lor şi mie. Mă întorc imediat, căci vreau să vă mai mulţumesc o dată. Trecând pe lângă cele două surori, Dagobert le spuse încet:

— S-o ascultaţi pe doamna aceasta, copii, nu puteţi face nimic mai bun.

Apoi ieşi, salutând-o respectuos pe prinţesă.

După ieşirea soldatului, bigota, zise fetelor cu vocea liniştită şi cu un aer care nu trăda nimic, deşi ardea de dorinţă să profite de absenţa trecătoare a lui Dagobert, ca să execute instrucţiile pe care le primise de la Rodin cu un moment înainte.

— N-am înţeles tocmai bine ultimele cuvinte ale bătrânului dumneavoastră prieten, sau mai bine zis, cred că el a înţeles greşit ceea ce am spus eu. Când vorbeam adineauri de contagiunea nobilă a devotamentului, eram departe de a blama sentimentul acesta, pentru care, dimpotrivă, simt cea mai mare admiraţie.

— Nu-i aşa, doamnă? zise repede Rose, aşa am înţeles şi noi vorbele dumneavoastră.

— Eram sigură că inimi ca ale voastre mă vor înţelege, reluă bigota. Fără îndoială că devotamentul este molipsitor, dar este o molipsire norocoasă, eroică... Ieri am fost mişcată până la lacrimi; vizitam ambulanţa provizorie, aranjată chiar la câţiva paşi de aici, chiar aproape de casa dumneavoastră. O sală era aproape plină de oameni din popor, aduşi acolo pe moarte.

Deodată, văd intrând o prietenă de a mea, însoţită de fiicele ei, tinere, încântătoare şi cu inimi bune ca şi ale dumneavoastră. Imediat toate trei, şi mama şi fetele, s-au pus la ordinele doctorului ca să-i îngrijească pe bolnavi.

Surorile schimbară o privire cu neputinţă de redat, auzind aceste cuvinte calculate în mod perfid ca să aţâţe până la eroism înclinările generoase ale fetelor. Rodin nu uitase adânca lor emoţie când aflaseră de boala neaşteptată a guvernantei. Gândul repede pătrunzător al iezuitului ştiuse să tragă imediat profit din acest incident. El o învăţase pe

doamna de Saint-Dizier cum să lucreze.

Bigota continuă, aruncând asupra fetelor o privire atentă, ca să vadă efectul vorbelor ei:

— Vă închipuiţi, cred, că în primele rânduri ale celor ce îndeplinesc această operă de caritate sunt slujitorii Domnului. Chiar azi dimineaţă, în aşezământul despre care v-am vorbit, şi care este aici aproape, am fost pătrunsă de admiraţie ca şi mulţi alţii la vederea unui preot tânăr, o fiinţă îngerească... dacă aţi şti aşa cum ştiu eu ce a făcut în aceste triste împrejurări abatele Gabriel...

— Abatele Gabriel! exclamară fetele, schimbând o privire de surpriză.

— Îl cunoaşteţi? întrebă bigota, prefăcându-se foarte mirată.

— Dacă îl cunoaştem! El ne-a scăpat de la moarte.

— Când a naufragiat vasul pe care ne aflam noi, fără ajutorul lui am fi pierit în valuri.

— Abatele Gabriel v-a scăpat viaţa? întrebă doamna de Saint-Dizier, părând din ce în ce mai mirată. Nu vă înşelaţi oare?

— Are păr lung şi blond, zise Blanche.

— Şi ochii albaştri, aşa de blajini, aşa de buni, încât te simţi înduioşat când îl priveşti, zise Rose.

— Atunci nu mai încape îndoială, el e. O să înţelegeţi cât este de adorat şi exemplul pe care îl iau toţi de la el. Dacă aţi fi auzit aşa cum am auzit eu azi-dimineaţă cu ce admiraţie duioasă vorbea despre femeile acestea

generoase care au nobilul curaj să le îngrijească şi să le mângâie pe surorile lor, în acest azil de suferinţă...

— Auzi, surioară? zise Blanche către Rose cu exaltare. Cât de mândră trebuie să te simţi când meriţi asemenea laude!

— Da, da, strigă prinţesa, cu un avânt calculat de mai înainte, poţi fi mândru, căci el împarte aceste laude în numele omenirii.

— Doamnă, zise deodată Rose, a cărei inimă bătea de entuziasm la vorbele bigotei, noi nu mai avem mamă, iar tata nu este aici... dumneavoastră aveţi inimă aşa de nobilă, un suflet aşa de frumos, încât nu putem să ne adresăm nimănui mai bine decât dumneavoastră, ca să vă cerem un sfat. Noi avem o guvernantă care ne-a arătat întotdeauna cea mai mare dragoste. Azi-noapte ea s-a îmbolnăvit de holeră.

— O! Doamne! zise bigota, prefăcându-se că simte cel mai mare interes. Ştiţi cum îi mai merge?

— Nu ştim.

— Cum, încă n-aţi văzut-o?

— Să nu ne acuzaţi de nepăsare sau de nerecunoştinţă, zise Blanche cu tristeţe, căci nu este vina noastră, dacă nu suntem lângă ea.

— Cine nu vă lasă să vă duceţi?

— Dagobert, bătrânul nostru prieten pe care l-aţi văzut aici adineauri.

— El! Şi de ce se împotriveşte ca să vă împliniţi datoria

de recunoştinţă?

— E drept că datoria noastră este să ne ducem la ea?

Doamna de Saint-Dizier le privi rând pe rând pe cele două fete, ca şi cum ar fi fost în culmea mirării, şi zise:

— Mă întrebaţi dacă este datoria voastră! Dumneavoastră... dumneavoastră... care aveţi o inimă aşa de generoasă, mă mai întrebaţi!

— Primul nostru gând a fost să ne ducem la ea, dar Dagobert ne iubeşte aşa de mult, încât tremură totdeauna pentru noi.

— Şi apoi, mai zise Rose, tata ne-a lăsat cu el, şi, în dragostea pe care ne-o poartă, el exagerează primejdia la care ne-am expune, poate, ducându-ne să o vedem.

— Scrupulele acestui om sunt de iertat, zise bigota, dar temerile lui sunt, aşa după cum singure spuneţi, exagerate. De multe zile eu mă duc să vizitez ambulanţele şi mai multe prietene de-ale mele fac ca mine. Până acum n-am simţit nici cel mai mic semn de boală. E sigur că holera nu este molipsitoare, lucrul s-a dovedit acum, puteţi fi liniştite.

— Fie că este primejdie, fie că nu, zise Rose, datoria noastră ne cheamă lângă guvernantă.

— Şi eu cred, copii, dacă nu, ea ar putea să vă acuze de nerecunoştinţă şi chiar de laşitate.

— Vine Dagobert, zise deodată Blanche, cu urechea ciulită spre scară. Ea auzise paşii soldatului care urca scara.

— Veniţi-vă în fire... liniştiţi-vă... Să nu-i spuneţi nimic supraveghetorului vostru, zise prinţesa repede, căci s-ar

nelinişti degeaba şi ar putea pune piedici hotărârii voastre.

— Dar cum să facem ca să aflăm unde este guvernanta? întrebă Rose.

— O să aflăm noi... aveţi încredere în mine, şopti bigota, o să mai vin ca să vă văd şi o să conspirăm împreună ca să vă puteţi împlini datoria. Da, o să conspirăm pentru răscumpărarea sufletului mamei voastre.

Abia isprăvi bigota de vorbit şi soldatul intră cu faţa foarte veselă, strălucitoare. De mulţumit ce era, nici nu băgă de seamă emoţia celor două surori. Doamna de Saint-Dizier voind să abată atenţia soldatului, se ridică, se îndreptă spre dânsul şi-i spuse:

— N-am vrut să-mi iau rămas bun de la domnişoarele fără să-ţi aduc toate laudele pe care le merită pentru rarele lor calităţi.

— Ceea ce îmi spuneţi, doamnă, nu mă miră; totuşi nu sunt mai puţin fericit. Sper că le-aţi dăscălit puţin pe încăpăţânatele astea pentru molipsirea devotamentului.

— N-avea nicio grijă, zise bigota, schimbând o privire cu subînţeles cu fetele, le-am spus tot ce trebuia să le spun, acuma ne înţelegem foarte bine.

Cuvintele acestea îl mulţumiră pe Dagobert, şi doamna de Saint-Dizier, după ce îşi luă rămas bun călduros de la orfane, se îndreptă spre trăsură şi se duse să-l întâlnească pe Rodin, care o aştepta la câţiva paşi, ca să afle ce rezultat avusese întrevederea.

Între multele infirmerii provizorii, deschise în timpul

holerei în toate cartierele Parisului, una fusese amenajată la parterul vast al unei case din Strada Mont-Blanc. Apartamentul acesta fusese tocmai atunci liber, şi proprietarul îl pusese la dispoziţia autorităţilor.

Aici erau aduşi bolnavii lipsiţi de mijloace, a căror stare era socotită ca fiind prea alarmantă ca să poată fi duşi la spital.

Spre lauda populaţiei pariziene, trebuie să spunem nu numai că darurile de tot felul se îngrămădeau în aceste infirmerii, dar oameni de toate condiţiile, oameni de lume, lucrători, industriaşi, artişti, organizaseră servicii de zi şi de noapte ca să stabilească o ordine şi să exercite o supraveghere activă în aceste spitale improvizate şi să vină în ajutorul doctorilor. Ei supravegheau să se execute prescripţiile cu privire la holerici. Femei de toate condiţiile împărtăşeau şi ele acest avânt de frăţie cu cei nenorociţi.

Trecuseră două zile de la vizita doamnei de Saint-Dizier. Era pe la zece dimineaţa. Persoanele care făcuseră de bunăvoie serviciul de noapte lângă bolnavii din infirmeria din strada Mont-Blanc trebuia să fie înlocuite de alţi voluntari.

— Ei, domnilor, zise unul dintre noii sosiţi, ce mai e nou? a scăzut în cursul nopţii numărul bolnavilor?

— Din nefericire, nu, dar doctorii spun că epidemia a ajuns la cel mai mare grad de intensitate.

— Dar dintre domnii pe care îi înlocuim acum n-a fost atins niciunul?

— Aseară am venit unsprezece şi acum nu mai suntem decât nouă.

— E trist. Şi aceştia doi au fost loviţi repede?

— Da; una dintre victime, un tânăr de vreo douăzeci şi cinci de ani, ofiţer de cavalerie, în concediu, a fost aproape trăsnit. A murit în mai puţin de un sfert de oră. Deşi cazuri din acestea sunt dese, am rămas cu toţii încremeniţi.

— Săracul!

— Nimeni nu era în stare să se măsoare cu el în ce priveşte curajul, şi zelul, afară de un tânăr preot cu figura de înger. I se zice abatele Gabriel. Este neobosit. De abia se odihneşte câteva ore. Aleargă de la unul la altul, se împarte în zece şi nu uită pe nimeni. Mângâierile pe care le dă peste tot din adâncul sufletului nu sunt banalităţi pe care să le spună din obicei, nu. L-am văzut eu însumi plângând la moartea unei femei sărace, căreia îi închisese el ochii, după o agonie groaznică. Dacă toţi preoţii ar fi ca el!...

— Şi cine este cealaltă victimă de azi-noapte printre ai noştri?

— O! Moartea asta a fost îngrozitoare. E o întreagă poveste absolut sinistră. Acum trei zile a fost adus aici un om care se credea că are holeră... desigur că ai auzit vorbindu-se de omul acesta, este îmblânzitorul de animale sălbatice, care a făcut tot Parisul să alerge la Teatrul Poarta Saint-Martin.

— Ştiu de cine vrei să vorbeşti... un anume Morok, care juca un fel de scenă cu o panteră neagră îmblânzită?

— Da, ei bine, închipuieşte-ţi că Morok a fost adus aici cu toate semnele holerei şi deodată s-a declarat altă boală, cu mult mai grozavă.

— A turbat?

— Da... şi a mărturisit că a fost muşcat acum câteva zile de un câine care îi păzeşte menajeria. Din nefericire, n-a spus asta decât după un acces teribil care a costat viaţa nefericitului pe care îl regretăm.

— Cum s-a întâmplat asta?

— Morok era cu alţi trei bolnavi în aceeaşi cameră. Deodată a fost apucat de un fel de delir furios şi s-a sculat, scoţând strigăte sălbatice, şi s-a repezit ca un nebun în coridor. Nefericitul pe care-l plângem i-a ieşit în cale şi a vrut să-l oprească. Lupta aceasta a exaltat furia lui Morok, care s-a aruncat asupra celuilalt, l-a sfâşiat şi apoi a căzut în convulsii oribile.

— E îngrozitor. Şi victima lui Morok n-a putut fi salvată cu toate ajutoarele care i s-au dat?

— Nu; a murit în cursul nopţii în nişte chinuri cumplite. De emoţie a căpătat o febră cerebrală.

— Şi Morok a murit?

— Trebuie să fi murit. Doctorii nu-i mai dădeau nici douăzeci şi patru de ore de trăit.

Cei doi vorbitori se aflau într-o cameră de la parter, unde se adunau de obicei persoanele care veneau să-şi ofere de bunăvoie ajutorul. Într-o parte, încăperea asta comunica cu sălile infirmeriei, iar de cealaltă, cu vestibulul a cărui

fereastră dădea în curte.

— A! Doamne! zise unul din cei doi, uitându-se pe geam, ia te uită ce fete drăgălaşe s-au coborât din trăsura asta frumoasă. Ce mult seamănă una cu alta! O aşa asemănare este într-adevăr extraordinară.

— Trebuie să fie gemene. Săracele de ele! Sunt în doliu. Poate că jelesc pe tatăl sau pe mama lor.

— S-ar zice că vin încoace.

— Da, uite că urcă peronul.

Într-adevăr, în curând Rose şi Blanche intrară în sală, cu aerul timid, neliniştit, deşi în privirile lor strălucea un fel de exaltare aprinsă, hotărâtă. Unul dintre cei doi oameni care vorbeau în odaie înaintă spre ele şi le întrebă plin de politeţe:

— Doriţi ceva, domnişoarelor?

— Aici este infirmeria din Strada Mont-Blanc? întrebă Rose.

— Da, domnişoară.

— Ni s-a spus că o doamnă, anume Augustie du Trembly, a fost adusă aici acum două zile. N-am putea s-o vedem?

— Trebuie să vă spun, domnişoarelor, că e cam primejdios să intraţi în odăile bolnavilor.

— Dar este o prietenă iubită de-a noastră şi am dori s-o vedem, răspunse Rose cu voce blândă, dar hotărâtă, care arăta că dispreţuieşte primejdia.

— Eu nu pot să vă spun dacă persoana pe care o căutaţi este aici, reluă celălalt. Dar dacă vreţi să vă daţi osteneala,

intraţi aici, la stânga şi veţi găsi-o pe sora Marthe în cabinet. Ea are grijă de sălile femeilor şi o să vă dea toate informaţiile pe care le doriţi.

— Mulţumesc, zise Blanche, înclinându-se cu graţie.

Apoi intră cu soră-sa în odaia unde i se spusese.

— Da, sunt foarte drăgălaşe, zise tânărul, uitându-se în urma lor. Ar fi păcat să li se întâmple ceva.

După puţin, Rose şi Blanche, însoţite de sora Marthe intrară într-o sală mare, cu înfăţişare sinistră, ciudată, unde fuseseră transportate un mare număr de femei atinse de holeră.

Întregul apartament, pus în chip generos la dispoziţia infirmeriei, era decorat cu un lux excesiv. Odaia în care se aflau femeile servise drept sală de recepţie. Pereţii erau împodobiţi cu stucatură frumos sculptată şi aurită. Între ferestre, pe tot peretele, erau oglinzi mate, superb înrămate. Prin ferestre se vedea pajiştea fragedă din grădina cochetă, înverzită la începutul lui mai.

În această sală luxoasă, erau aşezate în mod simetric patru şiruri de paturi de toate formele, de la umilul pat de campanie, până la bogatul culcuş în acaju sculptat. Toate fuseseră dăruite de public.

Sala fusese împărţită în două, în toată lungimea ei, printr-un perete provizoriu, înalt de patru-cinci picioare. În felul acesta se putuseră aşterne patru rânduri de paturi. Despărţirea începea la oarecare distanţă de capetele salonului.

Acesta era locul bizar şi totodată lugubru în care intrară Rose şi Blanche, ţinându-se de mână.

Sora Marthe le însoţea pe fiicele mareşalului Simon. După ce le spuse încet câteva cuvinte, ea arătă fiecăreia dintre ele câte o parte a peretelui unde erau aşezate paturile, apoi se duse în celălalt capăt al sălii, ca să dea nişte ordine.

Orfanele erau de o paloare nemaipomenită. Totuşi o hotărâre nestrămutată li se citea în ochi. Era vorba nu numai să împlinească o datorie imperioasă de recunoştinţă, ci şi de a se arăta în felul acesta demne de viteazul lor tată. Mai este nevoie să adăugăm că prinţesa de Saint-Dizier, urmând poruncile lui Rodin, izbutise să obţină o a doua întrevedere cu cele două surori fără ştirea lui Dagobert şi reuşise, rând pe rând, să le înşele, să le exalteze şi să le fanatizeze pe bietele suflete încrezătoare, naive şi generoase, împingând până la exagerarea cea mai funestă sentimentele lor înalte şi curajoase?

Orfanele o întrebară pe sora Marthe dacă doamna Augustie de Trembly fusese adusă în acel azil cu trei zile înainte. Sora le răspunsese că nu ştia... dar că străbătând sala femeilor puteau vedea singure dacă persoana pe care o căutau era acolo. Căci afurisita de bigotă, complicea lui Rodin, care îi arunca pe cei doi copii într-o primejdie de moarte, minţise cu neruşinare, spunându-le că aflase că guvernanta lor fusese transportată în această infirmerie.

Fiicele mareşalului Simon, în timpul exilului şi în timpul

călătoriei lui Dagobert, fuseseră expuse la multe încercări, dar niciodată privirile lor nu fuseseră lovite de un spectacol mai dezolant decât cel de acum... Şirul acela lung de paturi în care zăceau atâtea fiinţe omeneşti, unele zvârcolindu-se şi scoţând gemete sfâşietoare, altele horcăind de moarte, altele în delirul febrei, izbucnind în plânsete şi chemând cu strigăte deznădăjduite pe fiinţele de care avea să le despartă moartea pentru totdeauna. Acest spectacol înfricoşător, chiar pentru oamenii oţeliţi, trebuia, după prevederile lui Rodin şi ale complicilor săi, să pricinuiască o impresie fatală fetelor pe care o exaltare a inimii, pe atât de generoasă, pe atât de nesocotită, le împingea să facă vizita funestă.

Se mai adăugă la toate acestea încă o împrejurare nenorocită, care nu se dezvălui în toată amărăciunea ei sfâşietoare şi adâncă decât la patul bolnavilor: tot de holeră... tot de boala asta îngrozitoare murise şi mama lor...

Să ne imaginăm, deci, figurile celor două surori care intrară în această sală mare, aşa de îngrozitoare la vedere. Ele începură trista inspecţie printre paturile nenorocitelor, ale căror suferinţe, a căror agonie, a căror moarte le amintea în fiecare clipă suferinţele, agonia şi moartea mamei lor!

La vederea acestei săli funebre, Rose şi Blanche simţiră o clipă că hotărârea le slăbeşte. O presimţire neagră le făcu să regrete eroica lor nesocotinţă. În afară de aceasta, de câteva minute, simţeau fiori de frig înăbuşiţi. Tâmplele le

băteau cu zvâcniri dureroase. Dar ceea ce era bun şi valoros în sufletul lor le înăbuşi teama. Ele schimbară o privire duioasă, care le insuflă curaj, şi amândouă, Rose de o parte a peretelui, şi Blanche de cealaltă parte, începură, fiecare pe seama ei, penibila cercetare.

După puţine clipe, Rose şi Blanche ajunseră împreună la capătul tristei lor cercetări, una parcursese linia din stânga a paturilor, şi cealaltă linia din dreapta, despărţite una de alta prin peretele care străbătea întreaga sală...

Surorile nu ajunseseră una lângă alta. Paşii lor se făceau din ce în ce mai şovăitori, pe măsură ce înaintau. Din când în când erau nevoite să se sprijine de paturile pe lângă care treceau. Puterile începeau să le părăsească. Amândouă erau apucate de un fel de ameţeală, de durere şi de spaimă. Părea că înaintează fără să-şi mai dea seama de ce fac.

Vai! Orfanele fuseseră lovite aproape în acelaşi timp de simptomele holerei. Am mai vorbit de un fenomen fiziologic foarte obişnuit la gemeni, care se mai arătase de câteva ori cu ocazia celor două-trei boli de care suferiseră orfanele. Ca şi atunci, şi de data asta o cauză misterioasă supunea organismul la accidente simultane. Părea că erau două flori de pe aceeaşi tulpină, care înfloresc şi se veştejesc împreună.

Vederea tuturor acestor suferinţe, a tuturor agoniilor la care asistaseră străbătând sala, grăbise în mod sigur dezvoltarea grozavei boli. Ieşind fiecare din partea unde o

căutase pe guvernantă, Rose şi Blanche aveau pe chipurile lor alterate, de nerecunoscut, semnele contaminării.

Rose şi Blanche, despărţite până atunci, nu se putuseră vedea, dar când, în sfârşit, aruncară ochii una asupra alteia, se petrecu o scenă sfâşietoare.

Frăgezimea încântătoare a lui Rose şi a lui Blanche fusese înlocuită de o paloare lividă. Ochii lor mari, albaştri, se adânciseră în orbite, şi păreau enormi. Buzele, până atunci aşa de roşii, se acopereau de o culoare vânătă... ca şi aceea care înlocuia, încetul cu încetul, transparenţa de carmin a obrajilor şi a degetelor fine. Ai fi zis că feţele lor încântătoare se şi veştejeau puţin câte puţin sub suflul vânăt şi îngheţat al morţii.

Orfanele se împleticeau pe picioare, gata să cadă... Ele scoaseră un strigăt de groază...; fiecare, la vederea celeilalte, strigă:

— Surioară!... şi tu suferi!...

Şi amândouă se repeziră, una în braţele celeilalte, izbucnind în lacrimi, apoi se întrebară din ochi:

— Doamne, Rose, ce palidă eşti!

— Ca şi tine, surioară...

— Şi tu simţi un fior de gheaţă? Eu am pieptul de foc...

— Surioară, poate că o să murim...

— Numai să murim împreună...

— Şi tata?

— Şi Dagobert?

În acest moment intră Gabriel în hemiciclul rezervat la

fiecare capăt al salonului.

— Doamne! sunt fiicele mareşalului Simon, exclamă preotul.

El se repezi şi cuprinse orfanele în braţe; fetele nici nu mai aveau puterea să stea pe picioare. Cu capetele moleşite, cu ochii stinşi, cu suflarea greoaie, se vedea că se apropie moartea... Sora Marthe era numai la câţiva paşi şi alergă la chemarea lui Gabriel; cu ajutorul lui Gabriel, transportă orfanele pe patul rezervat medicului de gardă. De teamă ca vederea acestei agonii sfâşietoare să nu le impresioneze prea mult pe bolnavele din apropiere, sora Marthe trase o perdea mare, şi cele două surori fură separate de restul sălii.

Mâinile lor erau aşa de strâns împreunate, încât nu li se putură descleşta degetele crispate. Aşa li se dădură primele ajutoare... ajutoare care nu putură învinge boala, dar liniştiră, cel puţin pentru moment, cumplita durere pe care o simţeau.

Gabriel, în picioare, la căpătâiul lor, plecat asupra lor, le privea cu o nespusă durere. Cu inima sfărâmată, cu chipul scăldat în lacrimi, se gândea cu spaimă la soarta ciudată care îl făcea martor la moartea acestor două fete, rudele sale, pe care cu câteva luni în urmă le smulsese din furia valurilor.

Cu tot sufletul său tare, misionarul nu se putu stăpâni să nu se cutremure, gândindu-se la soarta acestor două biete orfane, la moartea lui Jacques Rennepont, la îngrozitoarea

recluziune care, după ce-l aruncase pe Hardy în singurătatea de mănăstire de la Saint-Herem, făcuse dintr-însul un membru al companiei lui Iisus. Misionarul se gândea că patru membri ai familiei Rennepont... ai familiei sale... fuseseră loviţi, rând pe rând, de un concurs de împrejurări funeste. El se întreba cu groază cum se făcea că îngrozitoarele interese ale societăţii lui Ignace Loyola erau servite de o fatalitate aşa de providenţială!

Mirarea tânărului misionar ar fi făcut loc celei mai adânci groaze, dacă el ar fi cunoscut partea pe care o aveau Rodin şi complicii săi la moartea lui Jacques Rennepont; ei îl puseseră pe Morok să exercite nefasta influenţă asupra acestui lucrător. Tot ei provocaseră sfârşitul apropiat al lui Rose şi al lui Blanche, punând-o pe doamna de Saint-Dizier să exalteze avântul generos al orfanelor până la un eroism aducător de moarte.

Rose şi Blanche ieşiră un moment din amorţeala în care erau cufundate; deschiseră pe jumătate ochii lor mari, tulburi, stinşi, şi apoi amândouă, din ce în ce mai cuprinse de delir, fixară asupra figurii îngereşti a lui Gabriel o privire extatică...

După aceea, Rose scoase un oftat şi zise cu vocea sfârşită:

— Să fim... îngropate împreună ca să fim şi după moarte ca şi în viaţă... nedespărţite.

Surorile întoarseră privirile stinse şi întinseră mâinile rugătoare spre Gabriel.

— O, sfinte martire ale celui mai generos devotament! exclamă misionarul, ridicând spre cer ochii scăldaţi în lacrimi, suflete îngereşti, comori de nevinovăţie şi de candoare, urcaţi-vă la ceruri dacă pământul n-a fost vrednic să vă păstreze.

— Surioară! Tată!...

Acestea fură ultimele cuvinte pe care le rostiră orfanele cu vocea stinsă. Apoi, amândouă, cu o ultimă mişcare instinctivă, părură că vor să se strângă una lângă alta, pleoapele lor grele se ridicară ca pentru a schimba o ultimă privire, se mai înfiorară o dată, membrele li se zgârciră, un oftat adânc le ieşi de pe buzele vinete uşor întredeschise. Şi atât.

Rose şi Blanche erau moarte!

Gabriel şi sora Marthe, după ce le închiseră ochii, îngenunchează ca să se roage lângă patul funebru. Deodată se auzi mare gălăgie în sală. Îndată după aceea răsunară paşi grăbiţi, perdelele care acopereau această scenă lugubră se desfăcură. şi Dagobert se repezi palid, rătăcit, cu hainele în neorânduială...

Văzându-i pe Gabriel şi pe sora de caritate îngenuncheaţi lângă cadavrele copiilor, soldatul scoase un strigăt teribil, încercă să mai facă un pas, dar în zadar. Înainte ca Gabriel să-i poată veni în ajutor, căzu pe spate şi capul lui se izbi de duşumele.

Este noapte... o noapte neagră, vijelioasă. La biserica din Montmartre a sunat unu după miezul nopţii. Aici, la cimitirul

Montmartre, a fost transportat în aceeaşi zi coşciugul, în care, după dorinţa lui Rose şi a lui Blanche, au fost închise amândouă. Prin umbra deasă, care învăluie câmpul morţilor, se vede licărind o slabă lumină: este groparul. El merge cu băgare de seamă şi ţine în mână o lanternă oarbă. Un om învelit într-o manta îl însoţeşte; el ţine capul în jos şi plânge. Omul acesta este Samuel, Samuel... bătrânul evreu... paznicul casei din Strada St. Francis.

În noaptea când a fost înmormântat Jacques Rennepont, primul mort dintre cei şapte moştenitori, în alt cimitir, Samuel a venit să vorbească tainic cu groparul pentru ca să obţină în schimbul aurului său, o favoare.

Ciudată şi înspăimântătoare favoare! După ce au străbătut multe cărări mărginite cu chiparoşi, după ce au mers, de-a lungul multor morminte, evreul şi groparul ajunseră la un mic luminiş, aproape de zidul dinspre apus al cimitirului. Noaptea este aşa de întunecoasă, încât abia se vede la doi paşi. După ce a plimbat lanterna în toate părţile în jurul lui, groparul îi arată lui Samuel, la picioarele unui mare tufiş cu ramuri lungi şi negre, o movilă de pământ proaspăt bătătorit şi îi spune:

— Aici este...

— Eşti sigur?

— Da... da... două trupuri în acelaşi sicriu... asta nu se vede în toate zilele.

— Vai! Amândouă în acelaşi sicriu, zise evreul şi oftează.

— Şi acum că ştii locul, ce mai vrei? întrebă groparul.

Samuel nu răspunse, el căzu în genunchi, sărută cu evlavie pământul care acoperea groapa, apoi se ridică cu ochii scăldaţi în lacrimi, se apropie de gropar şi îi vorbi câteva clipe încet de tot... la ureche... deşi erau singuri în fundul cimitirului pustiu. Atunci începu între cei doi oameni o convorbire tainică, pe care noaptea o învăluia cu umbrele şi cu tăcerea sa. Groparul, speriat de ceea ce îi cerea Samuel, refuză mai întâi. Dar evreul întrebuinţă rând pe rând vorba, rugămintea, lacrimile, şi în sfârşit, ispita aurului, făcându-l să sune în buzunar. Groparul, după o lungă împotrivire, păru învins... Deşi se înfiora la gândul promisiunii pe care i-o făcu lui Samuel, îi zise cu vocea schimbată:

— În noaptea de mâine, la orele două.

— O să fiu în dosul acestui zid, zise Samuel, arătând la lumina lanternei zidul puţin înalt. Drept semnal... o să arunc peste gard trei pietre.

— Bine... drept semnal... trei pietre, răspunse groparul înfiorându-se şi ştergându-şi sudoarea rece care îi curgea de pe frunte.

Adunându-şi toate puterile, Samuel, aşa bătrân cum era, sări gardul care nu era tocmai înalt în locul acela şi dispăru. Groparul se întoarse în casă, uitându-se din când în când cu spaimă în urmă, ca şi cum ar fi fost urmărit de vreo vedenie înfiorătoare.

În seara înmormântării lui Rose şi a lui Blanche, Rodin

scrise două bilete. Primul fu adresat misteriosului său corespondent de la Roma. Aici el făcea aluzie la moartea lui Jacques Rennepont, la moartea lui Rose şi a lui Blanche Simon, la captivitatea lui Hardy şi la donaţia lui Gabriel, evenimente care reduceau numărul moştenitorilor la doi: domnişoara de Cardoville şi Djalma. Acest prim bilet scris de Rodin şi adresat la Roma conţinea numai aceste cuvinte:

„Cine scade cinci din şapte rămâne cu doi. Încunoştinţează-l pe cardinalul-prinţ de acest rezultat; şi să lucreze, căci eu înaintez, înaintez...

Al doilea bilet, cu un scris prefăcut, fu adresat mareşalului Simon. Nici acesta nu era lung:

„Dacă mai este timp, întoarce-te repede, fiicele dumitale au murit”.

„Vei afla cine le-a ucis”.

Este a doua zi după moartea fiicelor mareşalului Simon.

Domnişoara de Cardoville nu ştie încă tragicul sfârşit al tinerelor sale rude. Figura ei este strălucitoare de bucurie. La expresia de fericire de nedescris care îi luminează chipul se adăugă un aer hotărât, batjocoritor, tăios, care nu-i este obişnuit. S-ar crede că aşteaptă cu o nerăbdare trufaşă momentul unei lupte agresive şi ironice...

Nu departe de Adrienne şade Mayeux, care a reluat în casă locul avut mai înainte. Biata fată este în doliu după soră-sa, figura ei exprimă o tristeţe liniştită, blândă. Vorbeşte cu un aer politicos cu Adrienne şi îi face complimente asupra toaletei pe care o poartă.

— Bine, zise Adrienne, sunt încântată că mă găseşti astăzi mai bine decât în alte zile.

— Dacă nu te-am văzut niciodată mai frumoasă, niciodată n-am văzut pe chipul dumitale o expresie mai hotărâtă şi mai ironică decât acum. Parcă ai vrea să înfrunţi pe cineva.

— Chiar aşa este, dragă Madeleine, zise Adrienne, aruncându-se de gâtul lui Mayeux cu duioşie şi cu veselie. Trebuie să te sărut pentru că ai ghicit aşa de bine. Dacă am acest aer bătăios, este pentru că o aştept pe iubita mea mătuşă.

— Pe doamna prinţesă de Saint-Dizier! exclamă Mayeux cu teamă, pe doamna aceea aşa de răutăcioasă care ţi-a făcut aşa de mult rău?

— Tocmai mi-a cerut un moment de întrevedere şi îmi fac o plăcere din a o primi. O plăcere... cam batjocoritoare, cam ironică... şi cam răutăcioasă, e drept, reluă Adrienne veselă... închipuieşte-ţi: o să mă vadă frumoasă, iubită, îndrăgostită...

— Dragă... zise Mayeux cu seriozitate, glumeşti... şi totuşi nu ştiu de ce venirea prinţesei mă sperie...

În acest moment, Mayeux fu întreruptă de un servitor care intră şi zise:

— Doamna prinţesă de Saint-Dizier întreabă dacă domnişoara poate s-o primească.

— Negreşit, zise Adrienne.

Servitorul ieşi. Mayeux din discreţie voi să iasă şi ea, dar

Adrienne o opri, spunându-i cu duioşie şi seriozitate:

— Dragă... rămâi, te rog... vreau... tot din răzbunare, să-i arăt doamnei de Saint-Dizier că am o prietenă iubită... şi că mă bucur de toate fericirile în acelaşi timp.

Abia spuse Adrienne aceste cuvinte şi intră prinţesa cu capul sus, cu aerul impozant, cu mersul trufaş. Adrienne nu făcu niciun pas pentru a ieşi în întâmpinarea mătuşii sale, dar se ridică foarte politicos de pe sofaua pe care sta şi făcu o mică plecăciune plină de graţie şi de demnitate. Apoi se aşeză la loc, îi arătă prinţesei un fotoliu în faţa sobei – Mayeux stătea la celălalt capăt al sobei – şi zise:

— Şezi, te rog, doamnă.

Prinţesa roşi toată şi rămase în picioare, aruncând o privire dispreţuitoare asupra lui Mayeux, care, credincioasă recomandării lui Adrienne, se înclinase uşor la intrarea doamnei de Saint-Dizier.

— Întrevederea pe care ţi-am cerut-o, domnişoară, zise prinţesa, trebuie să fie secretă.

— Nu am secrete pentru cea mai bună prietenă a mea, doamnă, poţi vorbi în linişte în faţa domnişoarei.

— Ştiam de mult, reluă prinţesa cu o ironie amară, că îţi pasă prea puţin dacă se ţine secret un lucru sau nu. În afară de aceasta, îţi alegi foarte repede prietenele. Te rog, însă, să-mi dai voie mie să fac altfel. Dacă dumneata nu ai secrete, eu am şi nu înţeleg să le destăinui celei dintâi venite.

Zicând acestea, bigota aruncă o nouă privire plină de

dispreţ asupra lui Mayeux. Aceasta, jignită de tonul insolent al prinţesei răspunse cu simplitate:

— Până acum, doamnă, nu văd diferenţa aşa de umilitoare care poate exista între prima... şi ultima venită la domnişoara de Cardoville.

— Cum! îşi permite să vorbească! exclamă prinţesa cu ton plin de milă, dar totodată şi de impertinenţă.

— Cel puţin, doamnă, îşi permite să răspundă, zise Mayeux liniştită.

— Nu ştiu, exclamă prinţesa cu uimire şi cu mânie, dacă visez sau sunt trează...

— O, Doamne, zise Adrienne, cu un aer alarmat, îndoiala pe care ţi-o exprimi asupra facultăţilor dumitale mintale este neliniştitoare. Desigur că ţi s-a urcat sângele la cap, poate că eşti prea tare strânsă, mătuşică?

Adrienne rosti aceste cuvinte cu un prefăcut interes şi cu naivitate. Prinţesa fu cât pe ce să se sufoce, se făcu roşie ca focul, se aşează şi zise:

— Bine, domnişoară, fie. Prefer această primire oricărei alteia; mă face să fiu mai la largul meu...

— Lasă, lasă, doamnă, răspunse Adrienne împăciuitoare. Spune-ne mai bine care este scopul vizitei dumitale. Mor de nerăbdare şi de curiozitate să-l ştiu.

— Şi totuşi, zise prinţesa, eşti la o mie de poşte departe de a bănui ceea ce am să-ţi anunţ.

— Sunt prea puţine lucruri din partea dumitale care să mă mai poată surprinde. Nu ştii că mă aştept la orice din

partea dumitale?

— Se poate, domnişoară şi prinţesa apăsă răspicat pe fiecare cuvânt. Dacă de exemplu ţi-aş spune că până în douăzeci şi patru de ore ai să fii redusă la mizerie?

Asta era aşa de neprevăzut, încât domnişoara de Cardoville făcu o mişcare involuntară de surpriză, iar Mayeux tresări şi ea.

— Vai, domnişoară, zise prinţesa cu bucurie, văzând surpriza nepoatei sale, mărturiseşte că te miri, deşi ziceai că prea puţine lucruri din partea mea te mai pot surprinde.

După ce îi trecu prima mirare, Adrienne zise surâzând cu o linişte care o uimi pe bigotă:

— Da, doamnă, mărturisesc cu toată sinceritatea că am fost surprinsă, căci mă aşteptam din partea dumitale la vreo răutate neagră în care ştiu că n-ai pereche, la vreo perfidie bine urzită, plină de cruzime. Puteam crede oare că ai să faci atâta caz de un lucru atât de neînsemnat?

— Să fii ruinată, cu desăvârşire ruinată... exclamă bigota, ruinată de azi până mâine, dumneata aşa de risipitoare! Să-ţi vezi nu numai toate veniturile, dar chiar şi acest palat, mobilele, caii, bijuteriile, în sfârşit, totul, până şi ridicolele găteli de care eşti aşa de mândră, puse sub sechestru, dumneata numeşti asta un lucru neînsemnat?

Spre marea dezamăgire a mătuşii sale, Adrienne părea din ce în ce mai înseninată şi tocmai era să răspundă, când uşa se deschise şi intră, fără să fie anunţat prinţul Djalma. O duioşie nebunească, trufaşă, străluci pe chipul lui

Adrienne la vederea prinţului. E cu neputinţă de redat privirea de fericire triumfătoare şi dispreţuitoare pe care o aruncă asupra doamnei de Saint-Dizier.

La vederea indianului pe care nu sperase să-l întâlnească la domnişoara de Cardoville, prinţesa de Saint-Dizier nu-şi putu stăpâni mai întâi o adâncă mirare.

Djalma nu o văzuse niciodată până atunci pe prinţesă la Adrienne şi păru destul de mirat de prezenţa ei. Prinţesa, păstrând o tăcere de gheaţă, le privea rând pe rând, cu o ură înăbuşită şi cu o invidie neîmblânzită, pe aceste două fiinţe aşa de frumoase, aşa de tinere, aşa de îndrăgostite una de alta. Deodată însă tresări, ca şi când şi-ar fi adus aminte de ceva foarte important şi timp de câteva minute rămase absorbită de gânduri.

Adrienne şi Djalma profitară de aceste momente ca să se soarbă din ochi, cu un fel de idolatrie aprinsă. După aceea, domnişoara de Cardoville zise surâzând prinţului:

— Dragă vere, vreau să îndrept o greşeală pe care am făcut-o într-adins, vorbindu-ţi despre o rudă a mea, căreia am onoarea să te prezint: doamna prinţesă de Saint-Dizier.

Djalma se înclină. Domnişoara de Cardoville adăugă repede, tocmai când mătuşa sa voia să vorbească:

— Doamna de Saint-Dizier a venit să-mi împărtăşească cu mare gravitate un eveniment cum nu se poate mai fericit pentru mine... despre care am să-ţi vorbesc mai târziu, dragă vere, afară numai dacă prinţesa nu va vrea să mă lipsească de plăcerea de a-ţi spune despre ce e vorba.

Doamna de Saint-Dizier răspunse surâzând cu un aer dulceag care ascundea un odios gând secret:

— Aş fi dezolată, prinţe, să o lipsesc pe drăgălaşa şi scumpa mea nepoată de plăcerea de a-ţi anunţa fericita ştire de care, ca rudă bună ce sunt, m-am grăbit să o înştiinţez. Iată şi câteva notiţe cu privire la această problemă, mai zise prinţesa, dându-i lui Adrienne o hârtie. Sper că aceste notiţe îi vor demonstra până la evidenţă că ceea ce i-am spus este adevărul adevărat.

— Multe mulţumiri, dragă mătuşică, zise Adrienne, luând hârtia cu o indiferenţă absolută. Precauţia asta, dovada asta erau de prisos. Ştii bine că te cred pe cuvânt când este vorba despre bunăvoinţa dumitale pentru mine.

Cu toată ignoranţa sa despre perfidiile, rafinamentele şi cruzimile civilizaţiei, Djalma, înzestrat cu un tact foarte fin, ca toate firile cam sălbatice, şi foarte impresionabile, nu se simţea nicidecum în largul lui auzind acest schimb de falsă politeţe.

Mayeux era şi ea sub puterea unei impresii din ce în ce mai penibile. Ea arunca rând pe rând priviri pline de teamă asupra prinţesei şi pline de rugă asupra lui Adrienne. Dar, din nefericire, doamna de Saint-Dizier avea atunci tot interesul să prelungească întrevederea. Domnişoara de Cardoville căpătă mai mult curaj, mai mare îndrăzneală şi încredere de când venise cel pe care îl adora. Ea voia să se bucure de ciuda bigotei aprinsă de vederea acestui amor fericit. După o clipă de tăcere, doamna de Saint-Dizier luă

cuvântul şi spuse cu un glas unsuros şi insinuant:

— Doamne, prinţe, nici nu-ţi poţi închipui cât de încântată am fost când am aflat din zvon public iubirea cea mare pe care o ai pentru nepoata mea. Fără să ştii, m-ai scos dintr-o mare încurcătură. Eram mai mult sau mai puţin răspunzătoare de viitorul ei în ochii lumii şi iată că ai sosit dumneata, tocmai la timp. În nevinovăţia dumitale te-ai însărcinat cu acest viitor, care mă îngrijora aşa de mult. E încântător. Mă întreb ce este mai mult de admirat la dumneata: fericirea sau curajul pe care îl ai?

Djalma nu răspunse. Rezemat de sobă, arunca priviri din ce în ce mai posomorâte asupra prinţesei. Inima i se umplu de o ură involuntară pentru această femeie.

— Vai, dragă mătuşică, zise Adrienne cu un ton de blând reproş, spune-ne mai repede toate lucrurile duioase pe care ţi le inspiră fericirea noastră.

— Negreşit, draga mea nepoată. Nu-l pot felicita îndeajuns pe prinţ că a venit din fundul Indiei ca să-ţi poarte de grijă, apropiindu-se de dumneata cu atâta încredere. De dumneata, scumpă copilă, pe care am fost nevoiţi să te închidem ca nebună, ca să dăm un nume decent destrăbălărilor dumitale. Cum îi zicea acelui băiat frumos care a fost găsit ascuns la dumneata?... Vino-mi puţin în ajutor. I-ai şi uitat numele, răutăcioaso, necredincioaso? Băiatul acela frumos care era şi poet! A! ştiu... Agricol Baudoin. El a fost găsit într-o ascunzătoare secretă de lângă odaia dumitale de culcare. Tot Parisul s-a

ocupat de istoria asta scandaloasă... nu te însori cu o femeie necunoscută, dragă prinţe, numele soţiei dumitale este pe buzele tuturor.

Auzind această oribilă acuzaţie, Djalma se făcu pământiu la faţă. Buza de sus, roşie ca sângele, se ridică într-un rânjet sălbatic, dezvelindu-i dinţii albi, strâns încleştaţi. Întreaga lui înfăţişare era în acel moment aşa de înspăimântătoare, de ameninţătoare şi de cruntă, încât Mayeux se cutremură.

Dar privirile sângeroase, smintite ale prinţului întâlniră privirile lui Adrienne, priviri pline de demnitate, de seninătate şi de linişte. Expresia de turbare sălbatică îi trecu, iute ca fulgerul. Ceva mai mult, spre marea uimire a prinţesei şi a lui Mayeux, pe măsură ce privirea pe care Djalma o arunca asupra lui Adrienne se făcea mai adâncă şi mai pătrunzătoare, nu numai că indianul se potoli, dar fu complet transfigurat. Chipul său atât de tulbure cu puţin înainte se însenină şi peste câteva clipe reflectă ca o oglindă liniştea nobilă zugrăvită pe chipul fetei. Din partea ei, Adrienne, auzind cele spuse de prinţesă, fuse târâtă de o mişcare de indignare şi de mânie, aşa după cum Djalma se lăsase târât de furie. Fata se ridică brusc, cu privirea strălucitoare de mândrie revoltată. Dar aproape imediat se potoli, având conştiinţa curăţeniei sale şi chipul ei încântător îşi reluă adorabila-i seninătate, în acel moment privirile sale le întâlniră pe ale lui Djalma.

Şi iată cum îngrozitoarea intrigă a doamnei de Saint-

Dizier cădea în faţa expresiei demne, încrezătoare, sincere a lui Adrienne. Asta fusese tot. Pe când prinţesa, martoră a acestei scene mute, se îneca de ciudă şi de mânie, Adrienne, cu un surâs încântător şi cu un gest de cochetărie fermecătoare, întinse lui Djalma mâna ei fină; acesta, îngenunchind, depuse o sărutare de foc, care aduse o umbră trandafirie pe obrajii fetei. Indianul se aşează apoi la picioarele domnişoarei de Cardoville, îşi rezemă bărbia în palmă şi, cufundat într-o adorare mută, începu s-o contemple în tăcere pe Adrienne. Aceasta, aplecată asupra lui, surâzătoare, fericită, se oglindea cum zice cântecul în ochii lui.

Ca şi cum fericirea nu i-ar fi fost completă, Adrienne îi făcu apoi semn lui Mayeux să vină lângă dânsa, şi, cu mâna în mâna bunei sale prietene, zâmbindu-i lui Djalma, care stătea în adoraţie în faţa ei, domnişoara de Cardoville aruncă asupra prinţesei o privire gingaşă, dar hotărâtă, care îi zugrăvea aşa de bine fericirea, încât doamna de Saint-Dizier, zăpăcită, din ce în ce mai uimită, bolborosi câteva cuvinte cu vocea tremurătoare de mânie, apoi, pierzându-şi capul cu desăvârşire, se îndreptă repede spre uşă.

Câteva zile după această întâmplare, Rodin se plimba cu paşi mari prin odaia lui din Strada Vaugirard. Iezuitul se gândea adânc, cu capul plecat şi cu mâinile în buzunarele de la spate ale redingotei. Paşii lui, acum rari, acum grăbiţi,

arătau cât era de tulburat.

— Din partea Romei, îşi zicea Rodin, merge bine, n-am nicio grijă... abdicarea s-a făcut, şi dacă i-aş putea plăti... cu suma cuvenită... cardinalul-prinţ îmi asigură majoritatea de nouă voturi în viitoarea adunare. Generalul este al meu... bănuielile pe care le-a conceput cardinalul Malipieri au dispărut. Totuşi, am o oarecare nelinişte cu privire la corespondenţa pe care zice că o întreţine părintele Aigrigny cu Malipieri. Mi-a fost cu neputinţă să surprind ceva, dar nu-i nimic: fostul războinic este un om... sfârşit. I-am plătit-o! Puţină răbdare şi va fi... judecat.

Buzele vinete ale lui Rodin se contractară într-un surâs îngrozitor, care dădu chipului său o înfăţişare drăcească. După o pauză, el mai zise:

— Funeraliile liber-cugetătorului, filantropului, amic al lucrătorilor au avut loc alaltăieri, la Saint-Herem. Francis Hardy s-a stins într-un acces de delir extatic. Aveam actul său de donaţie, dar aşa este mai sigur! Orice act poate fi atacat în faţa justiţiei, dar morţii nu pot pleda. Au rămas roşcata şi mulatrul!... Suntem în 27 mai! Ziua de întâi iunie se apropie, şi cele două vrăbii îndrăgostite nu pot fi atinse. Prinţesa a crezut că are ac de cojocul lor, şi eu credeam la fel. Bine a făcut pomenind de întâmplarea cu Agricol Baudoin, care a fost găsit la această nebună. Păcat! începuse bine!...

Paşii lui Rodin deveniră din ce în ce mai agitaţi. Deodată el se opri în loc: o idee sinistră îi venise în minte.

— Şi doar e gelos, murmură el.

După ce mai făcu câţiva paşi şi mai grăbiţi, Rodin continuă:

— Da, se poate încerca. Cu cât mă gândesc mai mult, cu atât proiectul mi se pare mai posibil. Dar cum s-o găsesc pe blestemata de Sainte Colombe?... da, prin caraghiosul de Jacques Dumoulin... Bine... dar pe celălalt? Pe celălalt... unde să-l găsesc? Şi apoi cum să-l decid? E riscant, dar e iute, şi consecinţele pot fi incalculabile. Cine poate prevedea urmările exploziei într-o mină?

Rodin se lăsă târât de o mişcare de entuziasm care nu-i prea era obişnuită şi exclamă cu ochii scânteietori:

— Pasiunile! Pasiunile! Ce clavir magic pentru cel ce ştie să-şi plimbe pe clapele lui mâna îndemânatică şi puternică! Dar ce frumos este şi darul gândirii! Doamne! Ce frumos e!... Dacă izbutesc – şi am să izbutesc aceşti mizerabili Renneponti vor fi trecut prin viaţă ca nişte umbre... în definitiv, pentru ordinea morală, ce importă dacă aceşti oameni trăiesc sau nu? Ce pot cântări câteva vieţi în marile balanţe ale destinului lumii? Pe când moştenirea pe care o s-o arunc eu în balanţa lumii, cu mâna mea îndrăzneaţă, mă va face să mă urc până la o sferă de unde şi astăzi încă poţi domina regi şi popoare, orice s-ar face şi oricât s-ar zice...

Rodin scoase un hohot de râs sălbatic şi dispreţuitor, apoi îşi reluă mersul cu paşi mari şi mai zise:

— Să izbutesc... să ajung să am averea lui Sixte-Quintul

şi într-o zi, sculându-se dimineaţa din somn, lumea va vedea ce este puterea spirituală în mâinile unui preot care până la cincizeci de ani a rămas murdar, cumpătat la mâncare, cu trupul nepângărit şi care chiar de ar ajunge papă, va muri murdar, cumpătat la mâncare şi cu trupul nepângărit.

Rodin era înspăimântător vorbind aşa. Toată puterea execrabilă a ambiţiei pe care au avut-o câţiva papi celebri părea că străluceşte în trăsături de sânge pe fruntea acestui fiu al lui Ignace. Un suflu de patimă dogoritoare, fierbinte, îi scălda corpul; în jurul lui se răspândeau un fel de aburi rău-mirositori.

Deodată, atenţia lui Rodin fu atrasă de zgomotul unei diligenţe care intra în curtea casei din strada Vaugirard. Rodin regretă că se lăsase târât la atâta exaltare, scoase din buzunar batista lui murdară, cu pătrăţele albe şi roşii, o muie într-un pahar şi îşi şterse fruntea, obrajii şi tâmplele...

— Mai întâi, zise el recăpătându-şi puţin câte puţin sângele rece, să-i scriem acestui caraghios de Jacques Dumoulin să vină imediat aici. M-a mai servit el, şi încă foarte bine... De data asta mai poate să mă servească. Îl am la mână şi va trebui să asculte.

Rodin se aşează la birou şi începu să scrie. După câteva secunde cineva bătu la uşa care era încuiată de două ori, contra tuturor regulilor. Dar Rodin, sigur de influenţa şi de importanţa lui, obţinuse de la Generalul său să scape pentru un timp oarecare de incomoda companie a unui

socius, sub pretext că aşa era interesul societăţii. El îşi permitea să calce adesea ordonanţele ordinului.

După ce deschise uşa, intră un servitor şi-i dădu lui Rodin o scrisoare. Acesta o luă, şi înainte de a o deschide întrebă:

— Ce trăsură a sosit?

— De la Roma, părinte, răspunse servitorul înclinându-se.

— De la Roma! zise repede Rodin şi, fără să ştie de ce, o vagă nelinişte i se zugrăvi pe faţă.

După aceea, mai liniştit, adăugă tot fără să fi deschis scrisoarea pe care o ţinea în mână:

— Şi cine este în trăsură?

— Un cuvios părinte din compania noastră, părinte.

Cu toată via sa curiozitate – căci ştia prea bine că un preot care călătoreşte cu diligenţa este întotdeauna însărcinat cu o misiune importantă şi grabnică, Rodin nu mai întrebă nimic despre aceasta, arătă plicul pe care îl ţinea în mână şi întrebă:

— De unde este scrisoarea?

— De la sfânta noastră casă din Saint-Herem, părinte.

Rodin se uită cu mai multă atenţie la plic şi recunoscu scrisul părintelui de Aigrigny, care fusese însărcinat să-l asiste pe Hardy în ultimele sale momente. Scrisoarea cuprindea numai aceste câteva cuvinte:

Trimit un curier expres ca s-o înştiinţeze pe preasfinţia voastră de un fapt mai mult ciudat decât important. După funeraliile lui Francis Hardy, coşciugul a fost depus în mod provizoriu în cavoul capelei noastre, până să poată fi dus în

cimitirul din oraşul cel mai apropiat. Or, azi-dimineaţă, în momentul când oamenii noştri s-au coborât în cavou ca să facă pregătirile necesare pentru transportarea corpului, coşciugul dispăruse... Toate cercetările au fost zadarnice ca să descopere autorii sau urmele acestui sacrilegiu. Din fericire, actul de moarte este în regulă, perfect legalizat. La cererea mea a venit un doctor din Etampes să constate moartea, care este astfel perfect stabilită. În consecinţă, drepturile pe care mi le-a acordat prin donaţie sunt şi ele în regulă. Totuşi, am crezut necesar ca să trimit un curier expres ca să înştiinţeze pe sfinţia voastră de această întâmplare, sfinţia voastră va vedea dacă este ceva de făcut etc...

După o clipă de cugetare, Rodin îşi zise:

— Da, Aigrigny are dreptate, este mai curând ciudat decât important. Totuşi lucrul îmi dă de gândit. O să mai vedem.

După aceea se întoarse spre servitorul care aduse scrisoarea şi îi dădu biletul pe care i-l scrise lui Nini-Moulin:

— Trimite să ducă asta imediat la adresă; este nevoie şi de răspuns.

În clipa când servitorul ieşea din odaia lui Rodin, intră un cuvios părinte şi zise:

— A sosit preacuviosul părinte Caboccini de la Roma, însărcinat cu o misiune pentru preasfinţia voastră din partea înalt Preasfântului părinte General.

Auzind acestea, lui Rodin i se sui tot sângele la cap,

totuşi izbuti să-şi păstreze liniştea aparentă şi zise doar atât:

— Pofteşte-l să intre şi lasă-ne singuri.

O clipă după aceea, intră cuviosul părinte Caboccini de la Roma şi rămase singur cu Rodin. Iezuitul italian era un omuleţ de vreo treizeci de ani, dolofan ca un polobocel, cu pântecele umflat sub rasa neagră. Părinţelul acesta era chior de un ochi, dar ochiul celălalt strălucea de vioiciune. Figura lui rumenă surâdea, plină de vino-ncoace şi de veselie.

Într-o clipă, Rodin îl inspectă pe trimisul italian şi, deoarece îşi cunoştea compania şi obiceiurile Romei până în cele mai mici amănunte, avu de la început o presimţire sinistră la vederea acestui părinţel cu maniere aşa de atrăgătoare, i-ar fi fost mai puţin frică de vreun părinte înalt şi uscat, cu faţa austeră ca de mormânt, căci ştia că compania căuta pe cât cu putinţă să înşele lumea prin înfăţişarea şi prin aparenţele agenţilor săi.

Or, dacă Rodin presimţea bine, judecând după înfăţişarea cordială a acestui trimis, el trebuia să fie însărcinat cu cea mai neagră misiune. Bănuitor, atent, cu ochiul şi cu mintea la pândă, ca un lup bătrân care a mirosit un atac sau o surpriză, Rodin, după obiceiul său, voi să se apropie de chior încetişor şi oarecum şerpuind, ca să aibă timp să examineze şi să pătrundă mai sigur ceea ce se ascundea sub coaja zâmbitoare. Dar italianul nu-i dădu timp, ci în avântul dragostei sale aprinse sări de gâtul lui Rodin, îl

strânse în braţe, şi îl sărută, iar şi iar, pe amândoi obrajii.

În viaţa lui nu avusese parte Rodin de aşa sărbătorire. Iezuitul francez îşi dădea toată osteneala să scape de dovezile de iubire exagerată ale iezuitului italian, dar acesta din urmă se ţinea bine. Poate că cititorii noştri îşi aduc aminte că Rodin devenise bănuitor imediat după sosirea cardinalului Malipieri. El înţelegea primejdiile, pe care i le puteau aduce uneltirile sale ambiţioase şi ştia din istorie că întrebuinţarea otrăvii era adesea considerată la Roma ca o necesitate de stat şi de politică. Când fusese lovit de holeră, Rodin strigase: „M-au otrăvit!”

Aceleaşi temeri îi veniră şi acum, pe când se silea prin sforţări zadarnice să scape de îmbrăţişările trimisului Romei şi îşi zicea în sinea lui:

Chiorul acesta îmi pare foarte drăgăstos. Numai de n-ar fi nicio otravă în aceste sărutări ale lui Iuda!

În sfârşit, părinţelul Caboccini fu silit să se desprindă de gâtul lui Rodin, care, îndreptându-şi gulerul slinos, cravata şi vesta, zise cu glas morocănos:

— Sluga dumitale, părinte, sluga dumitale, nu era nevoie să mă săruţi aşa de tare.

Fără să răspundă la acest reproş, părinţelul îndreptă asupra lui Rodin unicul său ochi şi, însoţindu-şi cuvintele de gesturi pline de vioiciune, exclamă în jargonul lui franco-italian:

— În sfârşit, văd această superbă lumină a sfintei voastre companii şi pot să o strâng la piept...

Părintele Cabocci era gata să unească fapta cu vorba, dar Rodin i-o luă înainte şi-l apucă pe italian de braţ, ca să împiedice noua izbucnire de dragoste linguşitoare.

— Să vorbim de scopul călătoriei dumitale, zise el cu nerăbdare: care este acest scop?

— Scopul acesta, scumpe părinte, mă umple de bucurie, de fericire şi de duioşie. Acest rescript al Preasfântului şi Preacuviosului Nostru părinte General o să vă arate care este scopul, preascumpe părinte...

Părintele Caboccini scoase din portofoliu un plic pecetluit cu trei peceţi, pe care îl sărută cu respect înainte de a-l întinde lui Rodin.

Acesta îl luă, şi, după ce îl sărută şi el, îl desfăcu, plin de nelinişte. În timp ce citea, trăsăturile iezuitului rămaseră de nepătruns. Numai bătaia grăbită a arterelor de la tâmple îi trăda agitaţia. Totuşi el puse scrisoarea cu răceală în buzunar, îl privi pe italian şi zise:

— Se va face aşa cum porunceşte preasfântul părinte general.

— Aşadar, părinte, exclamă părintele Caboccini cu o nouă explozie de admiraţie şi de bucurie, eu o să fiu umbra luminii dumneavoastră! O să fiu un al doilea părinte Rodin! O să am fericirea să nu vă părăsesc nici ziua, nici noaptea. Într-un cuvânt o să fiu sociusul dumneavoastră!

„Bine m-au păcălit, se gândea Rodin, dar pe mine nu mă ia nimeni aşa de uşor. Numai în ţara orbilor este chiorul împărat”.

În aceeaşi seară în care se petrecuse scena dintre iezuit şi noul socius, Nini-Moulin primi, în prezenţa lui Caboccini, instrucţiunile lui Rodin şi imediat se duse la doamna de Sainte-Colombe. A doua zi, Rodin, cu chipul victorios, punea el însuşi o scrisoare la poştă, care avea drept adresă: DOMNULUI AGRICOL BAUDOIN Strada Brise-Miche Nr. 2 (Paris)

(foarte urgent)

Cititorii noştri îşi mai aduc poate aminte că aflând pentru prima dată că era iubit de Adrienne, în beţia fericirii care îl cuprinse, Djalma îi zise lui Faringhea, înţelegându-i trădarea:

— Te-ai legat cu duşmanii mei şi nu-ţi făcusem niciun rău!... Eşti răutăcios, desigur, pentru că eşti nenorocit... eu vreau să te fac fericit, ca să fii bun. Vrei aur? Vei avea aur... Vrei un prieten? Eşti sclav şi eu sunt fiu de rege, dar îţi ofer prietenia mea.

Faringhea refuzase aurul şi păruse că primeşte prietenia lui Kadja-Sing. Înzestrat cu o inteligenţă remarcabilă, ştiind de minune să se prefacă, metisul izbuti uşor să-l convingă pe Djalma de sinceritatea căinţei sale. Aceasta cu atât mai mult, cu cât prinţul avea un caracter foarte încrezător şi foarte generos. De altfel, ce motiv avea el ca să-l mai bănuiască de aici înainte pe sclavul devenit prieten? Faringhea, care era plin de tact, nu lucra cu uşurinţă. Nu-i vorbea niciodată prinţului despre domnişoara de Cardoville,

ci aştepta, discret, confidenţele pe care i le făcea uneori prinţul, prea fericit ca să păstreze fericirea numai pentru el. Făcând aşa, Faringhea asculta de ordinele lui Rodin, care îl asociase companiei.

A doua zi după ce Rodin – sigur de succesul misiunii lui Nini-Moulin pe lângă doamna de la Sainte-Colombe – pusese el însuşi o scrisoare la poştă pe adresa lui Agricol Baudoin; metisul, destul de mohorât de câtva timp, păru că simte o mare tristeţe. Tristeţea se accentuă aşa de mult, încât prinţul, izbit de înfăţişarea deznădăjduită a sclavului, pe care voia să-l aducă pe calea binelui prin iubire şi fericire, îl întrebă de mai multe oricare era cauza acestei covârşitoare tristeţi. Dar metisul, mulţumind prinţului pentru interesul ce-i purta, rămase foarte rezervat şi nu voi să destăinuiască nimic.

Acum că ştim acestea, vom putea înţelege scena următoare, care avu loc pe la amiază, în casa din strada Clichy în care locuia indianul. Împotriva obiceiului său, Djalma nu petrecuse ziua aceea cu Adrienne. Fata îi ceruse în ajun să-i sacrifice ziua aceea, căci trebuia să ia măsurile necesare în vederea apropiatei lor căsătorii. Mijloacele pe care voia să le întrebuinţeze domnişoara de Cardoville ca să ajungă la acest rezultat şi persoana demnă de încredere care avea să le sfinţească unirea şi să o facă valabilă în ochii lumii erau ţinute în secret de către domnişoara de Cardoville. Secretul nu era numai al ei, de aceea nu putu să i-l încredinţeze nici lui Djalma. Pentru indian, obişnuit de

atât timp să-şi închine toate clipele lui Adrienne, ziua aceasta petrecută departe de ea era nesfârşită.

Deodată intră la el Faringhea, fără să mai bată la uşă, după cum obişnuia. La zgomotul pe care îl făcu intrând, Djalma tresări, ridică ochii şi privi cu mirare în jurul lui. Văzând chipul palid, zăpăcit al sclavului, el se ridică repede, făcu câţiva paşi spre el şi zise:

— Ce ai, Faringhea?

După o clipă de tăcere, ca şi cum ar fi cedat după o şovăială penibilă, Faringhea se aruncă la picioarele lui Djalma şi şopti cu glas slab, cu un ton deznădăjduit, aproape rugător:

— Sunt foarte nefericit, ai milă de mine, stăpâne!

Tonul cu care vorbea metisul era aşa de mişcător, marea durere pe care părea că o simte dădea trăsăturilor sale, de obicei nepăsătoare şi aspre ca ale unei măşti de bronz, o expresie atât de sfâşietoare, încât Djalma se plecă spre el, îl ridică de jos şi îi spuse cu drag:

— Vorbeşte, vorbeşte. Ai încredere în mine, bizuie-te pe mine... Şi îngerul îmi spunea zilele acestea: „Iubirea fericită nu îngăduie lacrimi în jurul ei”.

— Dar iubirea nefericită, iubirea ticăloasă, iubirea trădată... iubirea aceasta varsă lacrimi de sânge, răspunse Faringhea cu durere.

— Despre ce iubire trădată vorbeşti? întrebă Djalma surprins.

— Vorbesc despre iubirea mea, zise Faringhea

posomorât.

— Despre iubirea ta? repetă Djalma din ce în ce mai surprins.

— Stăpâne, zilele acestea mi-ai spus: „Nenorocirea te-a făcut rău... fii fericit şi vei fi bun”. În vorbele acestea am văzut o prezicere. Se părea că un amor nobil voia să-mi umple sufletul, dar aştepta să iasă din acest suflet ura şi trădarea. Atunci eu, aşa sălbatic cum sunt, am găsit o femeie frumoasă şi tânără, care răspundea patimii mele. Cel puţin aşa am crezut, dar fusesem trădător către tine, stăpâne, şi pentru trădători, chiar când se căiesc, nu mai încape fericire. La rândul meu am fost trădat, trădat în chip josnic. Îndurare, stăpâne, nu râde de mine, nici chinurile cele mai îngrozitoare nu mi-ar fi putut smulge această mărturisire, dar tu, fiu de rege, ai binevoit să spui sclavului tău: „Să-mi fii prieten”.

— Prietenul acesta este bucuros de mărturisirea pe care i-ai făcut-o. Departe de a râde de tine, el te va mângâia. Linişteşte-te... Eşti sigur de această trădare? Ascultă-mă... şi iartă-mă că îţi vorbesc despre trecut... Adu-ţi aminte că şi eu am crezut că îngerul, care este acum toată viaţa mea, nu mă iubeşte... şi totuşi nu era adevărat. Cine îţi spune că nu eşti şi tu, ca şi mine, înşelat de aparenţe false?

— Vai! Stăpâne, aş vrea să fie aşa, dar nu îndrăznesc să sper. În haosul acesta de îndoieli mi-am pierdut capul şi nu sunt în stare să iau singur o hotărâre, de aceea am venit la tine, stăpâne.

— Dar cum ţi s-au născut bănuielile?

— Mai întâi răceala ei, care îmi dovedeşte că mărturisirile de dragoste sunt prefăcute. Apoi, refuzul în care stăruie, când ea nu poate să-şi calce... în sfârşit... îmi face teorii asupra dragostei... dovadă că nu mă iubeşte sau că nu mă mai iubeşte.

— Poate că, dimpotrivă, te iubeşte mai mult.

— Aşa spun toate, reluă metisul cu o ironie sângeroasă, îndreptând o privire adâncă asupra lui Djalma – cel puţin acelea care nu iubesc destul. Acelea care iubesc cu pasiune nu-şi arată niciodată jignitoarea bănuială... pentru ele un cuvânt al omului pe care îl iubesc este o poruncă... Ceea ce le cere iubitul acordă chiar de ar fi să le coste viaţa şi onoarea; pentru ele dorinţa, voinţa iubitului este mai presus de orice consideraţie divină şi omenească. Dar femeile care îşi pun toată mândria ca să îmblânzească un bărbat şi să-l subjuge – şi cea care mă face să sufăr face parte dintre acestea – aceste femei sunt demoni... ele se bucură de lacrimile, de chinurile bărbatului care le iubeşte. Pe când tu te topeşti de iubire la picioarele lor, aceste fiinţe perfide, în neîncrederea lor jignitoare, calculează în mod oribil până unde pot merge cu refuzul, căci nu trebuie nici ca victimele să dispere prea mult... Cât sunt de reci şi de laşe pe lângă femeile pătimaşe, curajoase, care, pierdute de dragoste, îi spun omului pe care îl adoră: „Vreau să fiu a ta astăzi, dacă vrei tu, a ta, a ta... chiar dacă ar veni mâine pentru mine părăsirea, ruşinea, moartea, ce-mi pasă! Fii fericit, viaţa

mea nu valorează nici cât o lacrimă de-a ta”.

Chipul lui Djalma se posomorî pe măsură ce-l asculta pe metis. Prinţul nu vedea în aceste cuvinte decât o aluzie involuntară, întâmplătoare, la refuzul repetat al lui Adrienne. Şi totuşi suferi o clipă înmândrialui, gândindu-secă într-adevăraşa cum spunea metisul – femeile, oricât ar iubi, pun unele consideraţii şi unele datorii mai presus de iubire. Dar gândul acesta amar, dureros se şterse îndată din mintea lui Djalma. El răspunse metisului, care îl observase cu o privire piezişă:

— Durerea te rătăceşte; dacă nu ai alt motiv ca să te îndoieşti de cea pe care o iubeşti, decât acest refuz şi aceste vagi bănuieli, de care se sperie mintea ta prea bănuitoare, linişteşte-te, eşti iubit, poate chiar mai mult decât crezi.

— Facă cerul să fie acesta adevărul, stăpâne! răspunse metisul cu tristeţe, după o clipă de tăcere, ca şi cum ar fi fost atins de vorbele lui Djalma. Şi totuşi femeia aceasta îmi impune felul său de a iubi, de a-mi dovedi iubirea. Nu-mi mai rămâne decât să mă supun.

Apoi se întrerupse din nou, îşi ascunse faţa în mâini şi scoase un oftat adânc. Trăsăturile sale exprimau un amestec de ură şi de disperare dureroasă. Djalma, din ce în ce mai mişcat, îl apucă pe metis de mână şi-i spuse:

— Linişteşte-te şi ascultă glasul unui prieten care va înlătura această influenţă rea. Vorbeşte... vorbeşte...

— Nu, nu, e prea grozav.

— Vorbeşte, îţi spun...

— Ei bine, nu ţi-am spus totul, căci în momentul mărturisirilor m-a oprit ruşinea şi frica de ridicol. M-ai întrebat ce motive am să cred în trădare şi ţi-am vorbit de vagi bănuieli, de refuz, de răceală, dar nu-i numai atât: astă-seară, femeia asta i-a dat întâlnire unui bărbat pe care îl preferă... în locul meu.

— Cine ţi-a spus?

— Un necunoscut care a avut milă de orbirea mea.

— Şi dacă omul acesta te înşală sau se înşală şi el?

— Mi-a propus să-mi dea dovezi.

— Ce dovezi?

— Să mă duc astă-seară să asist la întâlnire. Se poate, zicea el, ca întâlnirea să nu fie vinovată, deşi aparenţele sunt aşa. Judecă prin dumneata însuţi, fă-ţi curaj, şi cumplita nesiguranţă va înceta.

— Şi ce-ai răspuns?

— Nimic, stăpâne. Îmi pierdusem capul, ca şi acum. Atunci m-am gândit să-ţi cer sfatul.

Apoi metisul făcu un nou gest de deznădejde şi continuă cu un aer rătăcit şi cu un hohot de râs sălbatic:

— Un sfat... un sfat... ar trebui să-l cer de la hangerul meu!

Zicând acestea metisul duse repede mâna la pumnalul de la cingătoare.

Există un fel de contaminare funestă, fatală în anume împrejurări. Văzând trăsăturile lui Faringhea, zăpăcite de

gelozie şi de furie, Djalma tresări. Îşi aducea aminte de accesul de turbare smintită de care fusese şi el cuprins când prinţesa de Saint-Dizier o înfruntase pe Adrienne şi-i ceruse să tăgăduiască, dacă putea, că în odaia ei fusese găsit ascuns Agricol Baudoin, pretinsul său amant.

Dar imediat fusese liniştit de ţinuta mândră şi plină de demnitate a fetei şi simţise un dispreţ suveran pentru această oribilă calomnie, la care Adrienne nici nu se înjosise să răspundă. Totuşi de două sau trei ori, amintirea acestei josnice acuzaţii îi trecuse indianului prin minte ca o scânteie de foc, care se stinsese însă aproape imediat.

Amintirile acestea îl întristară pe Djalma câteva clipe, dar îl făcură să aibă şi mai mare milă de Faringhea. Ştiind din proprie experienţă până unde te poate duce o furie oarbă, voi să-l potolească pe metis cu vorbe de dragoste şi de bunătate şi îi spuse cu glas grav şi blând:

— Ţi-am oferit prietenia mea... vreau să mă port cu tine ca un prieten, Faringhea... ascultă-mă. Chinuit cum eşti de bănuială, nu trebuie să ceri sfaturi hangerului, ci prietenului tău: ţi-am spus că eu sunt prietenul tău.

— Stăpâne...

— Trebuie să te duci la această întâlnire, care îţi va dovedi nevinovăţia sau trădarea celei pe care o iubeşti... trebuie să te duci.

— Da! zise metisul cu vocea sugrumată şi cu un surâs sinistru, o să mă duc.

— Dar n-ai să te duci singur!

— Ce vrei să spui, stăpâne? Cu cine să mă duc?

— Cu mine...

— Cu tine, stăpâne?

— Da... ca să te feresc de a face o crimă, poate... căci ştiu prea bine că prima mişcare de mânie este adesea oarbă şi nedreaptă... Ziua este a mea în întregime, şi nu am să te părăsesc. Sau n-ai să te duci la rendez-vous sau o să merg şi eu.

Metisul, prefăcându-se învins de atâta insistenţă generoasă, căzu la picioarele lui Djalma, îi luă mâna şi o duse cu respect întâi la frunte şi apoi la gură, zicând:

— Stăpâne, trebuie să fii generos până la capăt şi să mă ierţi.

— Ce vrei să-ţi iert?

— Înainte de a veni la tine am avut îndrăzneala să mă gândesc să-ţi cer ceea ce mi-ai oferit singur. Da, neştiind unde putea să mă ducă furia, mă gândisem să-ţi cer această dovadă de bunătate, pe care poate că n-ai acordat-o egalilor tăi; dar pe urmă n-am mai îndrăznit.

Nu se poate reda simplitatea aproape candidă cu care pronunţă metisul aceste cuvinte, accentul pătrunzător, înduioşat, amestecat cu lacrimi, care urmă furiei sălbatice de până atunci; Djalma, foarte mişcat, îi întinse mâna, îl făcu să se ridice şi îi spuse:

— Aveai dreptul să-mi ceri o dovadă de iubire şi sunt fericit că ţi-am luat-o înainte. Curaj! speră... O să te însoţesc la acest rendez-vous, şi, dacă este să cred cele ce

aş dori să se întâmple, aparenţele au fost înşelătoare.

Când se înnoptă, metisul şi Djalma, învăluiţi în mantale lungi, se urcară într-o trăsură; şi Faringhea dădu birjarului adresa doamnei de la Sainte-Colombe.

Înainte de a urma povestirea acestei scene, este neapărat nevoie să spunem câteva cuvinte întorcându-ne puţin.

Nini-Moulin nu ştia scopul real al demersului pe care îl făcea îndemnat de Rodin. În ajun, el primise ordin să ofere doamnei de la Sainte-Colombe, totdeauna lacomă şi înnebunită după bani, o sumă considerabilă, în schimbul căreia să-i pună la dispoziţie apartamentul ei pentru întreaga zi. Doamna de la Sainte-Colombe primi propunerea, prea avantajoasă ca să fie refuzată, şi plecase dis-de-dimineaţă cu servitorii. Rodin era, aşadar, stăpân pe locuinţă. El venise chiar în dimineaţa aceea cu Faringhea să arunce o privire asupra apartamentului şi să dea instrucţiuni metisului. Cuviosul părinte purta o perucă neagră, ochelari albaştri, era învelit într-o manta, iar partea de jos a feţei, într-o cravată mare. După plecarea iezuitului, Faringhea, mulţumită îndemânării şi inteligenţei sale, făcuse numai în două ore anume pregătiri importante şi se întorsese în grabă la Djalma, unde jucase, cu ipocrizia pe care i-am văzut-o, în scena la care am asistat.

Pe tot parcursul drumului de la strada Clichy la strada Richelieu, unde locuia doamna de la Sainte-Colombe, Faringhea păru cufundat într-o visare dureroasă. Deodată,

el îi spuse lui Djalma cu vocea sugrumată:

— Stăpâne, dacă sunt trădat, va trebui să mă răzbun.

— Dispreţul este cea mai teribilă răzbunare, răspunse prinţul.

— Ba nu, răspunse metisul cu o furie abia stăpânită, ba nu, nu-i destul; cu cât se apropie momentul, cu atât văd că trebuie sânge. Stăpâne, lasă-mă să merg singur.

Zicând acestea, Faringhea făcu o mişcare ca şi cum ar fi voit să sară din trăsură, dar Djalma îl opri, apucându-l repede de braţ şi îi zise:

— Stai... nu te las. Dacă eşti trădat, n-ai să verşi sânge, dispreţul o să te răzbune, prietenia o să te mângâie.

— Nu, stăpâne, nu, sunt hotărât. După ce voi ucide, mă voi ucide, exclamă metisul cu o exaltare sălbatică. Trădătorilor... hangerul... şi puse mâna pe pumnalul de la cingătoare. Mie, otrava care este în mânerul acestui pumnal. Iartă-mă, dar trebuie ca destinul meu să se împlinească.

Văzând că nu putea linişti furia sălbatică a metisului, Djalma se hotărî să întrebuinţeze viclenia. După o tăcere de câteva clipe, el îi spuse lui Faringhea:

— Eu n-o să te părăsesc şi o să fac totul pentru a te feri de această crimă, dar dacă n-o să izbutesc, dacă îmi renegi glasul, sângele pe care îl vei vărsa să cadă asupra ta. Mâna mea nu va mai atinge în veci mâna ta.

Vorbele acestea făcură o impresie adâncă asupra lui Faringhea, care scoase un oftat adânc, lăsă capul în piept şi

rămase tăcut, părând că se gândeşte. Deodată, duse repede mâna la hanger, îl scoase din cingătoare şi spuse prinţului cu o voce solemnă şi sălbatică:

— Pumnalul acesta, mânuit de o mână hotărâtă, este grozav. În sticluţa aceasta se află otravă fină, ca toate otrăvurile din ţara noastră.

Metisul apăsă atunci pe un resort ascuns din mânerul hangerului, care se înălţă ca un capac; înăuntru se văzu o sticluţă de cristal, ascunsă în pereţii mânerului acestei arme ucigătoare.

— Este destul să pui două trei picături din această otravă pe buze, zise metisul, şi moartea vine încet, liniştită şi dulce, fără agonie. După câteva ore se învineţesc unghiile: acesta este primul simptom. Cel care ar goli sticla dintr-odată ar cădea mort pe loc, fără suferinţă, ca trăsnit...

— Da, întări Djalma, ştiu că există în ţara noastră otrăvuri misterioase, care îngheaţă viaţa puţin câte puţin, care lovesc ca trăsnetul; dar de ce să insistăm atâta asupra sinistrelor proprietăţi ale acestei arme?

— Ca să-ţi arăt, stăpâne, că prin hangerul acesta răzbunarea mea nu va fi pedepsită; cu pumnalul ucid, cu otrava scap de justiţia oamenilor. Totuşi îţi dau ţie, stăpâne, acest hanger. Mai bine să renunţ la răzbunare, decât să nu mai ating niciodată mâna ta.

Metisul îi întinse într-adevăr arma prinţului. Djalma, fericit şi surprins de hotărârea aceasta neaşteptată, băgă repede arma ucigătoare la brâu. În acest moment, trăsura

se opri în faţa casei unde locuia doamna de la Sainte-Colombe. Prinţul şi metisul, intrară sub o poartă întunecoasă, care se închise în urma lor. Faringhea schimbă câteva cuvinte cu portarul, care îi întinse o cheie. Cei doi indieni se opriră în faţa unei uşi care ducea la apartamentele doamnei de la Sainte-Colombe. Locuinţa avea două intrări pe aceeaşi scară, şi o altă intrare dosnică, în curte. Faringhea, în clipa când să pună cheia în broască, păru că mai şovăie, apoi exclamă:

— Nu, nu, fără laşitate...

Şi deschise repede uşa şi intră cel dintâi. Djalma îl urmă. După ce închiseră uşa, metisul şi prinţul se găsiră într-un coridor îngust, unde era întuneric beznă.

— Dă-mi mâna, stăpâne, şi lasă-mă să te conduc, să mergem încet, şopti metisul.

Faringhea întinse prinţului mâna, iar acesta i-o luă. Amândoi înaintară, apoi, tăcuţi prin întuneric. După ce-l făcu pe Djalma să parcurgă un drum destul de lung, deschizând şi închizând mai multe uşi, metisul se opri deodată şi-i spuse încet prinţului, dându-i drumul:

— Stăpâne, momentul hotărâtor se apropie, să aşteptăm aici câteva clipe.

Vorbele metisului fură urmate de o adâncă tăcere. Întunericul era aşa de mare, încât Djalma nu vedea nimic. După un moment, simţi că Faringhea se depărta, apoi auzi pe cineva deschizând cu zgomot o uşă şi încuind-o de două ori. Dispariţia neaşteptată a lui Faringhea începu să-l

nelinişteascâ pe Djalma, care, printr-o mişcare maşinală duse mâna la pumnal şi făcu repede câţiva paşi pe dibuite, în partea unde credea că trebuie să fie o ieşire. Deodată, urechea prinţului distinse vocea metisului. Fără să-şi poată da seama unde era acela care vorbea, prinţul auzi aceste cuvinte:

— Stăpâne, mi-ai zis: „Fii prietenul meu.”; ceea ce am făcut acum: am făcut ca prieten. Am întrebuinţat viclenia ca să te aduc aici. Patima dumitale oarbă te-ar fi împiedicat să mă auzi şi să mă urmezi. Prinţesa de Saint-Dizier ţi-a pomenit de Agricol Baudoin, amantul lui Adrienne de Cardoville. Ascultă, vezi şi judecă...

Vocea tăcu. Părea că venea dintr-un colţ al încăperii. Djalma, cufundat în aceeaşi beznă, îşi dădu seama prea târziu în ce cursă căzuse şi tresări de furie, poate şi de frică.

— Faringhea, strigă el, unde sunt? Unde eşti? Pe viaţa ta, deschide-mi, vreau să ies imediat de aici.

Nimeni nu răspunse. Afară domnea cea mai adâncă tăcere, iar înăuntru, cel mai mare întuneric. După puţin timp, un fel de aburi fini parfumaţi, de o gingăşie de nespus, foarte pătrunzători, se răspândiră pe nesimţite în odăiţa unde se afla Djalma. Acesta, turbat de mânie, nu dădu nicio atenţie mirosului, dar în curând tâmplele începură să-i bată mai puternic şi o căldură arzătoare, pătrunzătoare, începu să-i circule prin vene. Prinţul se simţea nespus de bine. Sentimentele puternice care îl

frământau părură că amorţesc puţin câte puţin, timp, fără voia lui şi se sting într-o toropeală dulce, de nespus, fără ca el să-şi dea seama de transformarea morală pe care-o suferea. Peste puţin, nu mai avu puterea să facă nicio mişcare şi trebui să se rezeme de perete.

Atunci se întâmplă un lucru straniu: într-o cameră de alături se ivi o zare de lumină. Djalma, cufundat într-un fel de halucinaţie, văzu că în odaia în care se afla el există un ochi mic de geam, prin care venea lumina. Odaia pe care o văzu prin gemuleţ era slab luminată de o lumină dulce, tremurătoare, voalată. Odaia era bogat mobilată.

După o secundă, în odaie intră o femeie. Nu i se putea deosebi faţa, nici statura, căci era învelită de o mantie lungă cu glugă, de o formă particulară, de culoare închisă. La vederea acestei mantii, Djalma tresări: după buna dispoziţie pe care o simţise până atunci, urmă o agitaţie şi o frământare cumplite ca fumul crescând al beţiei.

Djalma privea uimit cele ce se petreceau în odaia de alături. Femeia intrase cu băgare de seamă, aproape cu teamă. Ea se duse mai întâi să dea la o parte perdelele şi aruncă printre jaluzele o privire în stradă, după aceea se întoarse încet spre sobă şi se rezemă un moment gânditoare, fără să-şi fi scos mantaua. Deodată, Djalma o văzu că pleacă de la sobă şi se îndreptă spre oglindă. Aici ea lăsă să-i cadă mantaua care o învelea în întregime. Prinţul rămase încremenit: avea în faţa ochilor pe Adrienne de Cardoville.

Da, credea că o vede pe Adrienne de Cardoville, aşa cum o văzuse şi în ajun, îmbrăcată aşa cum era atunci când avusese loc întrevederea cu prinţesa de Saint-Dizier... Atât cât putea judeca indianul la lumina slabă care străbătea prin gratiile gemuleţului, vedea talia de nimfa a lui Adrienne, umerii săi de marmură, gâtul său de lebădă, aşa de mândru şi aşa de graţios. Într-un cuvânt, era domnişoara de Cardoville, nu putea să se îndoiască şi nu se îndoi. O sudoare de foc îi inundă faţa. Exaltarea i se mărea din ce în ce: cu ochiul înflăcărat, cu pieptul gâfâitor, nemişcat, el privea fără să cugete, fără să gândească.

Îl aşteaptă pe Agricol Baudoin, amantul ei, zise atunci în umbră o voce care părea că iese din zidul odăii întunecoase în care se afla prinţul.

Aşa zăpăcit cum era, vorbele teribile: îl aşteaptă pe Agricol Baudoin, amantul ei... străbătură mintea şi inima lui Djalma, ascuţite, arzătoare, ca un fulger de foc. Un nor de sânge îi acoperi vederea, şi prinţul scoase un geamăt înăbuşit. Ajuns la acest paroxism de furie delirantă, Djalma văzu lumina tremurătoare, din cealaltă încăpere slăbind, ca şi cum ar fi fost micşorată într-adins. După aceea, în acest clar-obscur vaporos văzu fata întorcându-se, îmbrăcată cu o rochie de casă albă, care lăsa să i se vadă pieptul, braţele şi umerii goi. Pe umeri fâlfâiau buclele ei de aur. Ea mergea cu băgare de seamă, îndreptându-se spre o uşă pe care Djalma nu o putea vedea... În acest moment, altă uşă, în acelaşi perete cu gemuleţul prin care privea prinţul, fu

deschisă încetişor de o mână nevăzută. Djalma îşi dădu seama despre aceasta după zgomotul broaştei şi după curentul cam rece care îl lovi în faţă, căci nicio lumină nu ajunse până la el. Ieşirea aceasta rămase deschisă pentru Djalma. Această uşă, precum şi alta din camera în care se afla fata dădeau într-o anticameră care comunica cu scara. Peste puţin se auziră paşi pe scară: urca cineva. Acel cineva se opri afară şi bătu de două ori în uşă.

— Este Agricol Baudoin... Ascultă şi priveşte, răsună din întuneric vocea pe care o mai auzise prinţul.

Beat, scos din minţi, cu hotărârea şi cu ideea fixă a omului beat şi scos din minţi, Djalma scoase pumnalul pe care i-l lăsase Faringhea... apoi aşteptă, nemişcat. Abia se auziră cele două lovituri, şi fata, ieşind din visare, ieşi din odaie şi alergă la scară. Când deschise uşa, o slabă lumină ajunse până în locul unde stătea Djalma ghemuit, cu pumnalul în mână.

El văzu fata străbătând anticamera şi apropiindu-se de uşa de la scară, unde întrebă încet:

— Cine e?

— Eu! Agricol Baudoin, răspunse de afară o voce bărbătească, puternică.

Ceea ce se petrecu, după aceea fu aşa de repede, aşa de fulgerător, încât numai cu gândul se poate închipui. Abia trase fata zăvorul, abia păşi Agricol Baudoin peste prag, şi Djalma, repezindu-se ca un tigru, lovi dintr-odată – atât de repezi fură loviturile – şi pe fată, care căzu moartă, şi pe

Agricol, care, fără să fie rănit de moarte, se clătină, căzu şi se rostogoli lângă corpul neînsufleţit al nefericitei fete.

Scena aceasta sângeroasă, rapidă ca fulgerul, avea loc într-o semiobscuritate. Deodată, lumina camerei din care ieşise fata se stinse brusc; o clipă mai târziu, Djalma simţi prin întuneric o mână de fier apucându-l de braţ şi auzi vocea lui Faringhea, care îi zicea:

— Eşti răzbunat, vino, retragerea este sigură.

Djalma, beat, lipsit de voinţă, ameţit, zăpăcit de omor, nu făcu nicio împotrivire şi se lăsă dus de metis în interiorul apartamentului, care avea două ieşiri.

Odată ce execrabilul său plan fusese bine hotărât, Rodin îl trimisese pe Jacques Dumoulin la doamna de la Sainte-Colombe, fără să-i spună adevăratul scop al misiunii sale. El trebuia numai s-o întrebe pe această femeie experimentată dacă nu cunoaşte vreo fată frumoasă, înaltă, roşcată. După ce găsiră o asemenea fată, o îmbrăcară cu un costum asemănător cu acela pe care îl purta Adrienne, după descrierea pe care o făcu prinţesa de Saint-Dizier. În felul acesta, iluzia fu completă. Trebuie să mai spunem că prinţesa nu ştia nimic despre toată această intrigă.

Acum se ştie sau se ghiceşte restul. Nefericita fată, geamăna lui Adrienne, jucase rolul ce i se indicase, crezând că era vorba de o glumă. Cât despre Agricol, el primise o scrisoare în care i se spunea să se ducă la o întrevedere care putea fi de mare importanţă pentru domnişoara de

Cardoville.

O lumină gingaşă se răspândeşte dintr-o lampă sferică de albastru oriental, atârnată în tavan de trei lanţuri de argint şi luminează slab odaia de culcare a lui Adrienne de Cardoville. Patul mare de fildeş, încrustat cu sidef, este gol, patul pe jumătate ascuns sub valuri de muselină albă, de dantele şi de perdele diafane şi vaporoase ca norii. Totul este liniştit şi tăcut. Este abia unsprezece seara. Deodată uşa de fildeş din faţa celei care duce la sala de baie se deschide încet. Este Djalma.

Au trecut două ore de când a săvârşit îndoitul asasinat şi de când crede că a ucis-o pe Adrienne, într-un acces de gelozie. Servitorii domnişoarei de Cardoville, obişnuiţi să-l vadă pe prinţ venind în fiecare zi, nu-l mai anunţau şi nici nu fură surprinşi de vizita indianului. Dar niciodată acesta nu intrase în odaia de culcare a fetei. Ştiind însă că apartamentul ei se afla la etajul întâi, îl găsi repede.

În momentul când intră în acest sanctuar fecioresc, fizionomia lui Djalma era destul de liniştită, atât de mult se stăpânea. El închise uşa în urma lui, şi-şi zvârli turbanul alb, căci i se părea că un cerc de foc arzător îi strângea fruntea. Apoi se uită încet în jurul lui. Când îşi opri ochii asupra patului lui Adrienne, făcu un pas înainte, tresări brusc şi se făcu roşu la faţă. După câteva clipe de tăcere şi de cugetare posomorâtă, Djalma căzu în genunchi şi ridică ochii spre cer. Timp de câteva minute hohotele de plâns îl înecară şi lacrimile îi brăzdară faţa.

— E moartă! E moartă! murmură el cu vocea înăbuşită... e moartă! Ea care azi-dimineaţă încă se odihnea liniştită şi fericită în camera asta. Şi eu am ucis-o! Acum, după ce a murit, ce-mi mai pasă de trădarea ei? Nu trebuia s-o ucid pentru asta. Mă trăda... iubea pe altul, dar l-am ucis şi pe acela... îl iubea...

Vai! Asta înseamnă că n-am ştiut să mă fac mai iubit decât acela, mai zise prinţul cu resemnare, cuprins de remuşcări. Unde este crima ei? Nu venise de bunăvoie la mine? Nu mi-a deschis casa ei? nu-mi îngăduia ea să petrec zile întregi lângă dânsa, singur cu dânsa? De bună seamă că voia să mă iubească, dar nu putea. Eu o iubeam din toate puterile sufletului meu, dar iubirea mea nu era aceea care îi trebuia inimii ei. Pentru asta, însă, nu trebuia să o ucid. Cum mi-a... făcut ea... inima mai bună... mai nobilă... mai generoasă... iată ce îmi rămâne de la dânsa, mai zise indianul îndoindu-şi plânsul. Dar ce să mă mai gândesc la asta? I-am lovit pe amândoi: şi pe dânsa, şi pe omul acela. A fost o crimă laşă, fără luptă... o ferocitate de tigru, care mugeşte şi sfâşie o pradă nevinovată.

Djalma îşi ascunse faţa în mâini cu durere, apoi reluă, ştergându-şi lacrimile:

— Ştiu bine că am să mă sinucid, dar moartea mea n-o s-o facă pe ea să trăiască.

Apoi, ridicându-se cu greu, Djalma scoase de la cingătoare pumnalul sângeros al lui Faringhea, luă din mânerul armei sticluţa de cristal în care era otrava şi

aruncă departe de el arma ucigătoare.

— Da, ştiu bine că o să mă omor; trebuie... sânge pentru sânge; moartea mea o s-o răzbune.

Djalma îşi ascunse din nou faţa între mâini şi strigă plin de disperare:

— E moartă! E moartă!

După câteva clipe reluă cu o voce mai curajoasă:

— Haide! Şi eu am să fiu în curând mort: ba nu, mai bine să mor încet, nu imediat.

Şi privi sticluţa fără să se înfioare.

— Pentru aceasta îmi sunt de ajuns câteva picături. Mi se pare că după ce voi fi sigur că mor, remuşcările au să-mi fie mai puţin crude. Ieri, când ne-am despărţit, Adrienne mi-a strâns mâna. Cine mi-ar fi spus atunci ce o să se întâmple?

Indianul duse hotărât sticluţa la gură. După ce bău câteva picături, puse sticluţa pe măsuţa de fildeş de lângă patul lui Adrienne.

— Lichidul acesta este acru şi arde, zise el: acum sunt sigur că am să mor. Dar vreau să am mai întâi timpul să mă îmbăt de parfumul acestei camere... să-mi rezem capul în agonie pe patul acesta unde s-a rezemat capul ei.

Zicând acestea, Djalma căzu în genunchi în faţa patului, de care îşi sprijini tâmplele de foc. În acest moment uşa de fildeş care ducea în odaia de baie se învârti uşor în ţâţâni şi se deschise: era Adrienne. Fata trimisese la culcare servitoarele care o ajutaseră să-şi facă toaleta de noapte. Ea purta un halat lung, de o albeaţă strălucitoare. Uşa de

fildeş se deschisese aşa de încet, iar zgomotul paşilor fetei era într-atât de absorbit de blănurile de pe jos, încât Djalma, cu fruntea rezemată de pat, nu auzi nimic. Deodată însă urechile îi fură lovite de un strigăt de surpriză şi spaimă... se întoarse repede: înaintea ochilor îi apăru Adrienne.

Printr-o mişcare de pudoare, fata îşi strânse la piept halatul peste sânul gol şi făcu câţiva paşi înapoi, mai mult supărată decât mâniată, crezând că Djalma, într-un acces de nebunie pătimaşă, intrase în odaia ei cu intenţii vinovate. Fata se simţea crud jignită de această încercare necinstită şi tocmai voia să-i adreseze reproşuri lui Djalma, când zări pumnalul pe care prinţul îl aruncase pe covorul de hermină. Văzând arma ucigătoare şi expresia de spaimă şi de uimire care împietri trăsăturile lui Djalma îngenuncheat, nemişcat, cu corpul pe spate, cu ochii ficşi, lui Adrienne nu-i fu frică de o surpriză amoroasă, ci fu cuprinsă de o spaimă de nespus. În loc să fugă de prinţ, făcu câţiva paşi spre el şi exclamă cu vocea sugrumată, arătând hangerul cu un gest de groază:

— Cum de eşti aici? Ce ai?... Ce-i cu pumnalul ăsta?

Djalma nu răspunse nimic. La început, prezenţa lui Adrienne i se păruse o vedenie pe care o atribuia rătăcirii minţii sale tulburate – credea el – de efectul otrăvii. Dar inima îi tresări deodată ca întotdeauna când întâlnea privirile femeii iubite: când contemplă încântătorul ei chip, aşa de trandafiriu, aşa de fraged. Djalma înţelese că nu era

victima unui vis, şi că o avea într-adevăr în faţa lui pe domnişoara de Cardoville. El se apropie în genunchi de ea şi-şi ridică mâinile tremurătoare... prea mişcat ca să poată spune un singur cuvânt. O privea atât de uimit, cu atâta dragoste, cu atâta ardoare... încât fata, fascinată de această privire pe care nu şi-o putea explica, mută şi ea, nemişcată, simţea după bătaia grăbită a pieptului, după un fior înăbuşit de teamă, că era vorba de vreun mister înspăimântător. În sfârşit, Djalma, împreunându-şi mâinile, exclamă cu un accent imposibil de redat:

— Nu eşti moartă!

— Moartă! repetă fata încremenită...

— N-ai fost tu... Nu pe tine te-am ucis... Domnul este bun şi drept...

Nefericitul zise acestea cu o bucurie nespusă, uitând că în mânia lui lovise pe altcineva. Domnişoara de Cardoville, din ce în ce mai înspăimântată, aruncând din nou ochii asupra pumnalului de pe covor şi observând abia atunci că era plin de sânge, zise cu groază:

— Ai ucis... dumneata... Djalma? O, Doamne! Ce spune? îmi vine să înnebunesc!

— Trăieşti, te văd, eşti aici... zice Djalma cu vocea gâfâitoare, îmbătat de bucurie; eşti aici, tot aşa de frumoasă, tot aşa de curată... n-ai fost tu...

— Ai ucis! exclamă fata aproape pierzându-şi minţile în faţa acestor descoperiri neaşteptate şi împreunându-şi mâinile cu oroare. De ce? Pe cine ai ucis?

— Parcă ştiu? Pe o femeie... care semăna cu tine, şi pe un bărbat care am crezut că este amantul tău... a fost o iluzie, un vis îngrozitor; trăieşti, căci te văd aici.

Indianul începu să plângă de bucurie.

— Un vis! Nu, nu e un vis. Este sânge pe pumnal! exclamă fata arătând hangerul cu un gest de spaimă. Îţi spun că este sânge pe acest pumnal...

— Da, adineauri am aruncat aici hangerul ca să iau otrava din el, căci credeam că te-am ucis...

— Otravă... exclamă Adrienne scrâşnind din dinţi. Ce otravă?

— Credeam că te-am ucis şi am vrut să mor şi eu, de aceea am venit aici.

— Să mori! Cum să mori? De ce să mori? Cine să moară? întrebă fata zăpăcită.

— Eu! nu-ţi spun? reluă Djalma cu o blândeţe de nespus, credeam că te-am ucis, şi atunci am luat otravă.

— Tu! strigă Adrienne făcându-se albă ca varul la faţă, Tu!...

— Da...

— Nu-i adevărat!... zise fata făcând un gest de tăgadă.

— Uite!... zise indianul întorcându-se la pat, spre măsuţa de fildeş pe care se vedea strălucind sticluţa de cristal.

Într-o mişcare necugetată, mai repede decât gândul, poate mai repede decât voinţa, Adrienne se repezi la masă, apucă sticluţa, o duse la gură şi sorbi din ea cu nesaţ. Djalma, tot în genunchi, scoase un strigăt teribil, fu dintr-o

săritură lângă ea şi îi smulse sticluţa pe care o ţinea lipită de buze.

— Nu-i nimic, acum am băut şi eu cât şi tine, zise Adrienne cu o satisfacţie triumfătoare şi sinistră.

Un moment fu o tăcere de moarte. Adrienne şi Djalma se priviră muţi, nemişcaţi, înspăimântaţi. Tăcerea aceasta lugubră fu întreruptă de Adrienne, care întrebă cu vocea întretăiată, deşi se silea să o facă tare:

— Ce este extraordinar aici? Ai ucis... ai vrut ca moartea să-ţi ispăşească crima. Bine ai făcut. Eu nu vreau să trăiesc după tine, este foarte simplu. De ce te uiţi aşa la mine?... Otrava este acră la gust; are efect rapid? spune, iubitule.

Prinţul nu răspunse. Tremurând din toate mădularele, îşi privea speriat unghiile: o uşoară nuanţă vânătă începuse să le coloreze luciul. Moartea se apropia încet, tăcută, aproape nesimţită încă, dar sigură...

Djalma, zdrobit la gândul că Adrienne avea să moară şi ea, simţi că încet curajul îl părăseşte, scoase un geamăt lung şi îşi ascunse faţa între mâini. Genunchii i se muiară deodată, şi sărmanul căzu pe patul de care se sprijinea.

— Aşa de curând! exclamă fata cu groază, repezindu-se în genunchi la picioarele iubitului. Aşa de curând a venit moartea... îmi ascunzi faţa ta...

Plină de spaimă, ea îi dădu la o parte mâinile şi-l privi: avea obrajii uzi de lacrimi.

— Nu, nu, încă n-am murit... murmură el hohotind de plâns. Otrava este... înceată...

— Adevărat? exclamă Adrienne cu o bucurie de nespus.

Apoi, sărutând mâinile lui Djalma cu o dragoste de nespus, îi zise:

— Dacă otrava este înceată, de ce plângi?

— Tu... tu... zise indianul cu vocea sfâşietoare.

— Nu este vorba de mine, răspunse cu hotărâre Adrienne; tu ai ucis şi ispăşim împreună crima... Nu ştiu ce s-a petrecut, dar pot să jur pe dragostea noastră... că n-ai făcut răul de dragul răului... trebuie să fie aici vreun mister oribil!

Djalma explică atunci cu voce gâfâitoare:

— Faringhea, sub un pretext pe care l-am crezut, m-a dus într-o casă necunoscută; acolo mi-a spus că tu mă înşeli... la început n-am crezut, dar nu ştiu ce ameţeală m-a cuprins şi pe urmă în semiîntunericul odăii te-am văzut pe tine.

— Pe mine?

— Nu, nu pe tine, ci pe o femeie îmbrăcată ca tine. Semăna aşa de bine cu tine încât, cu mintea tulburată cum eram, am crezut în această iluzie. Pe urmă a venit un bărbat... şi tu ai alergat spre el. Eu, nebun de furie, am lovit femeia... şi pe urmă pe bărbat... i-am văzut căzând pe amândoi; pe urmă am venit să mor aici... dar aici te-am găsit pe tine... şi totuşi te-am făcut să mori. Blestem! Blestem! A fost scris să mori prin mine!

Djalma, omul acesta de o energie aşa de grozavă, izbucni din nou în hohote de plâns, cu slăbiciunea unui copil.

Văzând disperarea atât de mişcătoare, atât de pătimaşă,

Adrienne, cu admirabilul curaj pe care numai femeile care iubesc îl au, nu se mai gândi decât cum să-l mângâie pe Djalma.

— Nu-mi plânge, iubitul meu adorat, zise ea radioasă, nu mai plânge, vreau să văd zâmbete de bucurie şi de amor; fii pe pace, duşmanii noştri înverşunaţi nu ne vor învinge... Ei voiau să fim nenorociţi... Să-i plângem, căci fericirea noastră poate fi invidiată de o lume întreagă.

— Adrienne, vino-ţi în fire!...

— Sunt în toate minţile, n-avea grijă. Ascultă-mă, îngere, şi ai să înţelegi toate. Tu ai căzut în cursa pe care ţi-au întins-o ticăloşii aceia şi ai ucis. În ţara asta crima duce la eşafod... Mâine, sau poate chiar în noaptea asta, ai fi fost aruncat în închisoare. Duşmanii noştri îşi vor fi zis: Un om ca prinţul Djalma nu aşteaptă eşafodul, el se sinucide. O femeie ca Adrienne de Cardoville nu trăieşte după moartea iubitului ei, ea se sinucide sau moare de disperare. Aşadar, moarte îngrozitoare pentru unul, moarte îngrozitoare pentru altul, iar pentru noi – au zis oamenii aceştia cu sufletul negru – moştenirea care ne aţâţă poftele...

— Dar tu! Aşa de tânără, aşa de frumoasă, aşa de curată. Moartea este îngrozitoare şi monştrii aceştia vor triumfa! exclamă Djalma. Ei sunt cei care vor câştiga...

— Ba nu! exclamă Adrienne, căci moartea noastră va fi cerească, îmbătătoare, căci otrava este înceată şi eu te ador, iubitul meu...

Adrienne zise vorbele acestea cu vocea înceată,

tremurătoare de patimă. Apoi îşi rezemă coatele de genunchii lui Djalma şi se apropie aşa de mult de el, încât el simţi pe obraji suflul arzător al fetei. Trăind această stare îmbătătoare, simţind valurile de flăcări umede pe care le trimiteau ochii înecaţi în lacrimi ai lui Adrienne, ale cărei buze întredeschise se făceau de un roşu din ce în ce mai aprins, indianul tresări, ars de un foc mistuitor. Sângele său neprihănit, răscolit de tinereţe şi de amor începu să-i clocotească în vene. El uită totul, şi disperarea şi moartea apropiată care nu se manifesta încă la dânsul, nici la Adrienne decât printr-o senzaţie de înfrigurare. Chipul său, ca şi cel al fetei, se făcuse iar strălucitor, de o frumuseţe ideală!

— Adrienne!...

— Djalma!...

Apoi perdelele diafane acoperiră, ca un nouraş uşor, acest culcuş nupţial funebru. Funebru, căci două ore mai târziu Adrienne şi Djalma îşi dădeau ultima suflare, într-o agonie plină de voluptate.

Adrienne şi Djalma muriră în ziua de 30 mai. Scena următoare se petrece la 31 ale aceleiaşi luni, în ajunul zilei fixate pentru ultima convocare a moştenitorilor lui Marius Rennepont.

Desigur că cititorii îşi amintesc de apartamentul pe care l-a ocupat Hardy în casa de reculegere a sfinţilor părinţi în strada Vaugirard, apartament mohorât, izolat, cu fereastra

din ultima odaie dând într-o grădină tristă, în care creşteau tufişuri de cimişir şi care era înconjurată de ziduri înalte. Ca să ajungi în odaia aceasta dosnică, trebuia să treci prin două odăi mari, ale căror uşi, dacă erau închise, opreau orice zgomot şi orice comunicare de afară.

De trei sau patru zile, părintele de Aigrigny ocupa acest apartament. Nu-l alesese el, dar fusese oarecum silit să-l primească, în urma a tot felul de pretexte, de altfel demne de crezare, pe care i le dădu părintele econom, pus la cale de Rodin.

E pe la amiază, părintele de Aigrigny şade într-un fotoliu lângă uşa cu geamuri, care dă în grădina lipsită de veselie. El ţinea în mână un jurnal de dimineaţă, în care citea cele ce urmează la rubrica: Ştiri din Paris.

„Unsprezece ore seara.

— Un eveniment pe atât de oribil pe cât de tragic a înspăimântat cartierul Richelieu: un dublu asasinat a fost comis. Victimele sunt o fată tânără şi un lucrător. Se crede că mobilul crimei este gelozia. Justiţia cercetează. Vom reveni cu amănunte”.

După ce citi aceste rânduri, părintele de Aigrigny aruncă ziarul pe masă şi rămase gânditor.

— Este de necrezut, îşi zicea el cu gelozie şi amărăciune, gândindu-se la Rodin, iată-l ajuns la scopul pe care şi l-a propus. Aproape niciuna din prevederile lui n-au dat greş. Familia este nimicită numai prin jocul pasiunilor, bune sau rele, pe care s-a priceput să le aţâţe. Cine mi-ar fi spus

acum câteva luni, când scria sub ordinele mele, ca un socius umil şi discret... că omul acesta era stăpânit de multă vreme de cea mai uriaşă ambiţie şi că îndrăznea să-şi arunce ochii până la sfântul scaun... Mulţumită unor intrigi cu meşteşugire urzite, mulţumită unei corupţii, urmărită cu o îndemânare de necrezut în sânul sfântului colegiu, ambiţia nu era smintită. Poate că în curând ar fi fost chiar realizată, dacă uneltirile ascunse ale acestui om atât de primejdios n-ar fi fost supravegheate, fără ştirea lui, aşa cum am aflat acum... A! zise părintele de Aigrigny, după o pauză, cu un surâs de ironie amară şi de triumf; nespălatule şi murdarule, vrei să joci rolul lui Sixt-Quintul! Noi nu suntem decât o treaptă pe care calci ca să te înalţi! M-ai sfărâmat, m-ai umilit, m-ai zdrobit sub neruşinatul tău dispreţ! Răbdare! Răbdare! Ziua socotelilor se apropie; eu singur sunt depozitarul voinţei generalului nostru. Părintele Caboccini, trimis aici ca socius, nu ştie nici el asta. Soarta părintelui Rodin este în mâinile mele. El nu ştie ce-l aşteaptă. În afacerea Rennepont, pe care a condus-o aşa de bine, crede că ne-a dat gata şi că reuşita este numai pentru el; dar mâine...

Părintele de Aigrigny fu deodată întrerupt din aceste plăcute gânduri, auzind deschizându-se uşile odăilor care duceau la camera unde se afla el. În clipa când întoarse capul ca să vadă cine era, uşa scârţâi din ţâţâni. Părintele de Aigrigny făcu o mişcare bruscă şi se făcu stacojiu la faţă.

În faţa lui se afla mareşalul Simon.

În spatele mareşalului Simon, în umbră, părintele de Aigrigny zări figura cadaverică a lui Rodin. Acesta, după ce aruncă asupra lui de Aigrigny o privire plină de bucurie drăcească, dispăru repede. Uşa se închise; părintele de Aigrigny şi mareşalul Simon rămaseră singuri.

Tatăl lui Rose şi al lui Blache era aproape de nerecunoscut, părul său, până atunci cărunt, albise cu desăvârşire. Pe obrajii săi palizi-albi, scofâlciţi, creştea barba ţepoasă, nerasă de câteva zile. Ochii cufundaţi în orbite, roşii-aprinşi şi foarte vii, aveau ceva sălbatic, ceva rătăcit. Purta o manta largă, iar în jurul gâtului avea o cravată neagră, abia înnodată.

Ieşind, Rodin, ca din greşeală, încuie uşa pe dinafară de două ori.

Rămânând singur cu iezuitul, mareşalul lăsă să-i cadă într-o mişcare bruscă mantaua de pe umeri; părintele de Aigrigny putu vedea două săbii goale, ascuţite, înfipte într-un fel de batistă de mătase, care servea de cingătoare mareşalului.

Părintele de Aigrigny înţelese totul. El îşi aduse aminte că eu câteva zile înainte Rodin îl întrebase stăruitor ce ar face dacă mareşalul l-ar lovi în faţă. Nu mai încăpea îndoială, părintele de Aigrigny, deşi credea că ţine în mână soarta lui Rodin, fusese păcălit de acesta şi băgat într-o încurcătură îngrozitoare. Prima idee care îi veni-şi care avea oarecare adevărfu că Rodin, fie prin relaţiile pe care le avea la Roma, fie printr-o pătrundere de necrezut, aflase că soarta lui

depindea în întregime de părintele de Aigrigny şi spera să scape de el, dându-l ca pradă răzbunării nemiloase a tatălui lui Rose şi lui Blanche.

Mareşalul tăcea mereu, dar desfăcu batista care îi servea de cingătoare, puse cele două săbii pe masă şi, încrucişându-şi braţele pe piept, se apropie încetişor de părintele de Aigrigny. Astfel se găsiră faţă în faţă aceşti doi oameni care se urmăriseră toată viaţa cu o ură neîmblânzită, aceşti doi oameni dintre care unul – mareşalul Simon – venea să ceară socoteală celuilalt de moartea copiilor săi.

Văzându-l pe mareşal apropiindu-se, părintele de Aigrigny se ridică. Anteriul negru, pe care îl purta, îi mărea încă paloarea feţei până atunci roşie ca focul. Cei doi oameni se aflau în picioare, faţă în faţă, de câteva secunde şi niciunul nu spusese o vorbă. Mareşalul era înspăimântător în disperarea lui de tată. Liniştea lui, neîmblânzită ca destinul, era mai teribilă decât ardoarea înfocată a mâniei.

— Copiii mei au murit, îi zise el în cele din urmă iezuitului, cu vocea înceată şi spartă, rupând cel dintâi tăcerea. Trebuie să te ucid... ura dumitale a urmărit-o pe soţia mea până şi în exil, unde a murit, biata de ea. Dumneata şi complicii dumitale i-aţi trimis pe copiii mei la o moarte sigură. De multă vreme eşti piaza rea a vieţii mele. Dar ajunge! îmi trebuie viaţa dumitale şi o voi avea...

— Viaţa mea aparţine mai întâi lui Dumnezeu, răspunse

cu evlavie părintele de Aigrigny, iar după aceea, aceluia care vrea să o ia.

— O să ne batem pe viaţă şi pe moarte în această odaie, zise mareşalul. Am să-mi răzbun soţia şi copiii, sunt, dar, liniştit.

— Domnule, răspunse nepăsător părintele de Aigrigny, uiţi că haina aceasta mă opreşte să mă bat.

— Aşa! zise mareşalul surâzând cu amărăciune, refuzi să te baţi pentru că eşti preot?

— Da, pentru că sunt preot.

— Aşadar, un ticălos ca dumneata, pentru că este preot, este sigur că nu va fi pedepsit? El îşi poate pune laşitatea şi crimele la adăpostul hainei sale negre?

— Nu înţeleg niciun cuvânt din toate acuzaţiile dumitale şi în orice caz există legi, zise părintele de Aigrigny vânăt la faţă, muşcându-şi buzele de mânie, căci injuria pe care i-o arunca mareşalul îl lovea cumplit. Dacă ai să te plângi de ceva, adresează-te justiţiei, care este egală pentru toţi.

— Crimele dumitale scapă de sub puterea justiţiei... Şi chiar de ar fi să le poată pedepsi, tot nu i-aş lăsa grija să mă răzbune, după tot răul pe care mi l-ai făcut, după tot ceea ce mi-ai răpit.

Amintindu-şi atunci de copii, vocea mareşalului se schimbă uşor, dar repede îşi recăpătă liniştea.

— Înţelegi bine că nu mai trăiesc decât pentru răzbunare... îmi trebuie o răzbunare pe care să o pot gusta... Ultimul nostru duel n-a fost decât un joc, dar

acesta... ai să vezi... acesta...

Mareşalul se apropie, apoi, de masă, unde pusese săbiile. Părintele de Aigrigny avu nevoie de o mare stăpânire de sine ca să rămână nemişcat. Ura de neînvins pe care o simţise totdeauna pentru mareşalul Simon, provocarea insultătoare a acestuia deşteptau într-însul o patimă sălbatică. Totuşi răspunse cu vocea liniştită:

— Pentru ultima dată îţi repet, domnule, misiunea pe care o am acum mă împiedică să mă bat.

— Atunci... refuzi? zise mareşalul făcând un pas spre el.

— Refuz.

— O să vedem.

Şi mâna lui de fier căzu pe obrazul părintelui de Aigrigny. Iezuitul scoase un strigăt de furie; tot sângele îi năvăli în obrajii pălmuiţi. Curajul acestui om – căci era curajos – se revoltă. Vechea lui vitejie războinică se aprinse, fără voia lui. Cu ochii scânteietori, cu dinţii strânşi, cu pumnii încleştaţi, el făcu un pas spre mareşal şi strigă:

— Săbiile... săbiile...

Dar deodată îşi aduse aminte de apariţia lui Rodin şi de interesul pe care îl avusese acesta ca să producă întâlnirea. Voinţa de a scăpa de cursa drăcească pe care i-o întinsese fostul său socius era aşa de mare, încât de Aigrigny găsi curajul să-şi stăpânească teribila mânie. El îngenunche, lăsă capul în jos, îşi lovi pieptul cu mâinile şi zise smerit:

— Iartă-mă, Doamne, că m-am lăsat în voia mâniei, şi mai ales iartă aceluia care mă insultă.

Văzându-l pe iezuit căzând în genunchi şi auzindu-i ipocrizia invocatoare, mareşalul, care avea sabia în mână, se cutremură de indignare şi zise:

— Ridică-te, viclene! Ticălosule, ridică-te imediat!

Apoi îl lovi în coaste pe iezuit cu vârful cizmei sale milităreşti.

La această nouă insultă, părintele de Aigrigny sări în sus, ca şi cum ar fi fost mişcat de un resort de oţel. Asta era prea mult; nu mai putea răbda atâta. Orbit de mânie, el se repezi la masa unde era cealaltă sabie, o înşfăcă şi strigă scrâşnind din dinţi:

— Vrei sânge! Bine, ai să ai sânge... pe al dumitale, dacă pot...

Iezuitul, în floarea vârstei, cu faţa congestionată, cu ochii mari cenuşii, scânteietori de ură, se puse în poziţie de apărare, cu uşurinţa şi cu îndemânarea unui luptător de forţă.

— În sfârşit! exclamă mareşalul, pregătindu-se şi el de atac.

Dar cugetarea stinse încă o dată ardoarea părintelui de Aigrigny. El se gândi din nou că acest duel riscat covârşea dorinţele lui Rodin, a cărui soartă ar fi fost, altfel, în mâinile sale; Rodin, pe care avea să-l zdrobească la rândul lui şi pe care îl ura şi mai mult poate decât pe mareşal. De aceea, cu toată furia care îl cuprinsese, iezuitul izbuti să se stăpânească, şi, spre marea mirare a mareşalului, îşi plecă vârful sabiei zicând:

— Eu sunt slujitorul Domnului şi nu trebuie să vărs sânge.

După aceea puse piciorul pe ascuţişul sabiei şi trase cu putere mânerul spre el, astfel că arma se rupse în două.

Acum nu mai era cu putinţă niciun duel, părintele de Aigrigny se punea el însuşi în imposibilitate de a ceda unei noi violenţe, a cărei primejdie o simţea prea bine.

Mareşalul Simon rămase o clipă mut, nemişcat de surpriză şi de indignare, căci îşi dădu şi el seama că duelul era acum imposibil. Dar deodată, imitându-l pe iezuit, puse şi el piciorul pe lama de metal şi-şi sfărâmă sabia, aşa cum făcuse şi părintele de Aigrigny. După aceea, ridicând bucata ascuţită, mare de o şchioapă, îşi desfăcu cravata de mătase neagră, o înfăşură în jurul acestui fragment, în partea unde era ruptura, improviză astfel un mâner, şi-i zise lui de Aigrigny:

— Să ne luptăm cu pumnalele...

Înspăimântat de atâta sânge rece, de atâta înverşunare, părintele de Aigrigny exclamă:

— E iadul pe pământ!...

— Nu... e vorba de un părinte ai cărui copii au fost ucişi, zise mareşalul cu vocea cavernoasă, apucând mai bine pumnalul în mână.

În acelaşi timp, o lacrimă stingheră îi umezi ochii. Iezuitul surprinse această lacrimă. În acest amestec de ură răzbunătoare şi de durere părintească era ceva aşa de teribil, aşa de sfânt, aşa de ameninţător, încât, pentru prima oară poate în viaţa lui, părintele de Aigrigny simţi un

sentiment de frică, de frică laşă, josnică, de frică pentru pielea lui...

Lupta aceasta corp la corp, faţă în faţă, inimă lângă inimă, îl făcu să tremure un moment. El îngălbeni şi zise:

— O măcelărire cu lovituri de cuţit... Niciodată!

Accentul şi fizionomia iezuitului îi trădau aşa de bine frica, încât mareşalul fu izbit şi exclamă cu nelinişte, căci se temea să nu-i scape răzbunarea:

— E într-adevăr laş!... Atunci trebuie să-ţi scuip în faţă, ca să fac să ţi se urce în obraji puţinul sânge ce ţi-a mai rămas în vene!...

— Asta e prea mult! e prea mult! zise iezuitul.

Zicând acestea, se repezi la frântura de sabie care zăcea la picioarele sale, repetând:

— Asta e prea mult!

— Nu-i destul, zise mareşalul gâfâind, ţine, Iudă! – şi îi scuipă în obraz. Dacă nici acum nu te baţi, te ucid cu scaunul ăsta, ticălosule, ucigaş de copii...

Părintele de Aigrigny, primind ultima insultă pe care o poate primi un om, îşi pierdu capul, uită interesele şi hotărârile pe care le luase, îl uită până şi pe Rodin. Într-o clipă înfăşură şi el batista în jurul lamei pe care o ridicase şi se repezi asupra mareşalului Simon, care primi atacul vitejeşte. Lupta fu scurtă şi inegală, căci mareşalul era de câteva zile în prada unei febre mistuitoare care îi slăbise forţele.

Cei doi luptători, muţi, înverşunaţi, nu scoaseră nicio

vorbă, niciun strigăt.

După două minute, amândoi adversarii se prăbuşiră la pământ şi se rostogoliră unul peste altul.

Unul din ei – părintele de Aigrigny – făcând o sforţare puternică, izbuti să-şi desfacă braţul din strânsoarea de fier a mareşalului şi se ridică în genunchi... Celălalt – mareşalul Simon – murmură cu vocea stinsă:

— Copiii mei! Dagobert!...

— L-am ucis... îşi zise părintele de Aigrigny cu vocea slabă, dar simt că şi eu sunt rănit de moarte...

Apoi, sprijinindu-se cu o mână de duşumea, iezuitul îşi duse cealaltă mână la piept. Anteriul îi era ciuruit de lovituri... dar lamele care serviseră la luptă fiind triunghiulare şi foarte ascuţite, sângele, în loc să curgă afară se resorbea înăuntru.

— Mor!... mă înec... zise părintele de Aigrigny.

Într-adevăr trăsăturile sale descompuse anunţau apropierea morţii.

În acest moment, cheia se întoarse în broască cu un zgomot sec şi Rodin se ivi pe prag, băgă capul în odaie şi zise cu o voce umilă şi cu un aer discret:

— Pot să intru?

În faţa acestei nemaiauzite batjocuri, de Aigrigny făcu o mişcare pentru a se repezi asupra lui Rodin, dar căzu iar, scoţând un geamăt înăbuşit: sângele îl îneca.

— Monstru al iadului! murmură el aruncând asupra lui Rodin o privire îngrozitoare de mânie, tu mi-ai pricinuit

moartea...

— Ţi-am spus doar întotdeauna, scumpul meu părinte, că grăuntele dumitale de fost luptător o să-ţi joace festa, zise Rodin cu un surâs oribil. Acum câteva zile te-am înştiinţat şi ţi-am zis să te laşi frumos pălmuit de acest duelgiu. De aici înainte el nu se va mai bate în duel cu nimeni... din fericire, căci altfel le-ar fi moştenit pe fiicele sale.

— Înainte de a-mi da sfârşitul, zise părintele de Aigrigny, cu vocea ca un suflu, o să te demasc.

— Ba asta n-ai s-o faci!... O să te spovedesc eu singur, dacă binevoieşti... zise Rodin înălţând din umeri şi contemplând agonia complicelui său cu dispreţ şi nepăsare.

Părintele de Aigrigny nu mai avea decât câteva minute de trăit. Rodin, dându-şi seama, îşi zise:

— E timpul să chem ajutor.

Zicând acestea, iezuitul alergă cu un aer speriat, alarmat, în curte. La strigătele sale veniră ajutoare, dar Rodin după cum spusese, nu-l părăsi pe părintele de Aigrigny până ce nu-şi dădu sfârşitul.

Seara, singur în odaia sa, la lumina unei lămpiţe, Rodin stătea cufundat într-un fel de admiraţie extatică în faţa gravurii care reprezenta portretul lui Sixt-Quintul.

Ceasul cel mare al casei de retragere a sunat încet miezul nopţii. După ce se stinse şi ultima bătaie, Rodin se ridică în toată măreţia sălbatică a triumfului său infernal şi strigă:

— Superb! Şi mâine este întâi iunie. Nu mai există niciun

Rennepont... Mi se pare că aud sunând ora la biserica Sf. Petru din Roma...

În timp ce Rodin stătea cufundat în extazul său ambiţios în faţa portretului lui Sixt-Quintul, părintelui Caboccini, ale cărui îmbrăţişări călduroase îl plictisiseră aşa de mult pe Rodin, se duse în ascuns să-l întâlnească pe Faringhea, îi înmână un fragment dintr-o cruce de ivoriu şi îi spuse numai aceste cuvinte cu aerul său de bonomie şi de veselie obişnuită:

— Excelenta sa cardinalul Malipieri, la plecarea mea din Roma m-a însărcinat să-ţi predau acest obiect astăzi, în ziua de 31 mai.

Metisul, care nu se emoţionauşor, tresări, şi chipul lui posomorât se întunecă şi mai tare. Îndreptând asupra părintelui o privire pătrunzătoare, el răspunse:

— Mai trebuie să-mi spui câteva cuvinte.

— Aşa e, zise părintele Caboccini. Aceste cuvinte sunt:

De la mână pân la gură e departe.

— Bine, zise metisul.

Apoi, cu un oftat adânc, apropie fragmentul de crucifix de bucata pe care o avea de mai înainte şi văzu că cele două părţi se potriveau foarte bine.

Părintele Caboccini se uita la el cu curiozitate, căci cardinalul nu-i spusese altceva decât să-i dea lui Faringhea bucata de fildeş şi să-i repete cuvintele de mai sus, ca să stabilească mai bine autenticitatea misiunii sale. De aceea, cuviosul părinte, foarte intrigat, întrebă:

— Şi ce ai să faci acum cu acest crucifix pe care l-ai întregit?

— Nimic... răspunse Faringhea cufundat într-o cugetare adâncă.

— Nimic!... zise cuviosul părinte mirat. Atunci la ce bun ţi l-am mai adus de la aşa depărtare?

Metisul, fără a satisface curiozitatea celuilalt, îl întrebă:

— La ce oră o să se ducă mâine dimineaţă cuviosul părinte Rodin în strada St. Francis?

— Foarte devreme.

— Înainte de a pleca o să se ducă la capelă să se închine?

— Da, ca toţi sfinţii noştri părinţi.

— Dumneata dormi aproape de el?

— Fiind sociusul lui, ocup o cameră alături de a sa.

— S-ar putea, zise Faringhea după o clipă de tăcere, ca preasfântul părinte, absorbit de marile interese care îl preocupă, să uite să se ducă la capelă. Să-i aduci aminte de această pioasă datorie.

— N-o să uit.

— Nu, să nu uiţi... adăugă Faringhea stăruitor.

— N-avea nicio grijă, zise părintelui, văd că te interesezi de mântuirea sufletului lui...

— Foarte mult...

— Preocuparea aceasta este demnă de laudă; urmează tot aşa, şi într-o zi ai să poţi aparţine în întregime companiei noastre, zise părintele Caboccini afectuos.

— Până acum nu sunt decât un biet membru auxiliar şi afiliat, zise Faringhea smerit, dar nimeni nu este devotat ca mine, eu sunt devotat cu sufletul, cu corpul, cu mintea. Bowania nu-i nimic pe lângă această societate.

— Bowania! Cine-i ăsta?

— Bowania face cadavre care putrezesc... pe când sfânta societate face cadavre care umblă.

— A!... înţeleg... acesta este ultimul cuvânt al marelui nostru sfânt, Ignace Loyola, dar cine-i Bowania?

— Bowania este, faţă de sfânta societate, ceea ce este copilul faţă de omul mare, răspunse metisul din ce în ce mai exaltat. Glorie companiei! Dacă tata ar fi duşmanul ei, l-aş lovi pe tata. Omul al cărui geniu mi-ar inspira cea mai mare admiraţie, cel mai mare respect şi groază, dacă ar fi duşmanul ei, l-aş lovi cu toată admiraţia, respectul şi groaza pe care mi le-ar inspira, mai zise metisul.

Apoi, după o clipă de tăcere, adăugă, privindu-l drept între ochi pe părintele Caboccini:

— Doresc să duci cuvintele mele cardinalului Malipieri, pe care să-l rogi să le repete...

Faringhea se opri scurt.

— Cui să le repete cardinalul?

— Ştie el, zise Faringhea brusc. Şi acum, bună seara.

— Bună seara, prietene; nu pot decât să te laud pentru sentimentele dumitale faţă de compania noastră. Ea are într-adevăr nevoie de apărători puternici... se zice că se strecoară trădători până şi în sânul ei...

— Mai ales pentru aceştia trebuie să fii fără milă, zise Faringhea.

— Fără milă, repetă părinţelul, ne înţelegem bine noi.

— Se poate, zise metisul, dar nu uita să-i aduci aminte cuviosului părinte Rodin să se ducă la capelă înainte de a pleca de acasă.

— N-o să uit, răspunse părintele Caboccini.

După aceasta, cei doi oameni se despărţiră.

Când se întoarse acasă, părintele Caboccini află că în cursul serii sosise un curier de la Roma şi adusese scrisori pentru Rodin.

Capela casei sfinţilor părinţi din strada Vaugirard era cochetă şi foarte drăguţă. Geamurile mari de sticlă colorată aruncau o lumină dulce, misterioasă. Altarul era strălucitor de atâta aur. La uşa acestei bisericuţe, sub orgă, într-o înfundătură întunecoasă, se afla un vas mare cu aghiazmă, de marmură bogat sculptată.

Lângă vasul acesta, într-un colţ şi mai întunecos, unde abia se vedea, îngenunche în ziua de 1 iunie metisul Faringhea, de îndată ce uşile capelei fură deschise. Metisul era cât se poate de trist. Sufletul acesta sălbatic, neîmblânzit, monomanul acesta stăpânit de geniul răului şi al distrugerii simţea, aşa după cum s-a văzut, o mare admiraţie pentru Rodin, care exercită asupra lui un fel de fascinaţie magnetică. Metisul, animal sălbatic cu inteligenţa şi cu chipul de om, vedea în geniul drăcesc al lui Rodin ceva supraomenesc. Rodin, prea pătrunzător ca să nu fie sigur

de devotamentul sălbatic al acestui ticălos, se servise de el cu folos, aşa cum s-a văzut, ca să provoace sfârşitul tragic al amorului lui Adrienne şi al lui Djalma.

Ceea ce exalta până la un punct de necrezut admiraţia lui Faringhea este ceea ce cunoştea sau ce credea că cunoaşte din societatea lui Iisus. Această putere imensă, ascunsă, care săpa lumea prin ramificaţiile sale subterane şi îşi ajungea scopurile prin mijloace diavoleşti, îl umpluse pe metis de entuziasm. Dacă era ceva pe lume care trecea înaintea admiraţiei fanatice pentru Rodin era devotamentul orb pentru compania lui Ignace de Loyola, care făcea cadavre umblătoare, după cum zicea metisul.

Faringhea, ascuns în umbra capelei, se gândea adânc, când deodată răsunară paşi pe lespezile bisericii şi îndată apăru Rodin însoţit de sociusul său, omuleţul chior.

Fie din distracţie, fie că întunericul proiectat de orgă nu-i îngăduise să-l vadă pe metis, Rodin îşi muie degetele în agheasma lângă care stătea Faringhea, fără să-l zărească pe acesta, care nu făcu nicio mişcare. Împietrit ca o statuie, simţea o sudoare de gheaţă curgându-i pe frunte, atât era de puternică emoţia pe care o simţea. Rugăciunea lui Rodin fu scurtă, se înţelege lesne. Se grăbea să se ducă în strada St. Francis. După ce îngenunche dimpreună cu părintele Caboccini timp de câteva clipe, se ridică, salută cu respect corul şi se îndreptă spre uşă, urmat la câţiva paşi de socius.

În clipa când se apropie iar de agheasmă, îl zări pe metis, a cărui statură înaltă se contura în penumbra în care

stătuse până atunci. Metisul făcu câţiva paşi înainte, se închină cu respect în faţa lui Rodin, care îi spuse încet, preocupat:

— Mai târziu... pe la două... la mine acasă...

După aceea întinse mâna ca să ia apă sfinţită, dar Faringhea îl scuti de această osteneală, întinzându-i repede mănunchiul de busuioc care stătea de obicei în apa sfinţită.

Rodin strânse între degetele sale murdare firele umede pe care metisul le ţinea de coadă, îşi udă nu tocmai destul arătătorul şi degetul cel gros, duse aceste două degete la frunte şi, după obicei, făcu semnul crucii. Apoi deschise uşa capelei, şi ieşi, după ce se întoarse să-i mai spună odată lui Faringhea:

— La două, la mine.

Părintele Caboccini voi să profite şi el de busuiocul pe care Faringhea nemişcat, îngrozit, îl ţinea în mâna-i tremurătoare. Dar când întinse degetele, metisul, voind poate să mărginească amabilitatea la Rodin, îşi trase repede mâna. Părintele Caboccini, înşelat în aşteptarea lui, îl urmă repede pe Rodin, pe care nu trebuia, mai ales în ziua aceea, să-l piardă o clipă din ochi. Amândoi se urcară într-o trăsură şi se îndreptară spre strada St. Francis.

E cu neputinţă de redat privirea pe care o aruncase metisul asupra lui Rodin în clipa când acesta ieşise din capelă.

Rămas singur în locaşul sfânt, Faringhea se prăbuşi pe lespezi şi căzu pe jumătate îngenuncheat, pe jumătate

lăsat pe vine, ascunzându-şi faţa în mâini.

Pe măsură ce trăsura se apropia de cartierul Marais, unde era casa lui Marius Rennepont, frământarea înfrigurată şi nerăbdarea chinuitoare a triumfului se citea pe chipul lui Rodin. De două-trei ori deschizând portofelul citi şi clasă diferitele acte sau notificări de deces ale membrilor familiei Rennepont. Din când în când scotea capul afară din trăsură, ca şi cum ar fi voit să grăbească mersul. Părinţelul, sociusul, nu-l slăbea din ochi, privindu-l cu o expresie ciudată şi oarecum batjocoritoare.

În sfârşit, trăsura intră în strada St. Francis şi se opri în faţa porţii de fier a bătrânei case, închisă de un secol şi jumătate. Rodin sări din trăsură sprinten ca un om tânăr şi bătu zgomotos în poartă, în timp ce părintele Caboccini, mai puţin sprinten, cobora cu mai multă băgare de seamă.

Nimeni nu răspunse la loviturile repetate ale lui Rodin.

Plin de nelinişte, Rodin bătu din nou. De data asta auzi paşi înceţi şi târşiţi, dar paşii se opriră aproape de poartă şi poarta nu se deschise.

— Stau pe jăratic, zise Rodin, cu pieptul mistuit de chin.

După ce mai bătu o dată, începu să-şi roadă unghiile, după obiceiul său.

Deodată poarta grea de fier scârţâi din ţâţâni, şi Samuel, bătrânul paznic evreu, se ivi în prag.

Trăsăturile bătrânului exprimau o durere amară. Pe obrajii lui venerabili se vedeau urme de lacrimi proaspete, pe care le ştergea cu mâinile sale slabe şi tremurătoare, pe

când îi deschidea lui Rodin.

— Cine sunteţi dumneavoastră? întrebă el.

— Sunt mandatarul abatelui Gabriel, singurul moştenitor în viaţă al familiei Rennepont, răspunse repede Rodin, iar domnul acesta este secretarul meu, mai zise el, arătându-l pe părintele Caboccini, care îşi scoase pălăria.

După ce se uită cu atenţie la Rodin, Samuel zise:

— Da, te recunosc. Binevoieşte şi mă urmează.

Bătrânul paznic se îndreptă apoi spre clădirea din grădină, făcând semn celor doi părinţi să-l urmeze.

— Blestematul ăsta de bătrân m-a iritat aşa de mult, făcându-mă să aştept la poartă, zise încet Rodin sociusului, încât m-am îmbolnăvit; cred că am friguri. Buzele şi gâtul îmi sunt uscate ca un pergament scorojit de foc.

— Nu vreţi să luaţi ceva, părinte, dragă părinte?... Dacă aţi cere un pahar de apă omului acestuia? zise chiorul cu cea mai duioasă îngrijorare.

— Nu, nu, răspunse Rodin, nu-i nimic... Nerăbdarea mă chinuieşte... dar nu-i nimic.

Palidă şi dezolată, Betsabea, soţia lui Samuel, stătea în picioare la uşa locuinţei pe care o ocupa ea cu bărbatul ei şi care dădea sub bolta porţii de la stradă. Trecând prin faţa tovarăşei sale, evreul o întrebă în limba idiş:

— Ce-ai făcut cu perdelele din camera de doliu?

— Sunt trase.

— Dar caseta de fier?

— E gata, răspunse Betsabea în aceeaşi limbă.

După ce schimbară aceste cuvinte neînţelese pentru Rodin şi pentru părintele Caboccini, Samuel şi Betsabea, aşa trişti cum păreau, schimbară un fel de surâs ciudat, sinistru.

Peste câteva clipe, Samuel, mergând înaintea celor doi sfinţi părinţi, urcă treptele peronului şi intră în vestibul, unde ardea o lampă. Rodin, care avea o memorie excelentă a locurilor, se îndreptă spre salonul roşu unde avusese loc prima convocare a moştenitorilor, dar Samuel îl opri:

— Nu acolo.

După aceea luă lampa şi se îndreptă spre o scară întunecoasă, căci ferestrele casei nu fuseseră eliberate.

— Data trecută, zise Rodin, ne-am adunat într-un salon de la parter...

— Dar astăzi ne adunăm sus, răspunse Samuel şi începu să urce încet scara.

— Unde sus? întrebă Rodin urmându-l.

— În camera de doliu, răspunse evreul urcând înainte.

— Ce cameră e asta? întrebă Rodin destul de mirat.

— Un loc de lacrimi şi de moarte, zise evreul.

Şi urca mereu, prin întunericul care se îngroşa tot mai mult, căci lampa era prea mică pentru a împrăştia bezna.

— Dar bine, zise Rodin, din ce în ce mai surprins, oprindu-se locului, de ce ne ducem într-un astfel de loc?

— Acolo sunt banii, răspunse Samuel, urcând înainte.

— Acolo sunt banii – atunci e altceva, zise Rodin, grăbindu-se să urce cele câteva trepte pe care le pierduse

cât se oprise în loc.

Samuel urca, urca mereu.

Ajungând la o anumită înălţime, scara cotea brusc; cei doi iezuiţi putură vedea la lumina slabă a lămpii, în golul lăsat între balustrada de fier şi bolta tavanului, profilul bătrânului evreu care era mai sus decât ei, şi care urca cu greu, sprijinindu-se de balustrada de fier.

Rodin fu izbit de fizionomia lui Samuel. Ochii lui negri, de obicei blânzi, voalaţi de bătrâneţe, aveau o strălucire vie. Trăsăturile sale pline de tristeţe, de inteligenţă şi de bunătate păreau zbârcite şi înăsprite, iar pe buzele lui subţiri se vedea un surâs ciudat.

— Nu-i tocmai sus, îi zise încet Rodin părintelui Caboccini, şi totuşi am picioarele frânte de oboseală, abia mai pot răsufla; îmi vâjâie capul.

Într-adevăr, Rodin gâfâia şi respira greu. Părintele Caboccini, de obicei plin de duioşie pentru tovarăşul său, acum, nu răspunse nimic, căci părea foarte preocupat.

— Mai avem mult? îl întrebă Rodin pe Samuel cu nerăbdare.

— Am ajuns, răspunse acesta.

În sfârşit! Slavă Domnului! zise Rodin.

— Slavă Domnului! răspunse evreul şi se dădu în lături pe coridorul unde se oprise în faţa lui Rodin.

Cu mâna în care ţinea lampa, Samuel arătă o uşă mare, de unde venea o rază de lumină. Rodin, deşi din ce în ce mai mirat, intră hotărât, urmat de părintele Caboccini şi de

Samuel. Odaia în care pătrunseră cele trei personaje era foarte mare şi nu putea primi lumină decât de la un fel de terasă pătrată. Geamurile celor patru faţade ale acestei terase erau însă acoperite de plăci de plumb, străpunse toate de câte şapte găuri în formă de cruce.

Lumina de afară nu pătrundea, aşadar, decât prin crucile punctate, încât în odaie ar fi fost întuneric de tot, fără o lampă care ardea pe o consolă masivă de marmură neagră, rezemată de perete. Odaia lăsa impresia unui apartament funebru, căci peste tot se vedeau numai draperii sau perdele negre cu franjuri albi. Nu era altă mobilă decât consola de marmură de care am vorbit. Pe această consolă era o casetă de fier cu ajururi admirabile, datând din secolul al şaptesprezecelea.

Samuel se adresă lui Rodin, care îşi ştergea fruntea cu batista lui murdară şi se uita uimit împrejur, fără însă să fie câtuşi de puţin speriat:

— Voinţele testatorului, oricât de bizare ţi s-ar putea părea, sunt sfinte... pentru mine... şi o să le îndeplinesc pe toate, cu voia dumitale.

— Nimic mai drept, zise Rodin, dar pentru ce am venit aici?

— O să afli numaidecât. Dumneata eşti mandatarul unicului moştenitor care rămâne din familia Rennepont, domnul abate Gabriel de Rennepont?

— Da; poftim titlurile mele.

— Ca să nu pierdem timpul, zise Samuel, până la sosirea

magistratului o să fac în faţa dumitale inventarierea valorilor la care se urcă succesiunea Rennepont, şi care sunt închise în această casetă de fier, pe care am scos-o ieri de la Banca Franţei.

— Valorile... sunt aici? exclamă Rodin înfrigurat şi se repezi spre casetă.

— Da, răspunse Samuel, uite borderoul meu. Domnul secretar să citească valorile; eu, pe măsură ce le va numi, îţi voi arăta titlurile, iar dumneata ai să le examinezi. Pe urmă o să le punem la loc în casetă, pe care ai s-o primeşti în faţa magistratului.

— Foarte bine, zise Rodin.

Samuel dădu părintelui Caboccini un carnet, se apropie de casetă şi apăsă pe un resort pe care Rodin nu-l putu observa: greul capac se ridică şi pe măsură ce părintele Caboccini citea borderourile şi anunţa valorile, Samuel punea titlurile respective sub ochii lui Rodin, care le înapoia bătrânului evreu după un examen atent.

Verificarea se făcu repede, căci imensele valori nu se compuneau, după cum se ştie, decât din opt titluri şi dintr-o sumă de cinci sute de mii de franci în bilete de bancă, treizeci şi cinci de mii de franci în aur şi două sute cincizeci de franci în argint; în total: două sute douăsprezece milioane o sută şaptezeci şi cinci de mii de franci.

Rodin, după ce numără ultimul din cele cinci sute de bilete de bancă a câte o mie de franci, i le înapoie lui Samuel şi zise:

— Aşa este... total: Două sute douăsprezece milioane o sută şaptezeci şi cinci de mii de franci.

Rodin fu cuprins de un fel de ameţeală; bucuria îl înăbuşea; o clipă, respiraţia i se opri, închise ochii şi fu silit să se sprijine de braţul părinţelului Caboccini, căruia îi spuse cu vocea schimbată:

— Ciudat, mă credeam mai tare contra emoţiilor. Ceea ce simt este extraordinar.

Iezuitul, vânăt de obicei la faţă, era acum aşa de vânăt şi scuturat de fiori, încât părintele Caboccini exclamă, sprijinindu-l:

— Dragă părinte, veniţi-vă în fire... veniţi-vă în fire... nu trebuie ca beţia succesului să vă tulbure în aşa grad...

Pe când chiorul îi dădea lui Rodin această dovadă de duioasă grijă, Samuel puse titlurile la loc în caseta de fier...

Mulţumită energiei sale şi imensei bucurii pe care o simţea văzându-se pe punctul de a-şi atinge scopul urmărit cu atâta foc, Rodin învinse slăbiciunea, se îndreptă din mijloc şi zise liniştit, plin de mândrie:

— Nu-i nimic... n-am vrut să mor de holeră, doar n-am să mor de bucurie acum la 1 iunie.

Într-adevăr, deşi de o paloare înspăimântătoare, figura iezuitului strălucea de mândrie şi de îndrăzneală.

Văzând că Rodin îşi venise în fire, părintele Caboccini păru că se transformă: deşi mic de stat, gras şi chior, trăsăturile sale, cu puţin înainte aşa de zâmbitoare, luară deodată o expresie atât de hotărâtă, atât de aspră, atât de

dominatoare, încât Rodin privindu-l făcu un pas înapoi.

Părintele Caboccini scoase o hârtie din buzunar, o sărută cu respect, aruncă o privire de o severitate extremă asupra lui Rodin, şi citi cele ce urmează, cu vocea sonoră şi ameninţătoare:

„La primirea acestui rescript, preacuviosul părinte Rodin va preda toate puterile sale preacuviosului părinte Caboccini, care va rămâne singur însărcinat, împreună cu preacuviosul părinte de Aigrigny, să ia în stăpânire moştenirea Rennepont, dacă, în dreptatea sa veşnică, Domnul va vrea ca aceste bunuri care au fost odinioară sustrase companiei noastre, să ne fie înapoiate.

În afară de aceasta, la primirea prezentului rescript, preacuviosul părinte Rodin, supravegheat de unul din părinţii noştri pe care îl va desemna preacuviosul părinte Caboccini, va fi condus în casa noastră din oraşul Laval, unde va fi pus în chilie şi va rămâne în penitenţă şi în izolare absolută până la noi ordine”.

Părintele Caboccini întinse apoi rescriptul lui Rodin, pentru ca acesta să citească semnătura generalului companiei. Samuel, foarte interesat de această scenă, lăsă caseta întredeschisă şi se apropie de cei doi preoţi.

Deodată, Rodin izbucni în râs, dar într-un râs de bucurie, de dispreţ şi de triumf, pe care pana nu-l poate reda. Părintele Caboccini îl privea cu mirare, Rodin mai înălţându-se încă şi făcându-se mai poruncitor, mai trufaş şi mai dispreţuitor decât fusese vreodată, împinse cu dosul mâinii

sale murdare hârtia pe care i-o întinsese părintele Caboccini încremenit şi zise:

— Ce dată poartă acest rescript?

— 11 mai, zise părintele Caboccini încremenit.

— Iată un bilet pe care l-am primit azi-noapte de la Roma, datat din 18... şi care îmi aduce vestea că sunt numit general al ordinului. Poftim, citeşte.

Părintele Caboccini luă hârtia, citi şi rămase consternat, apoi înapoie uimit rescriptul lui Rodin şi plecă cu respect un genunchi în faţa lui.

Astfel se îndeplini prima din poftele lui Rodin. Cu toate bănuielile, cu toate neîncrederile, cu toate urile pe care le ridicase în partidul care îl avea drept şef şi reprezentant pe cardinalul Malipieri, Rodin, cu îndemânarea lui, cu viclenia lui, cu îndrăzneala lui, cu puterea lui de convingere, şi mai ales din cauza înaltei idei pe care o aveau cei de la Roma despre rara sa capacitate, izbutise, mulţumită activităţii şi intrigilor partizanilor săi, să-l dea jos pe general şi să se înalţe pe sine în acest post înalt.

După planurile lui Rodin, garantate de milioanele pe care avea să le stăpânească, de la postul acesta la tronul papal nu-i mai rămânea de făcut decât un pas.

Samuel, martor mut al acestei scene, surâse şi el cu un aer de triumf, apoi închise caseta cu ajutorul resortului secret pe care numai el îl cunoştea.

Zgomotul acesta metalic îl rechemă pe Rodin din înălţimile unei ambiţii fără frâu la realităţile vieţii; el îi spuse

scurt lui Samuel:

— Ai auzit? Ale mele, numai ale mele sunt milioanele astea...

Zicând acestea, întinse mâinile nerăbdătoare şi lacome spre caseta de fier, ca şi cum ar fi voit să pună stăpânire pe ea înainte de sosirea magistratului.

Dar Samuel, la rândul său, se transfigură; încrucişându-şi braţele pe piept, înălţându-se din şale, deşi erau încovoiate de bătrâneţe, păru şi el impunător, ameninţător. Ochii lui, din ce în ce mai scânteietori, aruncau fulgere de indignare, şi după o pauză zise:

— Averea asta, la început umilă rămăşiţă a moştenirii celui mai nobil dintre oameni, pe care uneltirile fiilor lui Loyola l-au silit să se sinucidă, averea asta devenită împărătească graţie cinstei a trei generaţii de slujitori credincioşi, nu va fi preţul minciunii, al ipocriziei şi al crimei. Nu... nu... în veşnica sa dreptate Dumnezeu n-o va îngădui.

— Despre ce crime vorbeşti? întrebă cutezător Rodin.

Samuel nu răspunse, ci izbi cu piciorul în pământ şi întinse încet mâinile spre fundul odăii.

Atunci Rodin şi părintele Caboccini văzură un spectacol înfiorător.

Draperiile care acopereau zidurile se dădură la o parte, ca şi cum ar fi fost trase de o mână nevăzută. Aranjate în jurul unui fel de criptă luminată slab de licărirea funebră, albăstruie, a unei lămpi de argint, şase corpuri, îmbrăcate

în haine lungi, albe, erau culcate pe nişte cearşafuri negre.

Erau:

Jacques Rennepont.

Francis Hardy.

Rose şi Blanche Simon.

Adrienne şi Djalma.

Toţi păreau că dorm, cu ochii închişi, cu mâinile încleştate pe piept...

Părintele Caboccini, tremurând din toate mădularele, îşi făcu semnul crucii şi se dădu înapoi până la zidul opus, de care se sprijini ascunzându-şi faţa între mâini.

Rodin, dimpotrivă, cu trăsăturile crispate, cu ochii ficşi, cu părul măciucă în vârful capului, cedând unei atracţii căreia nu i se putea împotrivi, se apropie de corpurile neînsufleţite.

Ai fi zis că aceşti ultimi Renneponti muriseră chiar atunci: se părea că abia de o oră păşiseră pragul somnului veşnic.

— Iată-i pe cei pe care i-ai ucis, reluă Samuel cu vocea întretăiată de suspine. Da, uneltirile dumitale infame le-au pricinuit moartea, căci aveai nevoie de moartea lor. De fiecare dată când cădea câte un membru al acestei familii, lovit de blestemul dumitale... izbuteam să pun mâna pe rămăşiţele sale pământeşti, căci vai! trebuie să doarmă cu toţii în acelaşi mormânt. Fii blestemat, blestemat... dumneata care i-ai ucis! Dar ceea ce rămâne de pe urma lor va scăpa din mâinile dumitale ucigaşe.

Rodin, atras fără voia lui, se apropiase puţin câte puţin

de culcuşul funebru a lui Djalma. Învingându-şi prima mişcare de spaimă, iezuitul, ca să se asigure că nu era victima unei iluzii grozave, îndrăzni să atingă mâinile indianului, care erau încleştate pe piept. Mâinile erau reci, dar pielea era moale şi netedă.

Plin de oroare, Rodin făcu un pas înapoi, şi timp de câteva secunde fu scuturat de fiori. Dar după ce îi trecu prima mişcare de uimire, se linişti. Odată cu cugetarea îi reveni şi neînvinsa energie, infernala tărie de caracter care îi dădea atâta putere. Atunci, înţepenindu-se pe picioarele tremurătoare, trecându-şi mâna pe frunte, ridicând capul şi umezindu-şi de două-trei ori buzele înainte de a vorbi – căci îşi simţea pieptul, gâtul şi gura de foc, fără să-şi poată explica în vreun fel cauza acestei dogoreli – izbuti să dea trăsăturilor sale o expresie ironică şi poruncitoare, se întoarse spre Samuel, care plângea în tăcere, şi îi spuse cu glas răguşit şi gutural:

— Nu mai e nevoie să-ţi arăt actele de deces: uite-i în persoană – şi arătă cu mâna sa uscată cele şase cadavre.

Auzindu-l pe generalul său spunând aceste cuvinte, părintele Caboccini îşi făcu semnul crucii cu spaimă, ca şi cum l-ar fi văzut pe Satana.

— O, Doamne! zise Samuel, ţi-ai întors cu totul faţa de la dânsul? Cu ce ochi îşi priveşte victimele!

— Haide, haide! zise Rodin cu un surâs îngrozitor. Liniştea mea îţi dovedeşte că sunt nevinovat. Să trecem la fapte, căci mă aşteaptă cineva acasă la ora două. Să

coborâm caseta.

Zicând acestea, făcu un pas spre consolă.

Samuel, cuprins de indignare, de mânie şi de oroare, o luă înaintea lui Rodin şi apăsă cu putere pe un buton de pe capacul casetei zicând:

— Dacă sufletul dumitale drăcesc nu cunoaşte remuşcarea, poate că furia lăcomiei înşelate te va zgudui.

— Ce zice? exclamă Rodin. Ce face?

— Priveşte, zise Samuel cu un triumf sălbatic; ţi-am spus că ceea ce rămâne de pe urma victimelor va scăpa de mâinile dumitale ucigaşe.

Abia rostise Samuel aceste cuvinte, şi prin găurelele casetei, sculptată în ajur, ţâşniră nouraşi de fum, iar în odaie se răspândi un miros uşor de hârtie arsă.

Rodin înţelese.

— Foc!... strigă el repezindu-se asupra casetei ca să o înşface.

Dar caseta era ţintuită în marmura grea a consolei.

— Da, foc, zise Samuel. Peste câteva minute... din toată această imensă comoară n-o să mai rămână decât cenuşă. Mai bine să fie prefăcută în cenuşă, decât să fie a dumitale şi a alor dumitale. Comoara nu este a mea şi nu-mi rămâne decât să o nimicesc, căci Gabriel de Rennepont vrea să fie credincios jurământului pe care l-a făcut.

— Ajutor! Apă! Apă! Apă! strigă Rodin repezindu-se din nou la casetă şi acoperind-o cu corpul lui, încercând în zadar să stingă flăcările care, ajutate de curentul de aer,

ieşeau acum prin toate miile de găurele ale fierului.

După puţine clipe, intensitatea focului începu să scadă. Câteva şuviţe de fum albăstrui mai ieşiră din casetă şi apoi totul se stinse! Se isprăvise!

Atunci, Rodin, pierdut, rătăcit, gâfâind, se întoarse şi se sprijini cu mâna de consolă; pentru prima oară în viaţa lui omul acesta plânse; lacrimi mari, lacrimi de furie, îi brăzdau obrajii cadaverici.

Dar deodată nişte dureri cumplite, mai întâi surde, dar din ce în ce mai puternice, începură să-l mistuie cu atâta putere, încât deşi îşi puse toată energia ca să le înăbuşe, căzu în genunchi, îşi duse mâinile la piept şi murmură, încercând să zâmbească:

— Nu-i nimic, nu vă bucuraţi, sunt câteva spasme, asta-i tot. Comoara este distrusă, dar eu... rămân în orice caz general... al ordinului şi... O! Cum sufăr. Ce cuptor aprins! mai strigă el zvârcolindu-se, prins de spasme cumplite. De când am intrat în casa asta blestemată, nu ştiu ce am... Ba da... de multă vreme nu mai trăiam decât cu rădăcini şi apă pe care... le cumpăr eu singur... îmi vine să cred... că e otravă... căci... triumf... şi... cardinalul Malipieri are mâna lungă... Da... triumf... de aceea n-am să mor... nu, nici acum, cum n-am murit nici data trecută. Nu vreau să mor... nu vreau.

Apoi sări deodată în sus cu braţele ţepene şi strigă:

— E... foc... focul îmi sfâşie măruntaiele. Nu mai încape îndoială. M-au... otrăvit astăzi. Dar... cine? Cine?

Rodin mai făcu o pauză, apoi strigă cu vocea înăbuşită:

— Ajutor! Ajutaţi-mă cu ceva; vă uitaţi amândoi la mine ca nişte stafii... Ajutor!

Samuel şi Caboccini, împietriţi de această oribilă agonie nu puteau face nicio mişcare.

— Ajutor! mai strigă Rodin cu vocea strangulată; otrava asta este groaznică. Oare cum mi-au...

Apoi scoase un strigăt de mânie feroce, ca şi cum i-ar fi venit o idee neaşteptată.

— Da! Faringhea mi-a dat azi dimineaţă apă sfântă; numai el cunoaşte otrăvuri aşa de fine. Da, el a avut o întrevedere cu cardinalul Malipieri. O! Ce demon! Trebuie să mărturisesc

Însă că m-am învârtit bine. Acum s-a isprăvit, mor. Or să mă regrete, nătărăii. O! Ce iad! Ce iad!... Da, Biserica nu ştie ce pierdere!... Ard! Ajutor!

Deodată se auziră paşi grăbiţi afară şi intră prinţesa de Saint-Dizier cu doctorul Baleinier.

Prinţesa aflase în dimineaţa aceea despre moartea părintelui de Aigrigny şi venea să-l întrebe pe Rodin în această privinţă.

Intrând pe neaşteptate în odaia de doliu, ea aruncă o privire îngrozită asupra spectacolului care i se prezentă înaintea ochilor: Rodin zvârcolindu-se pe jos în agonia lui înspăimântătoare, iar mai departe, luminate de lampa sepulcrală, cele şase cadavre, între care şi acela al

nepoatei sale şi ale celor două orfane pe care ea le împinsese la moarte. Prinţesa rămase stană. Mintea ei nu putu rezista la o asemenea lovitură. După ce privi încetişor în jurul ei, ridică braţele spre cer şi izbucni într-un râs smintit.

Era nebună.

În timp ce doctorul Baleinier, zăpăcit, susţinea capul lui Rodin, care îşi dădea sufletul în braţele sale, apăru în uşă Faringhea. El rămase în umbră şi zise, aruncând o privire sălbatică asupra cadavrului lui Rodin:

— Voia să se facă şeful companiei lui Iisus ca să o distrugă... Pentru mine, compania lui Iisus o înlocuieşte pe Bowania... am ascultat de cardinal.

EPILOG

Au trecut patru ani de la întâmplările de mai sus.

Gabriel de Rennepont scria scrisoarea următoare abatelui Joseph Charpentier, preot, paroh la Saint-Aubin, sat sărăcăcios din Sologne.

Vives-Eawe, 2 iunie 1836

„Am vrut să-ţi scriu ieri, dragul meu Joseph, şi m-am aşezat la masa mea neagră, pe care o cunoşti. Fereastra odăii dă, după cum ştii, în curtea fermei, aşa încât pot, scriind, să văd tot ce se petrece afară.

Începutul acesta pare foarte serios, dragă prietene, şi parcă te văd surâzând. Trec la fapte.

M-am aşezat, aşadar, la masă, şi, uitându-mă din întâmplare pe fereastra deschisă, iată ce am văzut: tu, care desenezi aşa de bine, ai fi reprodus scena cu un farmec duios, sunt sigur: Soarele era la asfinţit, cerul foarte senin, aerul primăvăratic, călduţ şi îmbălsămat de eglantinele înflorite care ne servesc drept gard înspre râu. Sub părul cel gros de lângă peretele grajdului şedea tatăl meu adoptiv, Dagobert, viteazul soldat la care ţii aşa de mult. Părea gânditor. Fruntea îmbătrânită era plecată în piept şi cu mâna distrată îl mângâia pe bătrânul Rabat-Joie, care îşi rezema capul inteligent de genunchii stăpânului. Alături de Dagobert şedea soţia sa, mama mea adoptivă, ocupată cu un lucru de mână. Lângă ei era Angèle, soţia lui Agricol,

care-l alăpta pe ultimul născut, iar blajina Mayeux, ţinându-l pe cel mai mare pe genunchi, îl învăţa să silabisească într-un abecedar.

Agricol tocmai se întorsese de la câmp şi începuse să dejuge boii, când, izbit ca şi mine, desigur, de acest tablou, rămase un moment nemişcat, cu mâna rezemată de jugul sub care se îndoiau, puternici, dar cuminţi, boii negri, voinici.

Nu pot să-ţi descriu, dragă prietene, liniştea fermecătoare a acestui tablou luminat de ultimele raze ale soarelui, sfărâmate ici şi colo de frunzişul copacilor. Câte tipuri deosebite şi impresionante: figura venerabilă a soldatului, fizionomia aşa de blajină şi de duioasă a mamei mele adoptive, încântătorul şi tinerescul chip al lui Angèle, care surâdea către micuţul din braţe, blânda melancolie a lui Mayeux, care din când în când îl atingea cu buzele pe fiul mai mare al lui Agricol, şi, în fine, Agricol, el însuşi, de o frumuseţe aşa de bărbătească, în care pare că se reflectă sufletul lui cinstit şi viteaz!

O, dragă! privind această reuniune de fiinţe bune, devotate, nobile, iubitoare şi scumpe unele altora, retrase toate în singurătatea fermei noastre din Sologne, inima mea s-a înălţat spre Dumnezeu cu un sentiment de nespusă recunoştinţă. Pacea aceasta de familie, seara senină, mirosul florilor sălbatice şi al pădurii adus de vânt, tăcerea adâncă, tulburată numai de gâlgâitul micii căderi de apă din apropiere, toate astea făceau să mi se urce în

piept un val cald şi dulce de duioşie, pe care o simţi, dar pe care nu o poţi exprima, dragă... nici tu, care în plimbările singuratice în mijlocul imenselor câmpii de ierburi înconjurate de păduri mari de brad, ai simţit adesea umezindu-ţi-se ochii, fără să-ţi poţi explica emoţia dulce şi melancolică, emoţie pe care am simţit-o şi eu de atâtea ori în timpul minunatelor nopţi petrecute în singurătatea adâncă a Americii.

Dar... un incident neplăcut a tulburat seninătatea tabloului.

Deodată am auzit-o pe soţia lui Dagobert strigând:

— Plângi, dragă?

Auzind aceste cuvinte, Agricol, Angèle şi Mayeux s-au ridicat repede şi l-au înconjurat pe soldat. Nelinişte a era zugrăvită pe toate chipurile. Atunci, el a ridicat capul şi am văzut într-adevăr două lacrimi care îi curgeau încet pe mustaţa albă.

„Nu-i nimic, copii, zise el cu vocea mişcată, nu-i nimic, astăzi este 1 iunie şi sunt patru ani de când...”

Mai mult nu putu spune. Ducându-şi mâinile la ochi ca să-şi şteargă lacrimile, lăsă să se vadă un lanţ de bronz pe care îl ţinea în mână şi de care era atârnată o medalie: este cea mai scumpă amintire a lui. Acum patru ani, aproape mort de durerea pe care i-o pricinuia pierderea celor doi îngeri de care ţi-am vorbit de atâtea ori, a găsit la gâtul mareşalului Simon, adus acasă mort după o luptă înverşunată, această medalie pe care o purtaseră atât timp

copiii lui.

După cum îţi închipui, am ieşit şi eu imediat ca să încerc să liniştesc dureroasele amintiri ale soldatului. Într-adevăr, puţin câte puţin, regretele lui se mai potoliră şi seara se scurse în tristeţe liniştită. Nu poţi să-ţi închipui, dragă, câte gânduri crude mi-au venit în minte când m-am retras seara în odaia mea, gândindu-mă la trecutul pe care îl îndepărtez totdeauna din minte, cu teamă şi cu oroare.

Atunci îmi apărură victimele duioase ale acelor teribile şi misterioase întâmplări, a căror înspăimântătoare adâncime n-a putut fi niciodată sondată şi lămurită, din cauza morţii părintelui de Aigrigny şi a părintelui Rodin, cum şi din cauza nebuniei fără leac a doamnei de Saint-Dizier, toţi trei autori sau complici ai atâtor nenorociri îngrozitoare. Nenorociri pe veci ireparabile, căci cei ce au fost sacrificaţi groaznicei ambiţii ar fi putut fi mândria umanităţii prin binele ce l-ar fi făcut...

Vai, dragă! dacă ai şti ce inimi nobile erau acestea! Dacă ai şti planurile de caritate splendidă ale acelei fete cu inima aşa de generoasă, cu mintea aşa de înaltă, cu sufletul aşa de mare... În ajunul morţii, ca şi cum ar fi vrut să facă un început măreţelor sale planuri, în urma unei convorbiri care trebuie să rămână o taină chiar şi faţă de tine... mi-a încredinţat o sumă considerabilă şi mi-a spus, cu graţia şi cu bunătatea ei obişnuită:

— Vor să mă ruineze şi poate că au să izbutească. Dar cel puţin ceea ce îţi dau acum o să fie pentru cei ce suferă.

Dă, dă cât de mult. Fă cât mai mulţi fericiţi cu putinţă. Vreau să-mi inaugurez fericirea în mod regesc!

Nu ştiu, dragă, dacă ţi-am spus că în urma acestor sinistre evenimente, Dagobert şi soţia sa, mama mea adoptivă, erau reduşi la mizerie, blânda Mayeux abia putea trăi dintr-un salariu insuficient, Agricol era pe punctul de a deveni tată, iar eu eram revocat din umila mea parohie şi pus de episcop sub interdicţie, pentru că am dat mângâierile sfintei noastre religii unui protestant şi pentru că m-am rugat pe mormântul unui nefericit împins la sinucidere. Din cauza acestei interdicţii m-am văzut fără mijloace de existenţă, căci misiunea cu care sunt investit nu-mi îngăduie să caut orice mijloc de trai. Nu ştiu dacă ţi-am spus că după moartea domnişoarei de Cardoville am socotit că pot sustrage din ceea ce-mi dăduse pentru scopuri de binefacere o sumă foarte mică, cu care am cumpărat ferma asta pentru Dagobert.

Da, dragă, asta este originea averii mele. Fermierul care cultiva aceste câteva prăjini de pământ ne-a început educaţia agricolă; inteligenţa noastră şi studierea câtorva cărţi practice au completat-o. Din meseriaş bun ce era, Agricol a devenit cultivator. Eu l-am imitat şi am pus cu râvnă mâna pe plug, fără să mă simt înjosit, căci munca asta de agricultor este de trei ori sfântă şi tot pe Domnul îl serveşti când faci să rodească pământul lui.

Dagobert, când i s-a mai potolit durerea, şi-a mai oţelit firea în viaţa câmpenească, sănătoasă. În timpul exilului din

Siberia a fost oarecum agricultor. Buna mea maică adoptivă, minunata soţie a lui Agricol şi Mayeux şi-au împărţit între ele munca de acasă. Domnul a binecuvântat această colonie de fiinţe bătute de soartă, care cereau singurătăţii şi asprelor munci o viaţă liniştită, harnică, nevinovată, cum şi uitarea necazurilor de mai înainte.

Uneori, în serile lungi de iarnă, când ai petrecut cu noi, ai putut să apreciezi mintea delicată, fermecătoare a blajinei Mayeux, rara inteligenţă poetică a lui Agricol, minunatul sentiment matern al mamei sale, simţul perfect al tatălui său, naturalul graţios şi ales al lui Angèle. De aceea spune-mi, amice, dacă s-au mai văzut vreodată împreunate atâtea elemente de adorabilă intimitate. Câte seri lungi de iarnă am petrecut aşa în jurul focului trosnind, citind sau comentând cele câteva cărţi totdeauna noi, nepieritoare, divine, care încălzesc inima şi înalţă sufletul! Câte convorbiri atrăgătoare, prelungite până târziu noaptea! Dar poeziile pastorale ale lui Agricol! Dar timidele confidenţe literare ale lui Mayeux! Şi vocea curată, tinerească a lui Angèle, care se unea cu vocea bărbătească şi care vibra a lui Agricol, în cântece de o melodie simplă şi naivă! Dar povestirile lui Dagobert atât de energice şi de pitoreşti în naivitatea lor glorioasă! Şi veselia încântătoare a copiilor şi zbenguirile lor cu vechiul prieten al familiei Rabat-Joie, care îi lasă să facă ce vor cu el! Ce fiinţă bună şi inteligentă, care pare să caute totdeauna pe cineva, cum zice Dagobert, care îl cunoaşte. Şi are dreptate.

Da, şi îi regretă pe cei doi îngeri pe care îi păzea cu atâta credinţă.

Să nu crezi, dragă, că fericirea ne face să uităm. Nu. Nu trece o zi să nu pronunţăm, cu respect şi cu evlavie, numele scumpe inimilor noastre. De aceea amintirile dureroase planează fără încetare în jurul nostru şi dau vieţii noastre fericite şi liniştite o nuanţă de gravitate care te-a surprins de multe ori...

Fără îndoială, dragă, că viaţa aceasta restrânsă la cercul intim al familiei nu radiază în afară şi nu ajută la bunăstarea şi la îmbunătăţirea situaţiei fraţilor noştri. Este o viaţă cam egoistă, dar, vai! Mijloacele ne lipsesc. Săracii găsesc oricând un loc la masa noastră simplă şi un adăpost sub acoperişul nostru, dar trebuie să renunţăm la gândul unei acţiuni frăţeşti mai întinse; venitul mic al fermei abia ajunge pentru nevoile noastre.

Vai! Mă gândesc la aceste lucruri şi îmi pare rău că este aşa, totuşi nu pot osândi hotărârea pe care am luat-o de a respecta cu fidelitate jurământul irevocabil prin care am renunţat la moştenirea devenită imensă prin moartea alor mei! Cred însă că am îndeplinit o mare datorie rugându-l pe depozitarul comorii să o prefacă în cenuşă, mai bine decât să o văd căzând în mâinile oamenilor care ar fi întrebuinţat-o în chip execrabil sau decât să-mi fi călcat jurământul, atacând o donaţie făcută de bunăvoie, cu toată sinceritatea. Mă gândesc însă şi la realizarea măreţelor voinţe ale strămoşului meu, utopie admirabilă, posibilă însă

cu mijloacele sale imense. Domnişoara de Cardoville, înainte de evenimentele sinistre, se gândea să le realizeze cu ajutorul lui Francis Hardy, al prinţului Djalma, al mareşalului Simon, al fiicelor sale şi chiar al meu. Mă gândesc la focarul de energii pe care o asemenea asociaţie l-ar fi făcut să strălucească. Mă gândesc la imensa influenţă pe care această asociaţie ar fi putut-o avea pentru fericirea întregii omeniri. Atunci, indignarea, oroarea şi ura mea de om cinstit şi de creştin se măresc încă şi mai mult împotriva acestei companii, ale cărei negre uneltiri au ucis în germeni un viitor aşa de mare, aşa de frumos, aşa de roditor...

Din atâtea splendide planuri, ce rămâne?... şapte morminte... căci şi al meu este săpat în mausoleul pe care l-a ridicat Samuel pe locul din strada Noul St. Francis şi al cărui paznic este el... credincios până la moarte.

Aici ajunsesem cu scrisoarea, dragă prietene, când am primit scrisoarea ta. Aşadar, după ce ţi-a interzis să mă vezi, episcopul îţi interzice şi să-mi scrii de aici înainte.

Părerile tale de rău sunt aşa de mişcătoare, aşa de dureroase, încât m-au mişcat adânc. Dragă, de multe ori am vorbit noi despre disciplina ecleziastică şi despre puterea absolută a episcopilor asupra noastră, bieţi proletari ai clerului, lăsaţi în voia lor, fără ajutor, fără sprijin... Este dureros, dar aşa este legea Bisericii; ai jurat să asculţi de această lege... trebuie să te supui, aşa cum m-am supus şi eu; orice jurământ este sfânt pentru omul de onoare.

Sărmane Joseph, aş vrea să ai şi dumneata compensaţiile care îmi rămân mie după ruperea legăturilor atât de dulci pentru mine... Sunt prea mişcat... sufăr... căci îmi închipui cât trebuie să suferi tu...

Nu pot continua scrisoarea... aş putea fi dur cu aceia ale căror ordine trebuie să le respectăm.

Dacă trebuie, această scrisoare va fi ultima; adio, bunul meu prieten; adio pentru totdeauna... Mi se rupe inima...

Gabriel de Rennepont”.

Mijea de ziuă... O lumină trandafirie, aproape neobservată, începea să se arate la orizont, dar stelele licăreau încă, sclipitoare de lumină, pe albastrul firmamentului.

Păsările, deşteptându-se sub frunzişul răcoros al marilor păduri din vale, reluau cu câte un ciripit stingher concertul lor matinal.

Aburi uşori, albicioşi, se ridicau din ierburile înalte, scăldate în rouă nopţii, iar apele liniştite şi limpezi ale unui lac întins reflectau zorile în oglinda lor adâncă, albastră.

Se putea prevedea o zi caldă şi veselă de început de vară.

Cam la jumătatea dealului dinspre apusul văii, în faţa răsăritului, era o tufă de sălcii bătrâne, acoperite de muşchi, scorburoase de bătrâneţe, cu scoarţa aspră, care dispărea aproape cu totul sub tufele agăţătoare de căpriori sălbatici şi de rochiţa-rândunicii cu clopoţei de toate culorile. Pâlcul de sălcii bătrâne forma un fel de adăpost

natural. Pe rădăcinile lor noduroase, mari, acoperite şi ele de muşchi des, şedeau un bărbat şi o femeie: părul lor era alb de tot, obrajii, zbârciţi şi spinarea, încovoiată. Se vedea bine că erau ajunşi la adânci bătrâneţi. Şi totuşi, femeia, cu puţin timp înainte, fusese încă tânără, şi fruntea palidă îi fusese acoperită de şuviţe de păr lung şi negru.

Omul fusese şi el cu puţin înainte în toată puterea vârstei.

— Soră! zise bătrânul către femeia care se odihnea cu el în ascunzătoarea câmpenească formată de acel pâlc de sălcii, soră! de câte ori, de atâtea sute de ani de când mânia Domnului ne-a aruncat în lume şi de când străbatem lumile de la un pol la altul, de câte ori am asistat la deşteptarea naturii cu un sentiment de durere fără leac! Vai! încă o zi de străbătut... de la răsărit la asfinţit... încă o zi adăugată fără spor la zilele noastre, al căror număr se mărea în zadar, căci moartea fugea de noi.

— Dar ce fericire! De câtva timp, frate, Domnul, în mila lui, a vrut ca, la fel ca pentru celelalte făpturi, şi pentru noi fiecare zi să fie un pas mai mult făcut spre mormânt. Mărire Lui!

— Mărire Lui, soră, căci de ieri, de când voinţa Lui ne-a apropiat pe unul de altul, simt moleşeala de nespus care anunţă, desigur, apropierea morţii.

— Ca şi tine, frate, şi eu am simţit încetul cu încetul puterile slăbindu-mi de o oboseală dulce. Fără îndoială că viaţa noastră se apropie de sfârşit. Mânia Domnului este

împlinită.

— Vai! soră, fără îndoială că ultimul coborâtor din neamul acesta blestemat duce la bun sfârşit răscumpărarea mea. Voi fi iertat numai atunci când ultimul meu urmaş va fi dispărut de pe pământ. Ultimul dintre ai mei, victimă a unei persecuţii încete, este pe punctul de a-şi da Domnului sufletul său îngeresc. Aşadar, până la sfârşit am fost piaza rea a neamului meu blestemat... Soră, nu ştiu ce ameţeală mă cuprinde, mi se pare că tot ce este ţărână în mine se topeşte; simt aspiraţiile adânci ale sufletului meu, care pare că vrea să se înalţe la ceruri.

— Frate, ochii mi se împăienjenesc; abia dacă mai zăresc lumina de la răsărit, adineauri încă aşa de incendiatoare.

— Soră, văd valea şi lacul, şi pădurea printre aburi nelămuriţi... puterile mă părăsesc.

— Frate, se apropie momentul odihnei divine.

— Da, vine, soră, somnul veşnic pune stăpânire pe simţurile mele.

— Ce fericire, frate! îmi dau sufletul.

— Soră, ochii mi se închid... Suntem iertaţi... Suntem iertaţi, mori în pace, soră... Zorile acestei... zile mari... au strălucit... soarele se înalţă, uite-l.

Şi în clipa când cele două voci amuţiră pentru totdeauna, soarele se ivi mândru şi strălucitor şi scăldă valea cu razele sale aurite.

Sfârşit